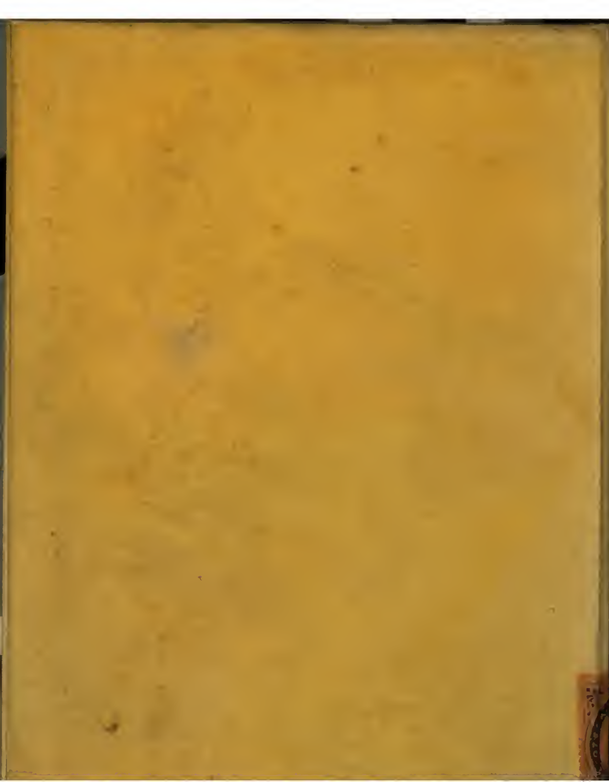

a b c d e f g h i k l m n. Omnes quaterniones.

Venetiis per Ioan. Antonium & Fratres de Sabio.
Anno Domini MDXXVIII.
Menſis Iulii.

τῆς αὐτῆς ἐννοίας
ἔχεται συνῳδότε-
ρον. ὁ γὰρ ἐγὼ μὴ λέγων μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶν αὐτὸ τὸ ἀπὸ τῶν ὅ-
λων ἑαυτοῦ μερισμὸν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ φυγὴν ἰᾶται, καὶ τῶν
χειρόνων πάντων ἀφίσταται, τοῖς ὅλοις ἑαυτὸν ἐνδιδοὺς, καὶ τῷ θεῷ.
καί μοι δοκεῖ διὰ τούτων ὁ ἀνὴρ οὗτος τῶν μαρτύρων ἐπὶ τέλει προστε-
θέντων ἐνδείκνυσθαι, ὅτι πᾶσα ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τελειότης,
εἰς τὴν πρὸς θεὸν ἐπιστροφὴν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν σύνταξιν ὑποκο-
ρυφοῦται. τὸ δὲ ἐπὶ τέλει προστεθὲν, τὸ ἐμὲ δὲ ἄνυτος, καὶ μέλιτος
ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ. ἔστι μὲν ἀπὸ τῆς πλα-
τωνικῆς τοῦ σωκράτους ἀπολογίας περὶ ἀνύτου, καὶ μελίτου τῶν σω-
κράτους κατηγόρων εἰρημένον. τέλος δὲ ἀρχῇ συνάπτει ὑπομιμνή-
σκων ἡμᾶς τῶν ἐν ἀρχῇ ῥηθέντων, ὅτι τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν ἐν
τοῖς ἐφ᾽ ἡμῖν τιθέμενος, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἐκτὸς, οὔτε ἀναγκασθήσε-
ται ὑπό τινος οὔτε βλαβήσεταί ποτε.

Ταῦτα εἶχον τοῖς τὰ ἐπικτήτου μεταχειριζομένοις πρὸς σαφήνειαν
τῶν εἰρημένων συμβαλέσθαι κατὰ δύναμιν, εὐχαρίστων, καὶ αὐτὸς
τῇ προφάσει τῆς περὶ τοὺς τοιούτους λόγους διατριβῆς ἐν προσήκον-
τι καιρῷ μοι γινομένῃ τυραννικῆς περιστάσεως. εὐχὴν δὲ ἐπὶ θέλει
τοῖς παροῦσιν οἰκείαν προσθεὶς, ἐπ᾽ αὐτοὺς καταπαύσω τὸν λόγον
ἱκετεύω σε δέσποτα ὁ πατὴρ, καὶ ἡγεμὼν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, ὑπο-
μνησθῆναι μὲν ἡμᾶς τῆς ἑαυτῶν εὐγενείας ἧς ἠξιώθημεν πα-
ρὰ σοῦ, συμπρᾶξαι δὲ ὡς αὐτοκινήτοις ἡμῖν πρός τε κάθαρσιν τὴν
ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν, καὶ πρὸς τὸ ὑπερέχειν, καὶ
ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ὡς ὀργάνοις κεχρῆσθαι κατὰ τὸν προσήκοντα
τρόπον. συμπρᾶξαί τε, καὶ πρὸς διόρθωσιν ἀκριβῆ τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου,
καὶ ἕνωσιν αὐτοῦ πρὸς τὰ ὄντως ὄντα διὰ τοῦ τῆς ἀληθείας φωτός.
καὶ τὸ τρίτον. καὶ σωτηρίαν ἱκετεύω ἀφελεῖν τελέως τὴν ἀχλὺν τῶν ψυχι-
κῶν ἡμῶν ὀμμάτων, ὄφρ᾽ εὖ γινώσκωμεν κατὰ τὸν ὅμηρον ἠμὲν θεὸν,
ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

ΤΕΛΟΣ.

δευτικὸς λόγος συνηρημένως τινὲς τῶν παλαιοτέρων παραδεδώκασι, συμβουλεύειν πρόχειρα ἔχειν ἐκεῖνα πανταχοῦ, ὡς ἅμα μὲν εὐμνημόνευτα ἅμα δὲ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν κλεινῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν εὐστόχως ἀποφανθέντων βεβαιοῦντα ἡμῶν τὴν ἐπὶ τοῖς παρῃνημένοις πεποίθησιν. τὸ μὲν οὖν πρῶτον, κλεάνθους ἐστὶ τοῦ στωικοῦ τοῦ ἀπὸ τῆς ἄσσου. ὃς μαθητὴς μὲν ἐγένετο ζήνωνος, διδάσκαλος δὲ χρυσίππου. τούτου καὶ ἀνδριάντα θαυμαστὸν ἐν αὐτῇ ἄσσῳ ἐθεασάμην. δόγματα τῆς ῥωμαίων συγκλήτου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀναστάντα. εὔχεται δὲ οὗτος ἐν τοῖς ἰαμβείοις τούτοις ἄγεσθαι ὑπὸ θεοῦ, καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ διὰ πάντων ἐν τάξεις φοιτώσης αἰτίας ποιητικῆς τε, καὶ κινητικῆς. ἣν πεπρωμένην, καὶ εἱμαρμένην ἐκάλει ἐπαγγελλόμενος ἀόκνως, καὶ ἑκὼν ἕψεσθαι. ἂν γὰρ ἀντιτείνω φησὶ μόνον ὅτι κακὸς ἔσομαι, καὶ οἰμώζων, καὶ στένων ἀκολουθήσω. ἀνάγκη γὰρ ἀκολουθεῖν τὸ ἀσθενέστερον τῷ ἰσχυροτέρῳ τὸ αἰτιατὸν τῷ αἰτίῳ, τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίκτητος ἐνεδείξατο διὰ τοῦ κεφαλαίου, ἐν ᾧ ἔλεγε μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα, ὡς γίνεται, καὶ εὐροήσεις. συνεκτικὸν δὲ ἐστὶ τοῦτο πάσης εὐαγωγίας, τὸ συντάττειν ἑαυτὸν τοῖς ὅλοις καὶ θέλειν ὅλον εἶναι μετ' ἐκείνων, ἀλλὰ μὴ ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀποσπᾶσθαι, καὶ εἰς μικρὸν, καὶ οὐδὲν περιγράφοντα ἀντιτείνειν τοῖς ὅλοις, καὶ βούλεσθαι, καὶ τὰ ὅλα τῶν οὕτως εὐτελῶν μέρει ἀκολουθεῖν. καὶ τὸ δεύτερον δὲ ἐστὶ μὲν εὐριπίδου τοῦ τραγικοῦ. τὴν δὲ αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει, καὶ τοῦτο. ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω, καὶ τὴν θείαν αἰτίαν πάντα ἄγουσα ἑκόντα τε, καὶ ἄκοντα. καὶ ὁ ταύτῃ συμφωνῶν, καὶ ἀκολουθῶν, καὶ μὴ ἀντιτείνων, ἀλλ' ἀόκνως ἑπόμενος, σοφὸς ὄντως ἐστί. τήν τε τῶν ὄντων φύσιν, καὶ τὴν τῶν ὅλων, καὶ τῶν μερῶν διαφορὰν καλῶς ἐπιστάμενος. καὶ τίνα τιμὴν τῆς θείας δυνάμεως κατὰ τὸ προσῆκον τιμῶν.

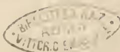
Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τρίτον ὦ κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον ταύτῃ γινέσθω.

Ἔστι μὲν οὖν ἐκ τοῦ πλατωνικοῦ κρίτωνος, σωκράτης δὲ ὁ λέγων, καὶ αὐτὸ δὲ

νος αἱ ἀναιτεῖς προτάσεις, καὶ πόσοι τῆς συνθέσεως αὐτῶν τρόπον, τῆς λογικῆς ἐστὶ πραγματείας διδάξαι. ἐπειδὴ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, τρεῖς εἰσὶν οἱ φιλοσοφίας τόποι ἀναγκαιότατοι, πρῶτος μὲν ὁ τῆς χρήσεως τῶν θεωρημάτων τὸ σωφρονεῖν οἷον ἔργον τὸ μὴ ψεύδεσθαι, δεύτερος δὲ ὁ τῆς ἀποδείξεως ὁ μετὰ αἰτίας ὁ ἀποδεικνὺς, ὅτι δεῖ ταῦτα πράττειν. τρίτος δὲ ὁ διὰ τῶν λογικῶν μεθόδων βεβαιωτικὸς, καὶ διαρθρωτικὸς τοῦ, ταύτην ἀπόδειξιν εἶναι, καὶ μὴ ἀπατεῖσθαι ἡμᾶς, καὶ διδάσκων τί ἀπόδειξις. τί ἀκολουθία. τί μάχη. ὅτι ἀκολουθεῖ μὲν τὰ ὁλικώτερα τοῖς μερικωτέροις. εἰ γὰρ ἄνθρωπος ἐστὶ, καὶ ζῶον ἐστί. μάχεται δὲ τὰ ἀντικείμενα, τὸ, τίς, καὶ τὸ οὐδείς. καὶ τὸ πᾶς, καὶ οὐ πᾶς. καὶ ἀδυνάτων ἀλλήλοις συναληθεύειν ταῦτα, ἢ ψεύδεσθαι. δείκνυσι δὲ καὶ ὁ ποῖος μέν ἐστιν ἀληθὴς συλλογισμὸς, ὁ ἐκ ποίων προτάσεων, καὶ κατὰ ποίαν σύνθεσιν. ποῖος δὲ ψευδὴς, καὶ δῆλον ὅτι οὗτος μὲν ὁ τρίτος τόπος ὁ τὴν λογικὴν διδάσκων μέθοδον ἀναγκαῖος ἐστὶ διὰ τὸν δεύτερον, ἵνα ἐπιστημονικῶς γινώσκωμεν τίνα τὰ ἀγαθὰ ἡμῶν ἐστὶ, καὶ ὅπως αὐτὰ χρὴ περιποιεῖσθαι, δι' αὐτῶν αὐτὰ τῶν ἔργων περιποιούμεθα. καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ ἀναγκαιότατος. καὶ τὸ τέλος ὅπου παιδεύεσθαι δεῖ. διὰ γὰρ τοῦτον καὶ τούτου ἕνεκα οἱ ἄλλοι παραλαμβάνονται, ἡμεῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν ποιοῦμεν. ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρίβομεν, καὶ μάλιστα, καὶ ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ δευτέρῳ. τοῦ δὲ πρώτου ἀμελοῦμεν, δι' ὃν οἱ ἄλλοι. τοιγαροῦν ψευδόμεθα μὲν, ὅπως δὲ ἀποδείκνυται ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, καὶ διὰ τίνων λογικῶν μεθόδων πρόχειρον ἔχομεν καίτοι ἔδει μαθόντας πῶς χρὴ ἀποδεῖξαι, ὅτι οὐ χρὴ ψεύδεσθαι, ἐφεξῆς ἀποδεῖξαι, καὶ ἐπιστημονικῶς γνῶναι, ὅτι οὐ χρὴ ψεύδεσθαι. ἐγνωκότας δὲ αὖ τὸ διατελεῖν τὸ λοιπὸν ἐργαζομένους, ὡς τούτου ἕνεκα, καὶ τὸν πρῶτον τρόπον παραδοθέντα. πάνυ οὖν καὶ ἀμεθόδως, καὶ οὐ τρεπτικῶς ἡμᾶς, καὶ διὰ τούτου τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τὴν ἐργασίαν τῶν προτρεπτικῶν λόγων ἐχειραγώγησεν.

Ἐπὶ παντὸς προχείρου ἑκτέον ταῦτα.

Ἐπειδὴ τοὺς κατὰ διέξοδον ἡμῖν παραδοθέντας παι

ὅτι μίαν ἡμέραν. καὶ ἐφ' ᾧ τινὶ πράγματι ῥαθυμήσας τις, ἀργότερος, καὶ ῥαθυμότερος γίνεται. ὥστε ἄλλου προσπίπτοντος ἀτονώτερον μᾶλλον ὄντα, ἢ πρότερον ἡττᾶσθαι αὐτῷ εἴπερ τῷ πρότερον, καὶ ἔτι μᾶλλον ἄλλου. καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον αὐξανομένην τὴν ἀτονίαν, ἀπολλῦσαι τὴν προκοπὴν τέλεως τοῦ ὀρθοῦ λόγου, σώζεται δὲ καὶ αὔξεται ἡ προκοπὴ κατὰ τὸν ἐναντίον τρόπον, ἀπὸ γὰρ τῆς μιᾶς ἡμέρας, καὶ τοῦ ἑνὸς πράγματος ἐγγίνεταί τι σημεῖον. ὁ πόσῳ οὖν προκοπή. ὥστε τῷ ἑξῆς προσπίπτοντι ἀπροκοπώτερον ὑπαντᾶν, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ ἑξῆς, οὕτω δέ φησι, καὶ ὁ Σωκράτης ἀπετελέσθη ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτερος, ἐθίσας αὐτὸν οὐ μηδενὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν αὐτοῦ ἀναβάλλεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος πείθεσθαι μηδενὶ ἄλλῳ, ἢ τῷ λόγῳ ὃς αὐτῷ λογιζομένῳ βέλτιστος καταφαίνεται. σὺ δὲ εἰ μήπω εἶ Σωκράτης, ἀλλ' οὖν ὡς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος ὀφείλεις βιοῦν. ὁ δὲ πρὸς παράδειγμά τι βλέπων, καὶ ἐξομοιωθῆναι βουλόμενος ἐκείνῳ οὐκ ἐνδίδωσιν ἀεὶ πρὸς τὴν μίμησιν αὐτοῦ παραβαλλόμενος.

Πρῶτος καὶ ἀναγκαιότατος τόπος ἐν φιλοσοφίᾳ, τῆς χρήσεως τῶν θεωρημάτων.

Ἐπειδὴ τῷ φιλοσοφοῦντι, καὶ βουλομένῳ τὴν ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν τελειότητα ἀπολαβεῖν τὴν δὲ ζωτικὴν, καὶ τὴν γνωστικὴν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπιστημονικῶς γινώσκειν, τί δὲ τὸ ἀληθὲς ἵνα μὴ δοξαστικῶς αὐτοῖς προσβάλλων, καὶ ἀλόγως τοῖς λέγουσι πιστεύων ἄνευ μαθήσεως ἅμα μὲν διαμαρτάνῃ, ἅμα δὲ ἄλλοτε εἰς ἄλλο μεταβαίνειν ἀναγκάζῃ. ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ γνῶσις, δι' ἀποδείξεως γίνεται. τίς δέ ἐστιν ἡ ἀπόδειξις ὅτι ὁ συλλογισμὸς δι' ἐναργῶν προτάσεων τεχνικῶς συντιθεμένων συναγόμενος. καὶ τί

τοῦ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν πάντα ἐνεργεῖν, καὶ ὀρεγόμενον, καὶ ἐκκλίνοντα. καὶ ἄλλος μὲν ἂν εἶπεν, μόνῳ ἀκοῦσαι τῶν τε λογικῶν, καὶ τῶν ἠθικῶν θεωρημάτων. σὺ δὲ ἤδη πῶς προκεκοφὼς ἐπὶ φιλοσοφίαν προειληφὼς τὰ θεωρήματα οἷς πρότερον χρὴ συνθέσθαι ὡς καλῶς εἰρημένοις καὶ τότε ἐργάσασθαι αὐτὰ συνήθη αὐτοῖς ποῖον ἔτι διδάσκαλον προσδοκᾷς, ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερθῇς τὴν ἐπανόρθωσιν τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἡλικία ἐστὶ νεάζουσα. σὺ δὲ οὐκέτι μειράκιον εἶ, ἀλλ' ἀνὴρ ἤδη τῇ γνώμῃ τέλειος, ὥστε οὐδὲ ἔξωρος γέρων. ἐὰν τοίνυν ῥαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐκ προθεσμιῶν ποιῇ, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσέξεις ἑαυτῷ, ἐλπίδα μὲν κενὴν σὺ ἑαυτῷ θρέψεις τὸ σήμερον, καὶ αὔριον ἐννοῶν. λήσεις δὲ σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ὑποκόψας τῷ κατ' ὀλίγον συνεθισμῷ τῆς ῥαθυμίας, καὶ ἰδιώτης διατελῶν, καὶ ζῶν, καὶ ἀποθνήσκων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνα τούτων ἀρχή, καὶ μέγα ὄφελος ἡ τῆς φύσεως προπαρασκευὴ τὴν ἐκεῖθεν ἔχομεν οὕτω, καὶ τὰ ἐνταῦθα τῶν ἐκεῖ ἀρχαὶ προδιαζετισμός. μία γὰρ ἡ ὅλη ζωή, καὶ εἷς βίος τῇ δὲ κἀκεῖσε μεταβαλλόμενος. ἤδη οὖν ἀξίωσόν φησιν ἑαυτὸν βιοῦν ὡς τέλειον οὐχ ὡς τέλος ἀπειληφότα, ἐκεῖνο γὰρ οὐδεὶς τούτων τῶν λόγων, ἀλλ' ὡς κατὰ τὸ προκόπτειν τέλειον τῷ ἀεὶ προκόπτειν, καὶ μηδαμοῦ διακόπτειν τὴν προκοπήν. ἀλλὰ πᾶν τὸ φαινόμενόν σοι καλῶς ἔχειν νόμον ἡγοῦ τὴν ἐργασίαν αὐτῆς προστάττοντα. πᾶσι δὲ τοῖς προσπίπτουσιν ἔξεστι χρῆσθαι καλῶς, τοῖς ἐναντίοις, ἐὰν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ ἐπίπονον. ὅταν τι; καὶ ἡδὺ προσαχθῇ, κἂν ἔνδοξον κἂν ἄδοξον. τοῦ προσαγομένου κἂν μικρὸν, ἢ μὴ καταφρονῶν αὐτοῦ, κἂν μέγα μὴ ἀποδειλιῶν, μὴ δὲ συγχώρει παρατρέχειν αὐτῷ, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστου νόμιζε τὸν περὶ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα ἤδη προκεῖσθαι. ὥστε ἀνάγκην εἶναι, ἢ στεφανοῦσθαι, ἢ ἀποκυρύττεσθαι. οὐ γάρ ἐστι λοιπὸν ἐνεστηκότως τοῦ ἀγῶνος. οὐ χρὴ δὲ παρορᾶν οὐδεμίαν ἡμέραν οὐδὲ ἓν πρᾶγμα νομίζοντα μηδὲν ἐκ τῆς τούτων καταφρονήσεως βλάπτεσθαι. παρὰ μίαν γὰρ ἡμέραν, καὶ ἓν πρᾶγμα ἡ σὴ προκοπὴ, καὶ σώζεται φησὶ, καὶ ἀπόλλυται. πῶς τοῦτο, ἢ

ποιεῖ. ἀλλὰ δεῖ φησὶ τῷ προτεθέντι ὡς ἀγαθῷ, καὶ ὠφελίμῳ ἐμμένειν βεβαίως, ὡς ἀσεβὲς νομίζειν τὸ παραβῆναι. εἰ γὰρ τὰς ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν ὁμολογίας παραβαίνειν ἄτοπον, καὶ ἀσεβὲς δοκεῖ, ὡς τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς πίστεως δι' ὧν τὰ πάντα ἐπίσταται, καὶ μόνα ὅσον ἐφ' ἡμῖν ἀκερουμένων πῶς οὐκ ἀσεβὲς τὸ, τὴν πρὸς φιλοσοφίαν, καὶ δι'ζαίαν ὁμολογίαν παραβαίνειν. παραβαίνει δὲ ὁ συντιθέμενος μὲν τοῖς λεγομένοις, καὶ γεγραμμένοις, ὡς καλῶς, καὶ ἀληθῶς λέγουσιν. εἶτα καὶ ἀρξάμενος τῆς χρήσεως αὐτῶν, μὴ ἐμμένων δὲ αὐτοῖς. ἔμμενε οὖν φησι. τί δὲ ἐρεῖ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου τὰ πρότερον ῥηθέντα, ἐνδεικνύμενος ὅτι πολλοὶ εἰσιν οἱ λέγοντες, ὅτι ἄφνω σοφὸς ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρῦς, καὶ τὰ τοιαῦτα. οὐ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὸ εἰπεῖν τι ἢ μὴ εἰπεῖν ἐκείνους, ἔοικε δὲ ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τὸ παρὰ τῶν πυθαγορείων συμβολικῶς εἰρημένον ἐνδείκνυσθαι. ἔλεγον δὲ ἐκεῖνοι, εἰς τὸ ἱερὸν ἀπερχόμενος μὴ ἐπιστρέφου. ἐνδεικνύμενοι ὅτι τὸν εἰς θεὸν ὁρμήσαντα, οὐ χρὴ δίγνωμον τι ἔχειν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀντεχόμενον.

Εἰς ποῖον οὖν χρόνον ἀναβάλλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιοῦν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον.

Καὶ τοῦτο προσῆκον ἦν ἀκοῦσαι τὸν τυχόντα τελείως τῶν παραινέσεων, τὸ μὴ μέλλειν λοιπὸν, μὴ δὲ ἀναβάλλεσθαι. ἀεὶ γὰρ ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει. ἀργίας πρόφασιν ἡ ἀναβολή. εἰς ποῖον οὖν ἔτι χρόνον φησὶν ἀναβάλλῃ, τὸ ἀξιοῦν σεαυτὸν τῆς καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων χρήσεως. ταῦτα γάρ ἐστι τὰ βέλτιστα, ὡς τελειότατα. καὶ σκοπὸς ὄντως, καὶ τέλος τῶν λόγων, καὶ

οἱ λόγοι ἐῤῥύθησαν. μάλιστα γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀληθὲς εἰπεῖν τὸ τοῦ ῥήτορος. ὡς ἅπας λόγος ἂν ἀπῇ τὰ ἔργα, μάταιόν τι φαίνεται, καὶ κενόν. χρὴ οὖν φησὶ ἐξ ἀρχῆς ἐννοεῖν τί ἂν βούλοιτο ἄνθρωπος ὁ τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν ζητῶν, ὅτι βούλεται εὑρεῖν τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθὸν, ζητῶν, ὅτι βούλεται εὑρεῖν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τίς ἐστιν, καὶ τί ταύτῃ ποιεῖν, ἢ πάσχειν προσήκει. οἷον ὁ ζωῇ λογικῇ χρώμενος τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ, καὶ χρὴ τῇ ταύτης τελειότητι τὴν ἑαυτοῦ ὄρεξιν, καὶ ἔκκλισιν συναρμόσαι. ζητῶν οὖν τοῦτο, ἀκούω ὅτι Χρύσιππος ἔγραψε περὶ τούτων λαβὼν τὸ βιβλίον οὐκ ἴσχυσα ἐφ' ἑαυτοῦ νοῆσαι τὰ γεγραμμένα, καὶ ζητῶν τὸν ἐξηγούμενον, συνόησα τί λέγει ὁ Χρύσιππος. καὶ οὔπω σεμνὸν οὐδὲν, οὐδὲ τῷ ἐξηγουμένῳ, οὐδὲ τῷ νοήσαντι. οὐδὲ γὰρ Χρύσιππος περὶ τούτου ἔγραψεν ἐπὶ τὸ ἐξηγήσασθαι, καὶ νοῆσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χρήσασθαι τοῖς γεγραμμένοις. ἐὰν οὖν χρήσωμαι τοῖς γεγραμμένοις τούτοις, τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῶν μετέχω. ἐὰν δὲ θαυμάσω τὸν ἐξηγούμενον ὅτι καλῶς ἐξηγεῖται, καὶ νοῆσαι, καὶ δύνωμαι, καὶ αὐτὸς ἐξηγεῖσθαι, καὶ πάντα ἁπλῶς τὰ ἄλλα μοι περιγίνεται, πλὴν τοῦ χρήσασθαι τοῖς γεγραμμένοις, τί ἄλλο, ἢ γραμματικὸς ἐξετελέσθαι, ἀντὶ φιλοσόφου, μέρος γὰρ ὂν τῆς γραμματικῆς, τὸ ἐξηγητικόν ἐστι. διαφέρει δὲ τοῦ γραμματικοῦ, ὅτι Χρύσιππον ἀντὶ Ὁμήρου ἐξηγοῦμαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ψιλῶς ἀναγινώσκοντα τὰ Χρυσίππου, ἢ ἄλλῳ αἰτήσαντι παραγινώσκοντα μὴ χρῆσθαι αὐτοῖς, οὐκ ἔστιν ἀνεπίληπτον. αἰσχύνοιτο γὰρ ἄν τις δικαίως ὁ νοσῶν, καὶ βοηθήματα τῆς νόσου εὑρίσκων γεγραμμένα, ἀναγινώσκοι μὲν ἂν αὐτὰ σαφῶς τε, καὶ διηρθρωμένως, καὶ ἄλλοις ἐξηγεῖσθαι δέοι, μὴ χρῷτο δὲ τῆς ἑαυτοῦ νόσου τοῖς βοηθήμασιν.

Μία χελιδὼν ὥς φησιν ἡ παροιμία, ἔαρ οὐ ποιεῖ. οὕτω καὶ μία χρῆσις, ἢ δύο τῶν ὑπὸ Χρυσίππου ῥηθέντων, ἕξιν οὐκ ἐμ-

Ὅσα προτίθεται, τούτοις ὡς νόμοις, ὡς ἀσεβήσων ἂν παραβῇς, ἔμμενε. ὅ τι δ' ἂν ἐρῇ τὶς περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου, τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτι σόν.

πρὸς τὸν φιλόσοφον οὐ γὰρ παιδαγωγεῖσθαι, καὶ διδάσκεσθαι ἀλλὰ παιδαγωγεῖν ἤδη, καὶ διδάσκειν ἐκεῖνος ἠξίωται, ἀλλ' οὐδὲ φιλοσόφου ἴδιον τὸ μηδένα ψέγειν, μηδένα ἐπαινεῖν, κατὰ καιρὸν τῷ διδασκάλῳ, καὶ διορθωτῇ πρέπει. οὐ μέντοι οὐδὲ πρὸς ἰδιώτην ἁρμόζουσιν οἱ ῥηθέντες λόγοι. ὁ μὴ ἀποταξάμενος τῷ ἰδιωτισμῷ ἑαυτὸν ἐγχειρίσει τῷ παιδαγωγοῦντι πρὸς φιλοσοφίαν. καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς προκοπῆς καταδέξεται. τῷ γοῦν συντόμως τῶν προτέρων ῥηθέντων τὰ νῦν λεγόμενα, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα ὑπομιμνήσκοντά τε ἡμᾶς ἐκείνων, καὶ μνημονεύειν αὐτῶν διὰ τῆς συντομίας παρέχοντα. τὸ δὲ ὡς ἐχθρὸν ἑαυτὸν παραφυλάττειν εἴρηται διὰ τὸ ὑποπτεύειν ἑαυτοῦ τὴν μήπω πεπηγυῖαν ἕξιν, καὶ διὰ τὸ σπουδάζειν πικρότερον τὰ ἑαυτοῦ κινητὰ κρίνειν ὥσπερ τὰ τῶν ἐχθρῶν κρίνομεν οὐδὲν διὰ συμπάθειαν ἐνδιδόντες ὅπερ ἐπάθομεν οἱ πολλοὶ ἐφ' ἑαυτῶν τε πάσχειν, καὶ ἐπὶ τῶν φίλων μάλιστα. ἢ ὁ ἐκλεκτός ἐστι τοῖς μεμελεγμένοις δέρμασιν ὁμοίως ὤν.

Ὅταν τὶς ἐπὶ τῷ νοεῖν, καὶ ἐξηγεῖσθαι τὰ Χρυσίππου σεμνύνεται, λέγει αὐτὸς πρὸς σεαυτὸν, ὅτι εἰ μὴ Χρύσιππος σαφῶς ἐγεγράφει οὐδὲν ἂν αὐτὸς εἶχεν ἐφ' ᾧ ἐσεμνύνετο.

Διαστήσας τὰς τρεῖς ἕξεις τὰς ἐν τοῖς ἀνθρώποις φυομένας ἰδιώτου. καὶ φιλοσόφου, καὶ προκόπτοντος, καὶ τῶν πρὸς τὸν προκόπτοντα ῥηθέντων συντόμως ὑπομνήσας τὸ συμπέρασμα λοιπὸν ἐπάγει διά τε τούτου, καὶ τῶν ἐφεξῆς, ὅτι χρὴ τὰ ἔργα τὰ ὑπὸ τῶν λόγων παραδοθέντα ἐργάσασθαι. τέλος γὰρ τῶν λόγων τὰ ἔργα ὧν ἕνεκα, καὶ

οὕτως ὡς πρὸς τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ ἀνατείνεσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ κακὰ ἐκκλίνειν, καὶ ἀληθῆ τὰ αὐτὰ ἡγεῖσθαι πάντας κατὰ τὸν λόγον, καὶ πάλιν ψευδῆ τὰ αὐτὰ πάντα. ὥστε τὸν ἐν ἑκάστῳ λόγον κανόνα εἶναι διακριτικὸν τοῦ τε ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ τοῦ ψεύδους. τῶν δὲ ἀσωμάτων, καὶ ἀμερίστων, καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἐχόντων ἐφίενται οἱ λόγοι· οἷον σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, καὶ φρονήσεως, ὧν ὅλου ἕκαστος μετέχει ἕκαστον οὐ μειουμένου τῇ μεταλήψει. διὰ τὸ κατὰ λόγον ὀρθὸν κρίνεσθαι οὐ μάχεται, ἀλλὰ συμφωνεῖ ἐν πᾶσι τὰ αὐτὰ ὄντα. τὰ δὲ ἄλογα πάθη, οἷον θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, καὶ τὰ τούτων εἴδη, κἂν τῷ εἴδει τὰ αὐτὰ ᾖ ἐμοὶ, καὶ σοὶ, ἀλλ' ἄλλων μὲν ὁ ἐν ἐμοὶ θυμὸς ὀρέγεται ἄλλων δὲ ὁ ἐν σοὶ, καὶ αἱ ἐπιθυμίαι διάφοροι, καὶ τὰ τούτων ὀρεκτὰ, καὶ αἱ ἐκκλίσεις διάφοροι, καὶ ἴδιαι ἑκάστων. κἂν τῶν αὐτῶν δὲ τῷ ἀριθμῷ ὀρέγονται, ἀλλὰ σωματικὰ ταῦτα, καὶ ἄτομα, καὶ μεριστὰ, καὶ τῇ τοῦ ἑνὸς μεταλήψει μειούμενα, οἷον χρήματα, ἢ σώματα, χωρία, κἂν τιμὴν εἴπῃς, ἢ ἀρχὴν, ἢ δυναστείαν διὰ τὰ ἄτομα εἶναι, καὶ ταῦτα, οὐ δύναται ὅλως ἑκάστου μετέχειν, μειοῦται γὰρ τῇ μεταλήψει. διὸ περὶ ταῦτα αἱ διάφοροι κρίσεις ἴδιαι ἑκάστων. καὶ αἱ μάχαι, αἱ στάσεις καὶ οἱ πόλεμοι. ἰδιώτης οὖν ἐστὶν ὁ καταλιπὼν μὲν τὸν κοινὸν κανόνα, καὶ τὸ κοινὸν ἐφετὸν, εἰς βρίσιν δὲ ἰδίαν. καὶ ὀρεκτὸν ἰδιόν τι ἄτομον, καὶ σωματικὸν ἑαυτὸν περιγράψας ἐν τοῖς ἐκτὸς δὲ τὰ τοιαῦτα. ὅπου δὲ ὄρεξις τέτακται, καὶ ἔκκλισις, εἴτε κατὰ φύσιν εἴτε παρὰ φύσιν, ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν δοκεῖ, καὶ τὸ κακόν. ἀγαθὸν γὰρ τὸ ὀρεκτὸν, κακὸν δὲ τὸ φευκτὸν νομίζεται. ὁ δὲ φιλόσοφος ἀποστὰς τῆς πρὸς τὰ ἐκτὸς, καὶ τὰ ἀπὸ συστάσεως, καὶ ἀλλότρια ἐκεῖνα τελέως ἡγούμενος, ἅτε κεκαθαρμένως ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἤδη, καὶ τῆς σκιᾶς τῶν ὄντων εἰς ἑαυτὸν, καὶ τὸ ὄντως ὂν, καὶ τὰ κοινὰ εἴδη τοῦ λόγου τὰ ἐν αὐτῷ ἐπιστρέφεται, καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀγαθὸν εὑρίσκει. κακὸν γὰρ ἐν ἑαυτῷ χώραν οὐκ ἔχει, οὕτως οὖν τὰ κατὰ διάμετρον ἀλλήλων χαρακτηρίσας ἐφεξῆς ἐπάγει τὰ τοῦ προκόπτοντος σημεῖα πρὸς ὃ, καὶ ὁ προειρημένος πᾶς ἀπετείνετο λόγος. οὔτε γὰρ

γουσι περὶ αὐτοὺς, τὸ πλῆθος. μὴ ἐπιδεικτικῶς δεῖν, ἀλλ' ἐπὶ σαυτοῦ γυμνάζου ἄσκησιν σφοδρῶς διψήσας ἐπισπάσαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἀποπτύσαι. καὶ μὴ δὲ μηδὲ ἔχειν εἰπεῖν τινὶ ὅτι ἐποίησας. ὁ γὰρ ἐπιδεικτικῶς ταῦτα ποιῶν, πρῶτον μὲν ἔξω κέκλικεν ὅλος, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐξεχέθη. ἔπειτα τὰ ἀγαθὰ τῆς λιτότητος, καὶ καρτερίας ἀπώλεσε, τέλος αὐτῶν τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ποιούμενος. αἱ δὲ ἀσκήσεις αὗται, καὶ καρτερίαι, ὠφελοῦσι συνεθίζουσαι τὸ σῶμα, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄλογα πάθη μὴ κατεξανίστασθαι τοῦ λόγου, ἀλλ' ὑπακούειν, καὶ σκληρότερον ἐπιτάττοντα. καὶ μέντοι καιροῦ καλοῦντος ὁ λιπαθὴς οὐ καταναγκάζεται διαφέρειν πενίαν τὴν ἐλευθερίαν προΐεσθαι.

Ἰδιώτου στάσις, καὶ χαρακτὴρ οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν, ἢ βλάβην. ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. φιλοσόφου στάσις, καὶ χαρακτὴρ, πᾶσαν ὠφέλειαν, καὶ βλάβην ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ.

Πρὸς πέρας ἤδη τῶν παραινέσεων ἐλθὼν, καὶ μέλλων ἐπάγειν τὸ συμπέρασμα ὅτι χρὴ μὴ ἐπὶ τῶν ἠρεμούντων λόγων μένειν. ἀλλ' ἔργα αὐτῶν ἐπιτηδεύειν, μὴ δὲ τέλος τίθεσθαι τὸ λέγειν, καὶ ἀκούειν ἀλλὰ τὸ ἐργάζεσθαι, πρῶτον ἡμῖν τὰς τρεῖς ἕξεις παραδίδωσιν τὰς πάντας ἀνθρώπους παραλαμβανούσας. τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν ἰδιῶται. οἱ δὲ ἐκ διαμέσου τούτων φιλόσοφοι. οἱ δὲ ἀφιστάμενοι μὲν τῶν ἰδιωτῶν, προσχωροῦντες δὲ τοῖς φιλοσόφοις οὓς προκόπτοντας καλεῖ, πρὸς οὓς καὶ τὰ πρότερον εἴρηται, καὶ τούτους δὲ δῆλον ἐν τοῖς λόγοις, εἴς τε τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ εἰς τοὺς πῶς ἤδη προκεκοφότας. ἑκάστην δὲ τῶν ἠρεμουσῶν τριῶν ἕξεων ὑπογράφει, ἰδιώτου λέγων στάσιν, καὶ χαρακτῆρα τὸ μηδέποτε ἐξ αὐτοῦ προσδοκᾷν ὠφέλειαν, ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω, ὄντων γὰρ ἐφ' ἡμῖν τοῦ τε λόγου καθ' ὃν οὐσιώμεθα, καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν καθ' ἃ τοῖς ἀλόγοις ζώοις κοινωνοῦμεν, ὁ μὲν λόγος, κοινὸς ἑρμῆς ἐστιν πᾶσι κατὰ τὴν παροιμίαν. κἂν γὰρ ἀριθμῷ διαφέρωσιν οἱ ἐν ἡμῖν λόγοι, ἀλλὰ τὸ εἶδος ἕν,

Ὅταν εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ.

Πολλαὶ προφάσεις εἰσὶν ἐφ' αἷς εὐδοξεῖν παρὰ τοῖς ἀνοήτοις βουλόμεθα. οἱ μὲν γὰρ τὰς πράξεις τὰς ἑαυτῶν διηγούμενοι τὰς εὐδοξίας θηρῶνται. οἱ δὲ ἐπὶ εὐφραδίᾳ. οἱ δὲ ὡς διδάσκαλοι τῶν δεόντων. ἄλλος δ' ἐπὶ λιτότητι, καὶ καρτερίᾳ. τοὺς οὖν προτέρους ἤδη ἰατρεύσας, πρὸς τοῦτον νῦν ποιεῖται τὸν λόγον παραινῶν μήτε αὐτὸν καλλωπίζεσθαι ἐπὶ λιτότητι, καὶ ἀσκήσει. κοινὸς γὰρ ὁ λόγος, τουτέστι μὴ χαυνοῦσθαι, μὴ δὲ μέγα τι νομίζειν ἔχειν· ἀλλ' ἐννοεῖν πρῶτον πόσῳ λιτότεροι ἡμῶν εἰσὶν οἱ πτωχοί, καὶ πόσῳ καρτερικώτεροι. ἔπειτα κἂν τοῦτο ἄξιον λόγου ἔχωμεν, πόσα ἄλλα ἀγαθὰ οὐκ ἔχομεν ἅπερ ἄλλοι ἔχουσι. βλάπτει δὲ τὸ ἐπί τινι πλεονεκτήματι χαυνοῦσθαι, καὶ πρὸς τὸ μήτε αὐτὸ ἐκεῖνο ἀποκαθαίρειν ἤδη μέγα αὐτὸ νομίζοντα εἶναι. μήτε ἄλλων ἐφίεσθαι ἀρκούμενον ἐκείνῳ, ἀλλὰ μὴ δὲ ἐπιδεικτικῶς φησὶν αὐτὰ ποίει, ὥστε ἐὰν ὑδροποτῇς ἐκ παντὸς τρόπου πρὸς τοὺς διαλεγομένους περιάγειν εἰς τοῦτο τοὺς λόγους, εἰς τὸ εὐκαίρως δόξαι λέγειν ὅτι ὕδωρ πίνεις, κἂν ἀσκῆσαι θέλῃς, καὶ πρὸς πόνον, καὶ πρὸς ἐγκράτειαν, καὶ πρὸς καρτερίαν γυμνάσαι, κατὰ σαυτὸν ποίει τοῦτο, καὶ μὴ φαίνου τοῖς ἔξω. μὴ δὲ θέλε ὁρᾶσθαι ὑπὸ πολλῶν ὥσπερ οἱ ὑπὸ πολλῶν βιαζόμενοι δυνατωτέρων, καὶ βουλόμενοι τὸ πλῆθος εἰς βοήθειαν ἐπικαλεῖσθαι εἰς τοὺς ἀνδριάντας ἀναβαίνοντες ἀποκράζουσι τὴν βίαν. καὶ συνά-

ψυχῆς, ἀφ' ἧς λοιπὸν ὡς ἀπὸ μονίμου ῥίζης οἱ καρποφόροι λόγοι προέρχονται. ὁ δέ τις πρὸ τοῦ τὴν ἕξιν τελειωθῆναι οὓς ἤκουσε λόγους πράττει, κινδυνεύει τῷ ὄντι ἐξεμεῖν, ἃ οὔπω ἔπεψεν. ἐμέτῳ γὰρ σιτίων ἔοικε τὸ αὐτοὺς ἐκείνους οὓς ἤκουσέ τις πράττειν, ἀλλὰ μὴ ἐκ τῆς ἐν ἑαυτῷ ἕξεως. ἐπειδὴ δὲ ἔξω νεύουσα ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν παραδειγμάτων ὠφελεῖται, τὸν σωκράτην παράγει, καὶ τὸν τελέως ὄντα φιλόσοφον ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πάντων ἀνθρώπων σοφώτατον ἀποφανθῆναι, τοσοῦτον ἀφελόντα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς τὸ ἐπιδεικτικόν, ὥστε τινῶν ἀνοήτων αὐτοῦ μὲν καταφρονούντων, δι' αὐτοῦ δὲ βουλομένων ἄλλοις συστῆναι πρὸς παίδευσιν ἀπάγειν αὐτούς, καὶ συνιστάνειν σοφισταῖς ὥσπερ ἱπποκράτη τὸν ἀπολλοδώρου δεηθέντα αὐτοῦ τὸν πρωταγόραν συνέστησε. καὶ οὐ θαυμαστὸν δὲ ὃ αὐτὸς λέγει, ὅτι πολλοὺς μὲν ἤδη ἐξέδωκε προδίκῳ, πολλοὺς δὲ ἄλλοις σοφοῖς τε, καὶ θείοις ἀνδράσι. μὴ μόνον δέ φησι κατὰ τοῦτο ἀφέλῃς τὸ ἐπιδεικτικὸν, καὶ δοξοκόμπον κατὰ τὸ μὴ λέγειν τὰ θεωρήματα ἐν ἰδιώταις, ἢ ἐκείνων λεγόντων σιωπᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν εἴπωσί τις ὅτι οὐδὲν οἶσθα μὴ δηχθῇς. τοῦτο γὰρ ἀγαθὸν τεκμήριον τοῦ καταφρονεῖν τῆς ἔξω δόξης πλέον τοῦ μὴ λαλεῖν τὰ θεωρήματα. οὕτω γὰρ ἐξ ἐκείνου δῆλον ἐστὶν ὅτι νομίζεται παρὰ τοῖς ἐκτὸς μηδὲν εἶναι. ἂν δὲ, καὶ ἀκούσας τοῦτο μὴ δηχθῇς. καίτοι πρότερον ἐνίοτε δακνόμενος ὑπ' αὐτῷ, τότε ἴσθι, ὅτι ἤρξω τοῦ ἔργου. διὸ ὑπ' αὐτοῦ οἱ πολλοὶ λόγοι παρειλήφθησαν, καὶ ἡ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ σπουδή, ἵνα ἐργάσῃ τὰ κατὰ φύσιν οὐχ ἵνα λέγῃς, καὶ ἀκούῃς αὐτά. τὸ δὲ ἀκούσαντά σε ὡς οὐδὲν οἶσθα μὴ δηχθῆναι, ἔργον ἤδη ἐστὶ καταφρονήσεως χάριν ἐστὶ τῆς ἔξωθεν δόξης, καὶ ἀδοξίας. καὶ κἂν δέῃ ποτὲ τῆς ἑαυτοῦ προκοπῆς διδασκάλῳ ἐπιδείκνυσθαι τὰ ἔργα δεικνύσθω τὰ ἀπὸ τῶν πεφθέντων λόγων καὶ τὴν ἕξιν θρεψάντων ἐκδιδόμενα, ἀλλ' οὐχὶ τοὺς λόγους, καὶ γὰρ τὰ πρόβατα οὐ τὸν χόρτον ἐξεμέσαντα δείκνυσι τοῖς ποιμέσι πόσον ἔφαγον, ἀλλὰ τὴν νομὴν πέψαντα ἔριον φέρει, καὶ γάλα.

σάπτα τὸ πολύ. μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος εὐθὺς ἐξεμέσαι ὃ οὐκ ἔπεψας. καὶ ὅταν εἴπῃ σοί τις ὅτι οὐδὲν οἶδας, καὶ σὺ μὴ δηχθῇς, τότε ἴσθι ὅτι ἄρχῃ τοῦ ἔργου. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα τοῖς ποιμέσιν οὐκ ἐπιδεικνύει πόσον ἔφαγεν, ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔνδον πέψαντα, ἔρια ἔξω φέρει, καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν, μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλ' αὐτῶν πεφθέντων, τὰ ἔργα.

ἐπὶ προκόπτουσι τὸ φιλόδοξον, καὶ ἐπιδεικτικὸν ἐνοχλεῖ πάθος, διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων αὐτὸ καθαίρειν προέθετο. ὥσπερ διὰ τούτου, καὶ ψεῦδος οὖν τὸ χωνευόμενον χαλκὸν ἀνδριάντα λέγειν, καὶ τὸ ἔμβρυον ἄνθρωπον. οὕτω δὲ, καὶ τὸν ἔτι προκόπτοντα φιλόσοφον λέγειν, ψεῦδος. εἰ δέ τις, καὶ πρὸς τὸ μέγεθος ἀπίδοι τῆς ζωῆς τοῦ ὄντως φιλοσόφου, καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἣν ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οὐ μόνον ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἀσεβὲς λέγειν δόξει. ὁ δὲ μὴ λέγων ἑαυτὸν φιλόσοφον, οὐκ ἂν οὐδ' ἐν τῇ τάξει τοῦ φιλοσόφου τάττων ἑαυτὸν τῇ διδασκαλικῇ διδάσκειν ἐπιχειροίη. πῶς οὖν ἂν γυμνάσαιτο φαίη τις προκόπτων, ἢ τὸ πρὸς ἰδιώτας λαλεῖν ἀπηγόρευσεν. ἐν οἷς οὐ γυμνασίας ἕνεκεν, ἀλλ' ἐπιδεικτικῶς οἱ λόγοι λέγονται. πῶς οὖν πρὸς τούτους ἁρμόσεται; εἰ τὰ ἔργα ἐπιτελείη τὰ ὑπὸ τῶν λόγων διδασκόμενα, καὶ μὴ τοὺς λόγους ἐκφυσᾷ κενούς. καὶ γὰρ οὐ τὸ λέγειν, ἐστὶ τὸ τέλος, ἀλλὰ τὸ πράττειν τὰ λεγόμενα. ἐν συμποσίῳ οὖν εὑρεθεὶς, μὴ λέγε πῶς δεῖ ἐσθίειν, ἀλλ' ἔσθιε ὡς δεῖ. οὕτω γὰρ, καὶ ὅταν τοῦ διδάσκειν γένηται καιρὸς οἱ λόγοι προϊόντες, δραστήριοι φανήσονται. οἷον γάρ ἐστι διδάσκειν μὲν ὅπως δεῖ ἐσθίειν, ἢ ὅπως δεῖ φέρειν τὰς περιστάσεις. αὐτὸν δὲ τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ ταττομένοις νόμοις μὴ ἐμμένειν. μὴ μόνον δέ φησιν ἀπέχου τοῦ κατάρχειν τῶν τοιούτων λόγων, ἀλλὰ κἂν ἄλλοι τινὲς ἰδιῶται περὶ τούτων διαλέγονται, μὴ θελήσῃς ὡς ἐν ἰδιώταις φανῆναι διδάσκαλος, ἐπεὶ κινδυνεύσεις ἐξεμέσαι ἃ οὐκ ἔπεψας. ὥσπερ γὰρ τὰ πεφθέντα σιτία τὴν ἕξιν τρέφει τοῦ σώματος, οὕτω καὶ οἱ πεφθέντες λόγοι τὴν ἕξιν τρέφουσι τῆς

ψυχῆς,

νόμενον. διὸ καὶ τύπτων τις ὠφελεῖ, καὶ ξίφων βλάπτει. καὶ κλέπτων ἐνίοτε δικαιοποιεῖ, καὶ παρέχων ἀδικεῖ. χρὴ οὖν φησὶ τὰ μὲν γινόμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ κρίνειν, εἰ λούεταί τις ταχέως, ὅτι ταχέως λούεται λέγειν, μὴ μέντοι ποιότητα προστιθέναι, ἢ ὅτι καλῶς, ἢ ὅτι κακῶς, ὡς τὸν καλὸν μάθωμεν. τί γὰρ εἰ κάμνων, καὶ ἀγρυπνήσας νύκτωρ, καὶ δεόμενος τῆς τοῦ λουτροῦ θεραπείας, ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἐπιφέρει τὴν ποιότητα τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς, καὶ τοῦτον δεῖ περιμένειν πρὸς τὸ ταχέως λούεσθαι τὸ κακῶς, ἢ καλῶς προσφέρειν. καὶ γὰρ πολὺν οἶνον πίνειν ἐστὶ, καὶ διὰ κρᾶσιν σώματος, καὶ διὰ κατάστασιν ἀέρος ὥσπερ πρόσκαιος, καὶ πρόσκαια, καὶ διὰ λοιμῶδες χωρίον. εἰ δὲ μὴ οὕτως ποιοῦμεν, ὥστε τὰς μὲν πράξεις αὐτὰς ὡς ἔχουσι κρίνειν, καὶ λέγειν ὅτι ταχὺ, ὅτι πολύ. τὴν δὲ ποιότητα μὴ προσφέρωμεν, ἕως ἂν τὸν σκοπὸν μάθωμεν, συμβαίνει ἄλλων μὲν αἰσθάνεσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν. τουτέστιν ἐπ' ἄλλων μὲν καταλαμβάνειν τὸ φαινόμενον, ὡς τὸ ταχὺ, καὶ τὸ πολὺ, ἐπ' ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι, τουτέστι τὴν κρίσιν ἐπάγειν τὸ φανὲν, ἢ κακῶς, ἢ καλῶς λέγοντας. ἄτοπον δὲ τοῦτο τὸ ἄλλο τι θεασάμενον, ἄλλο τι περὶ αὐτοῦ λέγειν. καὶ βούλεται μὲν οἶμαι, μήτε ἐπαινεῖν ὡς ἔτυχε μήτε ψέγειν. μᾶλλον δὲ παραιτεῖσθαι τὸ ψέγειν ἀδίκως. διὸ ἐπὶ τούτου ποιεῖται τὸν λόγον. καὶ τοῦτο ἂν εἴη πρὸς δικαιοσύνην συντεῖνον.

Μηδαμοῦ σεαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον. μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώτῃ, περὶ τῶν θεωρημάτων. οἷον ἐν συμποσίῳ. μὴ λέγε πῶς δεῖ ἐσθίειν. ἀλλ' ἔσθιε ὡς δεῖ. μέμνησο γὰρ ὅτι οὕτω, καὶ Σωκράτης πανταχόθεν ἀφῃρήκει τὸ ἐπιδεικτικόν. ὥστε κἂν περὶ θεωρήματός τινος ἐν ἰδιώταις ἐμπίπτῃ λόγος,

Πρὸς τὸν ἔτι προκόπτοντα τοὺς λόγους ποιούμενος, οὐ γὰρ πρὸς τέλειον φιλόσοφον. ἐκεῖνος γὰρ οὐκέτι δεῖται τούτων τῶν παραινέσεων, οὐδ' ἂν εἴποι πρὸς αὐτὸν ὅτι κίνδυνος εὐθὺς ἐξεμέσαι ἃ οὐκ ἔπεψας. ἐπειδὴ τοῖς

ὁ μὲν χαιρωνεὺς πλούταρχος βιβλίον ὅλον τῆς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελείας συνέγραψεν.

Οὗτοι δὲ οἱ λόγοι ἀσύνακτοι. ἐγὼ σοῦ πλουσιώτερος, ἐγὼ σου ἄρα κρείττων.

Οἱ περὶ λόγους ἐσπουδακότες ὡς ἐπίπαν, καὶ εἰς τὴν περὶ λέξιν, καὶ σύνταξιν σπουδὴν ἐκφέροντες, ὅπερ προσήκει τῷ φιλοσοφοῦντι. εἰ μὴ ἄρα ἐπιμελῶς ἀχθεὶς ἐκ παίδων διὰ τῶν ἐγκυκλίων λόγων αὐτοφυῆ, καὶ οὐκ ἐπιτηδευμένον ἔχει τὴν τοιαύτην εὐφράδειαν. κἂν τοῦτο δὲ τύχῃ. οὐ βούλεται ἐπ' αὐτῷ μέγα φρονεῖν τὸν φιλοσοφοῦντα, ὡς μὴ τοῦτο ἔχοντα τέλος, μὴ δὲ κατὰ τοῦτο οὐσιωμένον. λέξις μὲν γὰρ ὅταν ᾖ καλή, ἔχει τὸ οἰκεῖον ἀγαθόν, καὶ ὁ τὴν καλλιλεξίαν τέλος πεποιημένος, ποιητής ἐστιν, ἢ συγγραφεύς. ὁ δὲ κατὰ ζωὴν λογικὴν οὐσιωμένος, καὶ τέλος ἔχων τὸ κατὰ φύσιν αὐτῆς. οὐ κἂν εὐφραδέστερος ὦν τινος, κρείττονα ἑαυτὸν λέγοι δικαίως ἐκείνου. οὐ γάρ ἐστιν αὐτὸς ἡ λέξις οὐδὲ τέλος τίθεται τὴν λέξιν, ὥστε κατ' ἐκείνην εἰδοποιεῖσθαι, ὡς πᾶς τεχνίτης κατὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ τὸ δίκαιον εἰπεῖν, ἡ ἐμή, τῆς σῆς καλλίων. καί ἐστι τὸ μὲν προηγούμενον πρὸς τὸν φιλοσοφοῦντα τὸ τὴν περὶ λέξιν αὐτοῦ πτοίαν ἀναστεῖλαι παράδειγμα δὲ τῷ πλουσιωτέρῳ χρῆται, καὶ μεσιάζων ἅμα τοὺς ἐπίπληξιν.

Λούεταί τις ταχέως, μὴ εἴπῃς ὅτι κακῶς ἀλλ' ὅτι ταχέως. πίνει τις.

Τὴν περὶ τῶν πραγμάτων κρίσιν ἀκριβεστέραν ἡμᾶς ἔχειν βούλεται ὥστε μήτε ψέγειν ἡμᾶς τινα μήτε ἐπαινεῖν ἐφ' οἷς ποιεῖ εἰ μὴ τὸν σκοπὸν μάθωμεν, εἰς ὃν ἀποβλέπων ποιεῖ. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ εἰδοποιῶν τὸ γι-

πῦρ ξηρὸν, καὶ θερμὸν ὑπάρχον, κατὰ μὲν τὸ θερμὸν συμφανεῖ τῷ ἀέρι, καὶ φορητόν ἐστιν αὐτῷ. κατὰ δὲ τὸ ξηρὸν, ἀντίκειται καὶ μάχεται. οὕτω καὶ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, καὶ οὗτος δύο ἔχει λαβὰς τὴν μὲν φορητὴν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ. τὴν δὲ ἀφόρητον, τὴν τοῦ ἀδικοῦ. δῆλον δὲ ὅτι πρὸς μὲν τὰ φορητὰ, εὐκόλως διακείμεθα, καὶ πράως, καὶ εὐαρέστως. πρὸς δὲ τὰ ἀφόρητα δυσχεραίνομεν, καὶ ζαχωνόμεθα, καὶ δυσαρεστοῦμεν. δεῖ τοίνυν ἀθυμεῖν ἀεὶ, καὶ εὐαρεστεῖν, καὶ πράως ἔχειν πρὸς ἅπαντα. ἐπειδὴ πάντα τὰς δύο λαβὰς ἔχει τήν τε φορητὴν, καὶ τὴν ἀφόρητον, ἀπὸ τῆς φορητῆς αὐτῶν δράττεσθαι, χρὴ πάντα γὰρ ὄντως ἐστὶ τοιαῦτα, πλοῦτος, πενία. ὑγεία. νόσος. γάμος. ἀγαμίας. τέκνα. ἀτεκνία. καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἐν τῷ βίῳ. καὶ γὰρ πλούτου, φορητὸν μὲν εὐπορία. ἀφόρητον δὲ ἀσχολία, καὶ περιολκή. καὶ πενίας, φορητὸν μὲν ἡ ἡσυχία, καὶ ἀπραγμοσύνη. ἀφόρητον δὲ ἡ ἀπορία. καὶ ὑγείας φορητὸν μὲν ἡ ῥαστώνη, καὶ εὐχρηστεία. ἀφόρητον δὲ, ἡ αὐθάδεια. τῆς δὲ νόσου, φορητὸν μὲν ἡ μεζιότης τῶν ψυχῶν παθῶν, ἀφόρητον δὲ ἡ ταλαιπωρία. καὶ γάμου φορητὸν μὲν ἡ παιδοποιΐα, καὶ θεραπεία. ἀφόρητα δὲ, τό, τε πολυειδὲς, καὶ ἡ ἄλογος συμπάθεια. καὶ ἡ ἀτεκνία δὲ τὸ εὔλυτον ἔχει, καὶ τοῖς καλλίοσι σχολαστικὸν, καὶ τὸ μὴ φροντίζειν, καὶ τῆς μετὰ θάνατον εὐπορίας, καὶ τὸ μέγιστον, ὡς οἶμαι τὸ μὴ ἀναγκάζεσθαι, καὶ κακοῖς οὖσιν ἐνίοτε τοῖς τέκνοις συμπάσχειν. συμβαίνει γὰρ τῇ κακίᾳ συμπάσχειν. καὶ ὕβρις δὲ καὶ λοιδορία φορητὰ ἔχουσιν. ἔστι μὲν ὅτε, καὶ τὸ γινώσκειν ἃ πρότερον ἠγνοοῦμεν τῶν ἡμετέρων. ἀεὶ δὲ τὸ προκαλεῖσθαι τὸ ἐν ἡμῖν ἀνεξίκακον, καὶ ἡ πάντων φευκτοτάτη ἡ μὲν ἡ τοῦ σώματος κόλασις, φορητὴν ἔχει τὴν γυμνασίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν κάθαρσιν. πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα μέγα ἀγαθὸν ἔχει, τὸ ἀνδρικῶς ὑπομεῖναι. καὶ γὰρ τοῦ μὴ περιπεσεῖν, τὸ περιπεσόντα καλῶς διαγενέσθαι, ὠφελιμώτερόν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ εἴπερ τὸ μὲν μὴ περιπεσεῖν, τοῦ σώματος, καὶ τῶν ἐκτός ἐστιν ἀγαθόν. τὸ δὲ καλῶς διαγενέσθαι, τῆς ψυχῆς. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ δύο λαβὰς ἔχουσι, καὶ ἔστιν ἀπ' ἐκείνων ὠφεληθῆναι πικρότερον ἡμῶν ἐξεταζόντων τὰ πάθη, καὶ ἀσφαλεστέρους γίνεσθαι, τοιούτων καὶ

νακτεῖν γοῦν ἔχων. ἀλλ᾽ ὅτι τὸ μὴ καλῶς μηδὲ δικαίως ἔχον καλῶς ἔχειν ἔδοξεν αὐτῷ. διὰ τοῦτο ἀγανακτεῖς, καὶ αὕτη ἄτοπος ἡ ἀγανάκτησις. ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ βεβλαμμένος. καὶ οὐχὶ σύ. ὁ γὰρ τὸ μὴ καλῶς ἔχον, καλῶς ἔχειν ὑπολαμβάνων, ἠπάτηται. ὁ δὲ ἠπατημένος, βλάπτεται. ὁ γοῦν κακῶς σέ τι ποιῶν, ἢ κακῶς λέγων, αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος κἂν οὐδὲ σὺ οὐδὲ τῶν μέγα δυναμένων τὶς αὐτὸν ἰσχύσειεν βλάψαι, εἴπερ τὰ μὲν ἔξωθεν ἐπιβλαβῆ δοκοῦντα εἰς σῶμα γίνεται, καὶ τὰ ἐκτός. ὥστε μηδὲ αὐτοῦ κυρίως εἶναι βλάβην. ἡ δὲ ἀπάτη τῆς ψυχῆς καθ᾽ ἣν αὐτὸς ὑφέστηκεν ὅτι δὲ αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος, ὁ ἀπατηθεὶς, καὶ οὐκ ἐκεῖνος περὶ ὃν ἠπατήθη, ἔδειξεν ἀκριβῶς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ συμπεπλεγμένον, οἷον εἰ τὸ εἰ ἡμέρα ἐστὶν ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἐστι ψεῦδος τὶς ὑπολάβοι, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βέβλαπται. αὐτὸ γὰρ ἔχει τὴν ἑαυτοῦ ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ ὁ ἀπατηθεὶς περὶ αὐτοῦ. οὕτω καὶ παρὰ τὸ καλῶς ἔχον λοιδορῶν σε, ἢ κακοποιῶν, αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος. σὺ δὲ οὐδὲ βέβλαψαι, οὐδὲ πέπονθάς τι κακὸν, μάλιστα ἐὰν ἐν τοῖς ἐφ᾽ ἡμῖν ᾖ ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ. ἐννοῶν οὖν, καὶ ὅτι ἀνάγκη ἕκαστον τῷ φαινομένῳ αὐτῷ ἀκολουθεῖν, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ βεβλαμμένος, καὶ οὐχὶ σὺ πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα, καὶ μεγαλοφρόνως, ἐὰν καὶ συνεθίσῃς ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν τοιούτων ἐπιφθέγγεσθαι, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ, ἀνάγκη δὲ τῷ δοκοῦντι ἀκολουθεῖν.

Πᾶν πρᾶγμα, δύο ἔχει λαβάς. τὴν μὲν φορητὴν. τὴν δὲ ἀφόρητον. ὁ οὖν ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνῃς ὅτι ἀδικεῖ. αὕτη γὰρ ἡ λαβή ἐστιν αὐτοῦ οὐ φορητή. ἀλλ᾽ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός. ὅτι σύντροφος. καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ᾽ ὃ φορητόν ἐστιν.

Πάντα τὰ ἐν γενέσει πράγματα ἐξ ἐναντίων συγκείμενα, κατά τι μὲν συμφωνεῖ καὶ συναρμόττεται πρὸς ἄλληλα, καὶ φορητά ἐστιν ἀλλήλοις. κατά τι δὲ ἀσυμφωνεῖ, καὶ ἀφόρητά ἐστιν, οἷον τὸ

τρίβουσιν, οὕτως οἱ εὐφυεῖς, περὶ τὰ ἀτελῆ, καὶ ἔσχατα, καὶ ὅλως χείρω καὶ τοῖς πολλοῖς βάσιμα ἐνδιατρίβουσιν ἀνθρώπῳ δὲ ὄντι καὶ τὴν ψυχὴν λογικὴν οὐσιωμένῳ χρωμένην τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ τὸ ἀποστῆναι μὲν τῶν κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς ἐνεργειῶν, ἐνδιατρίβειν δὲ τῷ σώματι σημεῖον ἀφυΐας ἐστὶν, ὥσπερ αἴτιον τούτου ἡ ἀφυΐα. τίς γὰρ τεχνίτης λόγου ἄξιος περὶ τὴν τῶν ὀργάνων θεραπείαν διατρίβει παρὰ τὸν καιρὸν, τῆς τέχνης τῆς χρωμένοις αὐτοῖς ἀμελῶν. οὐ μόνον δὲ ἀφυΐας ἐστὶ σημεῖον τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ συμπαθείας περιττῆς. οἷς γὰρ χαίρομεν, καὶ οἷς συμπάσχομεν, τούτοις ἐνδιατρίβομεν. χρὴ οὖν φησι, τὴν μὲν περὶ τὸ σῶμα ἀσχολίαν, πάρεργον ἡγεῖσθαι· τὴν δὲ προηγουμένην σπουδὴν, περὶ τὸ χρώμενον τῷ σώματι ποιεῖσθαι. αὕτη γὰρ δικαία τῶν περὶ αὐτὸ καθηκόντων ἡμῖν διανομή.

Ὅταν τίς σε κακῶς τι ποιεῖ, ἢ κακῶς λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος, ποιεῖ ἢ λέγει. οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοὶ φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται. ὅστις καὶ ἐξηπάτηται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον, ἄν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βλάπτεται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς, ἀπὸ τούτων ὁρμώμενος, πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, οὕτως ἔδοξεν αὐτῷ.

Καὶ τοῦτο τὸ παράγγελμα εἰς ἀνεξικακίαν προκαλεῖται, καὶ πραότητα. διχῶς δὲ ἐπιχειροῦν καθ' ἕνα μὲν τρόπον ὅτι ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ φαντασίᾳ, καὶ τῷ φαινομένῳ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἀκολουθεῖ εἰ μὴ, καὶ αὐτῷ ὁμοίως φαίνοιτο οὐ χρὴ σὺ ἀγανακτεῖν εἰ τῷ φαινομένῳ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἀκολουθεῖ. καὶ γὰρ, καὶ σὺ τούτῳ ἀκολουθεῖς, καὶ πάντες ἄνοι. τίς οὖν ἂν πρὸς τὴν κοινὴν φύσιν ἀγα

τὰ κεφαλαία τὸ προσῆκον μέτρον ἐν τῇ κτήσει, καὶ χρήσει τῶν ἐκτὸς διδάσκοντες φυλάττειν πρὸς δικαιοσύνην ἡμᾶς ἀπευθύνοντα.

Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν, ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται. τοιγαροῦν ὁρῶσαι ὅτι ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσεστι, μόνον δὲ συγκοιμᾶσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἄρχονται καλλωπίζεσθαι. καὶ ἐν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. προσέχειν οὖν ἄξιον, ἵνα αἰσθάνωνται διότι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τιμῶνται.

Ἐνδοὺς, καὶ γαμεῖν τοῖς τὸν κατὰ φύσιν αἱρουμένοις βίον, καὶ τὴν καθήκουσαν αὐτοῖς περὶ γυναικὸς ἐπιμέλειαν διὰ βραχέων ἐνδείκνυται, παραβάλλων αὐτῇ τὴν τῶν πολλῶν ἀνδρῶν χρῆσιν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκείνῃ ἑπομένων κακῶν ταύτην ῥυθμίζων. οἱ μὲν γὰρ πολλοί φησιν ἄνοι τὰς γυναῖκας εὐθὺς, ἐκ νέας ἡλικίας κολακεύουσι, καὶ τιμῶσι κυρίας καλοῦντες οὐδενὸς ἄλλου οὕνεκεν, ἢ τοῦ συγκοιμᾶσθαι. διὸ εἰκότως ἐκεῖναι περὶ τὸ σῶμα παρασκευαζόμεναι, καλλωπίζονται. καὶ ἐν τούτοις πᾶσαι ἔχουσι τὰς ἐλπίδας, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτὰς αἰτιᾶσθαι τοσοῦτον, ὅσον τοὺς ἄνδρας τοὺς διὰ τοῦτο τιμῶντας. διὸ χρὴ συναίσθησιν αὐταῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρασχεῖν, ὅτι οὐδενὸς ἄλλου οὕνεκα παρ' ἡμῶν τιμηθεῖεν ἄν, εἰ μὴ τοῦ τά τε ἤθη κεκοσμῆσθαι, καὶ δι' αἰδοῦς ὑποτακτικῶς κεκλίσθαι τῷ ἀνδρί. ταῦτα γὰρ ἔχουσαι, καὶ πρὸς οἰκονομίαν λοιπὸν, καὶ παιδοτροφίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμέλειαν, καὶ τὸν λοιπὸν βίον ῥαδίως συνεθισθήσονται, ἅπερ ταῖς καλαῖς ἐσομέναις γυναιξὶ προσήκει.

Ἀφυΐας σημεῖον, τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα.

Ὥσπερ οἱ εὐφυεῖς περὶ τὰ τῆς φύσεως τῆς οἰκείας ἄκρα, καὶ τέλεια, καὶ ἀκριβῆ σπουδάζουσι, καὶ τούτοις ἐνδια-

τὸν πόδα ὑπερβῇ.

ρὶ τῆς τῶν χρήσεως ὅτι κατὰ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος χρείαν τὴν χρῆσιν αὐτῶν δεῖ παραλαμβάνειν, πᾶν τὸ περιττὸν ἀφαιροῦντας δὲ πρὸς δόξαν, ἢ τρυφὴν ἀποτεινόμενον, νῦν περὶ τῆς κτήσεως αὐτῶν διδάσκει μέτρον, καὶ ταύτης λέγων εἶναι τὸ σῶμα. καὶ γὰρ τῆς μὲν κτήσεως μέτρον ἡ χρῆσις. διὰ γὰρ τὸ χρῆσθαι κτώμεθα. τῆς δὲ κτήσεως μέτρον τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία. δῆλον ὅτι, καὶ τῆς κτήσεως μέτρον ἂν εἴη τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία. διὸ εἰ μὲν εἰς ταύτην τις ἀποβλέποι τὴν χρείαν, δέρμασιν ἀρκεσθήσεται λιτοῖς. τῷ μὲν ἐπικειμένῳ πρὸς θάλψιν, καὶ φρουρὰν τοῦ ποδός. τῷ δὲ ὑποκειμένῳ πρὸς τὸ μὴ ἀμέσως ἐπιβαίνειν τοῖς βλάπτουσιν. ἐὰν δὲ ὑπερβῇ τῆς τὴν χρείαν τοῦ ποδὸς, ἐπὶ καλλωπισμὸν, καὶ τρυφὴν, γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἴτε φησὶ πορφυροῦν εἴτε κεντητόν. τοιαῦτα δὲ ἦν ὡς ἔοικε παρὰ ῥωμαίοις, καὶ περὶ τὰ πορφυρᾶ, καὶ κεντητὰ περιεργία ὥστε, καὶ τῶν κατὰ χρυσῶν αὐτὰ τιμᾶσθαι. οὕτω δὲ, καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως, καὶ τῶν τῷ σώματι χρειωδῶν. ἐάν τις τὸ μέτρον ὑπερβῇ τῆς χρείας κατὰ τὸν κατ' αὐτὴν ὅρον, εἰς τὸ ἀόριστον λοιπὸν φέρεται ἄλλα ἄλλοις προστιθεὶς, ἕως ἂν εἰς τὸ βαρύτατον ἐνεχθῇ τῆς τε τρυφῆς, καὶ τῆς κενοδοξίας. διὰ δὲ ταῦτα ἡ ἐκζήτησις, καὶ τῆς ἀκολουθούσης τῇ ἐκζητήσει πολυδεοῦς ἐνδείας, καὶ τῆς ἐπ' αὐτὴν θλίψεως. ἂν γὰρ δέκα κτησώμεθα, εἴκοσι βουλόμεθα κἂν εἴκοσι, μ'. καὶ ἐφεξῆς καὶ πέρας οὐδὲν τῆς εἰς τὸ ἀχανὲς τῆς ἀπληστίας ὠθήσεως. δῆλον δὲ ὅτι καθ' ἕκαστον τῶν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος παραλαμβανομένων, ἡ τὸν ὅρον ἐκβᾶσα φύσις εἰς ἀοριστίαν ἐκπίπτει. ὥστε, καὶ τοῦ σκοποῦ λοιπὸν ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ τῆς χρείας, ἣν αὐτὴ συντελεῖ, ὅτι ἡ τοῦ σώματός ἐστιν αὐτῇ. τί γὰρ οὖν, καὶ προϊέμεθα τὸ σῶμα πολλάκις δι' ἀπλήστου τῆς τούτων κτήσεως. μήποτε δὲ τὸ τοῦ ὑποδήματος παράδειγμα, ἐὰν κατὰ τὸ μέγεθος ληφθῇ, καὶ μὴ κατὰ τὸν καλλωπισμὸν ὑπερβαῖνον τὸ μέτρον προσκόπτοντας ἡμᾶς ἐπ' αὐτῷ πολλάκις, καὶ πίπτοντας, καὶ κατακρημνίσῃ ποτέ. χρὴ δὲ ἀπὸ τῶν περὶ τῆς χρήσεως εἰρημένων, καὶ τὰ περὶ τῆς κτήσεως διαιρεῖν εἴη δ' ἄν, καὶ ταῦτα

λάσσωμεν, ἀσφαλέστερον ἁψόμεθα τοῦ ἔργου.

σώματι ὅτι ὑποφθέγγεται μὲν δυσχεραίνουσά πως, ἡττᾶται δὲ τοῖς πάθεσι τυραννουμένη ὑπ᾽ αὐτῶν νενευρωμένων, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῆς κρίσιν διαστραφεῖσα, ὅτι οὐδὲ διακρίνειν αὐτὴν ὡς ἄλλην ὑπὸ τῶν ἀλόγων παθῶν παραγγέλλει οὖν ὁ παιδαγωγὸς ἀμφότερα ταῦτα φυλάττεσθαι, καὶ τὴν ἐν βίῳ διαγωγὴν ἣν ἀπείκασε τῷ περιπατεῖν, ὥστε μήτε τοῖς ἀλόγοις πάθεσιν ἐμπαρῶσαι ἅπερ σώματι καὶ ὄντα δίκην ἥλων προσηλοῖ, τὴν συγκολληθεῖσαν αὐτοῖς ψυχὴν τῷ σώματι. ποῖος δὲ ἧλος οὗτος προσηλοῖ, ὡς τὰ ἄλογα ταῦτα πάθη ποιοῦντα τὴν ψυχὴν οὐ νομίζειν ἑαυτὴν, καὶ αὐτὰ, καὶ τὸ σῶμα. τὴν δὲ διαστροφὴν τοῦ δοξαστικοῦ, καὶ περιπεζίου τῆς ψυχῆς μέρους καθὸ κοινωνεῖ τῷ σώματι, καὶ ταῖς σωματικαῖς ζωαῖς. ἡ ψυχὴ τῷ τὸν πόδα στρέψαι. οἰκείως ἀπείκασε, καὶ παρακελεύεται ὥσπερ ἐν τῷ περιπατεῖν φυλάττομεν τὸ σῶμα, οὕτως ἐν τῇ διεξόδῳ τῶν κατὰ τὸν βίον ἔργων τὴν λογικὴν ψυχὴν τὴν κατὰ φύσιν ἡγεμονοῦσαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ζώῳ. καθ᾽ ἣν χαρακτηρίζεται τοῦτο τὸ ζῶον φυλάσσειν, ἵνα μὴ λάθῃ ἑαυτὴν, ἢ τοῖς πάθεσιν ἐμπερονιζομένη διὰ λαιμαργίαν. ἢ τὴν κρίσιν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς διαστρεφομένη διὰ ῥᾳθυμίαν. ἐὰν γὰρ ἐφ᾽ ἑκάστου παραφυλάττωμεν ἑαυτοὺς ὥσπερ οἱ βαδίζοντες ἀσφαλέστερον ἑκάστου τῶν ἔργων ἁψόμεθα. κἂν γὰρ συμβῇ τις ὀλίγος ὄλισθος παραφυλαττόντων ἡμῶν. ῥᾷδιον αὐτὸν ἀπανορθοῦμεν. κἂν γὰρ μικρὸς ὑφόντες τῷ ἥλῳ ἐπιβῶμεν, ἢ ἀρρύθμως τὸν πόδα ἀποθῶμεν διὰ τὸ παρατηρεῖς, καὶ ἀπὸ τοῦ ἥλου εὐκόλως ἀποσπῶμεν τὸν πόδα μὴ ἐμπειρόμενον, καὶ τοῦ ποδὸς τὴν βάσιν εὐκόλως μεταρρυθμίζομεν.

Ἐν τοῖς περὶ τὸ σῶμα οἷον ἐσθῆσι τροφαῖς κτήμασι. χρήμασι, δύο ταῦτα ἐστὶν, ἥτε κτῆσις αὐτῶν, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ὧν πρότερον πε

Μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ πούς τοῦ ὑποδήματος. ἐὰν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, φυλάξεις τὸ μέτρον. ἐὰν δὲ ὑπερβῇς, κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀνάγκη σε φέρεσθαι. καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν

πον ἀνδρῶν συνεστῶσαι, ἕως τό τε σώζεται, ἕως φυλάττεται τοῦτο τὸ παράγγελμα τὸ μὴ πλεονεκτεῖν ἀλλήλοις. διὰ γὰρ τοῦτο τῆς δικαιοσύνης τὸ ἴχνος, καὶ ἡ ἀδικία ἐκείνη συνίσταται. προτρέψας δὲ πρότερον πολλαχοῦ τὸν ἀκροατὴν πρὸς ἐλευθερίαν, καὶ ἐν ἄλλοις πρὸς ἀνδρίαν, καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ πρὸς φρόνησιν, καὶ πρὸς σωφροσύνην ἐν τούτῳ πρὸς δικαιοσύνην αὐτὸν καλεῖ, τὸ πρὸς αὐτὴν ἐμπόδιον τὴν πλεονεξίαν ἀφηγούμενος.

Ἐὰν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβης τι πρόσωπον καὶ ἐν τούτω ἠσχημόνησας, καὶ ὃ ἠδύνασο ἐκπληρῶσαι παρέλιπες.

Οὐ τὸ ἁπλῶς ἄριστον ἐπιτηδεύειν χρή, ἀλλὰ τὸ τῶν ἡμῖν συμμέτρον ἄριστον. οὐδὲν γὰρ ἐν ἀσυμμέτροις ὑποδοχαῖς ἐπιγίνεται. διὸ χρὴ μὴ προπετῶς τὰ μείζονα προσωπεῖα περιβάλλεσθαι διδασκάλου, ἢ φιλοσόφου, ἢ ἐν νηῒ κυβερνήτου, ἢ ἐν πόλει ἄρχοντος. κάλλιον γὰρ ἐν ὑφειμένῳ προσώπῳ εὐδοκιμεῖν περικρατοῦντα τοῦ προσώπου, καὶ ὑπερβάλλοντα αὐτό, ἢ ἐν ὑπερέχοντι ἀσχημονεῖν, ἀπολειπόμενον τῆς ἀξίας αὐτοῦ, καὶ κάλλιον παιδαγωγὸν ἄριστον εἶναι, ἢ διδάσκαλον ἀτελῆ, καὶ οἰκονόμον, ἢ ἄρχοντα μοχθηρόν. πρὸς γὰρ τὸ ἀσχημονεῖν ἐν τῷ μείζονι προσώπῳ, οὐ κατὰ δόξαν ἀσχημονεῖν λέγω, ἀλλὰ κατ᾽ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. καὶ ὅπερ ἠδυνάμεθα συμμέτρως ἐπιτηδεύοντες κατορθοῦν, ἀπόλλυμεν. ἀμείνων γὰρ ὑποκριτὴς ἐν τραγῳδίᾳ, καὶ κωμῳδίᾳ ὁ δοῦλον καλῶς ὑποκρινόμενος τοῦ ἐν προσωπείου δεσπότου, ἢ βασιλέως μὴ κατορθώσαντος, καὶ τοῦτο δέ μοι πρὸς δικαιοσύνην ὁρᾷ τὸ κεφάλαιον, καὶ τὸ ἄξιον ἐν τῷ βίῳ πρόσωπον ἐκλέγεσθαι παραινῶν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν.

Ἐν τῷ περιπατεῖν, καθάπερ προσέχεις μὴ ἐπιβῆς ἥλῳ, ἢ στρέψης τὸν πόδα σου, οὕτω πρόσεχε μὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν βλάψης τὸ σεαυτοῦ. καὶ τοῦτ᾽ ἂν ἐφ᾽ ἑκάστου ἔργου παραφυ-

Διχῶς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ βλάπτεται, καὶ τοῖς ἀλόγοις πάθεσιν ἑαυτὴν ἐμπείρουσα, καὶ δι᾽ αὐτῶν προσκολλωμένη τῷ

καὶ τὰς κοινὰς ἐννοίας ἀληθὲς παραλαμβάνεται. Ταῦτα γὰρ ἀξιώματα ἐκάλουν οἱ στωϊκοί. τὸ δὲ συμπεπλεγμένον ἐστίν, ὅταν δύο τινῶν συμπεριπεπλεγμένων ἀλλήλοις οὕτως, ὥστε τὸ μὲν, ἡγούμενον εἶναι, τὸ δὲ ἑπόμενον, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου, ἀκολουθεῖ τὸ ἑπόμενον. τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑπομένου, ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον. οἷον συμπλέκεται ἀληθῶς εἰ ἡμέρα ἐστί, νὺξ οὐκ ἔστιν. ἀληθῶς γὰρ τῷ ἡμέρα ἐστὶν ἡγουμένῳ, ἕπεται τὸ εἰ ἡμέρα ἐστί, νὺξ οὐκ ἔστιν. ἐπὶ γοῦν τούτου συμπεπλεγμένου, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου, τίθεται, τὸ ἑπόμενον. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστί, νὺξ ἄρα οὐκ ἔστι. τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑπομένου, τὸ ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον, ἀλλὰ μὴν οὐχὶ νὺξ οὐκ ἔστι, ἀλλ' ἔστι δηλονότι. αἱ γὰρ δύο ἀναιρέσεις, μίαν ποιοῦσι συγκατάθεσιν, ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστι. τοιοῦτον μὲν οὖν καὶ τὸ συμπεπλεγμένον, ἢ συνημμένον. ἀλλ' ἴδωμεν λοιπὸν, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐπικτήτου λεγόμενον, τὸ ἤτοι ἡμέρα ἐστίν, ἢ νύξ ἐστι. ἐπὶ μὲν τοῦ διεζευγμένου συλλογισμοῦ, ὡς ἀξίωμα ἀναμφίλεκτον παραλαμβάνεται. ἐπὶ δὲ τοῦ συνημμένου, οὐκέτι. τὸ γὰρ ἐκεῖ παραλαμβανόμενον ἀξίωμα τὸ συμπεπλεγμένον ἐστί, τὸ εἰ ἡμέρα ἐστί, νὺξ οὐκ ἔστιν. ὥσπερ οὖν φησι, τὸ, ἤτοι ἡμέρα ἐστίν, ἢ νύξ ἐστιν. πρὸς μὲν τὸ διεζευγμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν. ἀπ' αὐτοῦ γὰρ εἴρηται πᾶς ὁ διεζευγμένος συλλογισμός. πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἀπαξίαν. διασαφᾶν γὰρ τὴν συμπλοκὴν τὴν λέγουσαν. εἰ ἡμέρα ἐστί, νὺξ οὐκ ἔστιν, οὕτω καὶ ἐν συμποσίῳ τὴν μείζονα μερίδα ἐκλέγεσθαι, πρὸς μὲν τὸ σῶμα χρειῶδές ἐστι, καὶ ὠφέλιμον, καὶ ἐξαίρετον. πρὸς δὲ τὸ φυλάξαι τὸ κοινωνικὸν ἐν ἑστιάσει, ἀπαξίαν ἔχει. διασαφᾶ γὰρ καὶ τὴν κοινωνίαν ὡς τὸ συμπεπλεγμένον ἐκεῖνο. ὅταν οὖν συνεσθίῃς ἑτέροις μὴ μέμνησο μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα τὸ σὸν ἀνορεξίαν ἐν τοῖς παρακειμένοις, καὶ ἐκλέγεσθαι ἀπ' αὐτῶν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ κοινωνικὸν τῆς ψυχῆς ὃ χρὴ φυλάττειν ἀνεπίληπτον. δῆλον δὲ ὅτι κἂν ἐπὶ ἑστιάσεως ἐποιήσατο τὸν λόγον κοινῶς ἐπὶ πάσης κοινωνίας τείνειν αὐτὸν χρὴ καὶ συγκαταστροφῆς. τὸ γὰρ πλεονεκτικὸν πᾶσαν διασπᾷ κοινωνίαν ὥσπερ τὸ ἕκαστον τοῦ ἐπιβάλλοντος τυγχάνειν, συνέχει καὶ αὔξεσθαι, καὶ διαμένειν ποιεῖ. καὶ γὰρ ἡ τῶν λῃστῶν κοινωνία, καίτοι ἐκ τοῦ

Ὅταν τι διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστὶ ποιῇς, μήποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτό, κἂν ἀλλοῖόν τι μέλλωσιν οἱ πολλοὶ περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς, τὸ ἔργον φεῦγε. εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς.

Πολλὴν σπουδὴν ποιεῖται τοῦ τὸ ἀγαθὸν δι' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι, ἵνα, καὶ ὄντως ἀγαθὸν ᾖ καὶ μὴ διὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν. ὁ γὰρ διὰ ταύτην αἱρούμενός τι ταύτην εἶναι τίθεσθαι τὸ ἀγαθόν. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο. διὸ εἰ μὲν ὀρθῶς διέγνωκεν ὅτι δέον ἐστὶ τὸ δεῖνα μὴ ποιῆσαι, φεύγειν δεῖ τὴν πρᾶξιν οὐκ ἀγαθὴν οὖσαν. εἰ δὲ ὀρθῶς διαγνοὺς ποιεῖ, οὐ χρὴ φεύγειν τὸ ὀφθῆναι ποιοῦντα διὰ τοὺς οὐκ ὀρθῶς μεμφομένους τὸ γινόμενον. ἐπεὶ συμβαίνει τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὀρθῶς γινωσκόμενον ὅτι ἀγαθὸν προτιμᾶν τὸ μὴ ἀγαθὸν ἀλλὰ κακὸν ὡς ψεῦδος, τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ τῶν πολλῶν μὴ ὀρθὴ περὶ τοῦ πραττομένου ὑπόληψις. πρὸς δὲ τούτῳ συμβαίνει τὸ τῷ ὀρθῷ λόγῳ κριθὲν ἀγαθὸν, κακὸν ἡγεῖσθαι φεύγοντα αὐτό. τὸ γὰρ φευκτὸν κακόν, καὶ ἔτι μέντοι συμβαίνει τῷ τοιούτῳ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀφισταμένῳ εἰς τὰς τῶν πολλῶν δόξας ἀποφαίρεσθαι. καὶ ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν ζητεῖν, καὶ τὸ ἀληθὲς, καὶ τὸ ψεῦδες. ὡς τὸ ἤτοι ἡμέρα ἢ νύξ ἐστι. πρὸς μὲν τὸ διεζευγμένον μεγάλην ἀξίαν ἔχειν πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον, ἀπαξίαν τῶν ὑποθετικῶν συλλογισμῶν, ὧν οἱ στωϊκοὶ τὴν τεχνολογίαν ἐλεπτούργησαν. οἱ μὲν εἰσὶ διεζευγμένοι, οἱ δὲ συνημμένοι, ἤτοι συμπεπλεγμένοι. διεζευγμένοι μὲν, ἐν οἷς τοῦ ἑτέρου ὄντος, τὸ ἕτερον πάντως οὐκ ἔστι. καὶ τοῦ ἑτέρου μὴ ὄντος, πάντως τὸ ἕτερος ἐστιν, ὡς ὅταν εἴπω. ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν ἢ νύξ ἐστιν, ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστιν ἡ ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστιν. οὕτω μὲν τοῦ ἑτέρου τιθεμένου, ἀναιρεῖται πάντως τὸ ἕτερον. τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑτέρου τίθεται τὸ ἕτερον ὅταν εἴπω. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα οὐκ ἔστι, νὺξ ἄρα ἐστὶν, ἢ ἀλλὰ μὴν νὺξ οὐκ ἔστιν, ἡμέρα ἄρα ἐστί. τοιοῦτον μὲν οὖν τὸ διεζευγμένον οἷον τὸ ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστι. ὡς ἀξίωμα, τουτέστιν ὡς ἐν ἀρῶς, καὶ

τὴν ἑαυτῆς τῇ μὲν ψυχῇ πάντη. καὶ πάντως καταλιποῦσα,
πολλάκις δὲ, καὶ τῷ σώματι, ὅταν ἀσύμμετρος ἡ ἀπόλαυσις γένη-
ται. ἡ δὲ τῆς ἡδονῆς ἐγκράτεια, μόνιμον ὠφέλειαν ποιεῖ τῷ σώμα-
τι, καὶ τῇ ψυχῇ. καὶ ἡδονῆς ἄλλο εἶδος τὸ κατὰ φύσιν συνυπάρ-
χον ἀβλαβές τε, καὶ ἄπληκτον. τούτων δὴ οὕτω προειλημμένων,
ἴδωμεν τί φησιν ὁ ἐπίκτητος. ὅταν φησὶν ἡδονῆς τινος φαντασίαν
λάβῃς ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον πλούτου ἢ δυναστείας, ἢ τῶν
ἄλλων τινὸς τῶν ἐκτὸς, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἡδονῆς, φύλαττε
σεαυτὸν εὐθὺς, μὴ συναρπάσῃ σε ἐπὶ τὸ ἔργον ἡ φαντασία ἀλλὰ
ἔασον μὲν περιμεινάτω ὀλίγον. σὺ δὲ ἀναβολήν τινα σεαυτῷ πορίσας
διὰ τῆς τοιαύτης συστροφῆς, ἐννόησον τοὺς χρόνους, τόν τε τῆς ἀπο-
λαύσεως ἐλάχιστον ὄντα, καὶ τὸν ἐφεξῆς πολὺν βλάβης ὄντα, καὶ
μεταμελείας μεστὸν ἐν ᾧ σεαυτὸν ἐγκαλεῖς ἡττηθέντα. καὶ τούτοις
ἀντίθες τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐγκρατευσάμενος, ὠφελεία, καὶ ἡδονὴ
καθαρὰ ἐπὶ πολὺν χρόνον συνέσει σαυτὸν ἐπαινῶν, καὶ ἀποδεχό-
μενος. ἐὰν γὰρ ταύτης ἀποκαθάρῃς τὴν σύγκρισιν, ῥᾳδίως ἠρε-
μήσει ἡ ὄρεξις αἰσχυνομένη τὴν ἐνέργειαν τῆς ἥττης κἂν αὖθις
ἔασον, κἂν αὖθις ποιῇς, οὐκέτι ἐνοχλήσει ταπεινομένη. ἃ δὲ παύεται
ἡ ἡδονὴ εὐθέως μετὰ τὸ ἔργον, καὶ οὐδὲν διαφέρει τότε ὁ ἀπολαύ-
σας τοῦ μὴ ἀπολαύσαντος, πλὴν τῇ φαντασίᾳ ἀπολελαυκέναι,
οὐκ ἔχει τινὰ λόγου ἀξίαν ἡδονὴν, δηλοῖ ἡ μνήμη τῶν ἐν ὀνείροις
ἀπολαύσεων ἀμυδρὸν ἴχνος ἡδονῆς ἔχουσα. ἐπεὶ δὲ ἐστιν ὅτε τι-
νῶν ἡδονῶν, καὶ κατὰ λόγον ὀρθὸν μεταλαμβάνομεν, οἷον διὰ παι-
δοποιίαν, ἢ λουτροῦ μετὰ πυρετὸν, ὅταν φησὶ καιρὸς φανῇ ἅψασθαι
τοῦ τοιούτου ἔργου πρόσεχε μήποτε ἡττήσῃ τὸ προσηνὲς αὐτοῦ, καὶ ἀ-
γωγὸν, ὥστε σεαυτοῦ ἐκστάντα ὅλον ἐκδοθῆναι τῇ ἡδονῇ, ἀλλ' ἐν
ἐκείνῳ τῷ καιρῷ σύγκρινε πόσῳ κάλλιον ἐστὶ τὸ κρατῆσαι τῆς ἡδο-
νῆς, τοῦ ἡττηθῆναι αὐτῆς. δῆλον γὰρ ὅτι τοσούτῳ, ὅσῳ κάλλιον
δεσπόζειν τῶν ἀλόγων παθῶν, τοῦ δουλεύειν αὐτοῖς. καὶ ἄνθρωπον
εἶναι μᾶλλον ἢ θηρίον.

ιόντων, ἢ λεγόντων ἐὰν οἷόν τε ᾖ φησὶ μετάγε τοὺς ἐνταῦθα δὲ ἐὰν εὔκαιρος ᾖ, καὶ ἐπιπλῆξαι κελεύει, καὶ ἐκεῖ μὲν εἰ μὴ δύναιτο μεταγαγεῖν, σιώπα φησὶ, καὶ δῆλος γίνου δυσχεραίνων.

Ἢν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, φύλαξαι σεαυτὸν, μὴ συναρπασθῇς ὑπ' αὐτῆς. ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ ἀναβολήν τινα παρὰ σεαυτῷ λάβε. ἔπειτα μνήσθητι ἀμφοτέρων τῶν χρόνων. καθ' ὃν τε ἀπολαύσῃ τῆς ἡδονῆς, καὶ καθ' ὃν ἀπολαύσας, ὕστερον μετανοήσεις. καὶ αὐτὸς σεαυτῷ λοιδορήσεις. καὶ τούτοις ἀντίθες, ὅπως ἀποσχόμενος, χαιρήσεις, καὶ ἐπαινέσεις αὐτὸς σεαυτόν. ἂν δέ σοι καιρὸς φανῇ ἅψασθαι τοῦ ἔργου, πρόσεχε μὴ νικήσῃ σε τὸ προσηνὲς αὐτοῦ καὶ ἡδὺ, καὶ ἐπαγωγόν. ἀλλ' ἀντιτίθει, πόσῳ ἄμεινον τὸ συνειδέναι σεαυτῷ, ταύτην τὴν νίκην νενικηκότι.

Ἡ σωματικὴ ἡδονὴ βλαβερωτάτη ἐστὶ τῇ ψυχῇ. ἑκάστη τε ὥσπερ ἧλος προσηλοῖ τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ὀλιγοχρόνιον αὐτὴν ἐποίησεν. καὶ γὰρ ἐπὶ τροφῶν, καὶ πομάτων ἕως τότε ἐστὶν ἡ ἡδονὴ, ἕως ἂν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν αἰσθανόμεθα καταποθέντων δὲ οἴχεται τελέως. καὶ ἐπὶ τῆς μίξεως κατ' αὐτὸ ἐκεῖνον τὸν μόνον τῆς ἐνεργείας ἡ τῆς ἡδονῆς αἴσθησις γίνεται. παρελθούσης δὲ αὐτῆς ἡ συναίσθησις ὡς μηδὲ γεγονυίας ἐστί. καὶ δῆλον δὲ ὅτι ἐν τῷ αἰσθητῷ εἶναι ἡ ἡδονή ἐστι. τὸ γὰρ μὴ αἰσθανόμενον, οὐδὲ ἥδεται ὅλως, ἀλλὰ, καὶ αἱ περὶ τὰ ἐκτὸς, ἡδοναὶ οἷον περὶ ἐσθῆτα, ἢ κόσμον, ἢ χρήματα, ἢ κτήματα, καὶ αὗται ὀλιγοχρόνιοί εἰσι. ἡσθέντες γὰρ ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων μετὰ τὸ συνεθισθῆναι. αὐτοῖς, οὐκέτι ἡδονῆς ἐπ' αὐτοῖς αἰσθανόμεθα ἀφαιρουμένων δὲ αὐτῶν., λύπη σφοδρὰ διαδέχεται πολὺ μονιμωτέρα τῆς ἡδονῆς. οὕτω μὲν οὖν ἡ ἡδονὴ ἐλάχιστον ἐπιμείνασα χρόνον, καὶ μάλιστα ἡ σωματικὴ ἄπεισι τὴν βλάβην

λογίαν προελθεῖν. ὅταν οὖν τι συμβῇ τοιοῦτον. ἂν μὲν εὔκαιρον ᾖ, ἐπίπληξον τῷ προσελθόντι. εἰ δὲ μή, τῷ γε ἀποσιωπῆσαι, καὶ ἐρυθριᾶσαι, καὶ σκυθρωπάσαι, δῆλος γίνου δυσχεραίνων τῷ λόγῳ.

τοῦ ἔργου, ἢ κινδυνεύων ἐπιπολὺ, καὶ ἅμα μὲν τὸ ἐκ τούτου ἐπαχθὲς ἀφαιρεῖται. βαροῦνται γὰρ οἱ ἄνοι τοῖς ἑαυτοὺς ἐπαινοῦσιν ὡς αὐτοὶ διὰ τούτων ὑπ' αὐτῶν κατηγορούμενοι, καὶ ὀνειδιζόμενοι κατὰ σύγκρισιν, ἅμα δὲ τὸ ἔξω βλέπον, καὶ φιλόδοξον τῆς ψυχῆς, συστέλλει καὶ μεγαλοφροσύνην ἐνδείκνυται. πρότερον δὲ εἰπὼν μηδὲ αὐτὸν ἐπὶ πολλοῖς γελᾶν, μηδὲ πολὺ γέλωτα, μὴ δὲ ἀνειμένον εἶναι, νῦν λέγει μὴ δὲ τοῖς ἄλλοις δεῖν γέλωτα κινεῖν. καὶ τὴν αἰτίαν ἐπήγαγεν εἰπών. ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτισμόν. τὸ γὰρ τοιαῦτα λέγειν ὡς γέλωτα κινεῖν τοῖς ἰδιώταις, σημαίνει πάντως ἀρεστὰ εἶναι ἐκείνοις, καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἕξεως οἰκεῖα. ὁμοίως οὖν ἢ, καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἰδιώτην νομίζουσι τὸν γέλωτα κινοῦντα, ὥστε κἂν τύχωσιν αἰδούμενοι πρότερον αὐτὸν, ἱκανόν ἐστι τοῦτο χαλάσαι τὴν πρὸς αὐτὸν τῶν πλησιαζόντων αἰδῶ. τινὲς δὲ, καὶ τῶν δοκούντων ἐμφρόνων, γελωτοποιοῦσι βουλόμενοι χαρίεντες φαίνεσθαι αἰσχρολογεῖν δὲ ἔτι μὲν αὐτὸς οὐκ ἀνέξεται. ὁ καὶ ποσῶς προκεκοφέναι δοκῶν, πρόδηλον. ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀνέχεσθαι κατὰ τὸ δυνατὸν συμβουλεύει ἀλλ' εἰ μὲν εὔκαιρον εἴη, τουτέστιν, εἰ μὲν νέος εἴη ὁ προαχθεὶς εἰς τοῦτο μὴ ἀναιδὴ, μὴ δὲ ὑπὸ πλούτου ἢ ἀξιώματος κεχαυνωμένος, καὶ ἐπιπλήξει φησι. οὔτε γὰρ αὐτῷ τῷ αἰσχρολογοῦντι, οὔτ' αὖ τις τοῖς παροῦσι φανήσεται φορτικός. εἰ δὲ τύχῃ πρεσβυτικώτερος, καὶ σοβαρὸς τὸ ἦθος, καὶ πλούτῳ ἐπηρμένος, ἢ ἀξιώματι τὸ μὲν ἐπιπλῆξαι, βαρὺ πρὸς δὲ τῷ ἀπράκτῳ, καὶ ἀπεχθὲς, καὶ ἐχθροποιὸν, καὶ κατὰ γέλωτος ἡ παρρησία δόξει. τί οὖν χρὴ τότε ποιεῖν, τῷ σιωπῆσαι δῆλος γίνου δυσχεραίνων. καὶ ὅρα ὅπως τὸ προσῆκον ἐφύλαξε τῇ διαφορᾷ μεῖζον, ἐπὶ μὲν τῶν μονομαχιῶν, ἢ ἱπποδρομιῶν, ἢ βρωμάτων, ἢ πομάτων ποιουμένων τοὺς λόγους, ἢ περὶ ἀνθρώπων ἐπαι

διαβεβλημένον πρὸς τὰ ἐκτός. θα δὲ ἐπὶ μείζονος παραδείγματος τῆς πρὸς δυνάστην ἀφίξεως. καὶ ἐκεῖ μὲν εἰς τοῦτο συνεπλήρωσε τὸν λόγον εἰς τὸ καταφρονῆσαι τῶν συμβαινόντων, καὶ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν διατηρῆσαι. ἐνταῦθα δὲ ἀσφαλῶς προβουλεύσασθαι, καὶ μὴ χαύνως, ἀλλ' ἐγγυτάτω τῆς ἀληθείας ὑποτίθεσθαι συμβησόμενα δυσχερῆ. ἑλόμενοι τὴν πρὸς τὸν δυνάστην ἄφιξιν κἂν ἀκολουθήσῃ τὰ ἀρήμονα συμβαινόντων αὐτῶν, μεταμελλόμεθα πολλά, καὶ λέγομεν μὴ εἶναι, ἄξιον τὸ τυχεῖν τῶν συμβεβηκότων, καὶ διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς μὴ καλῶς ἑλέσθαι, ἢ διὰ τὸ πλέον τοῦ δέοντος ὑπὸ τῶν γινομένων ταραχθῆναι. ἰδιωτικὸν δὲ ἑκάτερον, καὶ οὐ καλῶς χρωμένων τοῖς ἐκτός, οὐδὲ ὡς ἔχει φύσεως, ἀλλὰ μεγάλα αὐτὰ νομιζόντων, προειπὼν δὲ περὶ τῆς ἐντεύξεως, τῶν ἐν ὑπεροχῇ μὲν ἀκολουθότερον δὲ ἐντυγχανόντων, ὅπως αὐτοῖς προσφέρεσθαι χρή, ὅτι κατὰ τὸν σωκρατικὸν, καὶ ζηνώνειον τύπον νῦν περὶ τῶν ταχύτερον ὑπαντώντων εἰπεῖν προτίθεται, ὅπως χρὴ, καὶ πρὸς τὴν τούτων ἔνταξιν παρασκευάζεσθαι, ὅτι εἰ μὲν μὴ ἀνάγκη τις καλεῖ παραιτητέον. εἰ δὲ ἀνάγκη, καὶ δόξῃ μία τῶν ἀναιρετῶν αὐτὴν ἑλέσθαι φέρειν τὰ προσπίπτοντα μὴ μεταμελόμενον.

Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέστω τὸ τινὰ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων, ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀμέτρως μεμνῆσθαι. οὐ γὰρ ὡς σοὶ, ἡδύ ἐστι, τὸ τῶν σῶν κινδύνων μεμνῆσθαι. οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐστι τὸ τῶν σοὶ συμβεβηκότων ἀκούειν. ἀπέστω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν. ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμόν. καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς σὲ τῶν πλησίων ἀνιέναι. ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τὸ αἰσχρο

Μετὰ τὴν ἔντευξιν τοὺς ἐν ὑπεροχῇ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς λέγει. πῶς χρὴ καὶ ταύτην ποιεῖσθαι ἀνεπαχθῆ τε ἑαυτὸν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ ἀκαταφρόνητον παρεχόμενον. καὶ μάπι, καὶ ὠφέλιμον εἰς δύναμιν αὐτοῖς. τὸ μὲν γὰρ μὴ μεμνῆσθαι τῶν ἑαυ-

τε κολακεύειν. μήτε διελέγχειν ὑβριστικῶς, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῖς καλῶς γινομένοις, συμμέτρως ἐπαινεῖν. καὶ ἀπὸ τούτων ἄρχεσθαι τοῦ λόγου ὡς οἱ ἰατροὶ τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων πολλάκις μέλιτι ἐπαλείφουσι. καὶ τότε τῶν μὴ καλῶς γινομένων, μὴ πικρὸν ἐξεταστὴν φαίνεσθαι, ἀλλὰ συνδιορθωτὴν κηδεμονικόν τε ἅμα, καὶ συμπαθῆ, καὶ συνηχθημένον, εἰ αἱ καλαὶ πράξεις τοῖς λόγοις ἐνίοτε παροράμασιν ἐπιθολοῦνται. πάντως δὲ οἱ μὲν τῶν τοιούτων ἐπεδείκνυσαν οἱ περὶ τὸν Σωκράτην, καὶ Ζήνωνα πόσα μὲν ἀναιρεταὶ ἔχουσιν αἱ δυναστεῖαι, καὶ ὑπεροχαὶ δοκοῦσαι τῶν ἄνω. τί δὲ τὸ ἐν αὐταῖς αἱρετὸν ὅτι τὸ ἀγαθουργὸν μόνον ὥστε τοὺς τούτου καταφρονοῦντας, τὰ μὲν κακὰ τοῦ πράγματος, τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀποστερεῖσθαι. δῆλον δὲ ὅτι πρότυπωμα μὲν ἑαυτῷ χρὴ προστιθέναι Σωκράτην, καὶ Ζήνωνα. τὸ δὲ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς φυλάττειν, καὶ τὰ ἐκείνῃ σύμμετρα προσφέρειν αὐτοφυῶς. οἷον γάρ ἐστι ζωὴν ἔχοντα προκόπτουσαν ἔτι, καὶ τῆς ἐπικτήτου παιδαγωγίας δεομένην, τοῖς Σωκράτους, ἢ Ζήνωνος λόγοις κεχρῆσθαι. πῶς γὰρ οὐκ ἂν φανείη καταγέλαστος ὁ τοιοῦτος; καὶ Ἀντίγονος ὁ μετὰ Ἀλέξανδρον βασιλεὺς τῆς Συρίας γενόμενος εἰπεῖν λέγεται μηδέποτε ἑαυτῷ συνειδέναι ἀγωνιάσαντι, εἰ μὴ ὅτε Ζήνωνι συντυγχάνοι. καίτοι πολλοῖς ἄλλοις, φιλοσοφοῦσιν ἐνέτυχεν. αὐτόθεν δὲ ὁ Ἐπίκτητος τὰ περὶ τὰς ἐντεύξεις τῶν τοιούτων καθηκόντων παραδίδωσιν ἀπὸ τῶν πρὸς τοὺς δυναστὰς, καὶ ἐν ὑπεροχῇ ἀρχόμενος.

Τὸ αὐτό πως ἐλέγετο, καὶ πρότερον ἐν ἐκείνῳ τῷ κεφαλαίῳ. τῷ ὅταν ἅπτεσθαί τινος ἔργου μέλλῃς ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἐπὶ τὸ λούσασθαι προάγει τὸν λόγον. οὗτος

Ὅταν φοιτᾷς πρός τινας τῶν μέγα δυναμένων, πρόβαλε ὅτι οὐχ εὑρήσεις αὐτὸν ἔνδον. ὅτι ἀποκλεισθῇ. ὅτι ἐκτιναχθήσονταί σοι αἱ θύραι. ὅτι οὐ φροντιεῖ σου. κἂν σὺν τούτοις ἐλθεῖν καθήκῃ, φέρε τὰ γινόμενα. καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι οὐκ ἦν τοσοῦτον. ἰδιωτικὸν γὰρ καὶ

διαβεβλημένον

Χρὴ οὖν φησί, μή τις εἰς ταύτας ἐπιδεικτικὰς οὔσας πρὸς τὸ ἐκτὸς βλεπούσας, ῥαδίως παριέναι, καὶ ἄνευ τινὸς λόγου τὴν πάροδον ἐπιτρέποντος, ἢ διὰ φιλίαν τοῦ λέγοντος, ἢ διὰ δυναστείαν τοῦ ἐγκωμιαζομένου, ἢ διὰ συμπεριφοράν τινα. πολλὴ γὰρ ἡ ταύτης χρεία πολλαχοῦ διὰ τὸ προχύνειν τοὺς φθονοῦντας τῆς δημώδους συνηθείας ἀναχωρεῖν βουλομένοις παριὼν δέ φησιν, εἰς τὴν ἀκρόασιν, τὸ σεμνὸν, καὶ εὐσταθὲς, καὶ ἅμα τὸ ἀνεπαχθὲς φύλασσε. τὸ σεμνὸν, ἐν τῷ κατὰ καιρὸν ἐπαινεῖν καὶ συμμέτρως. τὸ εὐσταθὲς ἐν τῷ μήτε κινεῖσθαι ἀτάκτως μήτε ἐπιβοᾶν, μήτε παραφθέγγεσθαί τι παρὰ τὸν καιρόν. ἀλλὰ κόσμιον ταυτότητι, τό τε ἦθος, καὶ τὸ σῶμα διαφυλάττειν. τὸ δὲ ἀνεπαχθὲς ἐν τῷ μήτε συννοοῦν περιττῶς φαίνεσθαι ὡς ἄλλο τι πεφροντικότα. μήτε σιωπᾶν ὑπὲρ τὸ δέον ἀλλ᾽ ἐπαινεῖν τὰ μετρίως λεγόμενα, μήτε κρίνειν πικρῶς αὐτὰ, μήτε διελέγχειν, ὡς οὐκ ἀληθῶς, ἢ οὐκ ἐμμέτρως, ἢ οὐκ εὐφραδῶς εἴρηται πάντων δὲ ἀνεπαχθὲς, καὶ εὐάρεστον μηδὲ τοῦ δικαίου τὸ συνηδόμενον φαίνεσθαι τῷ λέγοντι, ἐφ᾽ οἷς καλῶς λέγει. τῷ δὲ ἐγκωμιαζομένῳ, ἐφ᾽ οἷς ἀληθῶς, καὶ δικαίως τιμᾶται.

Ὅταν τινὶ μέλλῃς συμβάλλειν μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σαυτῷ, τί ἂν ἐποίησεν ἐν τούτῳ Σωκράτης, ἢ Ζήνων. καὶ οὐκ ἀπορήσεις τοῦ χρήσασθαι προσηκόντως ἐν τῷ ἐμπεσόντι.

Οἱ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιστρεφόμενοι, καὶ ἑαυτοῖς βουλόμενοι ζῆν, ἀήθεις ὡς ἐπίπαν εἰσὶ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ἐντεύξεως. διὸ παράδειγμα προὔθηκεν αὐτοῖς Σωκράτην, καὶ Ζήνωνα, πρὸς οὓς ἀποβλέποντες εὑρήσομεν τὸν τρόπον τὸν ἑαυτοῖς καθήκοντα τῆς ἐντεύξεως. οὐ νοητέον οὖν πῶς ἄρα Σωκράτης, καὶ Ζήνων τοῖς τοιούτοις ἐνετύγχανον, ὅτι οὐ πλαστῶς, οὐδὲ προσποιητῶς, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἔμφρονα μεγαλοφροσύνην παρέχοντες πάσης ὑπεροψίας, καὶ ἀλαζονείας καθαρεύουσαν. μήτε ταπεινούμενοι τῷ ὄγκῳ τῆς δυναστείας, μήτε ὑπερηφάνως αὐτῶν καταφρονοῦντες. τοῦ δὲ αὐτοῦ ἤθους ἐστὶ, τὸ μή

σιν καιρὸς γένηται παρελθεῖν εἰς τὸ θέατρον, οὐ πεπαῦσθαι δεῖ, καὶ τότε τὴν προσοχὴν ἡμῶν ὥστε οὐ ἑαυτοῖς εἶναι, καὶ μὴ τοῖς ἐκεῖ γινομένοις ἐκδίδοσθαι, ἀλλὰ τὸν νικῶντα θέλειν νικᾶν, καὶ τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, τουτέστι μήτε ὄρεξιν, μήτε ἔκκλισιν ἐπ' αὐτὰ φέροντα ὡς τῶν ἐκτὸς τὰ ἔξω, τά τε ὄντα. ὥστε, καὶ τὸ κατάστημα μὴ σεμνὸν μὲν οὕτω ὡς βαρὺ τοῖς παροῦσι φαίνεσθαι, σταθερὸν δὲ μετά τινος εὐχαριστείας, ὡς μήτε ἐπιβοᾶν, ἢ συγκινεῖσθαι ἐπὶ τοῖς νικῶσι, μήτε γελᾶν ἐκκεχυμένως ἐπὶ τοῖς γελοίως λεγομένοις, ἀλλὰ τοὺς μὲν κριτικῶς ἐπαινεῖν, τοὺς δὲ, τῷ μειδιάματι ἀποδέχεσθαι, καὶ κατὰ τὸ ἀπαλλαγῆναί φησι τῆς θέας μὴ πολλὰ περὶ τῶν γεγενημένων διαλέγου τῶν μηδὲν φερόντων πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν, ὡς ἐπὶ πάντων εἰρημένων τῶν λόγων. οὐ γὰρ παιδευτικά ἐστι τὰ γινόμενα ἵνα, καὶ λόγου τις αὐτὰ πλείονος ἀξιώσῃ. ἢ οὖν οὕτως ἀκουστέον τοῦ ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν ὡς ἐπὶ πάντων εἰρημένων τῶν λόγων οὓς περὶ τῶν ἐν τῇ θέᾳ τῶν γεγενημένων ποιούμεθα. ἢ εἰ τῷ ὅσα προκείμενον τί μέρος τῶν λεγομένων ἀποτέμνεται, τάχα ἂν εἴη συμβουλεύων ἐκεῖνα μόνα λέγειν ὅσα φέρει τί πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐπανόρθωσιν. εἴη δ' ἂν τοιαῦτα τὰ διελέγχοντα ἡμῶν τὰ μὴ καλῶς ἀναστραφέντα πρὸς τὴν θέαν κινήματα. τὸ δὲ περιττὰ περὶ τῶν ἐν τῇ θέᾳ γεγενημένων διαλέγεσθαι τεκμήριον ἐστὶν ἐναργὲς τοῦ μέγα τί νομίσαι, καὶ ἀξιάγαστον τὴν θέαν, ὅπερ ἄνευ δημώδους συμπαθείας οὐκ ἂν γένοιτο.

Εἰς ἀκροάσεις τινῶν μὴ ἧκε. μὴ δὲ ῥᾳδίως πάριθι. παριὼν δὲ, τὸ σεμνὸν καὶ εὐσταθὲς, καὶ ἅμα ἀνεπαχθὲς φύλασσε.

Μετὰ τὰς θέας, περὶ τῶν ἀκροάσεων λέγει, ἃς οἱ περὶ λόγους ἔχοντες ῥητορικούς τε, καὶ ποιητικοὺς, εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἑαυτῶν εὐγλωττίας ποιοῦνται. ποτὲ μὲν ἐγκωμιάζοντές τινας τῶν ἐν δυνάμει ποτὲ δὲ περί τινα πόλεων λέγοντες, ἢ τόπους παραφράζοντες, ἢ δικανικὰ μελετῶντες προβλήματα, ἢ τί τοιοῦτον.

τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους, καὶ μηδενὸς ἀξίους λόγου ἡγούμενοι, ὁμοίως ὡς μεγάλων ὄντων τινῶν, ἀπὸ τῆς δόξης αὐτῶν ἠρτήμεθα, ὡς ἀπὸ τριχός. τοιαύτην οὖν οὖσαν τὴν φιλοδοξίαν, οὐδὲν ἄλλο δύναται οὕτως ἐκκόπτειν ὡς ἡ μετριότης τοῦ ἤθους, καὶ τὸ ἐξαγορεύειν τὰ ἑαυτῶν κακά. προσέχειν δὲ χρὴ μὴ καὶ τοῦτο κενοδόξως ποιήσωμεν, ἐπεὶ ἂν γνησίως γίνηται, οὔτε τὸ ἐλπίζειν ἔτι εὐδοξίαν περιλιμπάνεται, καὶ εἴπερ ἦν ἀνάγκην ἐπιτιθέναι τὸ μηδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων γνώριμα γίνεσθαι τὰ ἡμέτερα πλεονεκτήματα· τὰ δὲ ἐλαττώματα πᾶσιν ἐξεκέκοπτο ἂν ἡ φιλοδοξία, καὶ τὸ δι' εὐδοξίαν ποιεῖν ἃ ποιοῦμεν, μηκέτι ἐλπιζόντων αὐτήν.

Εἰς τὰ θέατρα τὸ πολὺ παριέναι οὐκ ἀναγκαῖον. εἰ δέ ποτε καιρὸς εἴη, μηδενὶ σπουδάζων φαίνου, ἢ σεαυτῷ. τουτέστι θέλε γίνεσθαι μόνα τὰ γινόμενα. καὶ νικᾶν μόνον τὸν νικῶντα. οὕτω γὰρ οὐκ ἐμποδισθήσῃ. βοῆς δὲ καὶ τοῦ ἐπιγελᾶν τινί, ἢ ἐπιπολὺ ἐπικινεῖσθαι, παντελῶς ἀπέχου. καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι, μὴ πολλὰ περὶ τῶν γενομένων διαλέγου, ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν. ἐμφαίνεται γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου, ὅτι ἐθαύμασας τὴν θέαν.

Οὐ μόνον τροφῶν καὶ μίξεων ἄλογοι εἰσὶν ἐπιθυμίαι, ἀλλὰ καὶ θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων. πῶς οὖν ἔχειν χρὴ πρὸς ταῦτα διδάσκει λέγων εἰς τὰ θέατρα συνεχῶς παριέναι οὐκ ἀναγκαῖον, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον, τὸ μὴ συνεχῶς παριέναι. θεατρικὸς γὰρ ὁ βίος ἐστὶ τῶν τοῖς θεάτροις ἐσχολακότων. εἰ δέ ποτε καιρὸς εἴη, ἢ κατὰ νόμον ἑορτῆς, καὶ τοιούτοις ἀγῶσι τιμωμένοις, ἢ διὰ τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς συμπεριφοράν· βαρεῖς γὰρ φαίνονται αὐτοῖς οἱ τὴν συνήθη διαγωγὴν ὑπερέχειν δοκοῦντες, ἢ διὰ πεῖραν τινά, καὶ δοκιμασίαν. πῶς μὲν πέρυσιν εἴχομεν πρὸς τὰ τοιαῦτα, πῶς δὲ ἐν τῷ παρόντι; ἢ δι' ἄλλην τινὰ χρείαν λόγον ἔχον

τὰ ἀδύτος θεοῦ, δῆλός ἐστιν εὑρίσκειν ἀνθρώποις βουλόμενος. διὸ ἐὰν ἐκείνους, καὶ τὸ εὖ δὴ λέγων πείσῃ, ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει ἀναπέπαυται ὡς μηδὲν ἁμαρτάνων ἀρκούμενος τῷ πεῖσαι τοὺς κριτὰς οὓς ἑαυτῷ προεβάλλετο. ἐὰν δὲ τῶν ἔξω καταφρονῶν ἑαυτοῦ κριτὴς ἀδέκαστος γένηται, ἐξελέγχεται τὸ ἁμάρτημα διὰ τῆς αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος μαρτυρίας. τὸ δὲ καὶ κατηγορεῖν ἑαυτοῦ, ὡς καὶ ἄλλα ἔχοντος κακὰ, τὰς ῥίζας αὐτὰς ἐκκόπτει τῆς φιλοδοξίας. δεινὸν γὰρ τὸ πάθος, καὶ προσισχημονον τῇ ψυχῇ, καὶ ἐρριζωμένον εἰς ἑαυτὸ περιτρεπόμενον. καὶ γὰρ δοκοῦμεν μὴ φιλοδοξεῖν διὰ τοῦ πάθους φιλοδοξοῦντες. καὶ λανθάνει πάθος ὂν αἰσχρὸν τῇ ψυχῇ τὸ δοκεῖν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐθέλειν φιλοδοξεῖν, οὐκ ἐννοούντων ἡμῶν ὅτι μολύνεται τὸ ἀγαθὸν, καὶ οὐ συγχωρεῖ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, οὐδὲ προηγουμένως ἐφέλκειν, εἴπερ μὴ δι' ἑαυτὸ αἱρούμεθα αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν. γίνεται δὲ σκοπὸς μὲν καὶ τῷ ἀγαθῷ ἡμῶν ἡ δόξα. πρὸς ταύτην δὲ ἀναγκαίως παραλαμβανομένη τυχὸν ἡ δικαιοσύνη, ἵνα δι' ἑαυτὴν εὐδοξῶμεν. δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν ἔχουσιν ἄλλα πάθη χρήσιμον· πολλῶν γὰρ καὶ σφοδρῶν παθῶν κρατοῦμεν διὰ φιλοδοξίαν, καὶ τὰ ἐπιπονώτερα δι' αὐτὴν αἱρούμεθα πολλάκις, ἅπερ καὶ τῶν σφοδρῶν κολάσεων οὐδὲν ἐστι μειζότερον. διὸ καὶ ἔσχατος λέγεται τῶν παθῶν χιτὼν ἡ φιλοδοξία, διότι τῶν ἄλλων πολλάκις δι' αὐτὴν ἀποδυομένων, αὕτη περιείχεται μᾶλλον τῇ ψυχῇ· κατὰ τὴν ἀλήθειαν δὲ, οὔτε ἐκείνων ἀπαλλάττει τῶν παθῶν ἡ φιλοδοξία, ἀλλὰ τὰς εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτῶν ἐνεργείας ἐπέχει μόνον. οἱ γὰρ δι' αὐτὴν μὴ πορνεύοντες τῷ ἔργῳ, ταῖς φαντασίαις ἀσχημονοῦντες οὐ παύονται. ὥστε συμβαίνει μήτε τἆλλα πάθη παύειν αὐτὴν, καὶ αὐτὴν ἐπιτείνεσθαι χαλεπώτερον διὰ τὴν τῆς ἐνεργείας τῶν ἄλλων παθῶν ἐποχήν. ἔοικεν οὖν νέῳ μὲν ὄντι χρήσιμος γίνεσθαι κατ' ἀρχὰς πρὸς χαλιναγωγίαν τῶν τῆς νεότητος παθῶν. εἰ δὲ καὶ προκόπτοντι τὴν ἡλικίαν ἐμμένοι, μέγας ὄλεθρος, ὅτε γὰρ ἐᾷ τὴν ψυχὴν εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφεσθαι κεχηνυῖαν πρὸς τὰς ἐκτὸς δόξας, ὅτε ἀγαθὸν οὐδὲν προηγουμένως αἱρεῖσθαι ποτέ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑπομένην εὐδοξίαν, τάχα τὸ δὲ εἰπεῖν μηδέποτε ἀγαθὸν ὡς ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι. οἷον δὲ, καὶ ἄλλο τοῖς τοιούτοις ἤθεσι συμβαίνει γέλωτος ἄξιον. ἀτιμάζοντες γὰρ ὡς εἰπεῖν, καὶ περιπτύοντες

τοὺς πολλοὺς

νάγκη φησὶ πρὸ γάμου, ὧν νόμιμον ἐστὶ μεταληπτέον. τὸ γὰρ παρὰ νόμον, πάντως μὲν καὶ ἀσεβές ἐστιν. οὐ γὰρ ἂν μάτην ὁ νόμος αὐτὸ περιέγραφεν. ἔστι δὲ καὶ πολλῆς ἀκρασίας τεκμήριον. πρὸς δὲ τούτοις συνεθίζει, καὶ αὐτὸν, καὶ τοὺς μιμουμένους αὐτὸν, καὶ τῶν ἄλλων καταφρονεῖν νόμων ἀπεχόμενος δέ φησι τῶν τοιούτων μὴ γίνου ἐπαχθὴς τοῖς χρωμένοις, μηδὲ ἐλεγκτικὸς μηδὲ πολλαχοῦ, ὅτι αὐτὸς οὐ χρῇ παραφέρε. καὶ γὰρ τοῖς ἀκούουσι, πικροί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι ἔλεγχοι, καὶ ὀνειδισμοί. ὅτι οὐδὲ τοὺς διδασκαλικοὺς ἐλέγχους ὁμαλῶς φέρομεν. αἴτιον δὲ τῆς δυσφορίας οἶμαι, τὸ ἕως ἂν ἐλεγχθῶμεν, οἴεσθαι λανθάνειν. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ ἡμαρτηκέναι δοκεῖν, καὶ τούτου δὲ αἴτιον τὸ τῇ δόξῃ τῶν ἐκτὸς κεχρῆσθαι πρὸς τὴν ἑαυτῶν κρίσιν, ἀλλὰ μὴ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ τοῖς κρείττοσι, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τῇ ἀληθείᾳ. ἐὰν δὲ ὁ ἐλέγχων μὴ μόνον ἀνακαλύπτῃ τὸ ἡμῶν ἁμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀναμάρτητον λέγων ὥσπερ ἐν ἀγῶνι νικηφόρον ἑαυτὸν καθ' ἡμῶν ἀνακηρύττῃ, τότε καὶ κατὰ σύγκρισιν ἡττᾶσθαι δοκοῦντες ἐπιβαρούμεθα. προστιθέντος τι τῷ βάρει τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν τὸν λέγοντα. βαρύτερον γὰρ τοῦτο διὰ τὸ τὸν ἀνταγωνιστὴν κρείττω γίνεσθαι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐλέγχοντα, καὶ τὴν αὐτοῦ σύγκρισιν παραφέροντα. ἐλάπτει ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος ἔξω τόνων αὐτοῦ τὴν ψυχήν. καὶ μήτε ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων, μήτε ἐλέγχειν διὰ τὸ ἀγαθὸν ποιῶν, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἄλλους ἐλέγχων αὐτὸς εὐδοξῇ. οὗτος δὲ ἐλεγχομένῳ προσφαινόμενος, βαρύτερον ποιεῖ τὸν ἔλεγχον μηδὲ τὴν ῥᾴδιον αὐτῷ τὴν τοῦ ἁμαρτήματος ἀπολογίαν παρασκευάζειν τὴν σύγκρισιν. εὔκολον γὰρ εἰπεῖν, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμὶ φιλόσοφος, καὶ εὐθὺς συγγνώμην ἑαυτῷ νέμειν. τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν ἔοικε τείνειν, καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἐπαγγελίαις κινεῖται, καὶ τὸ φιλότιμον, καὶ κενόδοξον αἴτιά ἐστι, ἅπερ καὶ αὐτὰ τοῦ θυμοῦ αἰνίγματά ἐστι. διὰ τί δὲ παραινεῖ μὴ ἀπολογεῖσθαι, διὰ τί δὲ καὶ ἄλλοις κακοῖς ὑπεύθυνον αὐτὸν λέγειν. μήποτε γὰρ καὶ ἄμεινον ἡ μετριότης αὕτη δόξῃ, ἢ σύμφωνα καὶ ταῦτα τῷ προκειμένῳ σκοπῷ ἐστί, βουλομένῳ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἀναχωρίζειν, καὶ εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφειν, ὥστε ἑαυτῇ ζῆν, καὶ μὴ τοῖς ἐκτός. ὁ δὲ ἀπολογούμενος, καὶ μὴ τῷ ἑαυτοῦ συνειδότι ἀρκούμενος, καὶ τῇ κρίσει τῶν πολ-

δεῖσθαι αὐτοῦ, τῶν χειρῶν τὴν χρείαν ποιουσῶν.

Περὶ ἀφροδίσια εἰς δύναμιν πρὸ γάμου καθαρευτέον. ἁπτομένῳ δὲ, ὡς νόμιμόν ἐστι μεταληπτέον. μὴ μέντοι ἐπαχθεὶς γίνου τοῖς χρωμένοις. μὴ δὲ ἐλεγκτικός. μὴ δὲ πολλαχοῦ τὸ ὅτι αὐτὸς οὐ χρῇ, παράφερε. ἐάν τίς σοι ἀπαγγείλει, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογοῦ πρὸς τὰ λεχθέντα. ἀλλ᾽ ἀποκρίνου, ὅτι ἠγνόει γὰρ τὰ ἄλλα προσόντα μοι κακά, ἐπεὶ οὐκ ἂν ταῦτα μόνα ἔλεγεν.

Πάσης μὲν σωματικῆς ἡδονῆς ἡ ἐγκράτεια τὴν μὲν λογικὴν ψυχὴν ἀναῤῥώννυσιν, καὶ θαῤῥεῖν τῇ πείρᾳ ποιεῖ. ὅτι δύναται κρατεῖν τῆς ἀλογίας. τὰς δὲ ἀλόγους ὀρέξεις συστέλλει κατὰ δύο τρόπους μαραινομένας τῇ τε ἀργίᾳ, καὶ συνεθιζομένας ὑπείκεσθαι τῷ λόγῳ. ἡ δὲ ἐγκράτεια τῆς ἡδονῆς τῆς περὶ τὰς μίξεις, ὅσῳ ὁλικωτέρα τῶν ἄλλων ἐστὶ, τοσούτῳ χρησιμωτέρα τέ ἐστι τῇ ψυχῇ καὶ τιμιωτέρα ἐκείνη. ὅτι δὲ οὐ μόνον ὁ λόγος ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς διδασκαλίας, καὶ τῶν ἀρίστων νόμων παιδαγωγεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων αἱ σφοδρότητες ὅτι μὴ βίᾳ μόνον χαλινοῦνται ἀλλὰ, καὶ εὐηνίως ὑποστέλλεσθαι δῆλον ἐκ τοῦ, καὶ τῶν περὶ τροφὴν καὶ ὄρεξιν καὶ τῶν περὶ μίξιν καίτοι φυσικὰς οὔσας, καὶ βιαίους καλῶς συνεθιζομένας ἀβιάστως ἠρεμεῖν. οἵ τε γὰρ ταῖς νηστείαις συνεθισθέντες, οὐκ ἐνοχλοῦνται ὑπὸ τῶν ὀρέξεων, ἀλλὰ καὶ βαροῦνται παρὰ τὸ τῆς νηστείας ἔθος ἐσθίοντες. ἥ τε περὶ τὴν μίξιν ὄρεξις ἐν τοῖς ἀθλητικοῖς, καίτοι σαρκῶν ἐμπιπλαμένοις, καὶ σφριγῶσιν ὅμως ἠρεμεῖ συνεθισθέντων διὰ τὸν ἐν ὀλυμπίοις στέφανον ἀπὸ θαλλοῦ ἐλαίας. τοῦ δὲ ἔθους, καὶ τοῦ νόμου τὴν πρὸς ἀδελφὴν, ἢ ἀδελφὸν μίξιν ἀποκωλύσαντος, ἴσμεν ὅπως ὡς ἐπ᾽ αὐτῆς τεχθεῖσαι τῆς φύσεως, οὕτως ἀκίνητοι παντελῶς εἰσὶν αἱ ὀρέξεις, ἐν οἷς μὴ ποινηλατός τις μανία ἐνέσκηψε. τὸ δὲ πρὸ γάμου καθαρεύειν χρήσιμον, καὶ ἄλλως ἐστὶ καὶ δίκαιον ἵνα τὴν τῆς παρθενίας πίστιν, ἣν ὁ ἀνὴρ παρὰ τῆς γυναικὸς ἀπαιτεῖ, καὶ ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀντιλαμβάνῃ. εἰ δὲ ἀ-

αὐτάρκως, καὶ ἐργάζονται, ἅμα μὲν ἐπιμελῶς, ἅμα δὲ ἀθλίπτως. οἱ γὰρ ἐν ταῖς προόδοις προηγούμενοι, καὶ ἀκολουθοῦντες πολλοὶ καὶ μηδὲν ἔργον ἔχοντες λανθάνουσι τὸν δεσπότην φύλακες ὄντες αὐτοῦ πικροί. ὡς μήτε ἀπελθεῖν ποῦ καθ' αὑτὸν δύνασθαι, μήτε ἰδίᾳ λογίσασθαι τινὶ λεληθότως μήτε πρᾶξαι τι τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ τοῖς οἰκέταις ἀπόρρητον. εἰσὶ δὲ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνοήτοις ὀχληροὶ, τά τε ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ μὲν, κλέπτοντες. τὰ δὲ, ἁρπάζοντες, καὶ τύπτοντες, καὶ ὑβρίζοντες ἀδεῶς τῇ τῶν συνδούλων ἐπικουρίᾳ. ὑπό τε τούτων, καὶ ὑπὸ τῆς ἀργίας παντοδαπῶς διαφθειρόμενοι, ἐχθροὶ πάντες εἰσὶν οἱ πλεῖστοι τῶν δεσποτῶν, καὶ πολέμιοι ἀνάγκην ἐχόντων διὰ τὸ τούτους τρέφειν τρέφοντας, καὶ καλλωπίζομένους, καὶ ἀκολασταίνοντας. πόσα μὲν πονεῖν, πόσα δὲ ἀγρυπνεῖν, πόσους δὲ κολακεύειν, καὶ πόσοις δουλεύειν. καὶ τὸ κεφάλαιον τὸ καλὸν τοῦ κατὰ φύσιν προσήκοντος ἀνοήτους βίου διαμαρτάνειν. ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ βίος, πόρρω τῆς Ἐπικτήτου παιδαγωγίας ἀπερριμμένος, τῆς ἀξίας ἑαυτῷ δίκης ἀπολαυέτω, ὁ δὲ ἤδη φιλοσοφῶν ἀνὴρ, καὶ τῇ οἰκετίᾳ πρὸς τὴν ἀπέριττον χρείαν συμμεμετρημένῃ προσχρήσεται. ὀλίγη δὲ ἐστιν αὕτη, καὶ διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ βίου, καὶ διὰ τὸ τὰ πολλὰ αὐτουργεῖν, ὥστε οἰκέτου δεῖσθαι, ἢ νοσοῦντος, ἢ τῆς χρείας δεομένης συλλήπτορος, ἢ δι' ἀσχολείαν ἐνίοτε τὴν πρὸς καλλίονα. ὥσπερ, καὶ ὁ θαυμαστὸς οὗτος Ἐπίκτητος μόνος τὸν πολὺν χρόνον διατελέσας, ὀψέ ποτε γυναῖκα προσελάβετο παιδίου τροφόν. ὅπερ ἐκτίθεσθαι μέλλον ὑπό τινος τῶν αὐτοῦ φίλων διὰ πενίαν, αὐτὸς λαβὼν ἀνεθρέψατο. ὀνομάσας δὲ ἕκαστον τῶν ἐν χρείᾳ κοινῶς ἐπήγαγεν, ὅτι ἐν πᾶσι χρὴ τὸ περιττὸν ἀφαιρεῖν, ἅπαν τὸ περιττὸν εἰς δύο συνελὼν εἴδη, τήν τε τρυφὴν, καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἐκτὸς δόξαν. ταῦτα γὰρ τὰ δύο ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ὧν ἕνεκα τὴν χρείαν ὑπερβαίνομεν, καὶ οὐδὲν ἄλλο. τοσαύτη δὲ ἦν ἡ σπουδὴ τοῖς θείοις ἀνδράσι πρὸς τὸ περιττὸν ἅπαν ἀποσκευάσασθαι, ὥστε τὸν Διογένην φασὶ σκύφος ξύλινον ἀεὶ περιφέροντα ἐν τῇ πήρᾳ, ὧν τὸ ὕδωρ ἀρρυόμενος ἔπινεν, ἐπειδὴ ποταμὸν διαβαίνων ἐθεάσατο τινὰ ταῖς χερσὶν ἀρρυόμενον, καὶ πίνοντα, ἔρριψε τὸ σκύφος εἰς τὸν ποταμὸν εἰπὼν μηκέτι

τινα τρόπον. διὸ ὑποδήματα, καὶ ἐνδύματα ἐξ αὐτῶν γίνεταί τε φθοροποιά, χρὴ οὖν, καὶ τῷ ποσῷ, καὶ τῷ ποιῷ πρὸς τὴν φυσικὴν τοῦ ὀργάνου χρῆσιν τὰ προσφερόμενα μετρεῖν, ἵνα μὴ καὶ τῷ πορισμῷ τῆς περιττῆς δαπάνης κατατριβώμεθα. καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τοῦ ὀργάνου ἐπιμελώμεθα, καὶ ἀχρηστότερον αὐτὸ ποιῶμεν. μακάριον δὲ τὸ, καὶ ἐξ ἀρχῆς οὕτω τετράφθαι, καὶ συνειθίσθαι. οὕτω γὰρ καὶ τῷ σώματι ἀνεκτὴ, καὶ εὐτελὴς, καὶ ἡδεῖν ἔσται ἡ φυσικὴ, καὶ λιτὴ, καὶ ἀπέριττος δίαιτα. οὕτω δὲ, καὶ περὶ ἐσθῆτα καλὸν ἔχειν. σωκράτης μὲν γὰρ ἐλέγετο, καὶ θέρους καὶ χειμῶνος τοῖς αὐτοῖς ἀμφιέσμασι κεχρῆσθαι. τοῖς δὲ ὡς πρὸς σωκράτην διφῶσιν, ἀρκέσει πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τῶν ὡρῶν μεταμφιέννυσθαι, λίνῳ τε τῷ ἀπὸ γῆς, καὶ τῶν συνήθων ἡμῖν ζώων τοῖς ἐρίοις χρωμένοις. τὸ δὲ τοὺς ἐν τῇ δύσει ποταμοὺς ἀνερευνᾶν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀποδέρειν ζῶα, καὶ σηρῶν τῶν ἀνατολικῶν δεῖσθαι, καὶ τῶν μονιμωτάτων παρ' ἡμῖν ὑλῶν χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου. τὰ παρ' ἐκείνοις τῶν σκωλήκων νήματα ἀνταλλάττεσθαι, πολλῆς ἂν εἴη τρυφῆς τε, καὶ ἀλογιστίας ἀλλὰ, καὶ περὶ οἴκους οὕτως ἔχειν χρὴ, κράτητι μὲν γὰρ ὁ πίθος ἤρκεσεν εἰς οἴκησιν, καὶ γαμετὴν ἔχοντι τὴν καλὴν ἱππαρχίαν, ἡμῖν δὲ ἔστω μὲν οἶκος, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀρκῶν, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τῷ καλλωπισμῷ. ἀνδρῶνα μὲν ἔχων εἰς χρείαν, καὶ γυναικωνίτιν τάχα δὲ, καὶ τοῦτο περιττὸν οὐ μέντοι τριακοντάκλινον οἴκημα πάντως, καὶ τοίχοις, καὶ ἐδάφει λιθόστρωτον ἀπὸ ποικίλων κατηνθισμένον, οὐ δὲ καθ' ἕκαστον μίαν διαφόρους ἔχον καταγωγάς. οὔπω γὰρ ἡ χρεία τὰ τοιαῦτα ἀπαιτεῖ. καὶ δυστυχές ἐστι τὸ τοιούτοις συνεθισθέντα τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀπαρέσκεσθαι. ἐῶ λέγειν ὅτι τὸν τούτοις προστετυχότα, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τούτοις ἀνάγκη τίθεσθαι, καὶ ἑαυτοῦ τελέως ἐπιλανθάνεσθαι, κἂν ἐκπέσῃ τούτων, πολλὰ δὲ τὰ τῆς ἐκπτώσεως κύρια, κλαίειν ἀνάγκη, καὶ ὀδύρεσθαι, καὶ τότε κακοδαιμονᾶν ἡγεῖσθαι, καίτοι κακοδαιμονέστερον εἴχομεν μᾶλλον ὅτε τούτοις ἐνετρυφῶμεν. τῷ δὲ αὐτῷ λόγῳ, καὶ τῷ πλήθει τῷ οἰκετῶν χρηστέον, πρός τε τὴν χρείαν βλέποντι, καὶ τὴν ἄλλην περιουσίαν, ἵνα καὶ τρέφωνται

πρότερον ἦν καθαρὸς καθαρὰς ἔχων τὰς ὀρέξεις. μολύνεται διὰ τούτων. μολυσμὸς γάρ ἐστι τῷ καθαρῷ ἡ τοῦ ἀκαθάρτου μίξις.

Τὰ περὶ τὸ σῶμα, μέχρι τῆς χρείας ψυχῆς παραλαμβάνειν. οἷον τροφάς. πόμα. ἀμπεχόνην. οἰκίαν. οἰκέτιαν. τὸ δὲ πρὸς δόξαν, ἢ τρυφὴν ἅπαν περίγραφε.

Τὰ παραλαμβανόμενα τοῦ σώματος ἕνεκον πρῶτον κτήσασθαι ἀνάγκη, καὶ οὕτω χρήσασθαι αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν νῦν λέγων, ὕστερον ἐρεῖ περὶ τῆς κτήσεως. καὶ τάχα μὲν καλὸς ἦν μηδενὸς δεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ψυχὴν ὄντα λογικήν· ἐπεὶ δὲ, καὶ ὀργάνῳ χρῆται σώματι φθαρτῷ, ἀρκεῖ τὰ ἀναγκαῖα προσφέρειν αὐτῷ, καὶ μὴ ὀλισθαίνειν εἰς περιττότητα. ἀλλ' ὥσπερ ὁ τέκτων τοῦ σκεπάρνου προνοῶν, ἀρκεῖται μέγεθος αὐτῷ. καὶ σχῆμα περιποιεῖν τὸ προσῆκον, καὶ ἀκμὴν ἐστομωμένην. οὐ μέντοι ἐπίχρυσον αὐτὸ ποιεῖν ὀρέγεται, ἢ διάλιθον διότι, καὶ εἰς τὴν δαπάνην ἐπελαβῶς ἔμελλε περιέλκεσθαι. καὶ παρὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ὀργάνου, καὶ ἄχρηστον αὐτὸ τῇ τέχνῃ ποιεῖν, οὕτω, χρὴ, καὶ περὶ τὸ ὄργανον ἡμῶν ἡμᾶς διατίθεσθαι τὰ πρὸς χρείαν αὐτῷ μόνα προσφέροντας. ἐν μὲν τροφαῖς, καὶ πόμασι τῷ κατὰ φύσιν τρεφόντων τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὰ εὐπόριστα, καὶ φυσικώτερα ἐκλεγομένους ταῦτα γὰρ εὐθὺς, καὶ καθαρώτερα εὑρίσκεται, καὶ λιτότερα, καὶ ὑγιεινότερα. τροφῆς γὰρ δεῖται τὸ ζῷον οὐ μέντοι τοιαῖσδε, καὶ τοιαῖσδε ποικιλίαις τροφῶν. οὐδὲ γὰρ πρὸς θεωρίωνας, καὶ παξαμονὰς ἡμᾶς ἡ φύσις ᾠκείωσε, καὶ τὴν μαγειρικὴν κακοτεχνίαν, ἀλλὰ πρὸς τροφὴν τὸ ἀπαρρέον ἀνυφαίνουσαν. καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, δηλοῦσιν οἱ δι' ἀπορίαν ἀναγκαζόμενοι, φυσικώτερον τρέφεσθαι, πολλῷ τῶν τρυφώντων ὄντες ὑγιεινότεροι ὥσπερ ἄγροικοι μὲν τῶν πολιτικῶν, δοῦλοι δὲ τῶν δεσποτῶν, καὶ τῶν πλουτούντων οἱ πένητες, τὰ γὰρ περιττὰ, καὶ ἐσκαιωρημένα βαρεῖ τὴν φύσιν ὡς δολερὰ, καὶ ἀλλόφυλα, καὶ τοῦ γένους τῶν δηλητηρίων ὄντα κατὰ

ναὶ τὸν τελέως, καὶ πόνον, καὶ ζημίαν τὴν δυνατὴν μᾶλλον αἱρούμενον, ἢ ὀμνύναι. εἰ δὲ ἀνάγκη ποτὲ, ἢ φίλον ἀπὸ κινδύνου διαζῶντος ῥύσασθαι, ἢ ὑπὲρ τοῦ, ἢ πατρίδος, πίστιν παρασχεῖν πᾶν μᾶλλον ὑπομεῖναι κάλλιον, ἢ παραβῆναι τὴν διὰ θεοῦ μέσου γενομένην ὁμολογίαν.

Ἑστιάσεις τὰς ἐξωτικὰς, καὶ ἰδιωτικὰς, διακρούου. ἐὰν δέ ποτε γίνηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι ἡ προσοχή. μήποτε ἄρα ὑποῤῥυῇς εἰς ἰδιωτισμόν. ἴσθι γὰρ, ὅτι ἐὰν ὁ ἑταῖρος ᾖ μεμολυσμένος, καὶ τὸν συνανατριβόμενον αὐτῷ, μολύνεσθαι ἀνάγκη. κἂν αὐτὸς ὢν τύχῃς καθαρός.

Μετὰ τὴν ἀναστολὴν τῆς περὶ θεὸν ἀδιαφορίας τὴν πολυκέφαλον ἀναστέλλει ἐπιθυμίαν, μετρῶν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀναγκαιοτάτης τῆς περὶ τὰς τροφὰς ἀρξάμενος, καὶ διὰ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπὶ τὴν μίξιν ἐλθών. καὶ γὰρ αἱ μὲν τῶν λοιπῶν ἀνδρῶν ἑστιάσεις, εἰς τροφὰς, καὶ πόσεις, καὶ τὰ ἐν συμποσίοις τερπνὰ, ἃ πάρεργα ποιοῦντες. λόγων δέ εἰσι κατὰ τὸ ἀληθὲς κοινωνίαι τε, καὶ διατριβαὶ, ὡς δηλοῖ τὰ ὑπὸ πλάτωνος, καὶ ξενοφῶντος, καὶ πλουτάρχου, καὶ ἄλλων ἱστορηθέντα συμπόσια. αἱ δὲ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων εἰς τρυφὴν τεταμέναι, καὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις τῷ σιτισμῷ τῶν ἀλόγων ζώων ἐοίκασι. διὸ καλῶς εἴρηται ὅτι ἡ χωρὶς λόγων τράπεζα φάτνης οὐδὲν διαφέρει. χρὴ οὖν τὸν ἐπιεικῆ τε ἔξω τῆς ἑαυτοῦ ἐνστάσεως, ἰδιωτικὰς ἑστιάσεις παραιτεῖσθαι. εἰ δέ ποτε γίνηται καιρὸς αὐτῶν, ἢ ἑορτῆς τινὸς ἀπαιτούσης, ἢ πατρὸς ἀναγκάζοντος, ἢ συμπεριφορᾶς ἕνεκεν, ἢ ἄλλης χρείας κατεπειγούσης, ἐντετάσθω σοι φησὶν ἡ προσοχὴ, τουτέστιν ἀγρηγορείας τὸ προσεκτικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ φυλαττέτω αὐτὴν, ἐν ἑαυτῇ μένουσαν. μήποτε ἑαυτῆς ἀποστᾶσα, καὶ ἰδιωτικὰς ὀρέξεις προβαλλομένη, εἰς τὴν τῶν ἰδιωτῶν ἀποῤῥυῇ τάξιν, καὶ συμμολυνθῇ τοῖς ἰδιώταις διὰ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων. ὁ γὰρ τοῖς μεμολυσμένοις ἑαυτὸν ἐνδοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ὀρέξεις προβαλλόμενος, [illegible] γάρ ἐστι τὸ συνανατρίβεσθαι κἂν

διεφθαρμένον ζαφεῖσί τε, καὶ συνεθισθεῖσιν οὓς ἀλλοφύλους ἐκάλεσε, σιώπα φησὶ καθαίρων ἑαυτὸν μηδὲ τῆς σιωπῆς τῇ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστροφῇ.

Γέλως μὴ πολὺς ἔστω, μηδὲ ἐπὶ πολλοῖς, μηδὲ ἀνειμένως.

Μετὰ τὸ κοινὸν παράγγελμα τῷ φιλοσοφοῦντι τῆς ἐν ταυτῷ τοῦ ἤθους μονῆς, πρὸς ἣν μεγάλην ἡ σιωπὴ μοῖραν συμβάλλεται, τὴν μεγίστην ἔκστασιν τῆς περιχαρείας ἀναστέλλει τὴν διὰ τοῦ γέλωτος, διὰ ταύτης ἴσως, καὶ τὴν ἀντικειμένην αὐτῇ τῆς λύπης ἐνδεικνύμενος. τῆς γὰρ ψυχικῆς περιχαρείας ὑπερέκχυσις ἐστὶν ὁ γέλως. διὸ γίνεται τοῦ πνεύματος ἀνοιδισκομένου, καὶ ψόφον καὶ κλασμὸν παραπλήσιον ἀποτελοῦντος. ἐκστέπει οὖν τὴν καταστηματικὴν, καὶ ἵλεω διάθεσιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος, ὥσπερ καὶ τὸ κλαίειν, καὶ τὸ ἀνακωκύειν ἐκ τῶν ἐναντίων λυμαίνεται τὴν ἐν συμμετρίᾳ ταυτότητα. διὰ ταῦτα οὖν χρὴ φυλάττεσθαι τὸν γέλωτα μάλιστα τὸν ἐπὶ πολλοῖς, κἂν χρεία ποτὲ γέλωτος, ἵνα μὴ ἀμειδεῖς τελείως μένοντες τό, τε ἦθος τὸ ἑαυτῶν δυσκολώτερον ἐργασώμεθα, καὶ τοῖς συνοῦσι σκαιοί, καὶ χαρίτων ἐπιδεεῖς δόξωμεν, ἀλλ᾽ ὀλίγα ἐστὶ τὰ γέλωτος ἄξια. ὁ οὖν ἐπὶ πολλοῖς γελῶν, δῆλος ἐστὶ ῥᾳδίως ὑπὸ περιχαρείας χαυνούμενος. διὸ οὐδὲ πολλάκις χρὴ τοῦτο πάσχειν, οὐδὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον διαμένειν γελῶντα, οὗτος γὰρ ὁ πολύς. ὅ, τε ἐκκεχυμένον εἶναι, καὶ συγκεχωρημένον τελέως τὸν γέλωτα. ταῦτα γὰρ οἶμαι νῦν τὸ ἀνειμένον σημαίνειν, ἀλλὰ μειδιάματι μᾶλλον ἐοικέναι ἐν τοῖς χείλεσιν ὀλίγην τὴν παράλλαξιν ἐργαζόμενον.

Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τε εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μή, ἐκ τῶν ἐνόντων.

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ κατὰ λόγον τῶν εἰς ἑαυτὸν καθηκόντων μετὰ τὸ ἀναστεῖλαι τὰς μεγάλας, καὶ ἀθρόους ἐκστάσεις τῆς ἐν ταυτῷ τοῦ ἤθους μονῆς, ἀπὸ τοῦ πρὸς θεὸν ἄρχεται σεβασμοῦ. ὁ γὰρ ὅρκος μάρτυρα τὸν θεὸν καλεῖ, καὶ μεσίτην αὐτὸν, καὶ ἐγγυητὴν ἐφ᾽ οἷς λέγει προΐσχεται. τὸ γοῦν ἐπὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασι ταυτὸν δὲ εἰπεῖν μικροῖς, καὶ εὐτελέσι τὸν θεὸν παράγειν καταφρόνησίν τινα πρὸς αὐτὸν ὑπογράφει. διὸ χρὴ παραιτεῖσθαι τὸν ὅρκον, εἰ μὲν δυ

κατὰ φύσιν βίον αἰζοῦντος δι' εὐχῆς, ἀλλὰ μὴ περὶ τῶν τυχόντων, περὶ ὧν οἱ τυχόντες διαλέγονται, μήτε οὖν περὶ μονομαχιῶν, ἢ ἱπποδρομιῶν, ἢ τῶν τοιούτων, μήτε βρωμάτων, ἢ πομάτων, οἷς ὁ δεῖνα, ἢ ὁ δεῖνα χρῶνται. οἱ γὰρ περὶ τῶν τοιούτων λόγοι, καὶ τὴν φαντασίαν αὐτοῖς προσηλοῦσιν. ἔστι δὲ ὅτε, καὶ τὴν ὄρεξιν συνεφέλκονται, δὲ καὶ συμπίπτουσιν ἑαυτοῖς τὴν ζωήν. μάλιστα δέ φησι μὴ περὶ ἀνθρώπων ποιεῖσθαι τὸν λόγον ψέγοντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα, ὅτι ὁ δεῖνα τοῦδε καλλίων, ἢ χείρων, κατὰ τάδε, ἢ τάδε, καὶ ὅτι μὲν καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τῶν λόγων ἐπὶ τὸ ἐκτὸς γίνεσθαι ποιεῖ τὴν ψυχὴν ἑαυτῆς ἀφισταμένην, καὶ ἀλλοτριοπραγμονοῦσαν, καὶ ματαιοπονοῦσαν, δῆλόν ἐστι διὰ τάδε μάλιστα μὴ περὶ ἀνθρώπων ψέγοντος, ἢ ἐπαινοῦντος, ἢ συγκρίνοντος. τί γὰρ ἔχει τοῦτο χεῖρον ἐκείνων, ἢ πρῶτον μὲν οὗτος πρὸς ὃν ὁ λόγος, εἴπερ ἀρχὴν τοῦ φιλοσοφεῖν ἐκείνων ὡς ἐπίπαν ἀπέστη τῶν ἀσπουδάστων περὶ μονομάχους, καὶ ἀθλητὰς, καὶ τὰ τοιαῦτα. περὶ δὲ ἀνθρώπων μᾶλλον ἂν ποιεῖτο τοὺς λόγους. πρὸς ἃ οὖν ἐπιτρεπῶς ἔχει, τούτων μάλιστα αὐτὸν ἀνασχαιτίζει. ἐπὶ ἔλεγε σὺ μάλιστα τοῦτο φυλάττου. ἔπειτα τῶν αὐτῶν παθῶν ὁμοίως κινουμένων ἐφ' ἑκατέρου τῶν λόγων. καὶ γὰρ συμπάθειαι, καὶ ἀντιπάθειαι, καὶ ἐπὶ τούτων, καὶ ἐπ' ἐκείνων συγκινοῦνται τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις. ἴδιόν τι πάθος ἀκολουθεῖ τοῖς κριτικοῖς τῶν ἀνθρώπων λόγοις τὸ ὑπεροπτικὸν, καὶ τετυφωμένον. ὁ γὰρ κρίνων ἀνθρώπων βίους, ὡς ὑπερέχων αὐτῶν ποιεῖται τὴν κρίσιν. καὶ γὰρ νεμεσητὴ μᾶλλον ἡ ἁμαρτία ἡ περὶ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρωπίνων βίων, ἤπερ ἡ ἐν τοῖς παίζουσι διαμαρτάνουσα. οὐ μόνον δέ φησι λέγειν τὰ τοιαῦτα ἀφεκτέον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀκούειν. καὶ γὰρ δι' ἀκοῆς φαντασίαι κινοῦνται, καὶ ὀρέξεις ἄλογοι τῶν ἀκουόντων. καὶ μέντοι, καὶ οἱ λέγοντες τὰ τοιαῦτα ὅταν τινὸς τῶν σεμνοτέρων δοκούντων παρόντες μὴ ὑποστέλλωσιν, ἀναιδέστεροι γίνονται. καὶ παρρησίαν ἀναισχυντον, ἢ ἀνὰ τὰ ἀσελγικῶν ἐν αὐτοῖς τρέφουσι. διό φησιν. εἰ μὲν οἷός τε εἶ μετάγε τοὺς τοιούτων τῶν συνόντων λόγους, ἐπὶ τοὺς σπουδαιοτέρους. εἰ δὲ ἀπολειφθῇς ἐν ἀνθρώποις κατ' ἄλλο εἶδος ζωῆς τὸ

τος, ὥστε τὴν ἑαυτῆς ζωὴν, τὴν αὐτὴν ἀεὶ ζῆν. πρὸς δὲ τοῦτο ἡ σιωπὴ τὰ μέγιστα συντελεῖ, διὸ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τῆς καθ' ἑαυτῆς διαγωγῆς ἀρχὴν ἀνυσιμωτάτην συνέταττον τὴν πενταετῆ σιωπήν. ὥσπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις ἔξω τείνουσι τὴν ψυχὴν συνεργοῦσαι αὐταῖς, ὡς δηλοῦσιν οἱ μύοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅταν ἑαυτοὺς βούλωνται συναγαγεῖν, καὶ συστρέψαι, καὶ διεγεῖραι τὸ προσεκτικὸν τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ ὁ προφορικὸς λόγος συνεργούσης τότε ταῖς αἰσθήσεσιν ἀλλ' αὐτῆς ἐνεργούσης, ἐκχέει μᾶλλον τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἔξω, καὶ ταύτης τῆς ἐκχύσεως ἴαμα ἡ σιωπή. οὐ παντελῆ δὲ σιωπὴν ἐπιτάττει. οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος παρακαλεῖ τὸ Πυθαγόρειον τὸ τελέως ἀνημμένον, καὶ θεοειδὲς, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολιτικὸν, καὶ συμμετρότερον ἀνθρώποις. ἢ ὅλην σιωπᾶν φησὶ χρὴ, ἢ λαλεῖν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ διὰ βραχέων ὁρῶ ταυτὶ ἀποκρινόμενον, καὶ συντόμως ὥρισε τὸ εἶδος ἐκείνων περὶ ὧν χρὴ λαλεῖν, ὅτι τὰ ἀναγκαῖα χρὴ εἶναι ταῦτα πρός τε τὴν κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς διαγωγὴν, καὶ τὴν τοῦ ζώου χρείαν. τὰ γὰρ τοιαῦτα, καὶ ὀλίγα ὄντα, καὶ πραγματικώτερα, καὶ μὴ διάκενα, μὴ δὲ ἀόριστα, οὐ ταράττει ὁμοίως οὐδὲ διασπᾷ τὴν φαντασίαν πρὸς τὸ ἀόριστον. ὥρισε δὲ καὶ τὸ τοῦ λόγου εἶδος ὅτι σύντομον, καὶ διὰ βραχέων. ἢ γὰρ τὸ περιφαντάζεσθαι τὰ πράγματα περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ μὴ κατακρατεῖν αὐτῶν τῆς οὐσίας, πολυλογίαν ποιεῖ, τὸ διαβαίνειν δ' εὐθυβόλως εἰς αὐτὰ τὴν νόησιν, καὶ τὸ συνῃρημένον τῆς οὐσίας αὐτῶν, καὶ κυριώτατον ὁρᾶν καθ' ὃ ὑφέστηκεν ἕκαστον, καὶ τὸν λόγον τὸν περὶ αὐτῶν, εἰς τὰ κυριώτατα συνῃρημένον προφαίνει. εἰ δέ ποτε φησὶ χρεία, καὶ μακρότερον γένηται λόγου, ἄλλο γάρ ἐστι τὸ λέγειν οὐκ ἐρωτῶντα μόνον, ἢ ἀποκρινόμενον; ἀλλ' ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν λόγον ἀποτείνοντα. κἂν τὸ τοῦ λόγου ὅλον εἶδος ἀμειφθῇ ποτὲ δι' ἀνάγκην ἀντὶ βραχέος μακρότερον γενόμενον; ἀλλὰ τῶν γεγραμμένων περὶ ὧν οἱ λόγοι τὸ εἶδος; τὸ αὐτὸ τῷ προτέρῳ μενέτω, περὶ ἀναγκαίων γινομένου τοῦ λόγου, ἢ προτρέποντος ἐπ' ἀρετὴν, ἢ διδάσκοντος, ἢ συμβουλεύοντος, ἢ παραμυθουμένου, ἢ συζητοῦντος τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν, ἢ τοῦ θεοῦ τήν τε ὑπεροχὴν, καὶ τὴν πρόνοιαν ἀνευφημοῦντος, καὶ σύλληψιν πρὸς τὸν

λόσοφος, ἐν τοῖς ἑξῆς πολλαχοῦ τὸ τοιοῦτον ἐπισημαίνοντα.

Τάξιν τινὰ ἤδη χαρακτῆρα σαυτῷ, καὶ τύπον ὃν φυλάξεις ἐπί τε σεαυτοῦ ὢν, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνων, καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔστω. ἢ λαλείσθω τὰ ἀναγκαῖα. καὶ δι' ὀλίγων. σπανίως δέ ποτε καιροῦ παρακαλοῦντος. ἐπὶ τὸ λέγειν τι ἥξομεν. ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς τῶν τυχόντων. μὴ περὶ μονομάχων. μὴ δὲ ἱπποδρομιῶν. μὴ περὶ ἀθλητῶν. μὴ περὶ βρωμάτων. ἢ πομάτων τῶν ἑκασταχοῦ λεγομένων. μάλιστα δὲ, μὴ περὶ ἀνθρώπων λέγοντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα.

Ἐντεῦθεν τὰ πρὸς ἑαυτὸν καθήκοντα τῷ πῶς προκεκοφότι, καὶ ἤδη φιλοσοφοῦντι παραδοὺς, τάξαι φησὶν ἤδη χρὴ, καὶ ὁρίσαι χαρακτῆρα διαγωγῆς τὸν καθήκοντα τῷ τοιούτῳ βίῳ, πρὸς ὃν χρὴ καὶ κατὰ μέρος συναρμόττειν, οἷς ἐπεξιὼν αὐτὸς δι' αὐτῶν, καὶ τὸν ὅλον χαρακτῆρα τοῦ βίου παρίστησι παραγγέλλων φυλάττειν αὐτὸν, ἐφ' ἑαυτοῦ τε ὄντα, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνοντα. τοῦτο δὲ οἶμαι σημαίνει, τὸ δεῖν ἀεὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐν ταυτότητι διαμένειν μίαν τὴν αὐτοῦ ζωὴν ἀεὶ διαζῶντα, καὶ μὴ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσι ποικίλοις οὖσιν εὐρίπου δίκην συμμεταφέροντα. ἔλεγεν οὖν καὶ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι ἀεὶ ὁρᾶσθαι, καὶ μήθ' ὑπὸ τῶν ἡδέων, μήτε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν δοκούντων μετακινεῖσθαι, διὰ τὸ μίαν τὴν αὐτὴν ζωὴν, ἀεὶ τὴν ἑαυτοῦ διαζῆν. καὶ τάχα αὐτός ἐστιν ὁ εἷς χαρακτὴρ, ὃν δεῖ τάξαι, καὶ ὁρίσαι, ὃν ἐνεδείξατο συντόμως διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι δεῖ τὸν αὐτὸν φυλάττειν ἐφ' ἑαυτοῦ τε ὄντα, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνοντα. τὸ δὲ οἰκεῖον τῷ τοιούτῳ χαρακτῆρι πρῶτον, καὶ κυριώτατα σιωπὴ φησὶ τὸ πολὺ ἔστω. ἡ γὰρ ὅλη σπουδὴ τῶν παιδευτικῶν λόγων ἐστὶν ἐπιστρέψαι τὴν ψυχὴν εἰς ἑαυτὴν ἀπό τε τῶν ἐκτὸς, καὶ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ἐν αὐτῇ παθῶν, καὶ τοῦ σώμα-

μεμφόμενος. ὁ γὰρ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύει δεῖν πράττεσθαι, ταῦτα δεῖ ποιεῖν. καὶ μὴ ὀρρωδεῖν, κἂν ἐπάγηται δύσκολον ἢ μὲν περὶ τὸ σῶμα, ἢ τὰ ἐκτός. χρὴ γὰρ τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν προτιμᾶν τῶν τοῦ σώματος, ἢ τῶν ἐκτός, καὶ τούτων εἰς ἡμᾶς ἐχόντων τὴν ἀναφοράν. ἀποδείξας δὲ ὅτι οὐ χρὴ περὶ τῶν τοιούτων μαντεύεσθαι ἐκείνου ὁποῖα ἂν γένηται τὰ ἱερὰ, δεῖν πάντως συγκινδυνεύειν, πιστοῦται λοιπὸν, καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν θεὸν ἐκβαλεῖν τὸν μὴ βοηθήσαντα ἀναιρουμένῳ τῷ φίλῳ. δύο γάρ τινες εἰς Δελφοὺς ἀπιόντες, λῃσταῖς περιπεπτώκασι, καὶ τοῦ ἑτέρου ὑπ' αὐτῶν ἀναιρουμένου, ὁ ἕτερος, ἢ φυγὼν, ἢ ἀδεῶς μὴ ἐπαμύνας, ἦλθεν εἰς τὸ μαντεῖον, καὶ ὁ θεὸς ἐξέβαλεν αὐτὸν εἰπὼν, ἀνδρὶ φίλῳ θνήσκοντι παρὼν πέλας οὐκ ἐπαμύνας, ἤλυθες οὐ καθαρὸς, περικαλλέος ἔξιθι σηκοῦ. καὶ δῆλον μὲν ὅτι, καὶ βουλόμενος οὐ πάντως ἂν ἐρρύσατο τοῦ θανάτου τὸν φίλον, ἀλλ' ὅμως ἔδει συγκινδυνεῦσαι, καὶ συναποθανεῖν, εἰ καὶ λοιπὸν ἦν ἀνάγκη βοηθοῦντα παθεῖν. διὰ τὴν προαίρεσιν οὖν ταύτην, ἀκάθαρτον αὐτὸν ἔκρινεν ὁ θεὸς, ὡς τὸν προδόντα τὸν φίλον διὰ τὴν περιττὴν περὶ τὸ σῶμα συμπάθειαν. ὥσπερ ἐπ' ἄλλου, καὶ ἀποτυχίας γενομένης τὴν προαίρεσιν ὅμως ὁ θεὸς ἀπεδέξατο. πάλιν γὰρ ἄλλων δύο τινῶν λῃσταῖς περιπεσόντων, καὶ τοῦ ἑτέρου κρατηθέντος ὑπὸ τῶν λῃστῶν, ὁ ἕτερος ῥίψας ὡς κατὰ λῃστοῦ τὸ ἀκόντιον, ἐκείνου μὲν διήμαρτεν, ἔβαλε δὲ τὸν φίλον, καὶ ἀνεῖλε, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ μαντεῖον, οὐκ ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν ὡς ἀκάθαρτος τῷ φόνῳ τοῦ φίλου. καὶ ὁ θεὸς ἐξεφώνησε πρὸς αὐτὸν τάδε τὰ ἔπη. ἔκτεινας σὸν ἑταῖρον ἀμύνων, οὔ σε μιαίνει αἷμα φόνου. σὺ πέλεις καθαρώτερος ἢ πάρος ἦσθα. εἰ γοῦν ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ φίλου οὐ μόνον οὐκ ἐμολύνθη, ἀλλὰ καὶ καθαρώτερος γέγονεν ἤπερ ἦν πρότερον διὰ τὴν ὀρθὴν προαίρεσιν, δῆλον ὅτι οὐκ ἐν τῇ πράξει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει τῶν ἀνθρώπων τὸ καθαρεύειν ἐστὶ, καὶ ἁμαρτάνειν. ἐπιστῆσαι δὲ χρὴ ὅτι, καὶ ταῦτα τὰ προσεχῶς εἰρημένα ἀφ' οὗ ἀπεσημειωσάμην, καὶ τὰ ἐφεξῆς ῥηθησόμενα πάντα, πρὸς μέσην ἕξιν ἁρμόττει τὴν ἤδη πως προσηκαφυῖαν, καὶ οὐ τῷ φιλοσοφεῖν οὖσαν. καὶ γὰρ εἰ ταῦτα εἴπερ εἰ φι-

φαίνηται. ἀρκεῖ δὲ ὡς ἔοικε τὸ ἐπὶ πλεῖστον πρὸς τὸ μὴ δεῖσθαι, μαντεύεσθαι ἐπεὶ κἂν ἐκ λόγου τινὸς, ἢ τέχνης ἀφορμαὶ δίδωνται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον, οὐ πάντως ἀναγκαία ἔσται ἡ ἔκβασις. οὔτε γὰρ ἡ φύσις, οὔτε ἡ τέχνη, οὔτε ἡ προαίρεσις ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἀναγκαίαν ἔχουσι τὴν ἔκβασιν, ἀλλ᾽ ἀρκεῖ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸς τὸ μὴ δεῖσθαι μαντείας. τὸ γὰρ ἐπὶ πάντων ἐθέλειν μαντεύεσθαι, δειλοὺς ποιεῖ, καὶ ἀπράκτους, καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα νομίζειν παρασκευάζει. ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ἄξιον ἐπισκέψεως, εἰ περὶ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν ὅλως οὐ μαντευτέον, πῶς χρὴ ὑπολαβεῖν περὶ τῆς ψυχῆς. πότερον θνητή ἐστιν, ἢ ἀθάνατος, καὶ εἰ χρὴ τῷ δέ τινι διδασκάλῳ χρήσασθαι. πολλοὶ γὰρ τῶν παλαιῶν φαίνονται περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων ἐρωτήσαντος, καίτοι τὸ ὑπολαμβάνειν τοίως ἢ τοίως ἡμέτερον φαμὲν, καὶ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι. μήποτε οὖν τὰ ἀποδείξει λογικῇ ληπτὰ, δι᾽ ἀποδείξεως δεῖ μανθάνειν. οὔπω γὰρ ἡ ἐπιστημονικὴ γένοιτο γνῶσις, ἐὰν ἀπὸ τῆς αἰτίας ἡ ἀπόδειξις γένηται. τὸ δὲ ἀκοῦσαι παρὰ θεοῦ ὅτι ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχὴ, πίστιν μὲν οὐ ποιεῖ βεβαίαν ὡς εἰκὸς οὐ μέντοι ἐπιστήμην τοῦ πράγματος. εἰ δέ τις ἀξιοῦται παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰς αἰτίας μανθάνειν, καὶ ἐπιστήμων γίνεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο εἶδος ἐστὶ τῆς ἀγαθότητος, καὶ οὐ τοῦ μαντικοῦ. τοῦτο γὰρ ἔοικεν οἱ τοῖς πρακτικοῖς, τὰς ἀδήλους ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ἐκβάσεις προσαγορεύειν. διὸ, καὶ ἠρώτησαν τινὲς περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων, ἀλλὰ σπάνιοί γε οὗτοι, καὶ οὐχὶ προπεύσαντες ἐν φιλοσοφίᾳ, ἀλλ᾽ οἱ συνειθισμένοι πιστευτικὴν ἔχειν, καὶ οὐκ ἐπιστημονικὴν πίστωσιν, τοῦ θεοῦ βουλομένου ὡς ἔοικεν αὐτοκίνητον οὖσαν τὴν ψυχὴν, δι᾽ ἑαυτῆς τὸ ἀληθὲς ὁρᾶν. ἀμέλει, καὶ ἐπίκτητος, καὶ ὁ σωκράτης ἐοίκασιν ἀπαγορεύειν ἐκεῖνα ἐρωτᾶν, ἃ δύναται καθ᾽ ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ γινώσκειν. τοιγαροῦν οὐδὲ ἀποδέχεται τὸν ἐρωτῶντα εἰ χρὴ συγκινδυνεῦσαι τῷ φίλῳ, ἢ τῇ πατρίδι. ὁ γὰρ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύειν συγκινδυνεύειν, κἂν δύσκολα οὕτω μαντευθῇ τινα, οὐδὲν ἧττον χρὴ συγκινδυνεύειν, τίς οὖν χρεία τοῦ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐρωτᾶν ἐφ᾽ ὧν δῆλον ἐστὶ τί πρακτέον. φαίνεται δὲ ὁ θεὸς, καὶ τοῖς ἐρωτήσασι ποτὲ εἰ χρὴ τὸν οἰκέτην ἐκδοῦναι πάνυ μεμφόμενος.

ὠνητέον. τῶν δὲ μὴ ἐφ' ἡμῖν, οὔτε ὀρέγεσθαι χρὴ, οὔτε ἐκκλίνειν αὐτὰ, δῆλον ὅτι, οὐ χρὴ τῷ μάντει προσφέρειν, ἢ ὄρεξιν, ἢ ἔκκλισιν. καὶ γάρ τι τὸ ἀποβαῖνον ἐστὶν οὐκ ἴσμεν. αὐτὸ γοῦν τοῦτο παρὰ τοῦ μάντεως ἥκομεν πευσόμενοι. ἀλλ' ὁποῖον ἐστὶ φησὶν οἶδας ἐὰν ᾖς φιλόσοφος, ὅτι τῶν μὴ ἐφ' ἡμῖν, οὔτε ἀγαθόν ἐστιν οὐδὲν, οὔτε κακὸν, ὥστε οὐδὲ ὀρεκτὸν οὐδὲ ἐκκλιτόν. καὶ γὰρ οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ, καὶ τὰ σημεῖα συγχεῖσθαι φασὶν ὑπὸ τῆς τῶν μαντευομένων ὀρέξεως. καὶ τοῦτο δέ σοι πρὸς ἀταραξίαν συντελέσει μαντευομένῳ, τὸ εἰδέναι ὁποῖα ἂν ᾖ τὰ ἀποβάλλοντα ἐπὶ σοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ἀπ' αὐτῶν. καὶ ὅσῳ μᾶλλον δυσχερέστερα τοσούτῳ μᾶλλον ὠφεληθήσεσθαι καλῶς αὐτοῖς χρώμενον. θαῤῥῶν οὖν φησὶ ταῦτα, καὶ μηδὲν δεδοικὼς ἔρχου ἐπὶ τὴν θείαν συμβουλὴν εἶτα λοιπὸν τὸ πρὸς τὸν θεὸν καθήκειν ὅτι ὅταν συμβουλευθῇς, ἀκολούθει πάντως τοῖς συμβουλευθεῖσι. ὁ γὰρ τῷ συμβουλεύοντι μὴ πειθόμενος, τίνι ἂν πεισθείη. καὶ μέντοι τὸ ἀπειθεῖν ποτὲ τοῖς μαντεύμασι, οὐκ ἀλλαχόθεν γίνεται, ἢ ἐκ τοῦ ὀρέξεις οἰκείας, καὶ ἐκκλίσεις προβάλλεσθαι. ὥστε τὸ μήτε ὀρέγεσθαι, μήτε ἐκκλίνοντα προσιέναι, μὴ μόνον εἰς τὸ θαῤῥοῦντα, καὶ μὴ τρέμοντα προσιέναι συντελεῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πείθεσθαι τῇ ἰδίᾳ βουλῇ εἶτα ἐφεξῆς ἐπάγει περὶ τῶν ὧν χρὴ μαντεύεσθαι. ὅτι περὶ ἐκείνων μὲν τῶν πραγμάτων, ὧν τὸ τέλος ἄδηλόν ἐστιν, ἡμῖν ἕως ἂν ἐκβῇ τὸ πρᾶγμα. οὐ δυναμένων ἡμῶν ἀπὸ φρονήσεως, ἢ τῆς περὶ ἐκεῖνα τὰ πράγματα τέχνης, καὶ ἐμπειρίας τὸ τέλος συνοῆσαι. οὐδεὶς γὰρ ἂν μαντεύσαιτο, εἰ χρὴ τραφῆναι, ἢ καθευδῆσαι τὸν ἄνθρωπον. δεῖται γὰρ τούτων πάντως τὸ ζῶον, ἀλλ' οὐδὲ εἰ χρὴ φιλοσοφῆσαι, ἢ κατὰ φύσιν ζῆν. δῆλα γάρ ἐστι ταῦτα τῷ ἔμφρονι ἐπωφελῆ ὄντα, οὐδὲ ὁποῖος ἔσται ὁ κτιζόμενος οἶκος. ἡ γὰρ τέχνη προείληφε τὸ εἶδος, οὐδὲ ὁ γεωργὸς εἰ χρὴ σπεῖραι, ἢ φυτεῦσαι. τὸ γὰρ γεωργῷ ταῦτα ἀναγκαῖα. τὸ δέ ποτε, ἢ ποῦ, ἢ ποῖα σπέρματα, ἢ φυτά. εἰ μὴ προείδοισαι ταῦτα, ἢ ἄλλως ἐν ἀρχῇ ἐστι, μαντεύσαιτο ἄν. καὶ εἰ πλεῖστον μάλιστα τοῦ καιροῦ μὴ πάντῃ ἀδήλου ὄντος. οὐ μέντοι μαντευτέον εἰ χρὴ προελθεῖν εἰς ἀγορὰν, ἢ ἐπὶ τὸν ἀγρὸν ἐξελθεῖν. καίτοι τούτοις ἕπεταί τι τέλος ποτὲ δυσχερές. ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ νοῦν ἐκ

γὰρ αὐτῷ χρήσασθαι καλῶς. καὶ τοῦτο, οὐδεὶς κωλύσει. θαρρῶν οὖν, ὡς ἐπὶ συμβούλους ἔρχου τοὺς θεούς. καὶ λοιπὸν, ὅταν τι συμβουλευθῇ. μέμνησο τίνας συμβούλους παρέλαβες. καὶ τίνων παρακούσεις ἀπειθήσας. ἔρχου δὲ ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι, καθάπερ ἠξίου σωκράτης. ἐφ' ὧν ἡ πᾶσα σκέψις τὴν ἀναφορὰν, εἰς τὴν ἔκβασιν ἔχει. καὶ οὔτε ἐκ λόγου, οὔτε ἐκ τέχνης τινὸς ἄλλης ἀφορμαὶ δίδονται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον. ὥστε ὅταν δεήσῃ συγκινδυνεῦσαι φίλῳ, ἢ πατρίδι, μὴ μαντεύεσθαι. εἰ συγκινδυνευτέον. καὶ γὰρ ἂν προείπῃ σοι ὁ μάντις φαῦλα γεγονέναι τὰ ἱερὰ, δῆλον ὅτι ἢ θάνατος σημαίνεται. ἢ πήρωσις μέρους σώματος, ἢ φυγή. ἀλλ' αἱρεῖ ὁ λόγος. καὶ σὺν τούτοις παρίστασθαι τῷ φίλῳ, καὶ πατρίδι συγκινδυνεύειν. τῷ γοῦν μείζονι μάντει πρόσεχε τῷ πυθίῳ. ὃς ἐξέβαλε τοῦ ναοῦ, τὸν οὐ βοηθήσαντα ἀναιρουμένῳ τῷ φίλῳ.

πῶς διακείμενον μαντεύεσθαι, καὶ πῶς τοῖς μαντεύμασι κεχρῆσθαι. ἤρξατο δὲ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μέσου τάχα, καὶ πρῶτον αὐτὸ δοκιμάζων εἶναι, πῶς χρὴ διαθέντα ἑαυτὸν, ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι ὅλως ἰέναι, ὅτι οὔτε ὄρεξιν προβαλλόμενον, οὔτε ἔκκλισιν. ἐπεὶ ἀναγκαζόμενοι προσιέναι τῇ μαντείᾳ. ἢ μὲν ὀρεγόμεθα, δεδοικότες μὴ ἀδύνατον αὐτὸ εἴπῃ ὁ μάντις. ἃ δὲ ἐκκλίνομεν, δεδοικότες μὴ προαγορεύεσθαι αὐτό. πῶς οὖν ὑπάρξει τὸ μήτε ὄρεξιν, μήτε ἔκκλισιν προσαγαγεῖν. ἐὰν οὖν νοήσῃς φησὶν ὅτι τῶν ἐκτός ἐστι, ταῦτα περὶ ὧν μαντευόμεθα. περὶ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῖν, οὐ χρεία μαντείας. τίς γὰρ μαντεύσεται, εἰ χρὴ τῶν κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ἐκκλίνειν. εἰ οὖν ταῦτα περὶ ὧν μαντευόμεθα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, εἰ πλευστέον, εἰ γαμητέον, εἰ τὸν ἀγρὸν

σκοπὸν προσήκειν εἰπεῖν περὶ τοῦδε τῶν προβλημάτων, διότι πάσης δὲ ζωΐας, καὶ τελειώσεως ψυχικῆς, ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἀνάτασις, διά τε τῶν ὀρθῶν περὶ αὐτοῦ προλήψεων, ὅτι τε ἐστὶ, καὶ προνοεῖ καλῶς, καὶ δικαίως τὰ πάντα καταθήσει, καὶ διὰ τοῦ πείθεσθαι, καὶ εἴκειν ἑκόντα τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ γινομένοις, ὡς ὑπὸ ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις, κἂν γὰρ αὐτοκίνητος ἡ ἡ ψυχὴ, καὶ αὐτεξούσιος, καὶ ἐν αὐτῇ τὰς ἀρχὰς ἔχῃ τῶν τε ἀγαθῶν, καὶ τῶν κακῶν ἀλλ᾽ ὑπὸ θεοῦ παρήχθη τοιαύτη ἑαυτὴν κινοῦσα. διὸ ἕως μὲν ἐρρίζωται τῇ ἑαυτῆς αἰτίᾳ, καὶ σώζεται, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἔχει τελειότητα, μεθ᾽ ἧς αὐτὴν ὑπέστησεν ὁ θεός. ἀποσπάσασα δὲ ἑαυτὴν, καὶ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῇ ἀπορριζώσασα ἐκεῖθεν, μαραίνεται, καὶ φθίνει αἴσχιστα, καὶ ἀτονὴς γινομένη, ἕως ἂν πάλιν ἐπιστραφῇ, καὶ ἀναχθῇ πρὸς τὴν αἰτίαν, καὶ οὕτως ἀπολάβῃ τὴν ἑαυτῆς τελειότητα, ἀδύνατον δὲ ἐπιστραφῆναι γνησίως, μὴ τούτων ἐν αὐτῇ τῶν τριῶν προβλημάτων γνωστικῶς τε, καὶ ζωτικῶς διηρθρωμένων. τίς γὰρ ἂν θέλοι πρὸς τὸ μὴ ὂν ἀνατείνεσθαι. καὶ τὸ ὂν μὲν μηδὲν δὲ φροντίζον ἡμῶν, ἢ τὸ ὂν μὲν, καὶ φροντίζον ἐπὶ κακῷ δὲ, καὶ ἐπὶ βλάβῃ φροντίδα ποιούμενον.

Μετὰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους καθήκοντα, καὶ τὰ πρὸς τὸν θεὸν, μέλλων περὶ τῶν πρὸς ἑαυτὸν καθηκόντων λέγειν, ἅ δή ἐστι μέσον εἶδος ἅμα, καὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν, καὶ τὸ πρὸς ἑαυτὸν καθῆκον ἀπαιτοῦν τὸ τῆς μαντείας. τριχῆ δὲ διαιρεῖ τὸν λόγον, λέγων περὶ τίνων χρὴ μαντεύεσθαι, καὶ

Ὅταν μαντικῇ προσίῃς, μέμνησο ὅ τι μὲν ἀποβήσεται οὐκ οἶδας. ἀλλὰ ἥκεις ὡς ἀπὸ τοῦ μάντεως ἀποπευσόμενος. ὁποῖον δέ τι ἐστὶν ἐλήλυθας εἰδὼς, εἴπερ εἶ φιλόσοφος. εἰ γάρ ἐστί τι τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν, πᾶσα ἀνάγκη μήτε ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, μήτε κακόν. μὴ φέρε οὖν πρὸς τὸν μάντιν ὄρεξιν, ἢ ἔκκλισιν. εἰ δὲ μὴ, τρέμων αὐτῷ πρόσει. ἀλλὰ δι᾽ ἐγνωκὼς, ὅτι πᾶν ἀποβησόμενον, ἀδιάφορον, καὶ οὐδὲν πρὸς σέ. ὁποῖον δ᾽ ἂν ᾖ. ἔσται

ρ' ἡμῶν, ἢ ὑβρισθέντας, ἢ ὁπωσοῦν ἐπηρεασθέντας θεραπεῦσαι αὐτοὺς, ἢ ἀπογόνους αὐτῶν, μισῆσαι δὲ τὴν ἀδικίαν, καὶ τὸ τοὺς ἀδίκους ἀποστραφέντας τοῖς τὸ δίκαιον ἀσπαζομένοις συζῆν ἑαυτοὺς κολάζοντας, καὶ ἂν τελέως καθαρθῶμεν, δεῖ ταύτῃ κεχρῆσθαι συνεχῶς μὴ ἐκλυομένους τοῖς διαλείμμασι, καὶ ἡ αὐτῷ γενόμενον δίκην. τεκμήριον δὲ καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ὄντως μεταμελείας τὸ μηκέτι τὰ αὐτὰ ἁμαρτεῖν, μηδὲ τὰ ἐκείνων ἐλάττονα. δεῖ γὰρ ἀντιστοιχοῦντες ὥσπερ οἱ πλέοντες ἐπὶ τὸ ἐναντίον μεθίστασθαι. ὅτι δὲ ἡ ἀληθὴς μεταμέλεια ἀρκεῖ πρὸς τελείαν κάθαρσιν, δῆλον ἐκ τοῦ, καὶ τὸν θεὸν εἰς τοῦτο τὸ τέλος ὁρᾶν τῆς καθάρσεως. πάντα γὰρ τὰ εἰς ἡμᾶς γινόμενα κολαστικά τε, καὶ τιμωρὰ, καὶ ἐνταῦθα κἀν ᾅδου, τέλος ἔχει καὶ μεταβληθῆναι τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῖς ἀτυχήμασι, καὶ μισῆσαι μὲν τὴν κακίαν, καὶ τὴν παρὰ φύσιν ζωήν. ἑλέσθαι δὲ ἑκοῦσαν, καὶ ἀσπάσασθαι τὴν ἀρετήν. καὶ ἐπιστημονικαί τινες εἰσὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς τελειότητες, ἐάν τις ἑαυτῷ γένηται δίκη, τάχα, καὶ θᾶττον οὗτος κατορθοῖ διὰ τὸ αὐτοπροαιρέτως κολάζεσθαι. καὶ γὰρ ὀδύνης χρεία, καὶ λύπης, τοῖς διὰ τρυφὴν, καὶ ἡδονὴν ἁμαρτοῦσιν. οἱ γὰρ γνησίως μεταμελόμενοι ταῖς πικροτάταις τῆς συνειδήσεως αἰκίαις ἑαυτοὺς κολάζουσιν. αἵτινες ὀδυνηρότεραι τῶν σωματικῶν εἰσὶ κολάσεων, καὶ κτητικώτεραι, καὶ μᾶλλον ἐκείνων δυσπαραμύθητοι. ταῦτα πρὸς τὴν τρίτην ἀθεΐαν εἰρήσθω χειρίστην οὖσαν ἐν ταῖς τρισίν. αἱρετώτερον γὰρ μὴ εἶναι μᾶλλον μὴ δὲ προνοεῖν, ἢ ὄντα τινὰ, προνοεῖν δοκοῦντα ἐπιβουλεύειν τοῖς προνοουμένοις. τοῦτο γὰρ κακῶς εἶναι ἐστίν. αἱρούμεθα δὲ μὴ εἶναι μᾶλλον κακῶς εἶναι. τούτου δὲ αἴτιον τὸ ὑπέρτερον εἶναι τὸ ἀγαθὸν τοῦ ὄντος, καὶ εἶναι, καὶ τοῦ ὄντος ἀρχὴν τὸ ἀγαθόν. ὥστε, καὶ τέλος πάντων ἐκεῖνο, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, ἤ γε, καὶ τὸ εἶναι ὡς ἀγαθὸν ἀσπαζόμεθα. διὸ ὅταν κακῶς ὦμεν, ἀγαπῶμεν μᾶλλον μὴ εἶναι. πλείονα δὲ ἴσως ὡς πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν

νόσημα τοῖς, ἁμαρτάνουσιν, ἴσως γὰρ οὐ μάτην πιστεύεται. μήποτε οὖν ἁπλῶς μὲν οὕτω λεγομένους, οὔτε ὅσιος ἀποδέχεσθαι. μεταμελομένων δὲ γνησίως τῶν ἁμαρτανόντων, ταῦτα συντελεῖ πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ θεῖον ἐπιστροφὴν τεκμήρια τῆς μεταμελείας γινόμενα, καὶ τῆς οὐ μόνον κατὰ ψυχὴν ὑποκατακλίσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα γονυκλιπούντων τε, καὶ προσκυλιομένων, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀνατιθέντων τε, καὶ δαπανώντων εἰς τὰ τῷ θεῷ ἀρεστά. οὔτε γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν ὁ θεὸς ἀποστρέφεται, ἢ ὀργίζεται ἢ χαρίζεται ἐξ ἡμῶν, οὔτε μεταμελομένων ἡμῶν, αὐτὸς ἐπιστρέφεται, ἢ προσίησιν ἡμῖν ἀγαθυνθεὶς ἀνίκανα γὰρ ταῦτα καὶ πόρρω τῆς κατὰ πάντα ἀμεταβλήτου θείας μακαριότητος, ἀλλ' ἡμεῖς κακυνθέντες, διὰ τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκπτώσεως, καὶ ἀνομοιωθέντες πρὸς τὴν θείαν ἀγαθότητα διὰ τοῦ ἄδικοι, καὶ ἀνόσιοι, καὶ ἄφρονες γίνεσθαι, ἀποσπῶμεν ἑαυτοὺς ἐκεῖθεν, οὐ δυνάμενοι μὲν οὐδέποτε φυγεῖν τὴν ἐπὶ πάντα διήκουσαν αὐτοῦ πρόνοιαν, ἀλλ' ὡς νοσοῦντες τότε δι' αὐτὸ τῇ τῆς πονηρίας ἰατρικῇ τῇ δίκῃ ἐπίβασιν οὐ ἑαυτοῖς παρέχομεν πρὸς τὴν τοιαύτην πρόνοιαν, καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ θεοῦ ἐπιτηδείους ἑαυτοὺς παρέχοντες. ἀνακτώμενοι δὲ τὸ κατὰ φύσιν ἑαυτῶν, καὶ πρὸς αὐτὸν ὁμοιούμενοι, ὁμοίωσις δὲ πρὸς θεὸν, δίκαιον, καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι πρόσιμέν τε αὐτῷ, καὶ οἰκειούμεθα, καὶ ταύτην τὴν ἡμῶν ἐπιστροφὴν πρὸς αὐτὸν, ὡς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς λέγομεν τοιοῦτόν τι πάσχοντες, οἷον οἱ πέτρας τινὸς παραλίας κάλων ἐξάψαντες, καὶ τῷ ἐκεῖνον ἐπισπᾶσθαι ἑαυτούς τε, καὶ τὸ ἀκάτιον τῇ πέτρᾳ προσάγοντες, καὶ δι' ἀπειρίαν τοῦ γινομένου δοκοῦντες οὐκ αὐτοὶ προσιέναι τῇ πέτρᾳ, ἀλλὰ τὴν πέτραν κατ' ὀλίγον ἐπ' αὐτοὺς ἰέναι, μεταμέλεσθαι δὲ, καὶ ἱκετεῦσαι, καὶ εὔξασθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀναλογοῦσι τῷ κάλῳ, διὰ γὰρ ἐκείνων τοῖς ἀποσπασθεῖσιν ἡ ἐπιστροφὴ, οὐχὶ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ γινομένη, τοὺς μὲν ἀδικηθέντας πα

ροδοκῶν αὐτὸ ποιεῖ πῶς οὐκ ἂν χείρων φαίνοιτο, καὶ τῶν μέσων
ἀνθρώπων. τίς γὰρ ἐπιμελεῖσθαι τινὸς λεγόμενος, διὰ δωροδοκίαν
αὐτὸ περιορᾷ κακυνόμενον; ἆρα ἰατρὸς τῶν νομίμων ἕλοιτό τις
ἂν τῷ βλαπτομένῳ ὑπεσιτίαν, ἢ ποτῶν τινῶν δῶρα λαμβάνων, ἢ
ἱκετευόμενος ἐπιτρέπειν αὐτῷ χρῆσθαι τοῖς βλάπτουσιν ἀδεῶς,
καὶ συνεργεῖν πρὸς τὴν χρῆσιν; ἀλλὰ τὸν τομῆς, ἢ καύσεως δεόμενον
ἀτημέλητον ἂν καταλίποι δώροις πειθόμενος. εἰ οὖν ἰατρική τῆς πο-
νηρίας ἐστὶν ἡ τοῦ θεοῦ δίκη, πῶς δύναται τὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἰατρικῆς χείρο-
να φαίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδικουμένων προνοεῖν λεγόμενος, καὶ
ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ἴδωμεν ὅπως καὶ τούτοις χρῆται παραιτη-
τὸς ὢν τοῖς ἀδικοῦσι συνεργῶν διὰ τὰ δῶρα, καίτοι τίς ἂν μέτριος
ὢν ἕλοιτο τοὺς ἐπιμελουμένους πολεμίων προδοίη ἂν αὐτοῖς τὸ
στρατόπεδον, ἢ ποιμὴν τοῖς λύκοις τὰ πρόβατα. καὶ τί λέγω ποι-
μήν, ἆρα οἱ ποιμενικοὶ κύνες ἕλοιντο ἂν μοῖραν τινὰ τῶν ἁρπα-
σθέντων προβάτων παρὰ τῶν λύκων λαμβάνοντες, ἐπιτρέπειν αὐ-
τοῖς τὰ λοιπὰ διαρπάζειν. πῶς οὖν οὐκ ἀσεβὴς ὁ λόγος περὶ θεοῦ
τι λέγων, ὅπερ οὐδὲ κυσὶ προσήκει ποιεῖν. ὅλως δὲ δώροις παράγε-
σθαι τὸν θεὸν ὑπὸ τῶν ἀδικούντων, πῶς ἔχει λόγον; ὑπὸ μὲν γὰρ
τῶν εὐσεβούντων δῶρα πολλάκις ὁ θεὸς ὑποδέχεται οὐκ αὐ-
τῶν δηλονότι τῶν δώρων δεόμενος ἀλλὰ τῶν προσαγόντων ὥσπερ
ψυχικῶς οὕτω, καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς πρὸς αὐτὸν ἀνατεινομένων,
καὶ εἰ μὲν προσῆκον οἱ κακοὶ τὰ δῶρα δίκης τυχεῖν, καὶ ἰατρευθῆ-
ναι δεόμενοι, τάχα ἂν ἀπεδέχετο τὰ δῶρα ὁ θεὸς, καὶ παρὰ
τούτων. εἰ δὲ ἵνα χείρονες γένονται, πῶς ἔχει λόγον; κἂν γὰρ μη-
δὲν ἄλλο ἐπλημμελήσαμεν, ἤρκει τὸ δώροις ἐλπίζειν παραπεί-
θειν τὸν θεὸν ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς ἀποστῆσαι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειό-
τητος. τίς οὖν ἐστὶ οὗτος ὁ λόγος πολὺς περιφερόμενος, καὶ πό-
θεν ἔχει τὴν ἀρχὴν, ὁ λέγων δώροις, καὶ ἀναθήμασιν εὐχαῖς τε
καὶ εὐποιΐαις, καὶ ἱκετείαις μεταπείθεσθαι τὸ θεῖον, καὶ συγγι-

ρηται ταῦτα διὰ πλειόνων πρότερον, καὶ ἐκεῖθεν αὐτῶν ὑπομνη-
σθῆναι εὖ τὸν δεόμενον. καὶ ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς ἀναιρεῖν τὴν
τοῦ θεοῦ πρόνοιαν ἐπιχειροῦντας τοῖς λόγοις, ἀλλὰ δεῖ τὸ τρίτον τῷ
σωτῆρι κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, καὶ πρὸς τὸ τρίτον μέρος τοῦ σωτῆ-
ρος τῆς ἀθείας λόγον ἴωμεν. ὃς εἶναι μὲν τὰ θεῖα, καὶ προνοεῖν
τῶν ἀνθρωπίνων ὁμολογεῖ παράγεσθαι δὲ δώροις, καὶ ἀναθή-
μασι, καὶ κερματίου διαδόσεσιν, ὡς οἱ νῦν οἴονται ὥστε τοὺς ἀδι-
κοῦντας, καὶ τοὺς πλεονεκτοῦντας, καὶ ἁρπάζοντας ὀλίγην, ἧς
ταῦτα μοῖραν δαπανῶντας, καὶ τοῖς ὑπὸ τοιούτοις εὔχεσθαι προς
ποιουμένοις, καὶ πείθειν διδόντας, καὶ συγχωρεῖσθαι τὰ αὐτὰ
ποιεῖν, καὶ δίκην μὴ διδόναι τῆς ἁμαρτίας. τινὲς δὲ τῶν νῦν,
καὶ ἄξιον ἐκείνης τῆς θείας νομίζουσιν ἀγαθότητος, τὸ συγχωρεῖν,
καὶ συγγινώσκειν τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀδιορίστως οἶμαι, καὶ λέγον-
τες, καὶ γινώσκοντες, τί οὖν πρὸς ἐκεῖνον ὀρθοῦμεν τὸν λόγον. δι-
πλοῦν δὴ ὄντα διαιρετέον αὐτὸν, εἴς τε τὸν ἀδικοῦντα, καὶ τὸν ἀδι-
κούμενον, καὶ σκοπητέον τὴν λεγομένην ταύτην τὴν συγχώρη-
σιν, καὶ συγγνώμην, τί μὲν εἰς τοὺς ἀδίκους δρᾷ. πῶς δὲ
τοῖς ἀδικουμένοις προσφέρεται. εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν, καὶ ὠφέ-
λιμον ἐστὶ τοῖς ἀδίκοις τὸ συγχωρεῖσθαι ἀδικεῖν, καὶ μὴ διδό-
ναι δίκην, τάχα ἂν εἴη παρὰ θεοῦ, ἡ συγχώρησις. πᾶν γὰρ ἀγα-
θὸν ἐκεῖθεν ἐφίκει τοῖς οὖσιν. εἰ δὲ κακὸν τὸ μέγιστόν ἐστιν αὐτοῖς,
καὶ συνεργεῖσθαι πρὸς τὸ ἀδικεῖν, καὶ μὴ διδόναι δίκην τῶν ἁ-
μαρτημάτων, πῶς οὖν ἂν εἴη τούτων ὁ θεὸς αἴτιος, ὡς διὰ πολ-
λῶν ἀποδέδεικται λόγων, τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων αἴτιος ὑπάρ-
χει, κακῶν δὲ ἀναίτιος. ἀδικία τοίνυν, καὶ πλεονεξία, καὶ ἀκολα-
σία, καὶ ὕβρεις παρὰ φύσιν οὖσαι διάθεσις τῆς ψυχῆς, εἴπερ τὰ
ἐναντία τούτοις κατὰ φύσιν δηλονότι. νόσοι καὶ αἴσχει, καὶ κακία
τῆς ψυχῆς εἰσιν. ὁ γοῦν αὔξων ταῦτα τῇ συγχωρήσει, καὶ ἀνία-
τα καταλιμπάνων, ἐπιτείνει δηλονότι τὴν κακίαν, εἰ δὲ καὶ δω-

δυσχερεῖν, ἔτι μᾶλλον εἰσὶ κακοδαίμονες, ὅταν τυγχάνωσι τούτων, ἐπιτείνουσι μᾶλλον τὴν παρὰ φύσιν ἑαυτῶν ὡς ἀνθρώπων διάθεσιν, παντὶ δὲ τὸ παρὰ φύσιν αὐτοῦ κακία, καὶ κακοδαιμονία ἐστίν. ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον βιάζεσθαι χρὴ ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἀνάγκαις τοὺς ἀκούοντας, ἀλλὰ καὶ συμπείθειν εἰ μέλλουσιν αἱρεῖσθαι τὰ λεγόμενα περὶ τῶν ἀγαθῶν, καὶ κακῶν δοκούντων ἐν τοῖς ἐκτὸς, ὑπομιμνήσκω τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ὅτι οὐδὲ τὰ κακὰ λεγόμενα κακά ἐστι, κἂν πόνους ἔχωσι, κἂν δυσχερείας. οὐδὲ τὰ ἀγαθὰ κυρίως ἀγαθά. ἀλλὰ τὰ μὲν λεγόμενα κακὰ, τῶν τε νοσούντων ἰατρεῖαι, καὶ τῶν ὑγιαινόντων γυμνάσια. τὰ δὲ ἀγαθὰ, καὶ αὐτὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ τὴν ἀξίαν τῶν λαμβανόντων, καὶ τῶν ἀποστερουμένων δίδοται. καὶ γὰρ πλοῦτος, τῷ μὲν χρῆσθαι δυναμένῳ καλῶς, δίδοται διά τε τὴν εἰς ἑαυτὸν, καὶ κατὰ σῶμα ῥᾳστώνην, καὶ τὴν εἰς ἄλλους εὐποιΐαν, καὶ αὔξησιν τῆς ἀγαθουργοῦ προαιρέσεως, τοῖς δὲ μοχθηροῖς, εἰς τιμωρίαν, καὶ κόλασιν. καὶ γὰρ οἱ μὲν φιλάργυροι πονοῦντες, ἅπαντα τὸν βίον περὶ χρηματισμὸν μετ' ἀθυμίας, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ δέους ἀεὶ ὥσπερ τιμωρούμενοι, οὐδὲν ἀπολαύουσι τῶν χρημάτων. καὶ τίς ἂν εἴη ταύτης δίκη δικαιοτέρα τε, καὶ χαριεστέρα; οἱ δὲ ἄσωτοι πάλιν ὄντες, πενέστεροι τῶν προσαιτούντων εἰσὶ, καὶ ὑπὸ τρυφῆς δέ τινες διαφθείρονται διὰ τὸν πλοῦτον. καὶ κλιμακτῆρσι πολλοῖς περιπίπτουσι, καὶ τῆς ἑαυτῶν ἐπιμελείας κατ' ἀξίαν ἀποτυγχάνουσι διὰ τὸν πλοῦτον, μήτε μανθάνοντες τί ἀγαθὸν, μήτε τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ προσήκοντα βίον ἐπιζητοῦντες, καὶ ἐργαζόμενοι, οὕτω δὲ καὶ ὑγεῖαι, καὶ δυναστεῖαι βλάπτουσι, καὶ μᾶλλον τοὺς κακούς. καὶ αἱ μὲν, κολαστικῶς, αἱ δὲ κατὰ τιμωρίαν δίδονται, ἵνα διὰ τῆς ἐπιτριβῆς τῶν παθῶν κορεσθέντες, ἐξεμέσωσι ποτὲ τὴν ἐμπάθειαν, καὶ πρὸς κόλασιν λοιπὸν, καὶ κάθαρσιν ἐπιτήδειοι γένωνται. μέλει γὰρ τῷ προνοοῦντι τῶν ψυχῶν, οὐ τοῦ τὰς ἐνεργείας κατὰ πάθος ἐπέχειν τὰς ψυχὰς, ἢ διὰ φόβον, ἢ δι' ἕτερα πάθη, ἀλλὰ τοῦ τὴν ἕξιν αὐτὴν τὴν μοχθηρὰν ἀποτρίψασθαι, καὶ εἴρηται ταῦτα.

καὶ ἀδυνατεῖ ποτὲ πρὸς τὴν πρόνοιαν τοῦ κόσμου, ἢ πρὸς τὴν ἀνάτασιν ἐκείνην τὴν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν, τὸ τοῦ κόσμου τελέως ἐξηρημένον. εἰ γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ τελειωθεῖσα, καὶ εἰς θεὸν ἀναχθεῖσα μετεωροπολεῖν λέγεται, καὶ πάντα τὸν κόσμον διοικεῖν, πόσῳ μᾶλλον ὁ τῆς ψυχῆς ὑποστάτης θεὸς ἀπερισπάστως προνοήσει τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραγομένων. ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα τὰ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ κακοὺς δοκοῦντας τῶν ἀνθρώπων, ἄξια κινεῖν ἐστι τὴν τῆς προνοίας ἐπιστασίαν. οὐ γὰρ ἀληθές ἐστιν, ὃ νομίζομεν ὅτι ἀγαθοὶ μὲν δυστυχοῦσι ποτὲ, καὶ κακῶς πάσχουσιν, κακεῖ δὲ εὐτυχοῦσί τε, καὶ εὐδαιμονοῦσιν, εἴπερ ἀληθῆ ἐστιν ἐκεῖνα, καὶ μὴ μάτην ἐρραψῳδήσαμεν πρότερον, ἀποδεικνῦντες ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄνθρωπος ὁ τὸ ἀγαθὸν, καὶ κακὸν τὸ ἀνθρώπινον, ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθείς. καὶ ὅτι ὁ τοιοῦτος οὐδέποτε ἀποτυγχάνει ποτὲ ὀρεγόμενος, οὐδὲ περιπίπτει ἐκκλίνων. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδέποτε προσλήψεταί τι κακόν. καὶ γὰρ οἱ ἀποροῦντες, κακὰ ταῦτα λέγουσι τὸ ἀποτυγχάνειν ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτειν οἷς ἐκκλίνομεν. ὥστε οὐ δυστυχεῖ ποτε ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὡς ἄνθρωπος, οὔτε πράττει κακῶς. πάλιν δὲ κακοὺς ἀνθρώπους πάντες ἂν ὁμολογήσαιμεν, τοὺς παρὰ φύσιν ὡς ἀνθρώπους διαζῶνται. οὗτοι δὲ τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ τοῦ ἐφ' ἑαυτοῖς ἐπιλαθόμενοι τοῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν χαρακτηρίζοντος, ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν τὸ ἀνθρώπινον ἀποτίθενται, ἐν ὑγείαις σώματος, καὶ πλούτῳ, καὶ δυναστείαις, καὶ γένει, καὶ τροφαῖς, καὶ τοῖς τοιούτοις. τὰ δὲ κακὰ ἐν τοῖς ἐναντίοις. διὸ τῶν μὲν ἐν τούτοις ἀγαθῶν δοκούντων ὀρέγονται. τὰ δὲ, ὡς κακὰ ἐκκλίνουσιν. ἀνάγκη δὲ ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἐπειδὴ μὴ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖνα, καὶ ὀρεγόμενον ἀποτυγχάνειν, καὶ ἐκκλίνοντα περιπίπτειν. ταῦτα δὲ ἄμφω, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ οὐδὲ κατὰ τοὺς ἀποροῦντας, ἀλλὰ κακά. ὥστε οἱ κακοὶ κακοῖς ὡς ἐπιτοπολὺ περιπίπτοντες, ἐὰν ὀλίγον νήψωσιν, αἰσθήσονται, ὅτι οὔτε εὐτυχεῖς, οὔτε εὐδαίμονές εἰσιν, ἀλλὰ τὰ ἐναντία. κἂν ὑπόθηται δέ τις αὐτοὺς ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ, καὶ ἀεὶ

πράξεις, καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐχούσας. πολλὴν δὲ κακίαν,
ἐμηχανήσατο ποιοῦντινα γινόμενον ἀεί, ποίας χρὴ δίκης τυγχάνειν,
καὶ τίνας τόπους μεταλλάττειν χείρονας, καὶ ποίαις συντάττεσθαι
ψυχαῖς, ὅτι τὰς μὲν, κακίους γινομένας ταῖς κακαῖς, τὰς δὲ ἀ-
μείνους ταῖς ἀγαθαῖς. καὶ τί χρὴ ποιεῖν, ἢ πάσχειν κατ᾽ ἀξίαν εἰς ἀλ-
λήλους τε, καὶ ὑπ᾽ ἀλλήλων. τοῦ μέντοι τοίους, ἢ τοίους γίνεσθαι, καὶ
τήνδε τὴν ἀξίαν, ἢ τήνδε μεταλαμβάνειν ταῖς βουλήσεσιν ἡμῶν
ἑκάστων τὰς αἰτίας ὁ θεὸς ἀπολέλοιπεν. ὁποῖοι γὰρ ἂν ἐθέλω-
μεν γίνεσθαι, τοιοῦτοι γινόμεθα διὰ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς, καὶ
τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι, τήν τε ἀρετὴν, καὶ τὴν κακίαν. πᾶσί τε ἐπέστη-
σεν ὁ θεὸς δυνάμεις τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἀποκληρωτικὰς μέχρι τῆς μι-
κροτάτης ποιήσεως. καὶ οὐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανησάμενος,
οὐ ἀρχῇ τινὶ χρόνου ἀπέστη τοῦ προνοεῖν, ὥσπερ ἄν τις ἄνθρωπος
ἀρκεσθῇ τῇ νομοθεσίᾳ. οὔτε γὰρ ἀρχὴν ἔχει χρόνον ἡ θεία ἀγαθό-
της ὑφ᾽ ἧς πάντα ἀγαθύνεται τῷ εἶναι ἐκείνην, οὔτε ὁ θεὸς ποτὲ
μὲν πάρεστι ποτὲ δὲ ἄπεστι. σωματικὰ γὰρ ταῦτα. ἀλλ᾽ αὐτός τε
ἀεὶ πᾶσι πάρεστι πάντων ἐξῃρημένος, καὶ ἡ πρόνοια αὐτοῦ τῷ ἀεὶ
αὐτὸν πανταχοῦ εἶναι, καὶ ἀγαθὸν εἶναι, πᾶσιν ἐφήπλωται τοῖς
οὖσι κατὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν ἑκάστῳ τῆς ἀξίας διανομήν. καὶ
ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς πάντα φωτίζεται, καὶ τὰ μὲν ὁ-
ρᾷ, τὰ δὲ, ὁρᾶται. τὰ δὲ θάλλει, τὰ δὲ ζωογονεῖται, καὶ τὰ μὲν
λευκαίνεται, τὰ δὲ μελαίνεται, καὶ τὰ μὲν πήγνυται, τὰ δὲ,
τήκεται. ἕκαστον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιτηδειότητα μετέχον τῆς
μιᾶς αὐτοῦ, καὶ πολλῆς ἀγαθότητος ἀπραγματεύτως οὐδὲν εἴς
τι τούτων τοῦ ἡλίου πονοῦντος, οὐδὲ περισπωμένου ἀπὸ τῆς ἑαυ-
τοῦ μακαριότητος, οὕτω πολλῷ μᾶλλον τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος
τῆς καὶ τὸν ἥλιον τῷ κόσμῳ δωρησαμένης, πάντα μετέχει ἀπρα-
γματεύτως, καὶ ἀγαθύνεται κατὰ τὰ μέτρα τῆς ἑαυτῶν ἐπι-
τηδειότητος, οὐδὲν εἰς τοῦτο τοῦ θεοῦ πονοῦντος οὐδὲ περισπωμέ-
νου. οὔτε γὰρ ἀντιπάσχει ποιῶν ὥσπερ τὰ φυσικὰ πράγματα,
οὔτε ἐπείσακτον ἔχει τὴν ἀγαθότητα, ἵνα κάμῃ ποτὲ δαπανου-
μένη, οὔτε ἄλλοτε ἄλλα πεφυκὼς ἐνεργεῖν ὥσπερ ἡ ἡμετέρα ψυ-

αὐτοῦ τὴν ἐπιμέλειαν ὁμολογήσει. ὥσπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις τῶν μειζόνων ῥᾷον ἀντιλαμβάνονται, τῶν δὲ σμικροτέρων χαλεπώτερον. καὶ γὰρ πρὸς ὅρασιν, καὶ πρὸς ἀκοὴν τὰ σμικρότερα δυσληπτότερα τῶν μειζόνων, οὕτω αἱ δυνάμεις φέρουσί τε εὐκολώτερον τὰ σμικρότερα, καὶ κρατοῦσιν ἐκείνων μᾶλλον ἢ τῶν μειζόνων. ῥᾷον γάρ ἐστι φέρειν μνᾶν, ἢ τάλαντον, καὶ ἀροῦν, ἢ σκάπτειν ἡμίπλεθρον, ἢ πλέθρον. ὥστε ὅσῳ τις σμικρότερον ὑπόθοιτο, τοσούτῳ μᾶλλον εὐκολώτερον πρὸς ἐπιμέλειαν ὁμολογήσει. ἔτι δὲ εἰ τοῦ ὅλου κόσμου ὁ θεὸς ἐπιμελεῖται, ἀνάγκη καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ προνοεῖν, ὥσπερ καὶ αἱ τέχναι ποιοῦσι. καὶ γὰρ ἰατρὸς τοῦ ὅλου σώματος ἐπιμεληθῆναι προθέμενος, οὐκ ἂν ἀμελήσειε τῶν μερῶν. οὐδὲ στρατηγὸς, οὐδὲ οἰκονόμος, ἢ πολιτικὸς ἀνήρ. τῶν γὰρ μερῶν ἀμελουμένων, ἀνάγκη χεῖρον τὸ ὅλον διατίθεσθαι. οὐκ ἂν οὖν ὁ θεὸς χείρων φαίνοιτο τῶν ἀνθρώπων ἐπιμελητῶν πρὸς τὴν τῶν ἑαυτοῦ ἐπιμέλειαν. οἵτινες μιᾷ, καὶ τῇ αὐτῇ τέχνῃ τῶν τε μερῶν καὶ τοῦ ὅλου ἐπιμελοῦνται, καὶ αὐτῶν μὲν ἕνεκα τῶν μερῶν; μάλιστα δὲ τοῦ ὅλου ἕνεκεν. ἡμεῖς δὲ πρός τινα τῶν γινομένων ὡς εἴρηται δυσχεραίνομεν ἀγνοοῦντες ὅπη, καὶ ταῦτα τῷ ὅλῳ συντελεῖ. εἰ δὲ νομίζοι τις τὴν περὶ τὰ ἀνθρώπινα τοῦ θεοῦ πρόνοιαν πολὺ τὸ ἀνώμαλον ἔχουσαν, καὶ ἐμπαθὲς, καὶ τεταραγμένον ὄχλον ἐμποιεῖν τῷ θεῷ, καὶ περιαιρεῖν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ μακαριότητος, δῆλός ἐστι τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐπιμεληταῖς ὁμοίως νομίζων τοὺς κρείττονας, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιμελείας ἀγνοεῖ νομίζων ἀνάγκην εἶναι ὥσπερ ἡμᾶς, οὕτω καὶ τὸν θεὸν εἴ τινος ἐπιμέλοιτο, ἀφωρισμένως ἐκείνῳ παρεῖναι, καὶ παρακολουθεῖν ἑκάστῳ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ πραττομένων, οὐδενὶ σχολάζειν ἄλλῳ δυνάμενον, καὶ οὐκ ἐννοεῖ ὁ τοιοῦτος ὅτι, καὶ νομοθέτης ἐν πόλει τάξας νόμους τὸν τί ποιοῦντα, ἢ πάσχοντα τίνος χρὴ τυγχάνειν. καὶ ἐπιμελητὰς τούτους, καὶ τῶν σμικροτάτων ἄχρις ἐπιστήσας, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἤθει μένει. καὶ ἕως ἂν οἱ νόμοι σώζωνται, δι᾽ αὐτῶν τῆς πόλεως προνοεῖ, οὐκ ἐννοεῖ δὲ ὅτι πολὺ πρότερον, καὶ μᾶλλον ὁ θεὸς ὁ τὸ πᾶν ὑποστήσας ἐμψύχους ἡμᾶς οὔσας κατιδὼν τὰς

ἀγνοοῦντα ὅτι, ἢ χρὴ προνοεῖν, οὐ προνοοῦσι, καὶ εἰ ἴσασιν, ἢ μὴ δυνάμενα οὐ προνοεῖ, ἢ μὴ βουλόμενα, καὶ εἰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, ἢ διὰ μέγεθος ὑπερβαινόντων τῶν τῇδε τὴν δύναμιν τοῦ θείου, ἢ διὰ σμικρότητα, καὶ δι᾽ εὐτέλειαν ἀποφευγόντων τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ. εἰ δὲ δύναται μὲν οὐ βούλεται δὲ, ἢ διὰ τρυφὴν, καὶ ῥαθυμίαν ἀμελεῖ, ἢ πάλιν, διὰ σμικρότητα, καὶ δι᾽ εὐτέλειαν ἀποφευγόντων τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ. εἰ δύναται μὲν, οὐ βούλεται δὲ, κἂν δύνηται καταφρονεῖ. τοιαύτης τῆς διαιρέσεως οὔσης κοινῶς. τέως πρὸς πάντα τὰ τμήματα αὐτῆς ῥητέον ὅτι τοιοῦτον ὂν τὸ θεῖον οἷον ὑπόκειται γνῶσιν τε ἔχον τὴν ἀκριβεστάτην, καὶ δύναμιν τὴν ἰσχυροτάτην, καὶ βούλησιν τὴν ἀγαθωτάτην, καὶ πάντα δὲ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τὰ ὄντα παράγον, οὔτε ἀγνοεῖ, ὅτι χρὴ τῶν παρ᾽ αὐτοῦ παραχθέντων ἐπιμελεῖσθαι, ὅπερ οὐδὲ τῶν νωθεστάτων ἀλόγων ζώων ὑπάρχει, κἀκεῖνα γὰρ τῶν οἰκείων ἐπιμελεῖται γεννημάτων, οὔτε ἀδυνατεῖν εἰκὸς, οὔτε ὡς μειζόνων ὄντων. πῶς γὰρ ἂν εἴη μεῖζον τὸ παραχθὲν τοῦ παράγοντος, οὔτε ὡς εὐτελεστέρων, ἢ κατὰ τὸ τυχὸν ἐπιμελείας. εἰ γὰρ τοιαῦτα ἦν, διά τι ὅλως παρήγετο. ἀλλ᾽ οὔτε τὴν βούλησιν αἰτιατέον, οὔτε ὡς διὰ τρυφὴν, καὶ ῥαθυμίαν ἀμελοῦσαν ἀνθρώπων γὰρ ταῦτα πάθη, καὶ μοχθηρῶν ἀνθρώπων. ἐπεὶ οὐδὲ τοῖς ἀλόγοις ὑπάρχει ζώοις τὸ διὰ τρυφὴν, καὶ ἀργίαν τῶν οἰκείων γεννημάτων ἀμελεῖν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὡς εὐτελῶν καταφρονεῖ τούτων, ἅπερ ἠξίωσε παραγαγεῖν ὥστε κατὰ πάντα τρόπον, ἀδύνατον μὴ προνοεῖσθαι ὑπὸ θεοῦ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ παραχθέντα. ἴδια δὲ λοιπὸν ῥητέον πρὸς μὲν τοὺς τῆς θείας ὑπεροχῆς αἰσθανομένους, ἢ δοκοῦντας αἰσθάνεσθαι, τὰ δὲ ἀνθρώπινα κατασμικρύνοντας, καὶ ἀνάξια τῆς θείας προνοίας ἡγουμένους, ὅτι οὐδὲ τῶν εὐτελεστάτων ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παντὶ, καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. καὶ γὰρ ζῷον ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος. καὶ ψυχὴν ἔχει τιμιωτάτην, καὶ λογικὴν, καὶ θεοσεβέστατον ἐστὶ πάντων τῶν γεννητῶν ζώων. ὥστε οὐκ ἄτιμον, οὐδ᾽ εὐτελές ἐστι τοῦ θεοῦ κτῆμα ὁ ἄνθρωπος. οὐδὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὑπὸ ψυχῆς πραττόμενα λογικῆς. εἰ δὲ, καὶ σμικρόν τις ὑπόθοιτο τὸν ἄνθρωπον, εὐκολωτέραν

διακεκριμένην τινὰ ἔννοιαν φέρεται, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν μετ᾽ αὐτὸν τὰ τιμιώτατα εἰς αὐτὸν ἀναπέμπομεν. καὶ αὐτὸ γοῦν ὡς εἴρηται τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ἀπὸ τῶν οὐρανίων μετῆκται, ὡς ὀξέως κινουμένων, καὶ θεόντων. καὶ εὐσεβῆ καλοῦμεν αὐτὸν, καὶ φιλάνθρωπον, καὶ ἀγαθὸν, καὶ δεσπότην, καὶ ἰσχυρὸν, καὶ οὐκ αἰσχυνόμεθα ἅπερ, καὶ τῶν ἀνθρώπων πολλοῖς ἐφαρμόττειν νομίζομεν, ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ πρώτου τῶν τριῶν προβλημάτων τοῦ προκειμένου δεῖξαι ὅτι εἰσὶ πρῶται τῶν ὄντων ἀρχαὶ, καὶ θεὸς πάντων αἴτιος, ἀρκείτω, καὶ ταῦτα κἂν ὑπολείπονται τινὲς τῇ ἀνόδῳ βαθμοὶ πρὸς τὴν τελειοτάτην συμπλήρωσιν οἶδα γὰρ ὅτι. καὶ τούτων τινὰ περιττά. δόξει τισὶν, ὡς πρὸς τὸν προηγούμενον τῆς γραφῆς σκοπὸν τοῦ τοῦ ἐπικτήτου ἐγχειριδίου σαφηνίσαι προθυμηθέντα. τὸ δὲ δεύτερον ἦν ὅτι προνοεῖ, καὶ διοικεῖ τὰ ὅλα ὁ θεὸς, ὅπερ ἤδη μὲν οἶμαι, καὶ αὐτὸ διὰ πλειόνων ἐν τοῖς προειρημένοις ἀποδέδεικται οὐ χεῖρον δ᾽ ἂν εἴη, καὶ προηγουμένης τυχεῖν ἐπισκέψεως. εἰσὶ γάρ τινες εἶναι τὰ θεῖα, καὶ τὰ τοιαῦτα. οἷάπερ ὁ λόγος αὐτὰ ἐξέφηνεν, ἀγαθὰ, καὶ δύναμιν ἔχοντα τὴν ἀκροτάτην, καὶ γνῶσιν τὴν τελειοτάτην. τῶν μέντοι ἀνθρωπίνων καταφρονεῖν ὡς μικρῶν, καὶ εὐτελῶν ὄντων, καὶ ἀναξίων τῆς ἑαυτῶν ἐπιμελείας. τοῦτο δὲ πάσχουσι τὸ πάθος ὑπὸ τῆς δοκούσης αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀνωμαλίας ὅταν κακοὺς δοκοῦντας ἴδωσιν ἄρχοντας, καὶ πλουτοῦντας, καὶ ὑγιαίνοντας, καὶ μέχρι θανάτου γηραιοῦ εὐροοῦντας, καὶ παισὶ τὴν εὔροιαν ὥστε παραδιδόντας. τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀπὸ τούτων ἀνήκεστα πάσχοντας, μηδεμιᾶς ἑπομένης ὡς νομίζουσιν ἐκδικήσεως. ἀπὸ γὰρ τούτων οἱ μὲν ὡς εἴρηται πρότερον, καὶ τὸ εἶναι τὸν θεὸν τολμῶσιν ἀναιρεῖν. οἱ δὲ, τὸ μὲν εἶναι, καὶ τοιοῦτον εἶναι διὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας ὁμολογοῦσι, τῇ δὲ περὶ τὰ ἀνθρώπινα προνοίᾳ ἀπιστοῦσι, καὶ μάλιστα οἱ συμφοραῖς ἰδίαις γενόμενοι. μὴ γὰρ ἂν τοσαύτην ἀνωμαλίαν συμβῆναι, καὶ τοὺς μὲν κακοὺς, ἀτιμωρήτους, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀνεκδικήτους ἀπολείπεσθαι θείας προνοίας ἐπιμελουμένης. ῥητέον οὖν, καὶ περὶ τούτου κοινότερον, καὶ καθολικώτερον ἐκ διαιρέσεως ἐρωτῶντι τὸν λόγον. εἰ γὰρ ὄντα μὴ προνοοῦσι τὰ θεῖα, ἢ

τῶν πολλῶν. καὶ οὐ μέρει τὴν ἁπλότητα τοῦ ἑνὸς ὑπεδέξατο. τὸ δὲ πρὸ τῶν πολλῶν ἓν αἴτιον τῶν πολλῶν ὑπάρχον, προείληφεν ἐν ἑαυτῷ τὰ πολλὰ κατὰ μίαν ἕνωσιν πάντα ὂν πρὸ πάντων αἰτία αἰτιῶν ὑπάρχον, καὶ ἀρχὴ ἀρχῶν, καὶ θεὸς θεῶν, ὥσπερ ὑπὸ πάντων αὐτοφυῶς ἀνευφημεῖται. ἔστι δὲ καὶ ἀγαθότης ἀγαθοτήτων. τοῦ γὰρ πρὸ τοῦ καθ᾽ ἑκάστην ἰδιότητα αἰτίου, πάντα ἐφίεται τὰ μετ᾽ αὐτό. οὗ δὲ πάντα ἐφίεται, τοῦτο ἀγαθόν ἐστιν. ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχὴ, ἀγαθότης ἐστὶν ἀγαθοτήτων, ὁμοίως δὲ, καὶ δύναμις δυνάμεων. ἑκάστη γὰρ ἀρχὴ τὴν ἀκροτάτην ἔχει δύναμιν ἐν τῷ ἑαυτοῦ εἴδει. ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχὴ, τὴν ἀκροτάτην ὑπὲρ πάσας τὰς δυνάμεις. ἀλλὰ, καὶ γνῶσιν ἔχειν ἀνάγκη τὴν ἀκροτάτην. οὐ γὰρ ἄν τι τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ παραγομένων ἀγνοήσειε. πάντα δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ παρήχθη ῥᾳδίως. διὸ ἀνάγκη καθάπερ ὁ λόγος ἀποδεικτικῶς ἀπὸ τῶν μερῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸ ὅλον, οὐ γὰρ ἂν ἔγνωμεν τὸ ὅλον ὁ πόσον, καὶ ὁποῖόν ἐστι, μὴ τὰ μέρη προθεασάμενοι. ἀλλ᾽ οἱ πολλάκις μερικῷ περιτυγχάνοντες, ἐκεῖνο τὸ ὅλον ἡγούμεθα, οὕτω, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὸ σέβας διὰ τῶν μερῶν ἐπὶ τὸ ὅλον ἀναπέμπεσθαι χρὴ, εἴπερ καὶ ἑκάστη τῶν ἀρχῶν ἀρχή ἐστι, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοφυὴς πρὸς τὸ ὅλον ὥσπερ, καὶ ὁμώνυμος. οὐ γὰρ ὄνομα μόνον ἐστὶ τὸ κοινὸν, ἀλλὰ, καὶ αὐτὸ τὸ ἀρχικὸν ἀξίωμα, καὶ ἡ τῶν ἀρχῶν ὑπεροχὴ πρὸς τὰ ἀπ᾽ αὐτῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς, καὶ ὅλης ταῖς πολλαῖς, καὶ μερικωτέραις ἐνδίδοται. εἰ δέ τις δυσχεραίνει τῷ αὐτῷ καλεῖν ὀνόματι τάς τε μερικὰς, καὶ τὴν ὅλην, πρῶτον μὲν οὐ καλῶς δυσχεραίνει. καὶ πράγματι δοκοῦντος εἶναι κοινοῦ τοῦ ἀρχικοῦ, ἔπειτα τὰς μὲν ἀρχὰς καλείτω, τὴν δὲ ἀρχὴν ἀρχῶν. κἂν γὰρ, καὶ τῶν μερικῶν ἑκάστη ἀρχὴ ἀρχῶν ἐστὶν, ὡς μερικωτέρας ὑφ᾽ ἑαυτὴν ἔχουσα. ἔστι γὰρ καὶ τοῦ φυσικοῦ κάλλους ἀρχὴ, καὶ τοῦ σωματικοῦ ἄλλη, καὶ κοινῶς ἀμφοῖν ἡ τοῦ κάλλους ὡς κάλλους ἀρχή. ἀλλ᾽ ὅμως ἡ κυρίως ἀρχὴ τῶν ἀρχῶν ἐκείνη ἐστὶν, ἧς ὑπερτέρα ἄλλη οὐκ ἔστιν ἀρχή. οὕτω δὲ, καὶ αἴτιον αἰτίων, καὶ θεὸς θεῶν, καὶ ἀγαθότης ἀγαθοτήτων. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπιστῆσαι χρὴ ὅτι τοῦ πάντων αἰτίου ὑπὲρ πάντα ὄντος τὰ ὄντα, οὐδέν ἐστιν οἰκεῖον ὄνομα. πᾶν δὲ ὄνομα ἐπὶ

ἑνωμένας, ὡς ἑκάστην τὰς πάσας εἶναι διὰ τὴν ἕνωσιν. μενούσης ἀσυγχύτου τῆς νοερᾶς διακρίσεως. πόθεν γὰρ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ εἴδεσιν ἡ διάκρισις, εἰ μὴ ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς θεὸς κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ διακεκριμένας αἰτίας αὐτὰ παρήγαγεν. οὐ μέντοι τοιαύτην ὑπονοητέον ἐκεῖ τῶν ἀρχετύπων εἰδῶν, τὴν διάκρισιν, οἵα ἐστὶν ἡ τῶν ἐκείνων ἐνταῦθα. οὐδὲ ἡ τῶν ψυχικῶν λόγων διάκρισις τοιαύτη ἐστὶν, οἵα ἡ τῶν σωματικῶν, ὥσπερ δὲ ἕκαστος τῶν ὀκτὼ οὐρανῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀστέρων, καὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ὅλου οὐρανοῦ, καὶ αὐτοτελὲς μέρος. οὐσίαν τε ἔχων ὁλόκληρον, καὶ δύναμιν, καὶ ἐνεργείας οἰκείας, καὶ οὐ μόνον τὰ ἐν οὐρανῷ. ἀλλὰ, καὶ τῶν ὑπὸ σελήνην εἰδῶν, τῶν ἀεὶ ὄντων ἕκαστον, οἷον τὸ ἀνθρώπου, τὸ ἵππου, τὸ συκῆς, ἢ ἀμπέλου. ὁλόκληρα γὰρ τούτων ἕκαστα κἂν μὴ κατὰ τὰ ἄτομα ὥσπερ τὰ ὄντα, ἀλλὰ κατὰ τὰ εἴδη τὰ ταῖς οἰκείαις διαφοραῖς πληροῦντα τὸν κόσμον. ὁμοίως δὲ, καὶ τῶν ἁπλουστέρων γενῶν ἕκαστον τῶν συνιστώντων τὰ εἴδη. οἷον οὐσία. κίνησις. στάσις. ταυτότης. ἑτερότης. κάλλος. ἀλήθεια. συμμετρία. καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῷ σωματικῷ κόσμῳ ἕκαστον ὅλον, καὶ τέλειόν ἐστι κατὰ τὸ ἑαυτοῦ εἶδος. καὶ πολλὰς ἔχων διαφορὰς ἐν ἑαυτῷ. πολλῷ δὲ ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ παιδὸς ψυχῇ, ὁλοτελὲς ἕκαστον προϋπάρχει ἀρχὴ, καὶ αἰτία τοῦ ἐνταῦθα σωματικοῦ αὐτοκίνητος, συνῃρημένας αὐτοῦ τὰς διαφορὰς περιέχουσα, καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὰ ἐνταῦθα ἀπεικονίζῃ τελειότερον, καὶ εἰλικρινέστερον, καὶ παραδειγματικώτερον ὑπάρχον, πολλῷ δὲ ἔτι μᾶλλον, καὶ τὰ τούτων ἀρχέτυπα εἴδη τὰ νοερὰ, καὶ θεῖα. διὰ γὰρ τὴν ἕνωσιν ὡς εἶπον ἐν ἐκείνοις οὐ κατὰ ἐπαφὴν οὖσαν, ἢ συνέχειαν, ἢ κρᾶσιν σωματικὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἀδιαστάτων, καὶ ἀμερίστων εἰδῶν ἧς ἐν συναλοιφὴν μετὰ τοῦ μένειν ἀσύγχυτον τὴν διάκρισιν, τὸ ὁλοτελὲς ἕκαστον ἔχει, καὶ ἔστιν ἀρχὴ, καὶ πρωτουργὸς ἕκαστον τοῦ καθ' ἑαυτὸ εἴδους, ἄχρι τῶν ἐσχάτων. αἱ δὲ πολλαὶ ἀρχαὶ πάντων, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἔχουσι τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα. ἀνάγκη γὰρ πρὸ τῶν πολλῶν εἶναι τὸ αἴτιον διὸ, καὶ τῶν πολλῶν ἕκαστον αἴτιόν ἐστιν, οὐ μέντοι τοιοῦτον οἷον τὸ πρὸ τῶν πολλῶν. τὸ μὲν γὰρ ἓν ἀπὸ τῶν πολλῶν μέρος ἐστὶ

ὕδωρ, καὶ ἐξ ὕδατος γῆ. καὶ πάλιν πῦρ, καὶ μετὰ ἔαρ, θέρος, καὶ μετόπωρον, καὶ χειμὼν, καὶ πάλιν ἔαρ, καὶ ἀπὸ πυροῦ, καλάμη, καὶ βοτάνη, καὶ ἄσταχυς, καὶ πάλιν πυρὸς, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπου σπέρμα, καὶ καταμήνιον, καὶ πάλιν ἄνθρωπος. πόθεν οὖν αὕτη ἡ ταυτότης; ἡ γὰρ κίνησις ἐκστατική ἐστι ἑτεροποιός. δηλοῦν οὖν ὅτι ἀπὸ ἀκινήτου τινὸς, καὶ παντάπασιν ἀμεταβλήτου αἰτίας, τῆς ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἐχούσης. καὶ γὰρ τοῦ ποτὲ μὲν τάδε νοοῦντος, ἢ ποιοῦντος, ποτὲ δὲ χρονικὰς τὰς ἐνεργείας ἔχοντος, προηγεῖσθαι ἀνάγκη τὸ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως. καὶ ἐν ἀμερεῖ, καὶ ἀκινήτῳ αἰῶνι πάντα ἐνεργοῦν. ὅσῳ γὰρ τοῦτο τοῦ αὐτοκινήτου κρεῖττον, τὸ μὴ μόνον κατ᾽ οὐσίαν ἀμετάβλητον, ἀλλὰ καὶ κατὰ δύναμιν, καὶ κατ᾽ ἐνέργειαν πρόδηλόν ἐστι. τὸ δὲ κρεῖττον, ἀνάγκη προϋπάρχειν κατ᾽ οὐσίαν τῶν καταδεεστέρων. καὶ χρὴ τὸν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ἀναβαίνοντα ζητεῖν εἰ δυνατὸν εἶναί τι κρεῖττον τῆς ὑποτεθείσης ἀρχῆς. κἂν εὑρεθῇ, πάλιν ἐπ᾽ ἐκείνου ζητεῖν, ἕως ἂν εἰς τὰς ἀκροτάτας ἐννοίας ἔλθωμεν, ὧν οὐκέτι σεμνοτέρας ἔχομεν, καὶ μὴ στῆσαι τὴν ἀνάβασιν. οὐδὲ γὰρ εὐλαβητέον μὴ κενεμβατῶμεν, μείζονά τινα, καὶ ὑπερβαίνοντα τὰς πρώτας ἀρχὰς περὶ αὐτῶν ἐννοοῦντες. οὐ γὰρ δυνατὸν τηλικοῦτον πήδημα πηδῆσαι ἡμετέρας ἐννοίας, ὡς παρισωθῆναι τῇ ἀξίᾳ τῶν πρώτων ἀρχῶν, οὐ λέγω, καὶ ὑπερπηδῆσαι. μία γὰρ αὕτη πρὸς θεὸν ἀνάτασις ἀρίστη, καὶ ὡς δυνατὸν ἄπταιστος εἰ ὧν ἐννοοῦμεν ἀγαθῶν τὰ σεμνότατα, καὶ ἁγιώτατα, καὶ πρωτουργὰ, καὶ ὀνόματα, καὶ πράγματα, καὶ αὐτῷ ἀνατιθέντας εἰδέναι βεβαίως ὅτι μηδὲν ἀνατεθείκαμεν ἄξιον. ἀρκεῖ δὲ ἡμῖν εἰς συγγνώμην, τὸ μηδὲν ἔχειν ἐκείνων ὑπέρτερον ἀνελθόντος τείνειν τοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου ἐπὶ τὸ ἀκίνητον, καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἀμετάβλητον αἴτιον, καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἔχον, τῇ τε οὐσίᾳ, καὶ ταῖς δυνάμεσι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ ἐν αἰῶνι ἱδρυμένον πρὸ τοῦ χρόνου τοῖς κινουμένοις συνυπεστήσαντι. καὶ τῶν πολλῶν ἀρχῶν τῶν ἐν τῷ αὐτοκινήτῳ τὰς ἀρχικωτέρας αἰτίας ἐν τῷ ἀκινήτῳ θεάσασθαι ἀκινήτους, καὶ αἰωνίας, καὶ ὁλοτελεῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλας ἡνωμένας.

λοῦ, ἀλλ' αὐτὸ καλὸν ὑπάρχον, λόγος καθαρός ἐστιν. οὐ πῆ μὲν κα-
λὸν, πῆ δὲ οὐ καλὸν, ἀλλ' ὅλον δι' ὅλου καλόν. διὸ, καὶ ὅταν ἡ ψυ-
χὴ τὸ ἐν αὐτῇ καλὸν ἴδῃ, ἢ τὸ ἐν ἄλλῃ ψυχῇ, ἀτιμάζει τὸ σωματικὸν
καλὸν, καὶ περιπτύει αὐτὸ πρὸς ἐκεῖνό τε μεταβάλλουσα. οὕτω δὲ, καὶ
τῶν ἄλλων εἰδῶν ἕκαστον πρωτουργὸν, καὶ εἰλικρινές ἐστιν ἐν ψυχῇ.
δῆλον δὲ ὅτι τοῖς σώμασιν ὁμοίως, καὶ αἱ ψυχαὶ διῄρηνται. διὰ
τὰ σώματα κινοῦσαι. καὶ αἱ μὲν τῶν οὐρανίων εἰσὶν, αἱ δὲ τῶν ὑπὸ
σελήνην. ἄτοπον γὰρ τὸ μὲν χείρονα τῶν σωμάτων ἔμψυχα εἶναι
καὶ ζῆν, τὰ δὲ κρείττονα ἄψυχα, καὶ νεκρά. καὶ λόγον οὖν ἔχουσιν
αἱ ψυχαὶ πρὸς ἀλλήλας ὅνπερ τὰ σώματα αἰτίαι οὖσαι αἱ ἐν οὐ-
ρανῷ τῶν ὑπὸ σελήνην, καὶ σεμνὸν μὲν ὄντως, καὶ τίμιον τὸ χρῆ-
μα τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα τῆς οὐρανίας, καὶ εἰς ἀρχῆς λόγον ἐπι-
τήδειον, ἀλλ' οὔτι γε τῆς πρώτης. τὸ γὰρ αὐτοκίνητον, καὶ αὐθυπό-
στατον, τῶν μὲν ἑτεροκινήτων, καὶ ἑτέρωθεν ὑφισταμένων προϋπάρ-
χον διπλόην δὲ ὅμως ἔχει τινὰ κινοῦντος, καὶ κινουμένου, καὶ ὑφε-
στῶτος, καὶ ὑφισταμένου. δεῖ δὲ πρὸ τοῦ συνθέτου τὸ ἁπλοῦν εἶναι,
καὶ πρὸ τῶν δύο τὸ ἕν. ἔτι δὲ, καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖται τὸ αὐτοκίνη-
τον, ἀλλὰ κινεῖται ὅμως, καὶ μεταβάλλει κἂν μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ
κατὰ τὰς ἐνεργείας οὐ τὰς σωματικὰς κινούμενον κινήσεις. κα-
τὰ γὰρ ἐκείνας, ἀκίνητόν ἐστιν, ἀλλὰ τὰς ψυχικὰς, αἷς ὀνόμα-
τά ἐστι. σκοπεῖσθαι. βουλεύεσθαι. διανοεῖσθαι. δοξάζειν, καθ' ἃς αὐ-
τὴ κινουμένη, κινεῖ τὰ σώματα κατὰ τὰς σωματικὰς κινήσεις. δεῖ
δὲ πρὸ τοῦ ὁπωσοῦν μεταβάλλοντος εἶναι τὸ τέλος ἀμετάβλητον,
ἵνα, καὶ τὸ μεταβάλλον μένῃ μεταβάλλον. ἡ μὲν γὰρ κίνησις, καὶ
μεταβολὴ καὶ τοῖς οὐρανίοις, καὶ τοῖς ὑπὸ σελήνην ἀψύχοις ὑπάρ-
χει τῆς πρώτοις κινούσης. τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως
καὶ περὶ τὰ αὐτὰ, καὶ καθ' ἕνα λόγον, καὶ μίαν τάξιν πόθεν
ὑπάρχει τοῖς οὐρανίοις πόθεν δὲ, καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ σελήνην ἡ ἀπὸ τῶν
αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἀεὶ ἀνακύκλησις. τῶν δὲ στοιχείων, καὶ τῶν
ὡρῶν, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν φυτῶν; κἂν γὰρ τῷ ἀριθμῷ μὴ μέ-
νῃ ταὐτὰ αὐτὰ ἀνακυκλούμενα ὥσπερ ἐπὶ τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ τῷ
εἴδει τὰ αὐτὰ ἀποκαθίσταται. ἐκ γὰρ πυρὸς ἀὴρ, καὶ ἐξ ἀέρος

μενον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἁπλᾶ εἶναι τὰ σώματα δύναται ἐξ ὑποκειμένου τινὸς ὄντος, καὶ εἴδους, καὶ πολλῶν τῶν συμπληρούντων αὐτὸ μεγέθους, σχήματος, χρώματος, καὶ τῶν τοιούτων. ἅπερ οὐκ ἔστι πρωτουργὰ εἴδη, ἀλλὰ μεθέξεις τῶν πρωτουργῶν εἰδῶν ἐν ὑποκειμένων τινὶ ἀνειδέῳ τῷ μετέχοντι γινόμεναι, ὅπου μὲν γάρ ἐστι πρωτότυπα τὰ εἴδη ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο ἕκαστον ὅπερ ἐστι. καὶ οὐ δεῖται τινὸς τοῦ μετέχοντος ἀνειδέου. ὅπου δὲ μέθεξις ἐστὶν ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων, δεῖ πάντως ἄλλο εἶναι τὸ μετέχον ἀνείδεον καθ᾽ αὐτὸ ὑπάρχον. εἰ οὖν αἱ μὲν ἀρχαὶ ἀσώματοι, καὶ ἀδιάστατοι εἰσὶ, καὶ ἁπλαῖ καὶ πρωτουργοὶ, αὐτοκίνητοί τε, καὶ ἐνυπόστατοι, ἢ κρεῖττον τι τούτων. τὰ δὲ σώματα οὐ δύναται εἶναι τοιαῦτα. δηλονότι τὰ σώματα οὐκ ἂν εἶεν ἀρχαί. τί οὖν ἐστι τὸ αὐτοκίνητον, ὃ φαμὲν κινητικὸν ὑπάρχον τῶν σωμάτων ἑτεροκινήτων ὄντων ἀρχῆς ἔχειν πρὸς αὐτὰ λόγον, ἢ τοῦτό ἐστι τὸ ἔνδοθεν κινοῦν ἀλλὰ, καὶ αὐτὸ εἰ ὑφ᾽ ἑτέρου κινοῖτο, οὐκ ἂν ἐλέγομεν ἔνδοθεν κινεῖσθαι, ἀλλὰ ἔξωθεν ὡς τὰ σώματα. τὸ γὰρ κυρίως κινοῦν, τὸ πρῶτον κινοῦν ἐστιν, ὥσπερ εἰ διὰ τῆς χειρὸς καὶ ῥάβδου κινῶ τὸν λίθον, ἐγὼ εἰμὶ ὁ κυρίως κινῶν. τί οὖν ἐστι τὸ ἔνδοθεν τὰ σώματα κινοῦν, τί ἄλλο, ἢ τοῦτο ὃ λέγομεν ψυχὴν, καὶ γὰρ τὸ ἔμψυχον, ἔνδοθεν κινεῖται. καὶ τὸ ἔνδοθεν κινούμενον, ἔμψυχον λέγομεν. εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ἔνδοθεν κινοῦσα τὰ σώματα, τὸ δὲ ἔνδοθεν κινοῦν τὰ σώματα τὸ αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἡ ψυχὴ ἂν εἴη τὸ αὐτοκίνητον ἀρχὴ, καὶ αἰτία τῶν γινομένων, καὶ κινουμένων ὑπάρχουσα, καὶ λόγους ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ τούτων, καθ᾽ οὓς γίνονται τὰ γινόμενα, καὶ κινοῦνται τὰ κινούμενα. εἰ μὴ γὰρ ἔστι πρωτουργὰ ἐν τοῖς σώμασιν εἴδη, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ αὐτοκινήτου προσεχῶς ὑφίστανται, δηλονότι ἑκάστου εἴδους τῶν ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ὅλως κινητῶν, ἡ πρωτουργὸς ἀρχὴ ψυχική ἐστι. καὶ ἐκεῖνα εἰσὶ τὰ εἰλικρινέστερα, καὶ καθαρώτερα. ἵνα γὰρ ἐφ᾽ ἑνὸς ποιήσωμεν τὸν λόγον, τὸ ἐν σώμασι καλὸν, ἐν σαρξίν ἐστι, καὶ νεύροις, καὶ τοῖς τὸ σῶμα συμπληροῦσιν εἰ τύχοι τῶν ζώων, καλλῦνον μὲν ὡς δυνατὸν ἐκεῖνα, μεταλαμβάνον δὲ, καὶ αὐτὸ τῆς ἐκείνων ἀσχημοσύνης, καὶ βεβαπτισμένον εἰς αὐτήν. τὸ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ καλὸν ἀπολελυμένον τούτων ἁπάντων, καὶ οὐκέτι εἰκὸν κα-

ταῦτα δέ ἐστι τὰ γινόμενα, καὶ φθειρόμενα, καὶ αὐξόμενα, καὶ μειούμενα, καὶ κατὰ ποιότητα μεταβάλλοντα, καὶ ἀπὸ τόπων εἰς τόπους μεταβαίνοντα. οὔτε γὰρ τὸ γινόμενον ὑφ᾽ ἑαυτοῦ γίνεσθαι δυνατὸν, ἔμελλε γὰρ εἶναι πρὸ τοῦ γενέσθαι. οὔτε τὸ αὐξόμενον ὑφ᾽ ἑαυτοῦ αὔξεται· προσθήκῃ γὰρ αὔξεται τὸ αὐξόμενον, οὔτε τὸ ἀλλοιούμενον, ὑφ᾽ ἑαυτοῦ ἀλλοιοῦσθαι. ὑπὸ ἐναντίας γὰρ ποιότητος ἀλλοιοῦται τὸ ἀλλοιούμενον, ἀλλ᾽ οὔτε κατὰ τόπον ὑφ᾽ ἑαυτοῦ μεταβάλλει. σώματα γὰρ ὄντα πάντα τὰ κατὰ ταύτας κινούμενα τὰς κινήσεις δειχθήσεται μὴ δυνάμενα εἶναι αὐτοκίνητα. χρὴ οὖν τὰ προσεχῆ τῶν γινομένων, καὶ ἑτεροκίνητα αἴτια αὐτοκίνητα εἶναι. καὶ γὰρ εἰ κατ᾽ ἐπίνοιαν σταίη τὰ πάντα, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἄρξετο ἂν τὸ αὐτοκίνητον, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου, τό τε γὰρ ἀκίνητον ἀεὶ ὡσαύτως ἔχει, καὶ τὸ ἑτεροκίνητον, τὴν τοῦ κινοῦντος περιμένει δύναμιν. δεῖ δὲ καὶ ἁπλᾶς τὰς ἀρχὰς εἶναι. τὰ γὰρ σύνθετα, ἐκ τῶν ἁπλῶν συνέστηκε, καὶ προηγεῖται τῇ φύσει τὰ ἁπλᾶ τῶν συνθέτων. ἴδωμεν οὖν κάτωθεν ἀνιόντες, καὶ ἀπὸ τῶν προσεχῶν ἀρχόμενοι, ζητῶμεν εἰ δυνατὸν τὰ σώματα ἀρχῆς λόγον παραλαμβάνεσθαι, καὶ εἶναι τοιαῦτα οἵας τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας ὁ λόγος ὑπέθετο. ἢ οὔτε ἀνθυπόστατα, οὔτε ἀφθοκίνητα εἶναι δύναται ταῦτα τὰ κινούμενα σώματα. τὸ γὰρ αὐτοκίνητον, ἢ μέρει μὲν κινοῦν μέρει δὲ κινούμενον λέγεται αὐτοκίνητον, ἢ ὅλον ἑαυτὸ κινοῦν, καὶ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κινούμενον. ἀλλ᾽ εἰ μέρει κινεῖ, καὶ μέρει κινεῖται, παρὰ τοῦ κινοῦντος μέρους πάλιν τὰ αὐτά. ἐρωτητέον, πότερον αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἢ ἑτέρωθεν κινούμενον κινεῖ, καὶ εἰ τοῦτο, ἢ εἰς ἄπειρον προελευσόμεθα, ἢ αὐτοκίνητον ὑποθησόμεθα τὸ πρῶτον ὡς ὅλον κινοῦν, καὶ ὅλον κινούμενον. τὰ δὲ αὐτὰ, καὶ περὶ τοῦ ἀνθυποστάτου ῥητέον. ἀνάγκη γὰρ τὸ πρῶτον, καὶ κυρίως αὐθυπόστατον ὅλον ὑφιστάνον εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστάμενον. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀμερὲς δι᾽ ὅλου ἀνάγκη εἶναι, καὶ ἀδιάστατον. μεριστὸν γὰρ, καὶ διαστατὸν ὑπάρχον, οὐ δύναται ὅλον ὅλῳ ἑαυτῷ ἐφαρμόττειν ὡς τὸ ὅλον εἶναι κινοῦν, καὶ ὅλον τὸ αὐτὸ κινούμενον, ἢ ὅλον ὑφιστὰν εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστά-

καὶ φυτείᾳ σκοποῦντι θέμενος τὸ γινόμενον, καὶ ἡ τῶν ζώων συνόδος. εἰς τεκνογονίαν ὁρᾷ, καὶ ἀκολουθία, καὶ τάξις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους φυλάττεται τῆς γενέσεως, τῶν μὲν ἐν ἀρχῇ, τῶν δὲ ἐν μέσῳ, τῶν δὲ πέρατι κατὰ τὸν αὐτὸν εἱρμὸν παρακολουθούντων. τὸ γὰρ σπέρμα καταβαλλόμενον ἐπὶ μὲν φυτῶν τεγγόμενον ὕδατι, ῥίζας ἀφίησι, καὶ βλαστοὺς, εἶτα καλάμην, ἢ κλάδους τρέφει. καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ καρποῦ, καὶ πεπάνσεως· ἐπὶ δὲ ζώων ἀρδόμενον τῷ καταμηνίῳ τὸ σπέρμα ἐκτείνεταί τε, καὶ σχηματίζεται εἰς τὸ ἔμβρυον· ὃ τρεφόμενον, καὶ τελειούμενον ἀποτίκτεται κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον, καὶ ἡ αὐτὴ τάξις ἀεὶ, καὶ ἀκολουθία φυλάττεται τῆς γενέσεως. εἰ οὖν τὰ μὲν κατὰ φύσιν. καὶ προαίρεσιν γινόμενα, καὶ αἴτιον ὡρισμένον ἔχει, καὶ σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τῷ ποιοῦντι, καὶ κατὰ ἀκολουθίαν, καὶ τάξιν ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἀποτελεῖται δηλονότι συνάγεται τὸ κατὰ φύσιν, καὶ προαίρεσιν, καὶ ὅλως πάντα τὰ προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα μὴ ἐκ ταυτομάτου, μὴ δὲ ὡς ἔτυχε γίνεσθαι. ἀλλὰ κατὰ προηγουμένας αἰτίας δεῖ ἄρα προηγουμένας αἰτίας εἶναι τῶν γινομένων, καὶ εἰ γενητοί εἰσιν αὗται, ἀνάγκη, καὶ τούτων ἄλλας αἰτίας εἶναι προηγουμένας, ἕως ἂν ἐπὶ τὰ ἀγένητα ἔλθωμεν. ἅπερ οὐκέτι τῶν γινομένων ἐστὶν, ἀλλὰ ὄντα ταῦτα κυριώτερον λέγεται, ἀγένητα παντελῶς ὄντα ἅτε ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι, καὶ οὐκ ἔξωθεν. ὥστε ἢ αὐθυπόστατά ἐστι τὰ πρῶτα, καὶ ἀγένητα αἴτια, ἢ κρείττονα τῶν αὐθυποστάτων, ὡς δείξει προϊὼν ὁ λόγος. ὁμοίως δὲ, καὶ ἀπὸ τῆς κινήσεως ἀναβαίνοντες τὰ πρῶτα κινοῦντα αἴτια, ἢ αὐτοκίνητα εὑρίσομεν, ἢ ἀκίνητα. τὸ γὰρ ἑτεροκίνητον, ὑφ' ἑτέρου τινὸς κινεῖται. τὸ δὲ ἕτερον πάλιν, ἢ, καὶ αὐτὸ ὑφ' ἑτέρου, καὶ πάλιν εἰς ἄπειρον ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. οὐδὲν γὰρ οὕτως οὔτε κινοῦν ἔσται οὔτε κινούμενον, μὴ οὔσης ἀρχῆς τῆς κινούσης, ἢ ἀνάγκη πρῶτον ἑτεροκίνητον ὑπὸ αὐτοκινήτου κινεῖσθαι, ἢ ὑπὸ ἀκινήτου. ἀλλὰ τὸ κατὰ πᾶσαν κίνησιν ἀκίνητον ἵστησι μᾶλλον, καὶ πήγνυσι, καὶ τὸ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχειν ἑκάστοις, καὶ μὴ μεταβάλλειν παρέχεται. ἀνάγκη οὖν τὸ αὐτοκίνητον εἶναι τὸ πρώτως κινοῦν τὰ ἑτεροκίνητα

ταῦτα δὲ ἐστι

ὄντα κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον ἐπέστραπται πρὸς τὸν θεόν. ἄνοι δὲ πρὸς ἔξω, καὶ παρὰ γονέων δὲ οὓς ἐκ παίδων συνεθίζονται θεοσεβεῖν, καὶ ταῖς κοιναῖς τῶν ἀνθρώπων ἐννοίαις ἀκολουθοῦσι. πάντες γὰρ ἄνθρωποι, καὶ βάρβαροι, καὶ ἕλληνες, καὶ κατὰ τὸν πρότερον ἄπειρον χρόνον, καὶ νῦν, κἂν ἄλλοι κατ' ἄλλας ἐννοίας νομίζουσιν εἶναι θεόν. πλὴν ἀκροθωΐτων οὓς ἱστορεῖ θεόφραστος ἀθέους γινομένους ὑπὸ τῆς γῆς ἀθρόως καταποθῆναι, καὶ εἴ δή τις ἄλλος εἷς, ἢ δύο κατὰ πάντα τὸν πρότερον αἰῶνα ἱστόρηται. συμβαίνει δέ τινας, καὶ διὰ τὸ ἀναποδείκτως πιστεύειν, καὶ διὰ τὸ ὁρᾶν. ποτὲ μὲν ἀγαθοὺς δοκοῦντας, ποτὲ δὲ κακοὺς ἐν ἑαυτοῖς εὐροοῦντας ὀλιγωρεῖν ὧν ἔχουσι προλήψεων, καὶ χώραν διδόναι τῇ τραγωδίᾳ λέγειν, τολμῶ κατειπεῖν μήποτ' οὐκ εἰσὶ θεοί. κακοὶ γὰρ εὐτυχοῦντες ἐκπλήττουσί με καλῶς, ὧν ἔχει τούτους, καὶ τῷ ἐπικτήτῳ πειθομένους, μὴ ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τίθεσθαι τὰ ἀγαθὰ ἡμῶν, καὶ τὰ κακά. οὕτως γὰρ οὔτε ἀγαθὸς δυσπραγήσει ποτὲ, οὔτε κακὸς εὐροήσει. καὶ μάλιστα δι' ἀποδείξεως ὡς δυνατὸν βεβαιῶσαι τὰς ἀναποδείκτους περὶ θεοῦ προλήψεις σκεψόμεθα. ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως ἐστὶν εἰδεῖν πρῶτον τί σημαίνει τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα. καὶ ἰστέον ὅτι οἱ πρῶτον θέντες αὐτό. τοὺς ἐν οὐρανῷ περιπολοῦντας, παρὰ τὸ θέειν τουτέστι τρέχειν, καὶ ὀξέως κινεῖσθαι, οὕτως ὀνόμασαν. χρόνῳ δὲ ὕστερον, καὶ ἐπὶ τὰς ἀσωμάτους, καὶ νοητὰς τῶν ὄντων αἰτίας ἀνήγαγον τὸ ὄνομα, καὶ μέχρι τῆς μιᾶς τῶν πάντων ἀρχῆς, καὶ αἰτίας. ὥστε δηλοῦν τὸ ὄνομα ἀρχὴν τῶν ὄντων, καὶ αἰτίαν νοητὴν πρωτίστην, καὶ κυριωτάτην. ἢ γὰρ ἐκ ταυτομάτου, καὶ ἀπὸ τύχης πάντα γίνεται τὰ γινόμενα, ἢ ἔχει προηγουμένας αἰτίας, ὑφ' ὧν γίνεται. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκ ταυτομάτου, καὶ ὡς ἔτυχε γινόμενον, οὔτε αἴτιον ἀφωρισμένον ἔχει τὸ ποιοῦν, οὔτε σκοπὸς ἀφωρισμένος ἐστί τινι (οὐ γὰρ ἂν ἐκ ταυτομάτου, καὶ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ κατὰ προηγούμενον ὑφίστα τὸ αἴτιον) καὶ σκοπὸν ποιεῖ ἀλλ' οὐ τάξιν οὔτε ἀκολουθίαν τὴν αὐτὴν οἱ τῶν τοιούτων ἀεὶ γένεσιν φυλάττει. πάντα δὲ τὰ κατὰ φύσιν, καὶ προαίρεσιν γινόμενα, καὶ σκοπὸς ἀφωρισμένος ἐστὶ τῷ ποιοῦντι. καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπείρει

Ἀκροθοῖται

ὑφίστατο ἢ

Τολμῶ κατειπεῖν, μήποτ' οὐκ εἰσὶ θεοί;
Κακοὶ γὰρ εὐτυχοῦντες ἐκπλήττουσί με.

λιμπάνειν τι τῶν δεόντων, ἢ συγχεῖν, ἢ ἐναλλάττειν. ὥσπερ γὰρ ἐὰν στοιχεῖα τοῦ λόγου ἀφέλῃς, ἢ ὑπαλλάξῃς, οὐκ ἔτι γίνεται τὸ τοῦ λόγου εἶδος, οὕτω, καὶ τῶν θείων ἔργων, ἢ λόγων ἐὰν ἐλλείπῃ τι, ἢ ὑπήλλακται, ἢ συγκέχυται, οὐκ ἔτι γίνεται ἡ τοῦ θεοῦ ἔλλαμψις, ἀλλὰ καὶ ἐξυδαροῖ τὴν τῶν γινομένων δύναμιν ἡ τοῦ ποιοῦντος ῥαθυμία ὥσπερ κυρίαν εἰς συμπλήρωσιν, καὶ τελείωσιν τῶν ἄλλων ἡ σύντονος μετ' ἐπιστήμης προθυμία τοῦ ποιοῦντός ἐστιν. ὁ δὲ περὶ τὴν τοῦ θύειν τιμὴν ἀμελής, καὶ ῥάθυμος φαινόμενος, περὶ τί ἂν τῶν δεόντων σπουδάσειεν, ἀλλ' οὐδ' ἀσεβῶς φησὶ δεῖ προσιέναι, τουτέστιν ἄνευ σεβασμοῦ. ὅσῳ γὰρ ἂν τιμιώτερα, καὶ σεβασμιώτερα νομίζοιτο τὰ θεῖα, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτῶν ὡς ποιούτων μετέχομεν, καὶ γὰρ ἡμεῖς τῷ σεβασμῷ τοῦ θείου κατὰ τὸ δυνατὸν ὑποταττόμεθα, καὶ ἀφομοιούμεθα. εἰπὼν δὲ ὅτι οὐ δεῖ ἀμελῶς ποιεῖν, ηὐλαβήθη ὡς ἔοικε μή τις ὑπολάβῃ λέγειν αὐτόν, ὅτι, καὶ ὑπὲρ δύναμιν χρὴ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ ποῦ ἂν εἴη τὸ μέτρον ἄριστον, εἰ μὴ ἐπὶ τῶν θείων τῶν μετρούντων πάντα, καὶ ὁριζόντων τοῖς ἀρίστοις ὅροις. ἔπειτα οὐδὲ οὕτω τὰ θεῖα ἔργα συνέχει ὡς τὸ τὴν ταυτότητα συνεχῆ, καὶ ἀνέκλειπτον φυλάττειν αὐτοῖς, καὶ ἔργοις, καὶ λόγοις μηδὲν κατὰ τὸ δυνατὸν παραλλάττοντα ἀδυνάτων δὲ ὑπὲρ δύναμιν πολλάκις αὐτὰ ποιεῖν ἐοίκασι δὲ οἱ τὸ θεῖον περιττῶς φιλοτιμούμενοι, ἅμα μὲν δωροδοκίαν αὐτοῦ καταψηφίζεσθαι. ἅμα δὲ ἀγνοεῖν τίνα χρείαν ταῦτα εἰς τὴν θείαν ἀπάγει τιμήν, ὅτι ἀπαρχαὶ βούλονται εἶναι τῶν ὑπὸ θεῶν δοθέντων ἡμῖν τοῦτο μὲν οὖν τῷ θαυμαστῷ συνοδεύσας ὡς ἐμοὶ δυνατὸν κατὰ τὸ παρὸν εἶδος τοῦ λόγου διήρθρωσα. ἐπειδὴ δὲ ἀρχόμενος τοῦ κεφαλαίου συντόμως τὰ περὶ θεῶν τρία προβλήματα ὑπεδείξατο. ὧν προωμολογημένων δεῖται πᾶσα νομοθεσία, καὶ πᾶσα τῶν ἠθῶν διαγωγία ὅτι, καὶ εἰσί, καὶ προνοοῦσι, καὶ καλῶς, καὶ δικαίως τὰ πάντα κατευθύνουσιν, οὐδὲν κωλύει διὰ τοὺς κερασβόλους τῶν ἀνθρώπων τὰς ἀποδείξεις προσθεῖναι τοῖς προβλήμασι. φύσει μὲν γὰρ οὐκ ἄνθρωποι μόνοι ἀλλὰ, καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, καὶ τὰ φυτά, καὶ λίθοι, καὶ πάντα ἁπλῶς τὰ

...a problemata
...Dijs. Num sint.
...cura verū agant
...in iusti guber-
...e.

καιον, καὶ εὐχάριστον ἔργον ποιεῖν, τὸ τοῖς δεδωκόσιν ἀπάρχεσθαι, καὶ ἀνατιθέναι. ὅπερ δὲ εἶπον, δι' ὀλίγου τοῦ προσφερομένου, καὶ τὸ ὅλον εἶδος ἐκεῖνο ἀνατίθεται, καὶ ἀφιεροῦται τῷ θεῷ, καὶ τυγχάνει τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ θεόθεν ἐπικουρίας. ταῦτα δέ φησι προσήκει κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖν ἑκάστοις. ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἅμα πανταχοῦ πάρεστιν ἀεὶ μετὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν θείων δυνάμεων. ἡμεῖς δὲ καθ' ἓν εἶδος ἀφωρισμένοι τὸ ἀνθρώπινον εἶδος πολλῶν ὄντων τῶν ἀπὸ θεοῦ παραχθέντων. καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους ἓν εἶδος ζωῆς νῦν, καὶ βίου αἵρεσιν οὐδὸς ἀποτεμνόμενοι, καὶ ἐν μέρει βραχεῖ τοῦ παντὸς, καὶ αὐτῆς τῆς γῆς ἀπομερισθέντες ἄλλος ἄλλης θείας ἀγαθότητος μετέχει, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις, καὶ χρόνοις ἄλλως. ὁρᾷς γοῦν ὅτι ὅταν παρ' ἡμῖν ἡμέρα ᾖ, παρ' ἄλλοις νύξ ἐστι. καὶ ὅταν ἀλλαχοῦ χειμὼν, ἀλλαχοῦ θέρος. καὶ ἐνταῦθα μὲν τάδε φύεται φυτὰ, καὶ ζῶα, ἐν ἄλλοις δὲ τόποις ἕτερα, τῆς τε γῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μεμερισμένων δεχομένων τὰς θείας ἀγαθότητας. ἐκεῖνοι οὖν δι' ὧν ὁ θεός τε ἐξέφηνε, καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς πείρας συνήθονται, διαφόροις ὥσπερ τόποις καὶ βίοις, οὕτω, καὶ καιροῖς, καὶ τρόποις, καὶ τῇ τῶν ἐπιθυομένων, καὶ προσφερομένων ἐναλλαγῇ τὸ θεῖον ἐξευμενίζονται. καὶ ὅτε τὰ μὲν θεὸν τὰ περὶ θεοῦ ὀργιάζεται, δήλη γίνεται τῆς ἐν ταῖς ἀφωρισμέναις ἡμέραις ἐνέργεια τῆς θείας ἐλλάμψεως, ἥτις ἐν ἄλλαις οὐ πάντως γίνεται. καὶ γὰρ νοσοῦντες θεραπεύονται, καὶ προλέγεται τινὰ τότε τῶν συμφερόντων οὕτω μεγάλην ἔχει τὴν δύναμιν ἡ τῶν χρόνων διαφορὰ πρὸς τὴν θείαν οἰκειότητα. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῶν τόπων, καὶ τῶν λεγομένων, καὶ πραττομένων, καὶ προσφερομένων συναρμογή. πάντα δέ φασι τὰ πρὸς τὴν θείαν ἀνήκοντα τιμὴν, καὶ καθαρῶς χρὴ ποιεῖν, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως. μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι, οὐ θεμιτόν ἐστι. τῷ δὲ καθαρῷ, καὶ εἰλικρινεῖ εἴ τι νόθον παραμιχθείη, μολύνει αὐτὸ. οὐ χρὴ οὖν ἐπισεσυρμένως ποιεῖν τι. τὸ γὰρ ἐπισεσυρμένον μεταλαμβάνει τινὸς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀκαθαρσίας. οὐδὲ ἀμελῶς χρή φησιν οὐδὲν τῶν τοιούτων ποιεῖν, ὥστε διὰ ῥαθυμίαν παρα

μέμφεται τοὺς αἰτίους, καὶ τὸν βίον πρὸς τὸ λυπηρὸν, καὶ ἐπιπόνον, καὶ ἀσεβῆ πρὸς τὸ θεῖον ὥς τε παντοίως εἶναι κακοδαίμονα. παραδοὺς δὲ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας τὰ κυριώτατα αἴτια τήν τε ἄπταιστον περὶ αὐτῶν ἐπιστήμην, καὶ τὸ πείθεσθαι, καὶ εἴκειν τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις, ἑκόντας καὶ εὐαρεστοῦντας ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης γινομένοις, καὶ δείξας ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τοῖς μὴ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεμένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐκτὸς ἐφεξῆς προστίθησι, καὶ τὰς διὰ τῶν ἐκτὸς τῷ θείῳ προσαγομένας τιμάς. ὧν τὰς νομίμους, καὶ ἐνθέσμους ὁ θεὸς πάντως τοῖς ἀνθρώποις ἐξέφηνεν, ὡς αἱ ἱστορίαι δηλοῦσιν, ἵνα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῶν τυγχάνωμεν τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, καὶ τὰ ἐκτὸς διὰ τῶν προσφερομένων ἀπολαύοντα τῆς θείας ἐλλάμψεως ἄφθονά τε ἡμῖν, καὶ εὔχρηστα γίνηται. ὡς γὰρ τὴν ψυχὴν ἧς αἴτιός ἐστιν, ἀνατίθεμεν αὐτῷ, καὶ ἀφιεροῦμεν, ἀποκαθαίροντες αὐτὴν διά τε τῆς ἐπιστημονικῆς περὶ αὐτοῦ ἐννοίας, καὶ διὰ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς. οὕτως ἐπὶ ταύτῃ χρὴ, καὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπ' αὐτοῦ δοθὲν ἀνατιθέναι καθαίροντας ἔξωθεν δὲ διὰ τὰς φανερὰς, καὶ ἀφανεῖς κηλῖδας ἀπορρύπτοντας. ἡ δὲ κεκαθαρμένη διὰ τῶν εἰρημένων τρόπων ψυχὴ διὰ τοῦ κεκαθαρμένου ὀργάνου, καὶ ἀμφιέσμασι καθαροῖς ὡς δυνατὸν κεχρημένου, τῶν τῶν ἐκτὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων προσφερέτω τὰς ἀπαρχὰς, καὶ γὰρ ὅσιον, καὶ δίκαιόν ἐστι τοῖς δεδωκόσιν ἀπάρχεσθαι, οὐχ ὅτι δεῖται τούτων ὁ θεός. οὐδὲ γὰρ τῆς εὐζωΐας δεῖται τῆς ἡμετέρας, οὐδὲ τῶν ὀρθῶν περὶ αὐτοῦ ἐννοιῶν, ἀλλ' ἡμεῖς διὰ τούτων κατὰ τὸ ἐπιβάλλον αὐτοῖς μέτρον ἐπιτηδείων γινομένων πρὸς τὴν θείαν ἔλλαμψιν ὑποδεχόμεθα τὸν θεὸν ὅστις ἄξιος, οὕτω καὶ τὰ ἐκτὸς τὰ προσαγόμενα, καὶ ἀνατιθέμενα ἀπὸ ζωῆς καθαρᾶς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον μεταλαμβάνει, καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδείκνυσθαι. καὶ γὰρ ἐπιληψίας τις ὡμολόγησεν ἀπηλλάχθαι, καὶ διὰ τῆς τούτων μεταλήψεως, καὶ χαλάζας, καὶ θαλάσσης κλύδωνας ἔπαυσε τῶν τοιούτων πολλάκις ὁσίων, καὶ οἱ προσφέροντες ὁσίως αὐτὰ, τῇ πρὸς αὐτὰ σχέσει συμμετέχουσι, καὶ αὐτοὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως μετὰ τοῦ δι

λεῖν ἀλλήλους προήγαγε τὸ ἀγαθὸν δοκοῦσαν τὴν τυραννίδα ὑπ᾽ ἀλλήλων ἀφαιρεῖσθαι νομίζειν. καὶ ὁ γεωργὸς δὲ ὅταν σπείραντος μὴ ἐπιβρέξῃ, ἢ πλέον ὕσῃ ποτὲ, ἢ ἄλλο τι τῶν βλάπτειν, ἢ ὠφελεῖν δοκούντων γίνηται, ἢ μὴ γίνηται, λοιδορεῖ τοὺς αἰτίους ποτὲ μὲν καὶ λόγοις βλασφημῶν, εἰ δὲ μὴ, τῇ γε εὐνοίᾳ. καὶ οἱ ναῦται δὲ δυσχεραίνουσιν ὅταν μὴ οἰκεῖος ἄνεμος αὐτοῖς ἐπιπνέῃ, καίτοι πολλάκις, ὁ μὲν, νότου χρῄζει κατὰ ταυτὸν, ὁ δὲ, βορέου, καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν ὅτι ἅμα πνεῖν τοὺς ἀντικειμένους ἀδύνατον, ἀλλὰ μόνον δυσφοροῦσι πρὸς τὸ τῶν ἀνέμων αἴτιον, ὅτι μὴ τοῦ οἰκείου τυγχάνουσιν, ἢ τοῦ ἐναντίου πειρῶνται, καὶ οἱ ἔμποροι δὲ ὠνούμενοι μὲν, ἀφθονίαν εἶναι βούλονται τῶν ἐμπορευομένων. πιπράσκοντες δὲ σπάνιν, καὶ ἀγανακτοῦσιν ὁπότερον ἂν τούτων μὴ γίνηται, καὶ τὸ μὲν ὅλα διοικοῦντας αἰτιῶνται. καὶ οἱ τὰς γυναῖκας δὲ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ ὅλως τὰ φίλτατα ἀπολλύντες, ὡς ἀποτυχόντες ὧν ὀρέγονται, καὶ περιπεσόντες οἷς ἐξέκλιναν, μέμφονται τοὺς διοικοῦντας. τοὺς γὰρ τὸ δοκοῦν συμφέρον πορίζοντας ἐκείνους, καὶ τιμᾶν, καὶ σέβειν πεφύκαμεν. τῇ γὰρ τοῦ συμφέροντος τάξει σέβας εὐθὺς ἀνακινεῖται πρὸς τοὺς τὸ συμφέρον παρέχοντας, ὥσπερ τῇ τοῦ ἀσυμφόρου, μῖσος καὶ ἀποστροφὴ πρὸς τοὺς αἰτίους. ὥστε ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι ὡς δεῖ καὶ ἐκκλίνειν, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ ἐκτὸς τείνει τὴν ὄρεξιν, καὶ τὴν ἔκκλισιν, οὗτος ἐν ταυτῷ, καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται τυγχάνει γὰρ ἀεὶ ὧν ὀρέγεται, καὶ μὴ περιπίπτων οἷς ἐκκλίνει διὰ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι ταῦτα, εὐαρεστεῖ πρὸς τὰ γινόμενα, καὶ τὸ προσῆκον σέβας τοῖς αἰτίοις αὐτῶν ἀποδίδωσιν. ὁ δὲ τῶν ἐκτὸς ὀρεγόμενος, καὶ ταῦτα ἐκκλίνων, εἰ μὴ τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας ἔχει τῇ ἑαυτοῦ δοκήσει συντρεπομένας, καὶ πλοῦτον, καὶ πενίαν, καὶ ὑγίειαν, καὶ νόσον, καὶ ζωὴν, καὶ θάνατον, καὶ νίκας, καὶ ἥττας. καὶ μέντοι ἀνέμους, καὶ ὄμβρους, καὶ χάλαζαν, καὶ πάντα τὰ μετέωρα, καὶ τὴν εἱμαρμένην πᾶσαν περιφορὰν, ἐπειδὴ εἰς ταύτας τὰς ὀρέξεις, καὶ τὰς ἐκκλίσεις ἐξέτεινεν ἀναγκαίως, πολλῶν μὲν ὀρεγόμενος ἀποτυγχάνει. πολλῶν δὲ ἐκκλίνων, περιπίπτει, ὥστε καὶ δυσχεραίνει πάντως, καὶ

λόγον ὀρθὸν προνοεῖν, οὔτε τι μήσει ἂν καὶ σὲ φθείη, οὔτε τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτῶν ὑπείκειν, καὶ πείθεται ὡς ὑπ' ἀρίστης γνώμης γινομένοις. τῆς δὲ ζωῆς εὐαρέστως πρὸς τὰ γινόμενα διατιθεμένης ὡς ὑπὸ ἀρίστης γνώμης διοικουμένων τῶν ὅλων, καὶ μήτε μεμφομένης τι, μήτε ἐγκαλούσης τοῖς αἰτίοις, τοῦτο δὲ οὐκ ἂν σχοίημεν, εἰ μὴ τὸ ἀγαθὸν, καὶ κακὸν ἡμῶν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ζητοῦμεν. ἵνα ἐν τούτοις τὰς ὀρέξεις ἔχωμεν, καὶ τὰς ἐκκλίσεις. καὶ μήτε ὀρεγόμενοί ποτε ἀποτυγχάνωμεν, μήτε ἐκκλίνοντες περιπίπτωμεν. ἐὰν γὰρ τῶν ἐκτὸς ὡς ἀγαθῶν ὀρεγώμεθα, καὶ ὡς κακά τινα τῶν ἐκτὸς ἐκκλίνωμεν, ἀνάγκη, καὶ τῶν ὀρεκτῶν πολλάκις ἀποτυγχάνειν, καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτειν ἀποτυγχάνοντες δὲ ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλίνομεν, ἀνάγκη μέμφεσθαι, καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους τούτων, ἢ τοὺς δυναμένους μὲν παῦσαι περιορῶντας δέ. πᾶν γὰρ ζῶον τάχα δὲ, καὶ πάντα τὰ ὄντα, τοῦ μὲν ἀγαθοῦ ἐφίεται. τὰ δὲ κακὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκκλίνει κατὰ φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν βλαβερὰ, ἢ ὄντα, ἢ δοκοῦντα, ὡς κακὰ, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν ἐκτρέπεται. τὰ δὲ ὠφέλιμα ὁμοίως, ἢ ὄντα, ἢ δοκοῦντα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν ἀσπάζεται, καὶ μετὰ διώκει, καὶ ὡς μεγάλα τεθαύμακεν. ἀδύνατον οὖν ἐστι βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, ὥσπερ καὶ τὸ, αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν, ἀδύνατόν ἐστιν. ὡς γὰρ πρὸς τὴν βλάβην, οὕτω καὶ πρὸς τὸν ποιοῦντα τὴν βλάβην διατίθεται. ἡ δὲ βλάβη κακὸν τό τε κακὸν φευκτὸν, καὶ μισητὸν, ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν ἐφετὸν, καὶ ἀσπαστὸν, καὶ ὅτι ἀναγκαῖον τὸν αἴτιον νομιζόμενον τοῦ δοκοῦντος κακοῦ μισεῖν, καὶ λοιδορεῖν, πιστοῦται τέως ἐκ τοῦ μηδὲ τὴν φυσικὴν οἰκειότητα ἀρκεῖν πρὸς τὸ μὴ μισεῖν τοὺς τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἀποστεροῦντας, ἢ τοῖς δοκοῦσι κακοῖς περιβάλλοντας. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ὑπὸ υἱέος μισούμενος λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν μὴ μεταδιδῷ τῷ παιδὶ, ἢ τῶν δοκούντων τι κακῶν ἐπάγει τύπτων, ἢ συνεθίζων πρὸς ἐγκράτειαν, καὶ πολυνείκην δέ; καὶ ἐτεοκλέα τοὺς οἰδίποδος παῖδας, καίτοι ἀδελφοὺς ὄντας τοῦτο ὅμως, καὶ μέχρι τοῦ μονομαχῆσαι, καὶ ἀνε-

αὐτῶν, φεύγειν, καὶ ἐκτρέπεται. τὰ δ' ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, μετιέναι, καὶ τεθηπέναι. ἀμήχανον οὖν βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον, χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν. ὅσον καὶ τὸ τῇ βλάβῃ χαίρειν, ἀδύνατον. ὅθεν καὶ πατὴρ ὑπὸ υἱοῦ λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι, τῷ παιδὶ μὴ μεταδιδῷ. καὶ Πολυνείκην, καὶ Ἐτεοκλέα, τοῦτ' ἐποίησε πολεμίους ἀλλήλοις, τὸ ἀγαθὸν οἴεσθαι τὴν τυραννίδα. διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς λοιδορεῖ τοὺς θεούς. διὰ τοῦτο ὁ ναύτης. διὰ τοῦτο ὁ ἔμπορος. διὰ τοῦτο οἱ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ τέκνα ἀπολλύντες. ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. ὥστε ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι, ὡς δεῖ καὶ ἐκκλίνειν ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. σπένδειν δέ, καὶ θύειν, καὶ ἀπάρχεσθαι κατὰ τὰ πάτρια, ἑκάστῳ προσήκει. καθαρῶς, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως. μηδὲ ἀμελῶς. μηδὲ γλίσχρως, μηδὲ ὑπὲρ δύναμιν.

τα ἡμᾶς αὐτοῖς. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τὴν σχέσιν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν σύνταξιν φυλάττειν τὰ αἴτια τὰ πρὸς τὰ πρῶτα, καὶ τὰ ἐξηρημένα αἴτια. τιμᾶν οὖν αὐτοῖς δεῖ, καὶ σέβεσθαι, καὶ πείθεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις, καὶ εἴκειν αὐτοὺς ἑκόντας. καὶ ἀρεσκομένους, ὡς ὑπ' ἀρίστης γνώμης, καὶ ἀγαθοῖς προνοίας γινομένης. ταῦτα δὲ ἡμῖν ὑπάρξει τῆς τε γνώσεως ἡμῖν ἀληθιζομένης, καὶ τῆς ζωῆς κατὰ φύσιν διατιθεμένης, καὶ τῆς μὲν γνώσεως ὑπολήψεις καὶ δόξας ὀρθὰς περὶ αὐτῶν ἰσχούσης, ὅτι τέ ἐστι πρῶτα τῶν ἄλλων αἴτια, καὶ ὅτι διοικεῖ τὰ παραγόμενα, καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων, καὶ ὅτι καλῶς αὐτὰ, καὶ δικαίως κατανέμει. εἴτε γὰρ μὴ εἶναί τις αὐτὰ νομίζει, εἴτε εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ, εἴτε εἶναι μὲν καὶ προνοεῖν, μὴ δικαίως δὲ καὶ κατὰ

ὀνόματι μόνον τύχωσιν ἄρχοντες τὰ τοῖς ἄρχουσι προσήκοντα μὴ πράττοντες, καὶ οὕτως ὡς μὲν μοχθηρῶν χρὴ καταγινώσκειν, τὸ δὲ τῇ ἀρχῇ προσῆκον ἀποδιδόναι. πρᾳοτέρων γὰρ παραχωροῦντας, καὶ πειθομένους ἐφ' οἷς κατὰ ψυχὴν οὐ βλαπτόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια τοῦ ἐπικτήτου ἰτέον μὴ ἐμαυτὸν λάθω προθέμενος μὲν τὰ τοῦ ἐπικτήτου σαφηνίσαι, περὶ καθηκόντων δὲ ῥαπτολογῶν νῦν.

Παραδοὺς τὰ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους τουτέστι τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθήκοντα μεταβαίνει λοιπὸν, ἐπὶ τὰ πρὸς τοὺς κρείττονας ἡμῶν. δεῖ γὰρ ἀπὸ τῶν προσεχῶν ἀρχόμενον, οὕτως ἐπὶ τὰ ὑπέρτερα ἀναβαίνειν, καὶ τοῖς καθήκουσι, καὶ ταῦτα δὲ ἀπὸ τῆς σχέσεως εὑρίσκεται. σχέσις μὲν γάρ ἐστιν, ὡς πρὸς αἴτια πρῶτα, καὶ ὑπερέχοντα. δῆλον δὲ ὅτι τοιαῦτα ὄντα οὐδὲν αὐτὰ δεῖται παρ' ἡμῶν. διότι τὰ πρὸς αὐτοὺς καθήκοντα ἡμῖν ἐστι τὰ οἰκειοῦντα, καὶ ὑποτάττον-

Τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν. ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων, καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς, καὶ δικαίως. καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ εἴκειν, οὐ πᾶσι τοῖς γινομένοις. καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. οὕτω γὰρ οὔτε μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, οὔτ' ἐγκαλέσεις, ὡς ἀμελούμενος. ἄλλως τε τοῦτο οὐχ οἷόν τε γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. καὶ οὐ τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν. ὡς ἂν ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλεις. καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμφεσθαί τε, καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. πέφυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῷον, τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα. καὶ τὰ αἴτια.

τὸν ξένον ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων ἀδικουμένῳ κατὰ τὸ δυνατὸν βοηθεῖν. ἔρημον γὰρ ὄντα ἐπικουρίας ἀνθρωπίνης ὁ τοὺς ξένους ἐφορῶν θεὸς ἐλεεῖ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον ἐκδικεῖ. χρὴ δὲ, καὶ πρὸς τὴν χρείαν ἧς ἕνεκεν ἀφῖκται, συλλαμβάνειν αὐτῷ τὸν δυνάμενον, καὶ ἐπιτηδείων δεομένῳ κατὰ δύναμιν παρασχεῖν. κἂν νοσήσῃ ξένος ἐφ' ὅσον οἷόν τε βοηθεῖν. καὶ πρὸς τὴν οἴκαδε ἐπάνοδον συμπράττειν κατὰ τὸ δυνατόν. χρὴ δέ φησιν, καὶ ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν στρατηγὸν σχέσεως τὸ περὶ τὸν στρατηγὸν καθῆκον εὑρίσκειν τὸν στρατιώτην. καθήκει δὲ καὶ ἐπιτάττοντι ταχέως ὑπακούειν διὰ τὴν ὀξύτητα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις καιρῶν, καὶ ἀνδρικῶς ἀγωνίζεσθαι τῷ στρατηγῷ πειθόμενον, ὡς ἐπ' αὐτῷ οὔσης τῆς τοῦ πολέμου τύχης, καὶ προκινδυνεύειν δὲ καθήκει τοῦ στρατηγοῦ τὸν στρατιώτην διότι ὡς μὲν στρατιώτου πεσόντος, οὐδὲν μέγα τὸ μέρος ἐκεῖνο κατὰ τὸν πόλεμον βλάπτεται. στρατηγοῦ δὲ πεσόντος, κἂν νικῶντες τύχωσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται, καὶ τοῖς φρονήμασιν εὐθὺς καταπίπτουσιν, καὶ ὡς πρόβατα ποιμένος στερηθέντα λύκων ἐπερχομένων ἄλλος ἀλλαχοῦ πρὸς φυγὴν διασπείρονται. ὥστε οὐ μόνον τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ ἡ πρᾶξις κινδυνεύει στρατηγοῦ κατὰ τὸν πόλεμον πίπτοντος. δηλοῖ δὲ τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ Κύρου συμβάντα ἅπερ Ξενοφῶν ἐν τῇ ἀναβάσει ἱστόρησεν, δῆλον δὲ ὅτι, καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντάς ἐστι. τίς τῶν ἀρχομένων σχέσις, καὶ καθήκοντα τὰ πρέποντα τῇ σχέσει. πρέπει δὲ τοῖς ὄντως ἄρχουσι πάντα πείθεσθαι τοὺς ἀρχομένους, καὶ ὑπακούειν προθύμως, καὶ τιμᾶν ὡς μετὰ θεὸν εὐεργέτας. οἱ γὰρ ἀληθῶς ἄρχοντες, ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἄρχονται, καὶ διὰ πάντων τῶν τοῦ ἀνθρώπου χωροῦσιν ἐπιμελόμενοι, καὶ ὅπερ ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν ἰατρῶν εἶπεν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ἰδεῖν ἐστι δαψιλέστερον ἐπ' ἀλλοτρίαις γὰρ ξυμφοραῖς, ἰδίας καρποῦνται λύπας μὲν οὐ πάντως, εἴπερ πείθοιντο τῷ Ἐπικτήτῳ, φροντίδας δὲ καὶ πόνους, καὶ τῶν οἰκείων καταφρονήσεις, καὶ ἀσχολίας ἀφελκούσας αὐτοὺς τῆς πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ τὰ κρείττονα ἐπιμελείας. χρὴ δὲ μὴ μόνον ὑπουργεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖν τοῖς ἄρχουσι τοὺς δυναμένους, καὶ συγκινδυνεύεσθαι νομίζειν αὐτοῖς τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ

γονεῦσιν οὖν τοῖς πολίταις προσενεκτέον, τῆς τε τῶν ἀγαθῶν εὐπορίας αὐτῶν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπιμελομένους, ἵνα ἅμα περιγίνηται, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς συνοικεῖν αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἀνενδεεῖς ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τῆς ἐν ταῖς περιστάσεσιν ἐπικουρίας. τοῖς τε ὀρφανοῖς παισὶ, καὶ ταῖς χηρευούσαις γυναιξὶ παραφαίνεσθαι. δύναται γὰρ ὁ μὲν διὰ χρημάτων, ὁ δὲ διὰ πολιτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἢ

Φίλων φίλον, ἢ διὰ συμβουλῆς ἀγαθῆς. ἢ, δὲ διὰ σωματικῆς ὑπουργίας. ὁ δὲ, κἂν μηδὲν γοῦν ἄλλο, διὰ συμπαθείας γοῦν τὸν πολίτην παραμυθεῖσθαι. ὁ δὲ γείτων ἐὰν, καὶ πολίτης ᾖ ἔχει τι πλέον πρὸς οἰκειότητα. ὥσπερ γὰρ πόλιν, τὴν αὐτὴν, καὶ γένος, οὐ μάτην, οὐδὲ ἐκ ταυτομάτου τυγχάνομεν, οὕτω καὶ τόπον τὸν αὐτὸν τῆς πόλεως κατά τινα κοινὴν ἀξίαν κληρούμεθα. πλείονα γοῦν οἰκειότητα χρὴ πρὸς τοὺς γείτονας τῶν πολιτῶν ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ ἐπὶ τῶν πολιτῶν ἐρημονία ἐπί τινος ἐπιτάσεως, καὶ ἐπὶ τῶν γειτόνων φυλάττονται, καὶ μεταδίδονται, ὧν δυνατόν ἐστι, καὶ μεταλαμβάνονται, καὶ τοῖς τε ἀγαθοῖς αὐτῶν συνηδόμενον, καὶ ἐν τοῖς λυπηροῖς συστυγνάζοντα. νοσούντων τε ὡς οἰκείων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἄλλους αὐτῶν ὁμιλίαις, δῆλον εἶναι πᾶσι τῷ γείτονι τὰ δίκαια προϊσχομένῳ κατὰ τὸ δυνατὸν βοηθήσαντα, καὶ ἁπλῶς ἀπεῖναι αἰσχύνης νομίζειν ἄξιον τὸ ἐν οἷς ὁ γείτων δεῖται δυνατοῖς ἡμῖν ἐν τούτοις παρ' ἄλλων αὐτὸν ὠφελεῖσθαι. ἔστι δέ τις σχέσις, καὶ πρὸς τοὺς ξένους τοὺς ἐπιδημοῦντας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ, τῶν ξένους ἐφορῶντος θεοῦ συνδεομένη. χρὴ οὖν καὶ τούτοις τὸ καθῆκον ἀποδιδόναι, διά τε τὸν ἐφορῶντα αὐτοὺς θεὸν, καὶ διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἐν ἡμῖν φιλανθρωπίας ὀφειλούσης μὴ μόνῃ συνάπτεσθαι τῇ οἰκειότητι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ γένος ὅλον τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκτείνεσθαι. ἔτι μέντοι ἵνα, καὶ ἡμεῖς μετὰ παῤῥησίας ἱκετεύομεν ἡμῖν συλλαμβάνεσθαι τὸν τοὺς ξένους ἐφορῶντα θεὸν, καὶ κατὰ τὴν θείαν δίκην, καὶ ἡμεῖς τυγχάνωμεν τούτων, ὧν ἡμεῖς τοῖς ξένοις μεταδεδώκαμεν. χρὴ γὰρ ἐννοεῖν ὅτι, καὶ τῷ θεῷ δανείζει τὶς τὰς ἀγαθὰς προαιρέσεις, καὶ πράξεις. καὶ μετὰ τόκων μεγάλων εὐγνωμονέστερον ἀνθρώπων αὐτὰς ἀποδίδωσι. καθήκει δὲ μηδαμῶς

μὲν γὰρ προαιρέσεως ἐστερημένα, διὰ τῆς φυσικῆς συνδέδεται σχέσεως. τὰ δὲ προαιρετικὰ, μείζονα τῆς φυσικῆς συνδέσεως τὴν προαιρετικὴν ἔχει. ὅτι καὶ τῆς ψυχῆς οὐσίας, ἡ λογικὴ, καὶ προαιρετικὴ ὑπερτέρα ἐστὶ, καὶ μᾶλλον τῷ ἑνὶ τῷ πάντα ἑνίζοντι πλησιάζουσα. καὶ ἔστι μὲν μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ φιλίας ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἠριθμημένα πλὴν ἀνίνα τά γε πλεῖστα αὐτῶν. τὸ δὲ μέγιστον, καὶ μάλιστα θεῖον αὐτῆς χρῆμα ἀγνοεῖται. ὅτι ἡ καθαρὰ φιλία τὰς φίλας ψυχὰς εἰς ἕνωσιν συνάγουσα, μελέτη καλλίστη γίνεται τῆς πρὸς θεὸν ἑνώσεως. ἢ γὰρ ἀδυνάτων τῆς πρὸς τὰς ὁμοφύλους ψυχὰς κρείττονος ἑνώσεως τυχεῖν, ἢ καλῶς οἱ πυθαγόρειοι περισσῶς τῶν ἄλλων ἀρετῶν τὴν φιλίαν ἐτίμων. καὶ σύνδεσμον αὐτὴν πασῶν τῶν ἀρετῶν ἔλεγον. καὶ μιᾶς γὰρ ἧστινος οὖν τῶν ἀρετῶν ἀπολειπομένης, οὐκ ἐθέλει παραγίνεσθαι φιλία. τίς γὰρ ἄδικος, ἢ ἀκόλαστος, ἢ δειλὸς, ἢ ἔτι μᾶλλον ἀνόητος, δύναται τὸ τῆς φιλίας ἀγαθὸν ὑποδέχεσθαι. χρὴ οὖν τὸν βουλόμενον εἶναι φίλον, καθαίρειν ἑαυτὸν ὡς ἡ δύναμις ἀπὸ τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς παθῶν, καὶ τότε τὸν ὅμοιον ζητεῖν, καὶ εὑρόντα περιπτύσσεσθαι, τὸ ἥμισυ τοῦ ἐναντίου εὑρηκέναι νομίζοντα κατὰ τὸν ἀριστοφάνους μῦθον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, τῇ περὶ τὴν φιλίαν ἐπιθυμίᾳ κεχαρίσθω, τῇ κἂν ἐν ὀλίγοις αὐτὴν ἐφιεμένῃ ὁρᾶν, διὰ τὴν παντελῆ σχεδὸν αὐτῆς ὑπὸ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἀνθρώπων ἀναχώρησιν. ἐπανιτέον δὲ ὅθεν ἐξέβημεν, καὶ τὰς λοιπὰς προσθετέον σχέσεις, ὧν ἐμνημόνευσεν ὁ ἐπίκτητος, εἰπὼν γὰρ δεῖν ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν σχέσεων τὴν διαφορὰν τῶν καθηκόντων εὑρίσκειν, οὕτω φησὶ, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ πολίτου σχέσεως τὸ περὶ αὐτὸν καθῆκον ληπτέον. συγγένεια δέ τις ἐστὶ, καὶ αὕτη, εἰ γὰρ κοινὴ μήτηρ ἡ πόλις, μήτηρ οὖσα, καὶ πατρὶς, δῆλον ὅτι κατὰ τοῦτο ἀδελφοί πως εἰσὶν οἱ πολῖται. καὶ κατὰ τὸ προφανὲς δὲ τοῦτο κἂν πόρρωθεν, ἀλλ᾽ οὖν πᾶσι σχεδὸν τοῖς γνησίοις πολίταις, καὶ μὴ μετοίκοις εὑρίσκεταί τις πρὸς ἀλλήλους συγγένεια. ἀρκεῖ δὲ, καὶ τὸ κατὰ τὴν φύσιν συγγενὲς πολλὴν γὰρ ἔχουσι κατὰ τὰς φύσεις ὁμοιότητα, οὐ μόνον οἱ τῶν αὐτῶν πόλεων, ἀλλὰ, καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὡς συγ-

νοιτο, οὔτε ἐπὶ δυναστείᾳ, ἢ πλήθει χρημάτων, ὡς ἐπὶ φίλοις γνησίοις. λέγεται γοῦν ὅτι ἀλέξανδρος ἐρωτηθείς που τοὺς θησαυροὺς ἔχει, τοὺς φίλους ὑπέδειξε. καὶ παιδαγωγὸς δὲ ἄριστος ὁ φίλος, ὑπ' οὐδενὸς γὰρ οὕτως ἀβαρῶς ἐλέγχεταί τις πλημμελήσας ὡς ὑπὸ φίλου, οὔτε αἰδούμεθα τινὰ ἄλλον οὕτως ἐφ' οἷς παραβαίνομεν τι τῶν καλῶς ἐχόντων, ὡς τὸν φίλον. καὶ τὰς ἀκμερίας δὲ καὶ εὐφροσύνας αὔξει παρὼν ὁ φίλος, καὶ τὰς λοιπὰς φροντίδας οὐδεὶς οὕτως ἐπικουφίζει, καὶ παραμυθεῖται, ὡς ὁ φίλος. καὶ γυμνάσιον δὲ πρὸς τὴν ἀρίστην χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσφαλές. καὶ γὰρ πρωτείων τίς ἡδέως παραχωρεῖ τῷ φίλῳ. καὶ πλημμελοῦντος τίς ἀβαρῶς ἀνέχεται, καὶ τὰ δοκοῦντα ἀπλάστως τίς, καὶ ἀληθῶς λέγει πρὸς φίλον. ἀμείβεσθαι τὰς εὐεργεσίας, καὶ εὐνοίας σπουδάζει προθύμως, καὶ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ ἀγαθοειδὲς τῆς ψυχῆς πρὸς οὐδένα οὕτως ὡς πρὸς φίλον μετ' εὐφροσύνης ἐκτείνεται σύμμαχός τε ἀπροφάσιστος, καὶ ἄχρι θανάτου οὐδενὶ ἂν γένοιτο τοιοῦτός τις οἷος τῷ φίλῳ. καὶ εἰ δυνατὸν ἦν στρατόπεδον ἀπὸ φίλων συνεστάναι, πολλῷ ἂν ἐλάττονες ὄντες οὗτοι πλείονας ἀντιπάλους ῥᾳδίως κατηγωνίζοντο. πρὸς τοὺς φίλους οὖν εὐφόρως οἱ τούτοις ἀσκούμενός τις, καὶ συνεθιζόμενος ἀπόνως διὰ τὴν φιλικὴν συμπάθειαν, εὐκόλως ἂν αὐτοῖς χρήσαιτο καιροῦ καλοῦντος. καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κατὰ τὸ αὐτὸ προσῆκον. ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον ὅτι καὶ ταῖς φυσικαῖς σχέσεσι τὸ ἀπαστὸν, καὶ συμπαθές, καὶ μετὰ προθυμίας τῶν καθηκόντων ἀποδοτικὸν ἡ φιλία παρέχεται. καὶ γὰρ καὶ ἀδελφοί, καὶ γυνή, καὶ τέκνα, καὶ ἀνήρ, καὶ γαμετή, ἐὰν μὴ φίλοι ὦσιν ἀλλήλων, κἂν πείθωνται τῷ ἐπικτήτῳ, καὶ τῇ φυσικῇ σχέσει τὸ καθῆκον ἀποδιδῶσιν, ἀλλ' οὐ προθύμως οὐδὲ μετ' εὐφροσύνης, οὐδὲ τὸ ὅλον ἑκουσίως, ἀλλ' ἀμηγέπη, καὶ ὡς ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσι λειτουργίαν τινὰ ἐπικειμένην νομίζοντες ἐκτελεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπιθήγοντες τοῖς γινομένοις. οὐδ' ὡς προηγούμενα αὐτὰ ἀγαθὰ ἀγαπῶντες, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίως χρώμενοι πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος ἀποπλήρωσιν. αἴτιον δὲ τοῦ τοσαύτην δύναμιν ἔχειν τὴν σχέσιν τὴν φιλικήν, τὸ κατὰ προαίρεσιν αὐτὴν ἐπιτελεῖσθαι. τὰ

μὲν γὰρ

θαι ἐπανορθοῦν μετὰ πραότητος πειθόμενον τῷ χρυσῷ ὄντως ἐκεί-
νῳ παραγγέλματι. μὴ δ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἁμαρτάδος εἵνεκα μι-
κρᾶς, ὄφρα δύνῃ· καὶ τὴν συγγνώμην πιστήν, καὶ ἔργῳ, καὶ λόγῳ
προσφέρειν αὐτῷ. ἵνα μὴ τὸ τῆς ἁμαρτίας συνειδὸς ὕποπτον ποιή-
σῃ τοῦ λοιποῦ τὴν φιλίαν τῷ ἁμαρτόντι μὴ πιστεύοντι τὸν ἁμαρτη-
θέντα τὴν αὐτὴν φυλάττειν προαίρεσιν. δῆλον δὲ ὅτι οὐ μόνον τῷ
φίλῳ χρή, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοῦ φίλου τὰς συμπαθεῖς ἐπιμελείας
ἀποδιδόναι, ὥστε καὶ ἐκείνους μηδὲν ἔλαττον οἰκείως ἔχειν πρὸς αὐ-
τὸν νομίζειν, ἢ πρὸς τῶν ἑαυτῶν. ἀπόντως τε οὐδὲν ἧττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλ-
λον ἐπιμελεῖσθαι προσήκει. ὅπερ ἐγὼ σύνοιδά τινι τῶν ἐμῶν φίλων,
ἵνα δὲ συντόμῳ τὸν λόγον, τῆς ἐκλογῆς ὀρθῶς γινομένης, καὶ ἀρχῆς
ἀγαθῆς καταβαλλομένης αὐτὴ λοιπὸν ἡ μετὰ λόγου συμπάθεια,
πρὸς τὴν χρῆσιν ἄγει τὴν δέουσαν. καὶ τὰ φιλικὰ καθήκοντα
ῥᾳδίως διδάσκει. καὶ γὰρ αὐτοφυῶς λοιπόν, ὡς αὐτῷ τῷ φίλῳ
χρώμενος ὁ φίλος πάντα ποιήσει τὰ δέοντα. οἷον δὲ κτῆμα, καὶ
πόσων ἀγαθῶν αἴτιον ἡ φιλία, μακροῦ μὲν εἴη λόγου διεξελθεῖν λε-
γέσθω δὲ ὅμως ὀλίγα τὰ νῦν ἐπιόντα. πρῶτον μὲν οὖν ἑκάτερος
τῶν φίλων δύο μὲν ἔχει ψυχάς, δύο δὲ σώματα. δῆλον δὲ ὅτι, καὶ
τὰ ἐκτὸς κοινά. εἰ δὲ πλείονες εἶεν οἱ τοιοῦτοι φίλοι πολλαπλά-
σιος ἕκαστος αὐτῶν ἐστι, καὶ ψυχαῖς, καὶ σώμασι, καὶ τοῖς ἐκτός. οὔ-
τε οὖν τί τῶν ὄντων ζητήσει, μέγα φῶς ἀληθείας ταῖς οὕτως ἡνω-
μέναις ψυχαῖς ἀναφαίνεται, καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρετῆς ἀσκήσει ἀπὸ
τῶν ἑκάστου πλεονεκτημάτων, εἰς τὸ κοινὸν ἀγομένων, καὶ συγγυμνα-
ζομένων, μία τις ὁλοτελὴς ἀρετὴ κοινῶς τε ἅπασι, καὶ ἰδίᾳ ἑκά-
στῳ παραγίνεται ῥᾳδίως, καὶ ὑπὸ τῶν κρειττόνων ἐλλαμπομένη διὰ
τὴν τελειότητα, βουλαί τε ἀσφαλεῖς ἐν τοῖς πλείοσι τοῖς τοιούτοις,
καὶ πράξεις ἄπταιστοι, φρονήσει τε ἅμα, καὶ δυνάμει πλουσιώτεραι
πραττόμεναι. ἀποδημῶν δὲ τῶν οἰκείων ὁ φίλος, πάρεστιν αὐτῆς διὰ
τοῦ φίλου παρόντος, καὶ οὐ ζῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκων θαρρεῖ
ὡς συνδιάγων αὐτοῖς. ἡδὺ δὲ ὅπως ἐστὶ τὸ χρῆμα τί γὰρ ἂν εἴη ἡ-
δύτερον φίλου, καὶ ὄψεως, καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ πραττο-
μένων. πίστις δὲ καὶ θάρρος, οὔτε ἐπὶ συγγενείᾳ βεβαίως οὔτω γί-

ται πάντα πρὸς τὸ δοκοῦν αὐταῖς βιαζόμεναι, οὐκ ἔστι πρὸς φιλίαν ἐπιτήδειοι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαθὸν, ἐν τοῖς ἐκτὸς τιθέμεναι, χρήμασιν, ἢ σώμασιν, ἢ δόξαις πολιτικαῖς. καὶ αὗται πρὸς φιλίαν ἀνάρμοστοι. μεριστῶν γὰρ ὄντων τούτων ὁ σφοδρότερον ὀρεγόμενος, καὶ τὸ πλέον λαμβάνων, τὸ ἔλαττον ἀπολείπει πάντως, ὡς μηκέτι τὸν φίλον τοῦ ἴσου τυχεῖν, ἀλλ' ἐπὶ μὲν χρημάτων, καὶ σωμάτων, τοῦτο πρόδηλον. καὶ ὁ δοξοκομπῶν δὲ πάντως, καὶ μονοδοξεῖν βούλεται. τὰ δὲ ψυχικὰ ἀγαθὰ, ἐπιστῆμαι, καὶ ἀρεταὶ, ἃ μέγιστα τοῖς μετέχουσι παρόντα τοῦ ἑτέρου μετέχοντος, οὐ μειοῦται ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἀλλὰ, καὶ αὔξεται. συναγείρεται γὰρ καὶ συνεκπυροῦται ταῦτα ἐν ταῖς τῶν μετεχόντων ψυχαῖς. καὶ μεταδιδόμενα πολλαπλασιάζεται. καὶ ὥσπερ ἀπὸ πυρείων παρατριβομένων, ἐκλάμπει τὸ τῆς ἀληθείας, καὶ εὐζωΐας φῶς. ἔτι δὲ οἱ μὲν πρὸς τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν ἀποτεινόμενοι φίλοι, καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον ἑαυτοὺς ἀποτείνοντες, ἑνὶ κανόνι χρῶνται διακριτικῷ τοῦ συμφέροντος, κοινὸν γὰρ ἐστ' ἀμφοῖν τὸ ἀγαθὸν, καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος εἷς. κοινοῦ δὲ ὄντος ἐν ταῖς τῶν φίλων ψυχαῖς κανόνος τοῦ διακρίνοντος τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ βλαβερὰ, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ λυπηρὰ, ἑνοῦσθαι πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς ἀνάγκη, καὶ πᾶσαν διάστασιν, καὶ ταραχὴν, ἐκποδὼν γίνεσθαι. ἐὰν δὲ μὴ χρῶνται κανόνι ἄμφω κοινῷ τῷ ὀρθῷ λόγῳ, διασπᾶσθαι ἀνάγκη. καὶ ἡ μὲν ἐκλογὴ τῶν φίλων τοιαύτη. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν, καὶ ἡ φυλακὴ, ἐν τῷ λόγῳ τὸ ὀρθὸν ἕξει. δια[illegible] τοῖς φίλοις ἡμᾶς οὕτω κεχρῆσθαι, ὡς ἡμῖν ἐκείνους χρῆσθαι βουλόμεθα. καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς γινόμενα ἀγαθὰ, κατασμικρύνειν ἀεὶ ταῖς εὐνοίαις. τὰ δὲ ἀπ' ἐκείνων εἰς ἡμᾶς, μείζονα ἡγεῖσθαι. τὸ δὲ ἐναντίον ἐπὶ τῶν παροραμάτων. τὰ μὲν ἐκείνων, κατασμικρύνειν. ἐπὶ δὲ τοῖς ἡμετέροις ὡς ἐπιμείζοσι μεταγινώσκειν. ἴδιον δὲ μηδὲν ἔχειν ὑπολαμβάνειν, ὃ μὴ καὶ μᾶλλον ἡμῶν τοῖς φίλοις προσήκει προτείνοντε παραχωρεῖν ἢ δέος ὡς ἑαυτῶν παραχωρούντων, εἴπερ ὁ φίλος ἄλλος ἐγὼ κατὰ τὸν παλαιόν ἐστι λόγον. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνθρώπους ὄντας, ἀνάγκη ποτέ τι ἁμαρτεῖν εἰς ἀλλήλους, χρὴ τὴν ἔνστασιν φυλάττοντα τῆς φιλίας πάσῃ δυνάμει, οὕτω τὸ παρορα-

αὐτὰ πῶς τοῖς πρὸς τοὺς γονέας ἐστὶ μετά τινος τάχα ἐπιτά-
σεως. ὅτι οἱ τροφεῖς οὗτοι, καὶ ἐπιμεληταὶ, οὐ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλ'
ἡμῶν αὐτῶν εἰσι. καὶ οὐδὲ κατ' ἀνάγκην τὴν φυσικὴν ὥσπερ οἱ γο-
νεῖς οὔτε τοῖς ἀλόγοις ζώοις, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ κατὰ
προαίρεσιν ἀγαθὴν μιμουμένην τὴν θείαν ἀγαθότητα τὴν τὰς ψυ-
χὰς τὰς εἰς γένεσιν πεσούσας ἐκεῖ πάλιν ἐπανάγουσαν ὅθεν προῆλ-
θον, πλεονάζει δὲ τὰ πρὸς τοὺς διδασκάλους καθήκοντα, τῷ δεῖν
πᾶσι τοῖς ὑπὸ τούτων ἐπιταττομένοις ὡς θεοῦ προστάττοντος ἀπρο-
φασίστως ὑπηρετεῖν. ὁ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν ἡμῖν προσηκόντων δι-
δάσκαλος, οὐδὲν ἐπιτάξει τῶν μὴ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποτεινο-
μένων. ἐὰν δὲ οἱ γονεῖς ἡμῶν, καὶ διδάσκαλοι τῶν ἀγαθῶν τύχωσιν
ὄντες, τότε τῶν δύο σχέσεων συναφθεισῶν, καὶ τὰ καθήκοντα κα-
τ' ἀμφοτέρους ἀποδοτέον. ὡς θεῖον τινὰ τύπον προσκυνοῦντας αὐ-
τούς. ὅτι καὶ τοῦ εἶναι, καὶ τοῦ καλῶς εἶναι, καὶ οὗτοι ὥσπερ ὁ θεὸς
γεγόνασιν αἴτιοι. τὰ δὲ περὶ φίλους καθήκοντα, καὶ τίμια, καὶ χρεώ-
δη τυγχάνοντα συντόμως, ὡς δυνατὸν ῥητέον. ἐν οἷς πρώτη μέν
ἐστιν ἡ ἐκλογὴ τῶν φίλων. δευτέρα δὲ ἡ χρῆσις αὐτῶν. καὶ ἡ διὰ
τῆς ἀρίστης χρήσεως φυλακή. ἐξ ὧν ἀποφαίνεται τὸ τῆς φιλίας,
παντοδαπὸν ἀγαθόν. τὴν μὲν οὖν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι χρὴ πρῶτον
μὲν εἰς ὁμοιότητα τῶν ἠθῶν ἀποβλέποντα. τὰ γὰρ ἀνόμοια ἀναρ-
μοστα πρὸς φιλίαν εἰσὶ, κἂν ἄμφω δόξῃ χρηστά. τὰ γὰρ διὰ στιβα-
ρότερα, καὶ στερεότερα τῶν ἠθῶν, πρὸς τὰ ἀκίνητα, καὶ παράθερ-
μα, οὐ συναρμόττει. δεύτερον δὲ ἀφορᾶν χρὴ πῶς ἐχρήσατο τοῖς
προτέροις ἑαυτοῦ φίλοις οὗτος ὃν πρὸς φιλίαν ἐκλεγόμεθα. καὶ τὸ
τρίτον, ὃ καὶ πρῶτον ἐστὶ, καὶ μέσον, καὶ ἔλαττον. πότερον ἀπὸ τῶν
ἀλόγων ἄρχεται παθῶν, ἢ ὁποσοῦν ὁ λόγος ἐν αὐτῷ κρατεῖ. τούτῳ
δὲ ἀκολούθως τὰς ὀρέξεις ἐπισκεπτέον, πρότερον πρὸς τὰ καλὰ,
καὶ ἀγαθὰ, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐπαινούμενα κινοῦνται, ἢ πρὸς
τὰ ἡδέα, καὶ ἀσχήμονα, καὶ τοῖς συρφετοῖς ἀνθρώποις ἀρεστὰ, καὶ
ἔτι μέντοι πότερον βίαιοί τινες εἰσὶν αἱ ὀρέξεις. καὶ ἐκκλίσεις, καὶ
τῷ ὀρθῷ λόγῳ ῥαδίως πειθόμεναι, ἢ σφοδραί τε, καὶ ἀχάλινοι,
καὶ τὸ φαινόμενον αὐταῖς ἀρεστὸν ἀεὶ προτιμῶσαι. αἱ μὲν γὰρ βιαῦ

σώματα τῶν δούλων, καὶ τὰ ὑπάρχοντα, πόσῳ μᾶλλον τοῖς κατὰ φύσιν γινομένοις αἰτίοις τοῦ εἶναι. ὥστε καὶ τυπτόντων ἀνέχεσθαι πρᾳότερον τῶν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τυπτομένων οἰκετῶν, καὶ λοιδορούντων ἔτι μᾶλλον, καὶ ὑβριζόντων. οἱ δὲ παλαιοὶ τῶν ῥωμαίων νόμοι, καὶ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὑπεροχὴν ἀποβλέψαντες, καὶ πρὸς τοὺς πόνους οὓς οἱ γονεῖς ὑπὲρ τῶν τέκνων πονοῦσιν ἅμα, καὶ τοὺς παῖδας παντοδαπῶς ὑποτάξαι βουλόμενοι, καὶ τῇ τῶν γονέων οἶμαι φυσικῇ φιλοστοργίᾳ θαῤῥήσαντες, καὶ πιπράσκειν εἰ βούλοιντο τοὺς παῖδας τοῖς γονεῦσιν ἐπέτρεψαν, καὶ φονεύειν ἀτιμωρήτως. οἱ δὲ ἔτι παλαιότεροι τοσοῦτον τοὺς γονέας ἐσέφθησαν, ὡς καὶ θεοὺς αὐτοὺς ὁρμῆσαι καλεῖν. εὐλαβηθέντες δὲ τὴν θείαν ὑπεροχὴν τοὺς τῶν γονέων ἀδελφοὺς θείους ἐκάλεσαν ἐνδεικνύμενοι τὴν τάξιν ἣν τοὺς γονέας ἔχειν πρὸς τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν ὑπελάμβανον. χρὴ δὲ ἐν τοῖς εἰς τοὺς γονέας καθήκουσι μάλιστα μὲν δι' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν αὐτά, καὶ δι' αὐτὸ κατὰ φύσιν ἔχουσαν τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν διατηρεῖν. ἤδη δὲ καὶ τὴν θείαν ἐννοεῖν δίκην, ὅτι τοιούτους εἶναι περὶ ἡμᾶς τοὺς ἡμετέρους παῖδας γενέσθαι, ὁποῖοι τινὲς ἡμεῖς πρὸς τοὺς γονέας γεγόναμεν, κἂν ἀδελφὸς δὲ ἀδικῇ, σὺ τὴν πρὸς ἀδελφὸν φυσικὴν τῆς σχέσεως σύνταξιν διατήρει, καὶ τὴν ὁμολογίαν, ἣν ὁμολόγησας τῷ παντί, πρὸς τούτους ἀλλὰ μὴ πρὸς ἄλλους γονέας, καὶ ἀδελφούς, καὶ συγγενεῖς ἐλθεῖν προαιρησόμενος. ἐννόει δὲ καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐκείνων δικαίως, ἢ ἀδίκως σοὶ προσενεχθῆναι, οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοί, τὸ δὲ σὸν ἐπὶ σοί ἐστι. διὸ οὐ χρὴ σκοπεῖν πῶς προσφέρεται, ἀλλὰ τί σὺ ποιῶν κατὰ φύσιν ἕξεις. οὐ γὰρ κύριος εἶ. τοῦτο σπούδαζε κατὰ τὸ σοὶ προσῆκον διατιθέναι. ἐν τούτῳ γάρ σου, καὶ ἡ ὠφέλεια, καὶ ἡ βλάβη. ἐκεῖνος γὰρ ὅπως ἂν διακέηται, σὲ οὐ βλάψει, ἐὰν τὴν ὠφέλειαν, καὶ τὴν βλάβην ἐπὶ σοὶ ζητῇς. εἰ δὲ ἐν τοῖς ἔξωθεν γινομένοις αὐτὴν ἀφορίσῃς, ταύτῃ ὑπὸ σεαυτοῦ ἔσῃ βεβλαμμένος, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ. ἐννόει δὲ καὶ ὅτι ἐὰν διὰ τῆς ἑαυτοῦ πρᾳότητος, καὶ στοργῆς, καὶ φίλον σεαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν κατασκευάσῃς, αἱ δύο σχέσεις μιγνύμεναι θαυμαστὴν ἕνωσιν ἀπεργάζονται. τὰ δὲ περὶ τοὺς τῶν ἀγαθῶν διδασκάλους καθήκοντα τὰ

ἔοικεν εἶναι τῶν τε φυσικῶν, καὶ προαιρετικῶν, ὡς ἀμφοτέρων μετέχουσα, καὶ κατὰ ἀνομοιότητα ἀποδιδομένη. ὁ γὰρ ἀνὴρ γυναικὸς ἀνήρ. καὶ ἡ γυνὴ ἀνδρὸς γυνή. μέσην δὲ καὶ οἱ γείτονες ἔχουσι σχέσιν πρὸς ὁμοιότητα ἀποδιδόμενοι. τὸ δὲ ἄρχον, ἢ τὸ ἀρχόμενον, τὸ μὲν φυσικόν ἐστιν. ἄρχει τ' ἀεὶ τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος ἐν τῷ παντί, τὸ δὲ προαιρετικὸν, ὅταν κατὰ σύνταξιν οἱ μὲν πλούσιοι ἄρχωσιν, οἱ δὲ πένητες ἄρχωνται. τὸ δὲ, μικτὸν, ὅταν κοινῇ δόξῃ τοὺς φρονιμωτέρους ἄρχειν. τοσούτων οὖν ὡς τύπῳ φάναι τῶν σχέσεων οὐσῶν, ὁποία ἂν τούτων πρός τινα τύχωμεν ὄντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τῆς σχέσεως εἴδους τὸ πρὸς αὐτὸ καθῆκον ἡμῶν ληπτέον, καὶ φυλακτέον, εἴτε καὶ ἐκεῖνος φυλάττει τὸ πρὸς ἡμᾶς καθῆκον, εἴτε καὶ οὔ. καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν φυσικῶν καθηκόντων. τὴν μὲν γὰρ προαιρετικὴν σχέσιν, καὶ ὁ ἕτερος κακῇ προαιρέσει, ἢ ἀγαθῇ χρώμενος, διαλῦσαι δύναται. τὴν μὲν φιλίαν κακῇ, τὴν δὲ ἔχθραν ἀγαθῇ. καὶ γὰρ ἡ προαίρεσις τὴν σχέσιν ταύτην εἰργάσατο. τὴν δὲ φυσικὴν οὐχ ἡ προαίρεσις, ἀλλ' ἡ φύσις. διὸ εἰ μὲν ὁ φίλος ἡμῶν διὰ μοχθηρὰν προαίρεσιν ἐχθρὸς γένηται, ἔλυσε τὴν σχέσιν ἡμῶν, καὶ οὐκέτι ὀφείλομεν αὐτῷ τὰ πρὸς φιλίαν καθήκοντα οὐκέτι φίλον εἶναι βουλόμενον, ἀλλ' ἐχθρόν. εἰ δὲ πατὴρ μοχθηρᾷ χρῆται προαιρέσει, τὴν τοῦ παιδὸς σχέσιν οὐκ ἔλυσεν ἡ προαίρεσις. φυσικὴ γὰρ ἐκείνη, καὶ οὐ προαιρετική, καὶ πρὸς πατέρα ἡ τοιαύτη σχέσις, ἀλλ' οὐκ ἀγαθὸν πάντως πατέρα. κἂν τύχῃ οὖν ὁ πατὴρ κακὸς ἀλλὰ τὰ παιδικὰ καθήκοντα ἀποδοτέον. χρὴ οὖν ἐπιμελεῖσθαι παντοίως αὐτοῦ, καὶ ὅτι αἴτιος ἡμῖν κατὰ θεὸν τοῦ εἶναι γέγονε. καὶ ὅτι διὰ τὰς ἐπιμελείας αὐτοῦ, καὶ συμπαθείας ἐτράφημέν τε, καὶ μέχρι τοῦδε προήλθομεν, καὶ ὡς δανεισαμένη παρὰ τῶν γονέων τὴν ἐπιμέλειαν ἀποδιδόναι μετὰ τόκων αὐτοῖς ἀγνωμόνως προσήκει, καὶ τοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτῶν προθύμως ὑπηρετεῖν πᾶσιν ὅσα μὴ πρὸς κακίαν ψυχῆς ἐγκαλεῖται. ταῦτα γὰρ ἀβαρῶς αὐτοῖς κατὰ τὸ δυνατὸν παραιτητέον, ὡς τῷ παιδὶ τῶν ψυχῶν παρέχοντα, καὶ τῶν ἄλλων δὲ χρὴ παραχωρεῖν ἁπάντων, ἢ σώματος, ἢ τῶν ἐκτός. εἰ γὰρ τοῖς κατὰ τύχην δεσπόταις ἀργυρίου πριαμένοις ὑπόκειται, καὶ τὰ

ναγωγὸς ἡ τῶν ἀδελφῶν. διὸ καὶ ὁμοίως πρὸς ἄλληλα ἀποδίδονται. ὁ γὰρ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ ἀδελφός. καὶ ὁ ἴσος ἴσου ἴσος. καὶ ὁ συγγενὴς συγγενοῦς συγγενής. καὶ ὁ πολίτης πολίτου πολίτης. σύνταξις δὲ φυσικὴ ὁμοίως διαστατικὴ ἡ τῶν ἀλλοζίων κατὰ γένος. καὶ γὰρ καὶ αὕτη σύνταξις ἐστὶ φυσική, καὶ καθ' ὁμοιότητα δή, καὶ λέγεται πρὸς ἄλληλα καθ' ὁμοιότητα. ὁ γὰρ ἀλλόζιος ἀλλοζίου ἀλλόζιος. διαστατικὴ μέντοι ἡ σύνταξις. τὸ γὰρ ἀλλόζιον χωριστικὸν τῶν γενῶν ἐστιν, ὥσπερ τὸ συγγενὲς ἑνωτικόν. διὰ δὲ τὴν ὁμοιότητα, κἄν τε συναγωγῆς, κἄν τε διαστατικὴ τὰ καθήκοντα τὰ αὐτά ἐστιν ἐφ' ἑκατέρου πρὸς ἕτερον. σύνταξις δὲ φυσικὴ ἀνομοίων συναγωγὸς πατρὸς υἱοῦ πρὸς ἀλλήλους, καὶ γὰρ φυσική ἐστι συναγωγός. ἀνομοίων δὲ διότι οὐκέτι πρὸς τὸ αὐτὸ ἡ ἀπόδοσις, ὡς ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν. ἐκεῖ γὰρ ἐλέγομεν ὁ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ ἀδελφός. ἐνταῦθα δὲ ὁ πατὴρ υἱοῦ πατήρ. καὶ ὁ υἱὸς πατρὸς υἱός. ἔστιν οὖν αὕτη σύνταξις φυσικὴ ἀνομοίων συναγωγός, ἀλλὰ τὸ ἀνόμοιον ἔχει, ὡς αἴτιον, καὶ αἰτιατόν. ἄλλη δέ ἐστι σύνταξις φυσικὴ συναγωγὸς ἀνομοίων τῶν ὡς ἐναντίων. ὡς ἔχει τὸ δεξιόν, καὶ τὸ ἀριστερόν, καὶ γὰρ ἀνόμοια ὄντα ταῦτα σύνηπται μὲν πρὸς ἄλληλα κατὰ δὲ τὴν τοπικὴν ἐναντίωσιν. σύνταξις δὲ φυσικὴ ἀνομοίων διάστασις ὡς τὸ πέρουσι, καὶ τῆτες. σχέσις γὰρ καὶ αὕτη διαστατικὴ κατὰ χρόνον. σύνταξις δὲ προαιρετικὴ ὁμοίων συναγωγός, ἡ τῶν φίλων. διαστατικὴ δὲ ἡ τῶν ἐχθρῶν. καὶ γὰρ οἱ ἐχθροὶ συντεταγμένοι μέν εἰσι κατὰ σχέσιν προαιρετικῶς ὅμοιοι ὄντες. διὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ ἡ ἀπόδοσις. ὁ ἐχθρὸς ἐχθροῦ ἐχθρός, ὥσπερ ὁ φίλος φίλου φίλος. διαστατικὴ δὲ ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν ἡ σύνταξις, ὥσπερ ἐπὶ τῶν φίλων ἑνωτική. σύνταξις δὲ προαιρετικὴ ἀνομοίων συναγωγός, ἡ τοῦ διδάσκοντος, καὶ μανθάνοντος, ὡς αἰτίου, καὶ αἰτιατοῦ, ὡς δὲ ὑπεναντίων ἡ τοῦ πιπράσκοντος, καὶ ἀγοράσαντος. σύνταξις δὲ προαιρετικὴ κατὰ ἀνομοιότητα διαστατική, ἡ τοῦ διώκοντος, καὶ τοῦ φεύγοντος. ὁ γὰρ διώκων, φεύγοντα διώκει. συντεταγμένως μὲν κατὰ προαιρετικὴν σχέσιν ἀνομοίως, διαστατικῶς δὲ συντεταγμένη. ἡ μέντοι ἀνδρὸς, καὶ γυναικὸς σχέσις, μέση τις

περὶ τὰ καθήκοντα ἀναστρέφονται. ἡ μὲν δικαιοσύνη ψυχῆς οὖσα, καὶ τὸ καθῆκον ἑκάστῳ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἀφορίζουσα. ἡ δὲ δικαιοσύνη πόλεως, καὶ αὐτὴ τῶν τῆς πόλεως μερῶν ἑκάστῳ τὸ πρὸς ἀξίαν ἀποδιδοῦσα. παιδεύσας τοίνυν τὸν ἀκροατὴν διὰ τῶν προτέρων παραγγελμάτων, καὶ αὐτῶν περὶ τὰ καθήκοντα γινομένων, οὕτως ἤδη λοιπὸν αὐτῷ τὴν τέχνην τὴν περὶ τὰ καθήκοντα παραδίδωσι, πῶς ἐστιν εὑρίσκειν τε αὐτὰ, καὶ ἐργάζεσθαι. καὶ ἅπερ ἄλλοι διὰ πολυστίχων πραγματειῶν συνέταξαν. οἱ μὲν περὶ καθηκόντων τε πραγματείας ἐπιγράψαντες. οἱ δὲ περὶ τῶν ἐν τοῖς καλῶν, ὥσπερ νικόλαος ὁ δαμασκηνὸς, ταῦτα οὗτος ἐν ὀλίγοις στίχοις μετὰ δραστικῆς ἐμφάσεως, καὶ ἐνεργείας κινούσης τὰς ψυχὰς παραδέδωκε. ταῦτα δὲ τὰ καθήκοντά ἐστιν, ὡς καθόλου μέρη διελεῖν αὐτὰ, τὰ μὲν πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅλως πρὸς τὰ ὅμοια. τὰ δὲ πρὸς τὰ κρείττονα. τὰ δὲ πρὸς τὰ χείρονα. τὰ δὲ ἴσως, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τούτων δὲ ἕκαστον πολλὰς ἔχει διαφορὰς ἐν ταῖς κυριωτέραις, καὶ αὐτὸς ἐπεξέρχεται ἀπὸ τῶν πρὸς ἀνθρώπους καθηκόντων ἀρχόμενος, καὶ καλῶς εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς διδάσκει πῶς δυνατὸν εὑρίσκειν τὰ καθήκοντα, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ καθήκει πατρὶ, καὶ υἱῷ ἀποδιδόναι, οὐδὲ πολίτῃ, καὶ ξένῳ. οὐδὲ εὐεργέτῃ, καὶ τῷ βλάψαντι, ἀλλὰ ἄλλοις ἄλλα κατὰ τὴν τῶν σχέσεων διαφορὰν, ἣν πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν, ἄλλη γὰρ σχέσις πρὸς πατέρα ὡς πρὸς αἴτιον μετὰ θεὸν, καὶ ὁλότητα ἡμῶν, καὶ εὐεργέτην, καὶ ἄλλη πρὸς υἱὸν, ὡς πρὸς αἰτιατὸν, καὶ μέρος πως ἡμέτερον. ἀλλὰ τί ποτε ἐστὶν ἡ σχέσις δεῖ πρότερον ἐννοῆσαι. καὶ οὕτω ταῖς διαφοραῖς αὐτῶν ἐπιστῆσαι. ἡ τοίνυν σχέσις ὡς κοινῶς εἰπεῖν σύνταξίς ἐστι τινῶν πρὸς ἄλληλα φυσικὴ, ἢ προαιρετικὴ ὁμοίων, ἢ ἀνομοίων ἡ μὲν συναγωγὸς, ἡ δὲ διαστατικὴ μονούσης τῆς περιγραφῆς τῶν ἐν σχέσει ὄντων· μέση γὰρ ἡ σχέσις ἐστὶ τῶν ἐχόντων τὴν σχέσιν, καὶ ἔχεται ἀλλήλων κατὰ τὴν σχέσιν, ἢ μᾶλλον κατεσχέθη ὑπ' ἀλλήλων. ὥστε καὶ διακριθέντα, καὶ ἄλλα γινόμενα, μὴ τελέως ἀποσπασθῆναι, ἀλλὰ μεῖναι ἀλλήλων ὄντα διὸ, καὶ ἔστι, καὶ λέγεται πρὸς ἄλληλα τὰ τὴν σχέσιν ἔχοντα. ἔστι δὲ σύνταξις φυσικὴ ὁμοίων συ-

θέλειν. εἰ δὲ μή, ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ. οὕτω καὶ σύ. νῦν μὲν ἀθλητής, νῦν δὲ μονομάχος, νῦν δὲ ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ, οὐδέν. ἀλλ' ὡς πίθηκος πᾶσαν θέαν ἐὰν ἴδῃς, μιμῇ. καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει. οὐ γὰρ μετὰ σκέψεως ἦλθες ἐπὶ τοὔργον, οὐδὲ περιοδεύσας. ἀλλ' εἰκῇ, καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. οὕτω θεασάμενοί τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες οὕτω τινὸς λέγοντος, ὡς εὖ Σωκράτης λέγων. καὶ τίς δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος, θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν. τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται, καὶ τὰ ἑξῆς.

νος λοιδορήσῃ, ἢ ὑβρίζῃ αὐτῇ ταραχθῇ, καὶ συγχυθῇ, ἢ μὴ ἐπιστρέψαι τὸ παθεῖν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. ἀμφότερον αἰσχύνης ἄξιον· τὸ δυσχεραίνειν μὲν τὸ μήτε ἐφ' ἡμῖν ὄν, μήτε εἰς ἡμᾶς γινόμενον κακόν· οὐ διδόναι δὲ ἑκόντας τὸ ἡμέτερον κακόν, ἐφ' ἡμῖν ὂν μὴ οὐ δοῦναι. καὶ καλῶς οὐκ εἶπεν οὐ δυσχεραίνεις τούτου ἕνεκα. διότι δυσχεραίνομεν, καὶ ἀγανακτοῦμεν ἐφ' οἷς ἄλλοι ποιοῦσιν εἰς ἡμᾶς κακοῖς, αἰσχυνόμεθα δὲ ἐφ' οἷς αὐτοὶ ποιοῦμεν εἰς ἄλλους. ἔτι δὲ μᾶλλον αἰσχύνεσθαι χρὴ ἐὰν εἰς ἑαυτούς, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐὰν ἐφ' ἡμῖν ᾖ τὸ μὴ ποιῆσαι. αἰσχύνεται δὲ ὁ συναισθόμενος τοῦ αἴσχους τῶν κατὰ προαίρεσιν οἰκείων ἁμαρτημάτων. τί δ' ἂν εἴη αἴσχιον τοῦ μὴ δύνασθαι τῆς παρατεθείσης ἐναργοῦς συγκρίσεως ταύτης τὰς διαφορὰς ἰδεῖν. Καθήκοντά ἐστι τὰ γινόμενα κατὰ τὰ ἥκοντα, καὶ ἐπιβάλλοντα, καὶ κατ' ἀξίαν προσήκοντα ἑκάστοις, καὶ ταῦτά ἐστι τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα τῆς τὴν ὅλην ἀρετὴν περιεχούσης. ἔστι γὰρ δικαιοσύνη, ἡ μὲν ἀντιδιῃρημένη πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. ἡ δὲ πάσας ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα. δικαιοσύνη γάρ ἐστι τὸ τὰ κατ' ἀξίαν ἑκάστοις ἀποδιδόναι. διὸ καὶ ἡ ἠθικὴ διαγωγία, καὶ ἡ πολιτική.

Εἰ μὲν τὸ σῶμά σου, ἐπέτρεπέ τις τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκτεις ἄν. ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἐὰν λοιδορήσηταί σοι, ταραχθῇ ἐκείνη, καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; τούτου ἕνεκα, ἑκάστου ἔργου σκόπει, τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτῷ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό. εἰ δὲ μή, τὴν μὲν πρώτην, προθύμως ἥξεις, μηδὲν τῶν ἑξῆς ἐντεθυμημένος, ὕστερον δὲ ἀναφανέντων αἰσχρῶν τινῶν, αἰσχυνθήσῃ. Μέλλεις ὀλύμπια νικῆσαι; κἀγώ, νὴ τὸν θεόν, κομψὸν γάρ ἐστιν. ἀλλὰ σκόπει τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα, καὶ οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου. δεῖ σ' εὐτακτεῖν. ἀναγκοτροφεῖν. ἀπέχεσθαι πεμμάτων. γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην. ἐν ὥρᾳ τεταγμένῃ. ἐν καύματι. ἐν ψύχει. μὴ ψυχρὸν πίνειν. μὴ οἶνον ὡς ἔτυχεν. ἁπλῶς ὡς ἰατρῷ παραδεδωκέναι σαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ, εἶτα εἰς τὸν ἀγῶνα παρέρχεσθαι. ἔστι δ' ὅτε χεῖρα βαλεῖν. σφυρὸν στρέψαι. πολλὴν ἁφὴν καταπιεῖν. ἔστι δ' ὅτε καὶ μαστιγωθῆναι. καὶ μετὰ ταῦτα πάντα. νικηθῆναι. ταῦτα ἐπισκεψάμενος, ἐὰν ἔτι θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀ-

Πολλὴν ἀργίαν ἐποίησεν ἡ σύγκρισις τοῦ ἐπιτρέποντος, ἀλλ' οὐ πρὸς ἐμὲ ἐπιτρέποντος, καὶ τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχήν μου. χεῖρον γάρ ἐστιν ἐφ' ἑαυτοῦ βλάπτεσθαι ἤπερ ὑπ' ἄλλου. εἰ γὰρ μᾶλλον δυσχεραίνομεν ὑπὸ φίλων βλαπτόμενοι, ἢ ὑπὸ τῶν τυχόντων διὰ τὴν φαντασίαν τῆς οἰκειότητος, καὶ τὸ παρ' ἐλπίδα συμβαίνειν, πολὺ ἂν ἀτοπώτερον. εἰ ἦν τὸ αὐτὸν ἑαυτὸν βλάπτειν. καὶ εἰ τοῦ σώματος βλαπτομένου δυσχεραίνομεν, πολὺ μᾶλλον ἔδει δυσχεραίνειν, τῆς ψυχῆς ἡμῶν. εἰ δὲ τὸ μὲν ἄλλον τινὰ ἐπιτρέψαι τὸ σῶμα ἡμῶν τῷ ὑπαντῶντι, ἢ μὴ ἐπιτρέψαι οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν. τὸ δὲ ἡμᾶς ἐπιτρέψαι τὴν γνώμην ἡμῶν τῷ τυχόντι, ἵνα ἐὰν ἐκεῖ-

καὶ τέλος ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ. καὶ ὅταν γένηται τυγχάνει τοῦ σκοποῦ ὁποιοῦν. εἰ οὖν τὸ προηγουμένως κατὰ φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενον οὐκ ἔστιν ἀποτυχία σκοποῦ, ἐπιτυχία γάρ ἐστι. τὸ δὲ κακὸν ἀποτυχία σκοποῦ ἐστι, δῆλον ὅτι τὸ κακὸν οὐ γίνεται προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ. καὶ ὅτι μὲν ἀποτυχία σκοποῦ ἐστι τὸ κακὸν, δῆλον ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ῥηθέντων. σκοπὸν γάρ τις θέμενος ὡς ἀγαθὸν τὴν ἡδονὴν, τρέχει δ' ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ ἀγαθὸν, ἤτοι ἐπιτρέχει αὐτῇ βέλους ταχύτερος τῇ φαντασίᾳ, καὶ μὴ ἐπιτυχὼν ἀγαθοῦ ἀλλὰ παραλλάξας αὐτὸ, καὶ παρασπασθεὶς ἐπ' αὐτοῦ δηλονότι ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ κακυνόμενος. ὅτι δὲ τὰ προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα σκοπὸς γίνεται τοῦ ποιοῦντος. καὶ τέλος ἡ ἐπιτυχία αὐτῶν δῆλον ἐξ ὧν εἶπεν περὶ τοῦ οἰκοδόμου, καὶ τοῦ τέκτονος, πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον σκοπὸς τοῦ ποιοῦντός ἐστι, εἰς ὃν ἀποβλέπων, ὥσπερ βέλη τὰς ἑαυτοῦ ἐνεργείας ἐκτείνει ἐπ' αὐτόν. καὶ τέλος ἔχει, τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ. ὄντων δὲ οὕτως, οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται, διὰ τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος τὸ κατὰ φύσιν, καὶ προηγουμένως ὑφιστάμενον ἐδήλωσε, καὶ εἴπερ οὔπω τις ἐκδέξεται τὸν συλλογισμὸν τὴν ἐλάττονα πρότασιν θεὶς διὰ τοῦ ὥσπερ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται. τοῦτο γὰρ σημαίνει ὅτι τὸ κακὸν ἀποτυχία σκοποῦ ἐστι, καὶ παραλιπὼν τὴν μείζονα τὴν λέγουσαν ὅτι τὸ προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενον, οὐκ ἔστιν ἀποτυχία σκοποῦ. ἐπιτυχία γάρ ἐστι συμπέρασμα ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ κακὸν οὐ γίνεται προηγουμένως, καὶ κατὰ φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ. δύναται δὲ, καὶ ὡς συνημμένον, ἀκούεσθαι τὸ ληφθὲν τοιοῦτον, εἰ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται, κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ οὐ γίνεται. εἰ γὰρ ἐγίνετο σκοπὸς ἂν ἦν τῷ ποιοῦντι πρὸς ὃν ἀποβλέπων ἐποίει. σκοπὸς δὲ πρὸς τὸ φυγεῖν αὐτὸ φευκτὸν γὰρ τὸ κακόν. ὥστε οὐ πρὸς τὸ τυχεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν αὐτοῦ ἐτίθετο. εἰ οὖν σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν αὐτοῦ οὐ τίθεται οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται.

τοῦ κακοῦ ποιοῦντες, διὰ τὸ ἀναίτιον τοῦ κακοῦ τὸν θεὸν ἀποφαίνειν λέγουσι. καὶ γὰρ, καὶ οὗτοι οὐ μόνον παράγεσθαι τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντες, ἀλλὰ μέρος αὐτὴν, ἢ μέλος τοῦ θεοῦ κομπάζοντες εἶναι. πεφυκυῖαν αὐτὴν κακύνεσθαι παραδεδώκασι. εἴτε οὖν κατὰ προαίρεσιν, αὐτὴν κακύνεσθαι λέγουσιν, ὅπερ ἀκολουθεῖ τοῖς λέγουσιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ νικῆσαι τὸ κακὸν, ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἡττηθῆναι. καὶ διὰ τοῦτο, καὶ δίκας ἀπαιτεῖσθαι τὸν ἡττώμενον, καὶ ἀμοιβὰν ἀξιοῦσθαι τὸν νικήσαντα. ταῦτα γὰρ λέγοντες οὐκ ἐφιστάνουσιν. ὅμως ὅτι τούτοις ἀδύνατον συνάδειν τὸ ἔξωθεν ὠθεῖσθαι πρὸς τὸ κακὸν τὴν ψυχήν. ἁπλῶς δ' οὖν εἴτε κακὸν προαιρέσει αὐτὴν κακύνεσθαι λέγουσιν, εἴτε ἔξωθεν ὠθουμένην πεφυκυῖα πάντως κακύνεσθαι, κακύνεται. εἰ γὰρ μὴ ἐπεφύκει, οὐκ ἂν ἐκακύνθη. τοιγαροῦν οὔτε τὸ πρῶτον ἀγαθὸν κακύνεσθαι λέγουσιν, ἐπεὶ μηδὲ πέφυκεν ὅλως, οὔτε τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τὰ προσεχῶς αὐτῷ συνόντα τὴν μεγά- της ζωῆς ὥς λέγουσι, καὶ τὸν δημιουργὸν, καὶ τοὺς ἐκεῖ αἰῶνας. ὥστε καὶ οὗτοι πεφυκυῖαν κακύνεσθαι τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ παράγοντες διὰ τὸ μὴ κακὴν εἶναι τὴν τοιαύτην οὐσίαν ἀλλ' ἀγαθὴν, οὐ λέγουσιν αἴτιον τοῦ κακοῦ τὸν θεὸν εἶναι. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τῶν κακῶν ὑποστάσεως, ἀρκείτω τὰ εἰρημένα πρὸς τὸ παρὸν, λοιπὸν δὲ χρὴ τὴν ἐπικτήτου ῥῆσιν ἐπισκέψασθαι. καὶ ἰδεῖν ὅπως τὰ διὰ τοσούτων εἰρημένα περὶ τοῦ κακοῦ, δι' ὀλίγων ἡμῖν, αὐτὸς συλλαβὼν ἐπεδείξατο. τῆς γὰρ τῶν ἤπων δι' ἀπορίας περὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τὴν φυγὴν τοῦ κακοῦ κατὰ γινομένης ἀναγκαῖον ἦν ἐπιδεῖξαι τὴν φύσιν τοῦ κακοῦ καινοπρεπῆ τινα οὖσαν. καὶ γὰρ ἔστι πως, καὶ οὐκ ἔστι, παρυπόστασις οὖσα, καὶ οὐχ ὑπόστασις. διὸ καὶ φευκτὴ τελέως ὅτι προηγουμένην ὑπόστασιν οὐκ ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἔστι τινὶ αἱρετή. καὶ οὐδενί ἐστι σκοπὸς τῷ ποιοῦντι. καὶ γὰρ τῷ οἰκοδόμῳ τῷ οἰκίαν οἰκοδομοῦντι, σκοπός ἐστι, καὶ τέλος ἡ οἰκία δι' ἣν οἰκοδομεῖ, καὶ τῷ τέκτονι ἡ θύρα δι' ἣν τεκταίνου. οὐδὲν δὲ τοῦ κακοῦ ἕνεκα, ποιεῖται. καὶ ἔστιν ὁ τοῦ ἐπικτήτου συλλογισμὸς οὐ βραχεῖ τοιοῦτος, τὸ κακὸν ἀποτυχία σκοποῦ ἐστὶ τὸ προηγουμένως κατὰ φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενον σκοπός ἐστι τῷ ποιοῦντι

τὴν αὐτὴν λεγόμενον κακὸν εἴπερ ἄνευ ταύτης, οὐκ ἂν παρῆλθεν εἰς τὰ ὄντα αἱ ἀρεταὶ ζωαί. οὐδὲ τὸ εἶδος ὅλως τοῦ ἀνθρώπου. ὥστε κἂν ὑπὸ θεοῦ λέγοιεν τὶς παραχθῆναι τὴν παρατροπὴν ταύτην, καθόσον ἀναγκαία ἐστὶ πρὸς τὴν τῶν τοσούτων ἀγαθῶν τῶν παρατρέπεσθαι πεφυκότων ὑπόστασιν, οὐκ ἂν κακοῦ λέγειν αἴτιον αὐτὸν νομίζοιτο δικαίως, καὶ γὰρ τὸν ἰατρὸν ἐκκόπτοντα τὰ ἀποστήματα, καὶ τέμνοντα τὸ σῶμα, καὶ καίοντα, καὶ ἀποκόπτοντα τὰ μόρια, οὐδεὶς νόσου λέγει ποιητικὸν, ἀλλ' ὑγιείας ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν χωρὶς τούτων ἐκείνους ὑγιασθῆναι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἡ θεία δίκη τὸ τιμωρὸν εἶδος τῆς δικαιώσεως τὸ ἐπιτεῖνον, καὶ αὖξον τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μέχρι τινὸς τοιοῦτον ἐπάγει, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄλλως ἰαθῆναι, εἰ μὴ ἐνεργήσει πρῶτον, ἢ πολλάκις ἐνίοτε κατὰ τὴν μανιώδη ἑαυτῶν ὄρεξιν. διὸ, καὶ οἱ παιδαγωγοῦντες καλῶς οὐ μέχρι παντὸς ἐναντιοῦνται ταῖς τῶν παίδων ὀρέξεσιν, ἀλλ' ἐνδιδόασι πολλάκις, καὶ συνεργοῦσιν ἐνίοτε, ὡς μὴ δυναμένης τῆς ψυχῆς ἐκείνης ἐξεμέσαι τελέως τὰ τοιαῦτα πάθη, εἰ μὴ ἐνεργήσει ποτὲ κατὰ ταῦτα, καὶ κορεσθῇ τῆς ἐνεργείας, καὶ οὔτε τὸν παιδαγωγὸν τοῦτον, οὔτε τὴν θείαν δίκην, κακοῦ λέγομεν αἰτίαν, ἀλλ' ἀγαθοῦ, διότι τοῦ ἀγαθοῦ ἕνεκα γίνεται. καὶ γὰρ τὰ πρὸς σωφροσύνην τείνοντα ἐπιτηδεύματα, σωφρονικὰ λέγομεν. καὶ τὰ πρὸς ὑγίειαν ὑγιεινά. πᾶσα δὲ πρᾶξις εἰδοποιεῖται τῷ τέλει οὗ ἕνεκα γίνεται. ὥστε ὁ θεὸς τοῦ ἀναγκαίου τῆς παρατροπῆς εἰ γίνοιτο πως αἴτιος, οὐκ ἂν λέγοιτο δικαίως αἴτιος εἶναι κακοῦ. πῶς δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀναγκαίου τῆς παρατροπῆς αἴτιος, ἄξιον ἰδεῖν, ὅτι οὐχ ὡς αὐτὸς ἐνεργῶν τὴν παρατροπὴν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὡς ἐνδοὺς τῷ αὐτεξουσίῳ τὸ τοιοῦτον τῆς ψυχῆς, ἵνα καὶ χώραν ἐν τῷ παντὶ τὸ τοιοῦτον εἶδος ἔχῃ. καὶ τὰ ἀγαθὰ τοσαῦτα ὑπέστη μὴ δυνάμενα χωρὶς τῆς παρατροπῆς ὑποστῆναι. αἴτιος δὲ κυρίως ἐστὶ τῆς αὐτεξουσίου ταύτης οὐσίας ἀγαθῆς οὔσης, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τιμιωτέρας. ἧς ἐνέργεια παθητική ἐστιν ἡ παρατροπὴ θελούσης, καὶ οὐκ ἀναγκαζομένης, ὅτι δὲ ἀγαθή ἐστιν ἡ αὐτεξούσιος αὕτη οὐσία κἂν παρατρέπεσθαί ποτε πέφυκε, δῆλον οἶμαι, καὶ οἱ τὴν ἀρχὴν

μόνου μὲν ἀγαθοῦ κρύπτοντες δὲ ἐν ἑαυτῷ τὸ κακὸν, ὅπερ ἀνάγκη μετὰ τοῦ φαινομένου λαβεῖν ἀγαθοῦ, καὶ εἴρηται, καὶ περὶ τούτου πρότερον. ἔχοντες οὖν τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, λαμπρᾷ τῇ φωνῇ βοῶμεν ὅτι ὁ θεὸς αἰτίας ἀναίτιος, διότι τὸ κακὸν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ αὐτεξουσίως, καὶ οὐχ ὁ θεός. εἰ μὲν γὰρ βίᾳ τὸ κακὸν ἔπραττεν ἡ ψυχὴ τάχα ἄν τις τὸν θεὸν ἠτιάσατο τοῦ ἀναιτίως αὐτὴν συγχωρήσαντα βιασθῆναι. καίτοι οὐδὲ κακὸν ἦν τὸ βίᾳ πραττόμενον κατὰ προαίρεσιν δὲ αὐτὸ αἱρουμένη, αὐτὴ ἂν αἰτία λέγοιτο δικαίως. εἰ γὰρ λέγοι τις μὴ δὲ αὐτῇ συγχωρεῖν τὸν θεὸν ὀφείλειν αἱρεῖσθαι τὸ κακὸν, ἓν τῶν δύο λέγει, ἢ ὅτι πεφυκυῖαν αὐτὴν ποτὲ μὲν τὸ ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι, ποτὲ δὲ τὸ κακὸν ἀναγκάζειν ἔδει μηδέποτε αἱρεῖσθαι τὸ κακὸν, ἢ ὅτι τοιαύτην ἐχρῆν ὑποστῆσαι, ὡς μηδὲ πεφυκέναι ποτὲ τὸ κακὸν αἱρεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον αὐτόθι ἄλογον. μάτην γὰρ ἡ αἵρεσις ἐφ' ἡμετέρου πεφυκυῖα ἐγίνετο. εἰ μηδέποτε ἔδει αὐτὴν πρὸς ἑκάτερον ἐνεργεῖν, ἀλλ' οὐδὲ αἵρεσις ἦν ἔτι παρούσης ἀνάγκης. ἐναντίως γὰρ ἔχει πρὸς τὴν ἀνάγκην ἡ αἵρεσις. ὁ δὲ δεύτερος λόγος, πρῶτον μὲν ἐννοείτω ὅτι οὐδεμία τοῦ κακοῦ οὐδέποτε ἐστιν αἵρεσις. ἔπειτα ὅτι συμβουλεύειν ἔοικε, τὴν αὐτεξούσιον ταύτην τῆς ψυχῆς οὐσίαν, τὴν αὐτοθελῶς, καὶ ἄνευ βίας, ποτὲ μὲν τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν αἱρουμένην. ποτὲ δὲ τὸ φαινόμενον ἀνελεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἢ ὡς μέγα τι κακὸν οὖσαν, καὶ οὐ λογίζεται πόσων ἀγαθῶν νομιζομένων ἐν τῷ κόσμῳ μεῖζόν τε, καὶ τιμιώτερόν ἐστιν ἀγαθὸν, ἡ αὐτεξουσιότης. πάντων γὰρ τῶν ὑπὸ σελήνην ὑπερέχει τοῦτο. καὶ οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο φυτὸν, ἢ ζῶον ἄλογον ὁποιονοῦν γενέσθαι μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος, πῶς οὖν ἔμελλε τῶν ἐλαττόνων ἀγαθῶν ὑπὸ θεοῦ παραγενομένων, τὸ μεῖζον ἐκείνων μὴ παραγενέσθαι. ἔπειτα ὅπερ εἴρηται καὶ πρότερον ἀναιρουμένης ἀπὸ τῶν ὄντων τῆς ἐφ' ἑκάτερα ῥοπῆς τῶν ψυχῶν, ἀνάγκη, καὶ τὰς πολυτιμήτους ἀνθρωπίνας ἀρετὰς συναιρεῖσθαι, καὶ τὸ εἶδος ὅλον τὸ ἀνθρώπινον, οὐ γάρ ἐστιν ἔτι σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη ἀνθρωπίνη, εἰ μὴ, καὶ παρατρέπεσθαι πέφυκεν. ἀπερίτρεπτός τε οὖσα, ἀγγελική τις ἂν ἦν, ἢ θεία, καὶ οὐκέτι ἀνθρωπίνη. ἐκ δὴ τούτου τοῦ λόγου, ἀναγκαῖα δείκνυται ἡ παραγωγὴ, καὶ τὸ κα-

κακὸν οὐδὲν παραφύεται. ἐὰν δὲ, καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ὁμοιό-
τητος ἐπιλαθομένη ἡ ψυχὴ, τὸ μὲν ἀρχικὸν ἀποβάλῃ σκῆπτρον
τῆς ἀρχικῆς δυνάμεως ἀμελήσασα· ῥέψῃ δὲ ὅλη πρὸς τὸ σῶμα,
καὶ τὰς ἀλόγους ζωὰς, ὅπερ πάσχει μάλιστα τὸ σφοδρὸν, καὶ πλη-
κτικὸν ἡδονῆς τῶν ἀλόγων ὀρέξεων, τοῦ καθαροῦ, καὶ προσηνοῦς τῶν
λογικῶν προτιμήσασα, καὶ ὅλη ἐνδοῦσα τῇ ἀλογίᾳ ὡς ἐκείνην
ἑαυτὴν ἡγεῖσθαι, τότε παρὰ φύσιν ἀλόγως ἐνεργούσης τῆς λογι-
κῆς, καὶ παρὰ τὴν αὐτῆς ἀξίαν τὴν ἀρχικὴν, καὶ δεσποτικὴν
αἱρουμένης δουλεύειν, καὶ ἄρχεσθαι, τότε τὸ κακὸν ἀναφύεται, οὔτε
τῷ κρείττονι καθ' αὐτὸ ὄντι χώραν ἔχον, οὔτε ἐν τῷ χείρονι ἐφ' ἑαυ-
τοῦ μένοντι, ἀλλ' ὅταν τὸ κρεῖττον τῷ χείρονι συμπλακὲν ἀμέσως
τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ἀντὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ὁμοιότητα ἀναδέξη-
ται, τοῦτο δὲ πάσχει οὐκ ἀναγκαζομένη ὑπό τινος, ἀλλ' αὐτὴ αἱρου-
μένη τὸ αὐτεξούσιον αὐτῆς, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν. ἡ γὰρ αἵρεσις, ἐφ' ἡμῖν
ἡμέτερον ἔνδοθεν οὖσα κίνημα. καί μοι πρόσεχε τὸν νοῦν ἐνταῦθα,
μήτι παραλογισθεὶς αὐτὸς, καὶ σὲ συνεξαπατήσω τὸν ἐντυγχάνον-
τα, ὅτι μὲν γὰρ ἡ αἵρεσις, καὶ προαίρεσις τῆς ψυχῆς οἰκεῖον ἐστὶν
ἔνδοθεν κίνημα, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἔνδοθεν ἀναγκαζόμενον, καὶ προ-
φανές ἐστιν οἶμαι, καὶ εἴρηται. καὶ δέδεικται πρότερον. καὶ ὅτι καθ' αἵ-
ρεσιν, καὶ προαίρεσιν ἡ ψυχὴ μὲν τὸ κρεῖττον ἐκλέγεται. ποτὲ δὲ τὸ
χεῖρον τὸ αὐτοῦ κρείττονος, δέδεικται οἶμαι σαφῶς ἐκ τοῦ, καὶ τὸν
θεὸν, καὶ τοὺς καλῶς κειμένους νόμους, καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἔμ-
φρονας τὰς ἀγαθὰς, καὶ κακὰς ἀνθρώπων πράξεις, μὴ τοῖς ἔργοις κρί-
νειν, ἀλλὰ τοῖς προαιρέσεσι. καὶ τιμᾶν, καὶ κολάζειν, καὶ ἐπαινεῖν,
καὶ ψέγειν εἰς μόνην τὴν προαίρεσιν ἀποβλέποντας, ὡς αὐτεξού-
σιον. καὶ ἐφ' ἡμῖν οὖσαν. διὸ τὰ βίᾳ πραττόμενα, κἂν χαλεπώτα-
τα ᾖ, συγγνώμης ἀξιοῦσι. καὶ τὴν ἁμαρτίαν οὐ τῷ πράττοντι, ἀλλὰ
τῷ βιαζομένῳ λογίζονται. διότι οὗτος μὲν κατὰ προαίρεσιν ἐβιά-
σατο. ἐκεῖνος δὲ παρὰ προαίρεσιν ἔπραξεν. εἰ οὖν τοῦ κακοῦ προαί-
ρεσις αἰτία τῆς ψυχῆς αὐτοθελὴς οὖσα ἐνέργεια, καὶ οὐ βίᾳ ὠθου-
μένη, τί ἂν ἄλλο τοῦ κακοῦ λέγοιμεν αἴτιον, ἢ τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτὴν δὲ οὐ-
χ ὡς κακοῦ. οὐδὲν γὰρ αἱρεῖται τὸ κακὸν ὡς κακὸν, ἀλλ' ὡς φαινό

τὰ ἀμφίβια, ὅσα καὶ ἐν ὕδατι, καὶ ἐν γῇ πέφυκε διάγειν, φύσιν μὲν ἔχειν τοιαύτην κατὰ δὲ τὴν οἰκείαν ὄρεξιν μεθίσταται ἑκατέρωσε οὐκ ἀναγκαζόμενα ὑπό τινος, ἀλλ' ὅταν αὐτὰ προθυμηθῇ. καταβαίνουσα δὲ ἡ ψυχὴ τῇ σχέσει ἐπὶ τὸν θνητὸν τοῦτον τόπον, καὶ μέλλουσα θνητῷ συμπλέκεσθαι σώματι, καὶ ζῷον ἓν θνητὸν μετ' αὐτοῦ συμπληροῦν, ἀλόγους προβάλλεται ζωάς. τὰς μὲν γνωστικὰς αἰσθήσεις τε, καὶ φαντασίας. τὰς δὲ ὀρεκτικὰς θυμὸν, καὶ ἐπιθυμίαν, δι' ὧν τὸ θνητὸν ζῷον ἔμελλε γνῶσιν τε ἔχειν τὴν ἑαυτῷ σύστοιχον ἣν ἔχει, καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀεὶ διὰ τροφῆς ἀνυφαίνειν, καὶ διὰ τῆς τοῦ ὁμοίου γεννήσεως, τὴν ἀϊδιότητα τοῦ γένους φυλάττειν, καὶ τὰ βλάπτοντα ἀμύνεσθαι, ἅπερ οὐκ ἂν ὑπῆρξε τῷ θνητῷ ζῴῳ μὴ συμπληρωθέντα ταῖς ἀλόγοις ταύταις δυνάμεσι. τίς γὰρ ἂν καὶ μάλιστα τῶν καθαρειοτέρων ἠνέσχετο τοσοῦτον χρόνον ἐσθίειν, καὶ ἀποπατεῖν, ὡς ἄλογον ζῷον μὴ ἐρεθιζόμενος ὑπὸ τῆς ἀλόγου ὀρέξεως. τίς δ' ἂν κύημα τηλικοῦτον τοσοῦτον χρόνον ἐβάσταζε, μὴ τῆς παρίστρου ταύτης ἐπιθυμίας ἀναφλεγούσης, καὶ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη, καὶ πρότερον εἰρημένα, ἀρκεῖ δηλῶσαι, ὅτι διὰ τὸ ἀγαθὸν, καὶ πρὸς σύστασιν τοῦ ζῴου αἱ ἄλογοι ὀρέξεις ἐδόθησαν. καὶ οὔπω οὐδὲν κακὸν ἀναφαίνεται. ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ κρείττων οὖσα κατ' οὐσίαν τοῦ τε σώματος, καὶ τῆς ἀλόγου ζωῆς, καὶ ἀρχικὴν ἔχουσα πρὸς ταῦτα φύσιν, ὅταν μὲν φυλάττῃ πρὸς αὐτὰ τὴν ἑαυτῆς τάξιν, ἐξῃρημένη τε αὐτῶν, καὶ ὡς ὀργάνοις κεχρημένη, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑπουργίας αὐτῶν εἰς τὸ ἑαυτῆς ἀγαθὸν ἀναφέρουσα τότε πάντα ἀγαθά ἐστι, καὶ οὐδαμοῦ κακὸν οὐδέν.

αὐτῶν τελοῦμεν, καὶ χάριν ὁμολογοῦμεν τοῖς ἰατροῖς. οὐ μὴν δὲ ἃ κακὸν αὐτὰ ὀνομάζομεν. ἀγαθὸν δὲ ὑφειμένον ἐστί. καὶ δευτέραν τοῦ ἀγαθοῦ τάξεως ὡς μὴ προηγουμένως ἀλλὰ κατὰ δεύτερόν τινα λόγον ἀγαθὸν ὑπάρχον. ὥστε καὶ ὁ τούτων ποιητὴς, οὐδαμῶς ἂν εἴη κακοῦ αἴτιος ἀλλ' ἢ ἀγαθοῦ, ἢ ἀναγκαίου δευτέρου τινὸς ὄντος, καὶ αὐτοῦ ἀγαθοῦ, καὶ εἰκότως σαυτοῦ ἀπὸ τῆς πηγῆς τῶν ἀγαθῶν καθ' ὕφεσιν ἀπορρέοντος. καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐν τοῖς σώμασι κακοῦ, καὶ τῆς αἰτίας αὐτοῦ, ἀρκείτω τὰ εἰρημένα πρὸς τὸ παρόν. ἐπεὶ δὲ κακὰ μάλιστα, καὶ ἁμαρτωλὰ δοκεῖ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πταίσματα, εἴρηται μὲν καὶ περὶ τούτων πρότερον οὐδὲν δὲ κωλύει, καὶ νῦν τούτων τήν τε φύσιν, καὶ τὴν αἰτίαν ἀνιχνεῦσαι. καὶ ῥητέον. ὅτι αἱ μὲν τῶν κρειττόνων ἡμῶν ψυχαὶ ἀεὶ ἄνω οὖσαι, καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ αἰωνίως ἱδρυμέναι, οὐδέποτε οὐδὲν ἔχουσι κακόν. αἱ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων ψυχαὶ μέσαι οὖσαι τῶν τε ἀνθρωπίνων, καὶ τῶν ἐν τοῖς φυτοῖς κατερριζωμένων ψυχῶν, κατὰ μὲν τὸ σωματοειδὲς αὐτῶν ὅμοιον ἔχουσι τοῖς σώμασι τὸ κακὸν καθ' ὅσον δὲ ὄρεξιν ἔχουσί τινα, καὶ ὁρμὴν τὸ ἐν αὐτοῖς κακὸν τῷ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν κακῷ ἔοικε, καὶ ἀπὸ τῶν περὶ ἐκείνου ῥηθησομένων, καὶ τοῦτο γνωσθήσεται. ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ψυχὴ μέση προελθοῦσα τῶν τε ἀεὶ ἄνω μενουσῶν ψυχῶν, διά τε τὴν ἐν τῇ ψυχικῇ οὐσίᾳ ἀκρότητα, καὶ διὰ τὴν τοῦ νοῦ μέθεξιν, καὶ τῶν ἀεὶ κάτω διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα συγγένειαν τῆς ἀλόγου ζωῆς, καὶ σύνδεσμος ζωτικὸς γινομένη τῶν τε ἄνω, καὶ τῶν κάτω διὰ τῆς αὐτεξουσίου σχέσεως, ποτὲ μὲν πρὸς ἐκεῖνα ποτὲ δὲ πρὸς ταῦτα ὁμοιοῦται, ἀλλ' ὅταν μὲν ἄνω μένει κακοῦ παντελῶς ἀμέτοχός ἐστι, ἐν ἀγαθῷ ἱδρυμένη. ἀτονήσασα δέ ποτε πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην διαγωγὴν, καὶ τὰ ἀπόρρητα, καὶ εἰλικρινῆ ἐκεῖνα θεάματα, διὰ τὸ πεφυκέναι, καὶ πρὸς τὰ κάτω ποτὲ ῥέπειν, ὅταν ἐθέλῃ ταύτην ἀρχὴν ἔχειν τῆς ὁποιασοῦν κακίας τὴν αὐτοθελῆ κάθοδον εἰς τόνδε τὸν θνητὸν τόπον, κἂν φησιν δὲ ἀμφίβολον ἔλαχεν οὐκ ἀναγκαζομένη κάτεισιν, ἢ ἄνεισιν, ἀλλ' οὕτως ὑπέστη, ὡς ὅταν αὐτὴ θέλῃ κατιέναι τε, καὶ ἀνιέναι, καὶ τί θαυμαστὸν τοῦτο ἐπὶ ψυχῆς αὐτοκινήτου κατ' οὐσίαν ὁπότε, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων

τὰ ἀμφίβια,

κακοῦ δοκεῖ μεταλαμβάνειν, οὐκ ὄντως οἶμαι κακοῦ τούτου, ἀλλὰ ἀγαθοῦ μᾶλλον, μετεχομένων τε ἀλλήλοις, καὶ ἐν ἀλλοτρίοις τόποις ταλαιπωρουμένων ἀπαλλάττεται τοῦ μόχθου τούτου διαλυόμενα, καὶ τὰ ἁπλᾶ ἔτι μᾶλλον κἀκ τῆς μίξεως ἐλευθερούμενα, καὶ τοῖς οἰκείοις τόποις, καὶ ταῖς οἰκείαις ὁλότησι πρὸς ἐκνεασμὸν ἀποδιδόμενα· κἂν μεταβάλλῃ δὲ εἰς ἄλληλα οὐδὲ ἔχει κακὸν οὐδὲ τοῦτο. γίνεται γὰρ ἕκαστον, ὅπερ πρότερον ἦν. τὸ γὰρ ὕδωρ εἰς ἀέρα μεταβάλλον, ἐξ ἀέρος πάλιν ὕδωρ γίνεται. τὸ δὲ μέγιστον ὅτι καὶ ἡ τῶν συνθέτων διάλυσις, καὶ ἡ τῶν ἁπλῶν εἰς ἄλληλα μεταβολή, ἀγαθόν ἐστι τοῖς ὅλοις, εἴπερ ἡ ἄλλου φθορά, ἄλλου γένεσίς ἐστι. καὶ τοῦτο αἴτιον γίνεται τοῦ μένειν ἀνέκλειπτον τὸν τῆς γενέσεως κύκλον. ὁρῶμεν δὲ ὅτι, καὶ ἡ φύσις πολλάκις, καὶ ἡ τέχνη ὡς πρότερον εἴρηται, τῶν μερῶν διὰ τὸ ὅλον καταφρονεῖ. ἡ μὲν τὰ ῥεύματα, καὶ τὰ ἀποστήματα εἰς τοὺς ἀκροτάτους τόπους ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀποθουμένη· ἡ δὲ τέμνουσα, καὶ καίουσα, καὶ ἐκκόπτουσα τὸ μέρος πολλάκις διὰ τὴν τοῦ ὅλου χρεῖαν. ὥστε τὰ τοῖς σώμασι συμβαίνοντα, ἀγαθὰ μᾶλλον, ἢ κακὰ ῥητέον. καὶ τὸ αἴτιον αὐτῶν ἀγαθῶν, ἀλλ᾽ οὐ κακῶν αἴτιον. καὶ γὰρ τὰ μὲν ἄλλα τῶν ὑπὸ σελήνην σωμάτων οὐδὲν ἔχει κακὸν ἀΐδια, καὶ αὐτὰ ὄντα. τὸ δὲ ἐν τοῖς μέρεσι δοκοῦν εἶναι κακόν, πλέον μὲν ἔχει τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν ὡς εἴρηται τοῖς τε ἁπλοῖς, καὶ τοῖς συνθέτοις. πρὸς δὲ τὸ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἀναφερόμενον ἀγαθύνεται τελέως. καὶ διὰ ταῦτα μὲν οὕτως οὐκ ἂν εἴη κακὸν ἡ τῶν σωμάτων παρὰ φύσιν διάθεσις πανταχόθεν ἀγαθυνθεῖσα, εἰ δὲ φιλονεικεῖ τις ὡς εἴρηται, καὶ τοῦτο πρότερον μὴ καλεῖν αὐτὸ ἀγαθὸν ὡς παρατροπὴν οὖσαν τοῦ κατὰ φύσιν μηδὲ κακὸν εὐθὺς καλείτω διὰ τὴν ἔννοιαν, ἣν ἔχομεν ἀδιάρθρωτον παρὰ τοῦ κακοῦ, ὡς τῷ ἀγαθῷ παντελῶς ἐναντίον ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον μᾶλλον ὡς καθ᾽ αὑτὸ μὲν μὴ ὂν αἱρετὸν πολλὴν δὲ μοῖραν εἰσάγον εἰς τὸ καθ᾽ αὑτὸ αἱρετόν. ἐπεὶ τὸ μὲν ἁπλῶς κακόν, οὐκ ἂν συντελεῖ πρὸς τὸ ἀγαθόν· τὸ μέντοι ἀναγκαῖον, κἂν μὴ καθ᾽ ἑαυτὸ ἐστὶν αἱρετόν, ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀνατάσει, καὶ αὐτὸ ἀγαθύνεται. καὶ ἔστιν ἀγαθὸν μέντοι καὶ αὐτό, εἴπερ ὁπωσοῦν αἱρετόν, καὶ γὰρ τομὰς, καὶ καύσεις αἱρούμεθα, καὶ μισθὸν ὑπὲρ

τὰ τούτων ὅσα ἐν τῷ ἀγαθῷ μένει διαιωνίως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχα-
τα ὅσα παρατρέπεσθαι πέφυκεν ἤδη, ἀπό τε τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τοῦ
το δὴ ὁ λεγόμενον κακόν, καὶ γὰρ μηδὲ τὰ ἀΐδια σώματα τὰ ἀεὶ κα-
τὰ φύσιν ἔχοντα, καὶ τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ ἐνιδρυμένα ὑπέστη τὰ γινόμε-
να, καὶ φθειρόμενα. καὶ μηδὲ τὰς ψυχὰς τὰς ἐν τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ ἰ-
δρυμένας, ὑπέστησαν αἱ παρατρεπόμεναι ψυχαί. ἵνα ἅμα μὲν ὁ πλοῦ-
τος τῆς τοῦ παράγοντος ἀγαθότητος πάντα παράγει τὰ ἀγαθὰ ὅσα
δυνατὸν ἦν ὑποστῆναι. ἅμα δὲ τέλειος ὁ κόσμος ἀποτελεσθῇ μὴ τὰ
πρῶτα μόνα, καὶ τὰ μέσα ἔχων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα ὅπερ ἴδιόν
ἐστι τῆς τελειότητος. ἅμα δὲ ἵνα μὴ τὰ πρῶτα ἢ τὰ μέσα πανά-
γαθα ὄντα ἔσχατα, καὶ ἄτιμα εὑρεθῇ, καὶ ἀδρανῆ, καὶ μηκέτι γινο-
μένων, καὶ φθειρομένων. τοιαῦτα γὰρ ἀνάγκη τὰ ἔσχατα εἶναι. ἅμα
δὲ καὶ ἀδύνατον ἦν τοιούτων ὄντων τῶν πρώτων, καὶ τῶν μέσων,
τῶν μὲν, καὶ ταῖς οὐσίαις, καὶ ταῖς ἐνεργείαις ἀμεταβλήτων. τῶν
δὲ, τὴν μὲν οὐσίαν ἀμετάβλητον ἐχόντων, κατὰ τόπον δὲ μετα-
βαλλόντων τοῖς μέρεσι, καὶ ὑποστῆναι τὰ ἔσχατα ὑπὸ σελήνην ἀπὸ
τῆς τῶν οὐρανίων περιτροπῆς, καὶ κατ' οὐσίαν ἤδη μεταβάλλοντα,
καὶ παρὰ φύσιν διατιθέμενα. διὰ δὴ τοὺς λογισμοὺς τούσδε, καὶ τινὰς
ἄλλους δηλονότι πολὺ τούτων σεμνοτέρους, ὑπέστη τὰ ὑπὸ σελή-
νην, καὶ ὁ θνητὸς τόπος ἐν ᾧ χώραν ἔσχεν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ παρατροπή. διὰ
τὸ δεῖν μὲν καὶ τὸ ἔσχατον ἀγαθὸν ὑποστῆναι. τὸ δὲ ἔσχατον ἐξ ἀνάγ-
κης τοιοῦτον εἶναι. οἷον καὶ παρατρέπεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς
ὑπὲρ τὸν τόπον τοῦτον οὐδέν ἐστι κακόν, ὅτι ἡ τοῦ κακοῦ φύσις παρα-
τροπή τίς οὖσα τοῦ ἐσχάτου ἀγαθοῦ τοῦ πεφυκότος παρατρέπεσθαι,
ἐνταῦθα ἐστὶν ὅπου τὸ ἔσχατον ἀγαθόν. διὸ καὶ ἡ ψυχὴ τὴν οὐσίαν δευ-
τέραν καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσα, ὅταν μὲν καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχῃ οὐδε-
νὸς μετέχει κακοῦ, πεφυκυῖα δὲ ἐκ τούτου γίνεσθαι τῷ τόπῳ κατὰ σχέ-
σιν, καὶ τοῖς ἐνταῦθα συμπλέκεσθαι σώμασι προνοίᾳ τοῦ παντὸς, καὶ
δημιουργοῦ τῶν ὅλων, καὶ τὰς τοιαύτας ψυχὰς παραγαγόντος,
ἵνα τὰ ἔσχατα συνδεθῇ τοῖς πρώτοις διὰ τῶν ἀλύτων δεσμῶν
τῆς ζωτικῆς συνοχῆς. τοῦ κακοῦ τοῦ ἐνταῦθα κατὰ τὴν παρὰ φύ-
σιν ἑαυτῶν διάθεσιν ἐν νόσοις, καὶ φθοραῖς τοῦ ἐπιβάλλοντος αὐτοῖς

οὐδὲ τοῦ κλέψαι διὰ τὸ κλέψαι. οὐδὲ ἄλλου τινὸς κακοῦ, διὰ τὸ κακὸν τὸ μὴ δεῖ ἐφίεσθαι τοῦ κακοῦ ὡς κακοῦ, εἰ γὰρ ἦν ἀρχὴ καὶ αἴτιον τῶν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τέλος ἦν αὐτῶν, καὶ ἐφετὸν αὐτοῖς, ὥσπερ τὸ ἀγαθόν. οὕτω δὲ πάλιν ἔχον, ἀγαθὸν ἂν ἦν καὶ οὐ κακόν. τὸ γὰρ ἐφετὸν, ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐφετὸν, πάντα οὖν τῆς ἑαυτῶν ὠφελείας ὀρέγεται, ἢ τῆς ἀληθοῦς, ἢ τῆς φαινομένης, ὡς ἀληθοῦς μέντοι, καὶ ταύτης, οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν ἀπατᾶται, ὥστε τὸ ψεῦδος ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς λαβεῖν, καὶ τὸ εἴδωλον ἀντὶ τοῦ ἀρχετύπου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πτοίας τῆς περὶ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν. ποτὲ μὲν οὐδὲ ὁρῶμεν τὸ συνὸν αὐτῷ κακὸν ποτὲ δὲ κἂν θεασώμεθα αὐτὸ, παραλογιζόμεθα ἑαυτοὺς, ὡς μείζονος ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ, ἐλάττονος δὲ τοῦ συνόντος αὐτῷ κακοῦ. αἱρούμεθα δὲ πολλάκις τὸ μεῖζον ἀγαθὸν, μετὰ κακοῦ ἐλάττονος, ὥσπερ καὶ τομὰς, καὶ καύσεις ὑπομένομεν τοῦ ἐν αὐταῖς κακοῦ, μεῖζον ἀγαθὸν νομίζοντες τὸ τῆς ὑγιείας τῆς δι' αὐτὰς παραγινομένης ὅτι δὲ πάντα τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται. δῆλον καὶ ἐκ τοῦ, αὐτὸ τὸ κακὸν εἴπερ ἦν, καὶ ἔπραττέ τι τῆς ἑαυτοῦ ὠφελείας ἕνεκα πράττειν. ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ οἰκείου ἕνεκα. τοιγαροῦν καὶ ὅσα λέγουσιν αὐτὸ πράττειν οἱ ὑποτιθέμενοι διὰ τὸ μετέχειν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ παρ' ἑαυτῷ κατέχειν αὐτὸ, καὶ μὴ ἀπολλύναι λέγουσιν εἰ οὖν μηδὲν ἐφίεται τοῦ κακοῦ, οὐκ ἔστιν ὑπόστασις αὐτοῦ προηγουμένη ἐπειδὴ δὲ ἔστιν ὅλως, καὶ γίνεται κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, εἰκότως παρυφίστασθαι λέγεται, καὶ οὐχ ὑφίστασθαι. ἀλλ' ἔστω φαίη ἄν τις, καὶ συμβεβηκὸς τὸ κακὸν, καὶ ἀποτυχία τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ παρυφιστάμενον αὐτῷ, καὶ τοιούτου ὄντος τί ἂν εἴη τὸ αἴτιον ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος. ἐπειδὴ πᾶν τὸ γινόμενον, ὑπ' αἰτίου τινὸς γίνεται. εἰ δὲ μὴ πόθεν ἔσχε πάροδον ὅλως εἰς τὰ ὄντα ὁ πειονοῦν κακὸν τοῦ θεοῦ ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τῆς τῶν ὄντων πάντων ἀρχῆς ἀγαθῆς οὔσης εἴρηται μέντοι περὶ τούτου, καὶ πρότερον ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγοις, καὶ ἐν τῇ τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου ἐξηγήσει μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις. λεχθήτω δὲ, καὶ νῦν συντομώτερον, ὅτι ὁ θεὸς πηγὴ, καὶ ἀρχὴ πάσης ὢν ἀγαθότητος, οὐ τὰ πρῶτα ἀγαθὰ μόνα παρήγαγεν ὅσα αὐταγαθότητές εἰσιν, οὐδὲ τὰ μέσα μόνα κα-

καὶ παρυφίσταται αὐτῇ, παρὰ φύσιν οὖσα κίνησις οὕτως ἔχει πᾶν κακὸν πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ ἀγαθόν. καὶ οὐ δυνατὸν λέγειν, οὔτε προηγούμενα ὁμοίως ταῦτα, οὔτε ἰσοστάσια ἀλλήλοις ὥσπερ τὸ λευκὸν, καὶ τὸ μέλαν. εἰ δὴ γὰρ ὁμοίως ταῦτα ἄμφω, καὶ οὐδὲν μᾶλλον, οὐδὲ ἧττον ἑκάτερον θατέρου τὴν κατὰ φύσιν ἔχει τελειότητα, οὐδὲ στέρησίς ἐστιν ἑτέρου τὸ ἕτερον. ἡ γὰρ στέρησις, παραφορὰ, καὶ ἀποτυχία τοῦ εἴδους ἐστὶν, ὥσπερ ἡ χωλία τῆς βαδίσεως. τούτων δὲ ἑκάτερον, εἰλικρινὲς ἔχει, τὸ καθ' ἑαυτὸ εἶδος, οὐδὲ τὸ ἑτέρου ἔλαττον. ἐκεῖ δὲ τοῦ ἑτέρου κατὰ φύσιν ὄντος τὸ ἕτερον παρὰ φύσιν, καὶ παρυφίσταται τῷ κατὰ φύσιν τὸ παρὰ φύσιν τ' ἀγαθῷ· δηλονότι τὸ κακόν. οὐ γὰρ τῷ κακῷ τὸ ἀγαθὸν, ὥσπερ οὐκ ἂν λέγοι τις τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ σκοποῦ, παρυφίστασθαι τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ. οὐδὲ γὰρ τῇ νόσῳ τὴν ὑγίειαν, ἀλλὰ τῇ μὲν ἐπιτυχίᾳ τὴν ἀποτυχίαν τῇ δὲ ὑγιείᾳ τὴν νόσον, προηγούμενον γὰρ τοῦ τοξότου τέλος ἐστὶ, τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ. διὰ γὰρ τὸ ἐπιτυχεῖν, τοξεύει. καὶ τῆς φύσεως προηγούμενον τέλος ἡ ὑγιεία. διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν, καὶ ὑγίειαν τοῦ ζώου, καὶ ὅλως τὸ δι' ὃ γίνεται ἡ ἐνέργεια. ἐπιλαμβάνει δὲ τῷ μὲν σκοπῷ τῆς ἐπιτυχίας ἡ ἀποτυχία, ὅταν μὴ τύχῃ τοῦ σκοποῦ ἡ ἐνέργεια, μήτε τὸ τέλος ἀπολάβῃ δι' ὃ ἐνεργεῖ ἀλλὰ τὴν ἐκείνου ἀποτυχίαν, ἀντ' ἐκείνου, τὸ δὲ ἐπισυμβαῖνον ἀκουσίως τῷ προηγουμένῳ τέλει παρυφίστασθαι ἂν λέγοιτο τῷ τέλει δικαίως, ἀλλ' οὐχὶ τὸ προηγούμενον τέλος τῷ ἀκουσίως ἐπισυμβαίνοντι. εἰ τοίνυν τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ πᾶν τὸ ἐνεργοῦν διὰ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιτυχεῖν ἐνεργεῖ, ἢ τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ, ἢ τοῦ αὐτῷ δοκοῦντος, δῆλον ὅτι προηγούμενον μόνον ἐστὶ τέλος πάσης ἐνεργείας ἡ τοῦ ἀγαθοῦ τεῦξις, ἐπισυμβαίνει δέ ποτε τῇ ἐνεργείᾳ τὸ κακόν. ὅταν ἡ ἔφεσις μὴ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἀγαθοῦ γίνοιτο, ἀλλὰ τοῦ φαινομένου, ᾧ σύνεστι τὸ ἀγαθόν. ἡδονῆς γάρ τις ἐφιέμενος, καὶ ἐπιθυμῶν εὐπορίας, κλέπτει, καὶ καταποντίζει προηγουμένως μὲν τοῦ φαινομένου αὐτοῦ ἀγαθοῦ ἐφιέμενος, καὶ ἐκείνου ἕνεκα ἐνεργῶν. ἀναγκαζόμενος δὲ σὺν ἐκείνῳ, καὶ τὸ συνὸν αὐτῷ κακὸν λαβεῖν ἐπειδὴ οὐδεὶς τοῦ μοιχεῦσαι δι' αὐτὸ τὸ μοιχεῦσαι ὀρέγεται

ποτέ ἐστιν ἕκαστον, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ δύναται εὑρεῖν αἰτίαν. ἐπιστέον τοίνυν ὅτι κατὰ μὲν τὸ κακὸν, ὃ οἱ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τιθέντες, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἀπορούντων περὶ αὐτοῦ ἐννοοῦσιν, ἥν τινα προηγουμένην ἔχουσαν ὑπόστασιν. ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν, καὶ δύναμιν τῷ ἀγαθῷ παρισουμένην, ἐναντίαν δὲ ἴσου, καὶ αὐτὸ ἴδιον κατὰ τὸ κακὸν οὐσίαν ἄμικτον τῇ ἑαυτοῦ φύσει πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν, ὡς ἔχει τὸ μέλαν πρὸς τὸ λευκὸν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ ψυχρὸν. τὸ δὴ τοιοῦτον κακὸν οὐδέ ἐστιν ὅλως ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων. εἰ γὰρ ἦν προηγουμένη τὶς οὐσία ὥσπερ ἄνθρωπος εἰ τύχοι, καὶ ἵππος, εἶχεν ἂν πάντως τινὰ κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ τελειότητα, καὶ εἶδος καθ᾽ ὅ ἐστι κατὰ ὅπερ ἐστι. πᾶν δὲ εἶδος ἔχον τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῦ τελειότητα, ἀγαθόν ἐστι, καὶ οὐ κακόν. τοιγαροῦν, καὶ ὀρέγεσθαι τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν ἐκεῖνο φασὶ, καὶ μετέχειν αὐτοῦ, καὶ ὠφελεῖσθαι παρ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾶν τὴν μέθεξιν, καὶ πάντα πράττειν πρὸς τὸ μὴ ἀπολέσαι αὐτήν. πῶς οὖν τὸ τοιοῦτον, ὡς ἁπλῶς κακὸν ἐννοεῖν δυνατόν; ὅπερ δέ ἐστι κακὸν, καθὸ κακοὶ, καὶ ἁμαρτωλοὶ λεγόμεθα, καὶ δίκην ὑπέχομεν ὡς κακοὶ, κατὰ συμβεβηκός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν οὐσία, εἴπερ γίνεται, καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς, καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταταί τι. γὰρ ἂν εἴη κακὸν, ὃ μήτινός ἐστι κακόν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον κατὰ ἀγαθὸν συμβεβηκός ἐστι καὶ αὐτό. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν τὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἑκάστου, καθὸ τὴν αὐτοῦ ἔχει τελειότητα. τὸ δὲ κακὸν, ἡ παρὰ φύσιν διάθεσις τοῦ ἔχοντος αὐτὸ, καθ᾽ ἣν ἐστέρηται τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. εἰ γὰρ ἦν, καὶ τὸ κακὸν κατὰ φύσιν διάθεσις, καὶ τελειότης τοῦ ἔχοντος αὐτὸ εἴδους, ἀγαθὸν ἂν ἦν, καὶ αὐτὸ, καὶ οὐκέτι κακὸν ἐλέγετο. ὥστε οὐκέστι τὶς προηγουμένη φύσις, καὶ ὑπόστασις τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ παρυφίσταται τῷ ἀγαθῷ, ἔκπτωσις αὐτοῦ, καὶ στέρησις ὑπάρχον, οὕτω γὰρ ἔχει, καὶ νόσος πρὸς ὑγίειαν, καὶ κακία ψυχῆς πρὸς ἀρετήν. καὶ ὥσπερ τὸ μὲν περιπατεῖν ὀρθῶς, προηγουμένη τίς ἐστιν ἐνέργεια τοῦ ζώου, καὶ σκοπὸν αὐτὴν θέμενον, ὁρμᾷ ἐπ᾽ αὐτήν. τὸ δὲ σκιάσαι, καὶ χωλεῦσαι περιπατοῦντα κατὰ ἀποτυχίαν τῆς προηγουμένης ἐνεργείας ἐπισυμβαίνει.

τον, καὶ ἰσχυρὰν ἐπάγει, βίᾳ τὰς ψυχὰς συνωθοῦσαν εἰς τὸ κα-
κόν. ὥστε μηκέτι ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ ἁμαρτάνειν, ἢ μή. οὕτως τινὸς
ἰσχυροῦ τοῦ ἀναγκάζοντος, ὡς μηδὲ ὑπὸ θεοῦ κατ' αὐτοὺς νικηθῆ-
ναι. καίτοι ἐχρῆν συνοεῖν ὅτι ἐὰν ὑπὸ ἰσχυροτέρου τινὸς βιαζό-
μεναι αἱ ψυχαὶ φονεύωσιν, ἢ μοιχεύωσιν, ἤ τι τοιοῦτον πράττωσι τῶν
λεγομένων κακῶν ὠθισμῷ, καὶ οὐχ ἑκουσίως, ἀναμάρτητοι ἂν εἶεν.
τὰ γὰρ βίᾳ, καὶ ἀκουσίως πραττόμενα ὡς μὴ ὄντα ἁμαρτωλά, καὶ
ὑπὸ θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν νόμων συγγινώσκεται. καὶ οὐκέτιν οὐδὲ
ἔστιν ἁμαρτία ὅλως, οὐ γὰρ κακὸν ἂν ὑποθῆταί τις βιαζόμενος ἡ-
μᾶς ὑπὸ ἰσχυροτέρων αἰτίων τὰ τοιαῦτα πράττειν. εἰ οὖν τούτων
ὡς κακῶν ὄντων τὴν αἰτίαν ζητοῦντες ἀρχὴν ὑπέθεντο κακοῦ. ἐκεί-
νης δὲ ὑποτεθείσης καὶ βιαζομένης, οὐκέτιν οὐδέν ἐστι κακόν, χαριέν-
τως αὐτοῖς ὁ λόγος περιτέτραπται. συνάγεται γὰρ ὅτι εἰ ἔστιν ἀρ-
χὴ τοῦ κακοῦ, οὐκέτι κακὸν ὅλως. εἰ δὲ μὴ ἔστι κακὸν οὐδὲν ἀρχὴ ἂν
εἴη τοῦ κακοῦ. ὥστε εἰ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ὥς φασιν, οὔτε κακὸν ἔσται,
οὔτε ἀρχὴ τοῦ κακοῦ. οὕτως οὖν σαφῶς ἐλεγχθείσης ταύτης τῆς
ὑποθέσεως, ἐάν τις ἐκκλίνων τοῦτον τὸν ἔλεγχον, τολμήσῃ τὸν θεὸν αὐ-
τὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ λέγειν ὡς καλοῦ. συντομώτεροι καὶ οὗτος ἀσε-
βῶν ἐλέγχεται περὶ τὸν θεὸν καὶ ψευδόμενος. πῶς γὰρ ἂν ἀληθὴς
εἴη ὁ λόγος ὁ πρὸς τὸν θεὸν ἀσεβὴς τὸν τῆς ἀληθείας χορηγόν. καὶ
πρῶτον μὲν πῶς ἀγαθὸς ὁ θεὸς ὢν κατὰ τὴν ἄκραν, καὶ ἀπαράτρε-
πτον ἀγαθότητα, τὸ κακὸν ἀφ' ἑαυτοῦ παράξει. εἰ γὰρ ἐναντίον ἐστὶ
τῷ ἀγαθῷ τὸ κακὸν ὡς οἱ ἀποροῦντες νομίζουσι, πῶς τὸ ἐναντίον
ὑπὸ τοῦ ἐναντίου παραχθήσεται. ἔτι δὲ ὁ παράγων τί ἐφ' ἑαυτοῦ,
καὶ αἴτιος ὤν, αὐτῷ τῷ εἶναι τὴν αἰτίαν ἔχων αὐτοῦ, καὶ κατ' ἐ-
κείνην ἱστάμενος, παράγει κατ' αἰτίαν ὢν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅπερ τὸ πα-
ραγόμενον καθ' ὕπαρξιν. ὥστε λανθάνει ἑαυτὸν ὁ λόγος οὗτος, ὅτι
πρὸς τὸ καὶ αὐτὸς σαφῶς εἰς τὸν θεὸν ἀσεβεῖν. καὶ ἀρχὴν τοῦ κακοῦ,
καὶ πρῶτον κακόν, ὡς ὁ πρότερος εἰσάγει. εἰ οὖν μήτε ἀρχὴν ἔχει
τὸ κακὸν μήτε ὁ θεὸς τοῦ κακοῦ αἴτιός ἐστι, πόθεν τὸ κακόν; ἀδύνα-
τον γάρ τι ἄνευ αἰτίας γένεσιν ἔχειν. ἢ χρὴ πρῶτον τί ἐστι τὸ λεγόμε-
νον κακὸν διαρθρωθῆναι, καὶ ὅπως ποθὲν ἐστὶν ζητεῖν. ὁ γὰρ ἀγνοῶν τί

σοφίας ὑπερβολὴν ἐνδείκνυται, λέγουσι γὰρ τῶν ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ συνδεδεμένων κακῶν ταραχὴν καὶ θόρυβον ποιούντων ἐν ταῖς ἑαυτῶν συγκινήσεσι, παραπέτασμά τινα τοὺς φωστῆρας ἑαυτῶν προβάλλεσθαι, διὰ τὸ μὴ μετέχειν τῆς ταραχῆς ἐκείνων, καὶ τοῦτο εἶναι τὰς ἐκλείψεις τὰς ὑπὸ τοῖς πετάσμασιν ἀποκρυφὰς αὐτῶν. πόση δὲ καὶ ἡ περὶ τοῦτο ἀλλοκοτία τὸ ἐκ πάντων τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ μόνους τοὺς δύο φωστῆρας τιμᾶν τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μοίρας λέγοντας αὐτούς. τῶν δὲ ἄλλων καταφρονεῖν, ὡς τῆς τοῦ κακοῦ μοίρας ὄντων. καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης, οὐκ ἀπὸ ἡλίου νομίζειν, ἀλλὰ ψυχὰς εἶναι ἃς ὑπὸ νουμηνίας ἕως πανσελήνου ἀπὸ τῆς γῆς ἀνασπᾶσα, ἀπὸ πανσελήνου πάλιν ἕως νουμηνίας εἰς τὸν ἥλιον μεταγγίζει. καὶ τί ταῦτα μηκύνω. τέρατα γὰρ πλάττοντές τινα ἅπερ οὐδὲ μύθους καλεῖν ἄξιον. οὐχ ὡς μύθοις χρῶνται, οὐδὲ ἐνδείκνυσθαί τι ἄλλο νομίζουσιν ἀλλ' ὡς ἀληθέσιν αὐτοῖς τοῖς λεγομένοις πιστεύουσι πεντάμορφον τὸ κακὸν ἀναπλάττοντες, ἀπὸ λέοντος καὶ ἰχθύος καὶ ἀετοῦ, καὶ οὐ μέμνημαι τίνων ἄλλων συγκείμενον. καὶ ὡς τοιοῦτον ἐπόντα δεδοικότες. τοσαύτη τίς ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. ἡ περὶ τὸ θεῖον δυσσέβεια. καὶ τὸ θαυμαστὸν ὅτι πάντα ταῦτα ἀνέπλασαν διὰ θεοσεβῆ δῆθεν εὐλάβειαν, μὴ βουλόμενοι γὰρ αἴτιον κακοῦ τὸν θεὸν εἰπεῖν, ἀρχὴν ὑπεστήσαντο ἰδίαν τοῦ κακοῦ ἰσότιμον αὐτῷ, καὶ ἰσοσθενῆ τιθέντες τῷ ἀγαθῷ, μᾶλλον δὲ καὶ ἰσχυροτέραν. μέχρι γὰρ νῦν τέως ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ἐπιχειρήμασιν ὑπέρτερον φαίνεται γεγονὸς τὸ κακὸν, καὶ τοῦτο τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ φαίνεται πανταχοῦ κατ' αὐτοὺς ἀντεχόμενον, καὶ μηχανώμενον παντοίως μὴ ἀπολέσαι αὐτό. τὸ δὲ ἀγαθὸν, ὡς οὗτοι φασὶν ἑκουσίως ἑαυτὸ τῷ κακῷ συνέμιξε, καὶ δειλῶς, καὶ ἀδίκως, καὶ ἀνοήτως κατ' αὐτοὺς μέχρι νῦν διεγένετο. ὥστε φεύγοντες αἴτιον αὐτὸν τοῦ κακοῦ εἰπεῖν πάγκακον ὑπογράφουσι. καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν φεύγοντες τὸ πῦρ, εἰς καπνὸν ἐμπεπτώκασιν. οὕτω μὲν οὖν ἀσεβὴς περὶ τὸ θεῖον οὗτος ὁ λόγος. τὰς δὲ ἀρχὰς τῆς φυσικῆς εὐαγωγίας ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ διαφθείρει τὸ ἐφ' ἡμῖν κατὰ ἀλήθειαν ἀναιρῶν. τὴν γὰρ τοῦ κακοῦ ἀρχὴν ἀγέννητον, καὶ ἄφθαρ-

καὶ κατὰ τὰς αὐτῶν φύσεις ἀφωρισμένων. ἀπὸ τίνος οὖν λέγουσι. δῆλον δὲ ἐκ ταὐτομάτου, καὶ εἴη πάντως ἀρχὴ κατὰ αὐτοὺς τὸ αὐτόματον, ἢ ἀπό τινος ὑπὲρ ἄμφω ὄντος, ὅπως δ' ἂν ἔχει τοῦτο πρὸ τοῦ κόσμου παρ' αὐτοῖς γενέσθαι, ὡς οὐ γῆ τὴν διανομὴν ποιοῦσι. τὰ μὲν τρία μέρη τὸ ἀνατολικὸν, καὶ δυτικὸν, καὶ βόρειον, τῷ ἀγαθῷ διδόντες, τὸ δὲ μεσημβρινὸν, τῷ κακῷ, καὶ γὰρ, καὶ τὰ πέντε τοῦ κακοῦ ταμιεῖα, ὡς ἄντρα τινὰ ὑποτίθενται, καὶ δένδρα, καὶ ζῶα πλάττουσιν ἐκεῖ χερσαῖα, καὶ ἔνυδρα μαχόμενα ἀεί. καὶ ὑπὸ τοῦ πεντάμορφου παρ' αὐτοῖς ἐσθιόμενα καίτοι ἄφθαρτα πάντα λεγόνται ἐκεῖνα, ὡς καὶ τὰ πρῶτα ἀγαθά. διωρισμένων δ' οὖν ἐξ ἀρχῆς κατὰ φύσιν τῶν τόπων, πῶς δυνατὸν ἦν εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν τὸ κακὸν εἰσελθεῖν πῶς δὲ δυνατὸν ἦν τὸ ἐναντίον. οὕτω γὰρ καὶ τὸ λευκὸν μένον λευκὸν, μέλαν ἔσται. καὶ τὸ φῶς μένον φῶς ἐνδέχεται σκότος. εἰ οὖν ταῦτα ἀδύνατα πῶς μηδὲ τοῦ δήλου, καὶ ἀδίκου οὐχὶ ἀνόητον ἐστὶ τὸ ῥῖψαι τῷ κακῷ τὴν ψυχήν. καὶ ἀπὸ τότε μέχρι, καὶ νῦν πράγματα ἔχειν ὥς φασι μὴ δυνάμενον αὐτὴν τελέως ἀνακαλέσασθαι, μὴ δὲ δυνησόμενον διὰ τὸ τινὰς ὡς πρότερον ἐμνήσθην ψυχὰς μένειν κατ' αὐτοὺς ἐν τῷ κακῷ τοῦ λοιποῦ τὸν ἄπειρον αἰῶνα. καὶ οὐδὲ προγνῶναι τοῦτο φασὶν αὐτόν. καίτοι τὸ κακὸν προγινώσκειν λέγουσι τὴν μέλλουσαν ἀποστολὴν κατ' αὐτοῦ πέμπεσθαι καὶ μηχανὰς πρὸς αὐτὴν ἀναπλάττειν. πόσῳ δὲ κάλλιον ἦν ἐᾶσαι τὸ κακὸν περὶ ἑαυτὸ στασιαζόμενον, ἢ περεμμῖξαι ἑαυτὸ τῷ κακῷ. μηδὲ δυνατὸν ὂν ἑαυτοῦ περιγενέσθαι. ἀγένητον γὰρ καὶ ἄφθαρτον καὶ τὸ κακὸν ὁμοίως φασὶν ὥσπερ καὶ τὸ ἀγαθόν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἄν τις ἐπισκέψαιτο ὅτι ὁμοίως ταῦτα τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχειν φασὶ τὸ ἀγένητον, καὶ ἄφθαρτον τὸ ἄναρχον, καὶ ἀτελεύτητον, ὧν τί ἂν εἴη σεμνότερον οἷα δὲ καὶ περὶ τῆς κοσμοποιΐας λέγουσι κίονας τινὰς λέγοντες οὐκ ἐκείνους αἳ γαῖάν τε, καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν, οὐ γὰρ ἀξιοῦσι μυθικῶς τινὸς τῶν λεγομένων ἀκούειν, ἀλλ' ὁποίους τις τῶν παρ' αὐτοῖς ἐξέφην ἐκ κραταιοῦ λίθου, καὶ ἀναγλύφου αὐτοὺς νομίζουσι, καὶ δώδεκα θυρίδας μιᾶς καθ' ἑκάστην ὥραν ἀνοιγομένης. αἱ δὲ περὶ τῶν ἐκλείψεων αἰτιολογίαι, θαυμαστὴν

σοφίας

καὶ πάσας εἰς ἑαυτὴν συναιροῦσαν, καὶ πάσας ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἀρχικὸν ἀξίωμα παρεχομένην ὁμοφυῶς μετὰ τῆς ἑκάστῃ προσηκούσης ὑφέσεως. οὕτω μὲν οὖν ἄτοπον, τὸ δύο, ἢ πλείονας ὅλως τοῦ ἑνὸς τὰς πρώτας λέγειν ἀρχάς. ἀναγκάζονται δὲ οἱ δύο λέγοντες τῶν ὅλων ἀρχὰς τό τε ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν. καὶ τὸν ἀγαθὸν παρ' αὐτοῖς λεγόμενον θεὸν, μηκέτι πάντων αἴτιον λέγειν· μὴ δὲ παντοκράτορα δικαίως ἀνυμνεῖν, μὴ δὲ δύναμιν αὐτῷ τὴν ἀκροτάτην, καὶ ὅλην ἀνατιθέναι, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης δυνάμεως, εἴπερ ἄρα, καὶ τοῦτο. μὴ δὲ νομίζειν πάντα ἀγαθύνειν καὶ φωτίζειν αὐτὸν τὸν πηγὴν λεγόμενον ἀγαθότητος, καὶ φωτός. οἷα δὲ ὅσα βλάσφημα εἰς τὸν θεὸν τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ. καὶ γὰρ δειλὸν εἰσάγουσιν αὐτὸν, δεδοικότα τὸ κακὸν ἐγγὺς τῶν ὅρων αὐτοῦ γενόμενον, μὴ καὶ αὐτὸς εἰσέλθῃ. καὶ διὰ ταύτην δειλίαν ἀδίκως, καὶ ἀσυμφόρως μέρη ἑαυτοῦ, καὶ μέλη τὰς ψυχὰς οὔσας ὥς φασι μηδὲν ἁμαρτούσας πρότερον, ἔρριψε τῷ κακῷ, ἵνα τὰ λοιπὰ τῶν ἀγαθῶν διασώσῃ. ὥσπερ στρατηγὸς φασὶ πολεμίων ἐπιόντων μέρος αὐτοῖς τοῦ οἰκείου στρατοῦ προΐεται, ἵνα τὸ λοιπὸν διασώσῃ. ταῦτα γὰρ αὐτῶν ἐστὶ τὰ ῥήματα, ἃ καὶ μὴ ἐπ' αὐτῶν ἴσως τῶν λέξεων, ὁ δὲ ῥίψας τὰς ψυχὰς κατ' αὐτοὺς ἤτοι ὁ κελεύσας ῥιφθῆναι, ἢ ἐλάθετο, ἢ οὐκ ἐνόησεν οἷα μέλλουσιν αἱ ψυχαὶ πάσχειν ἐκδοθεῖσαι τῷ κακῷ, ὅτι ἐμπίπρανται, καὶ ταγηνίζονται, ὥς φασι καὶ κακοῦνται παντοίως. μήτε ἁμαρτοῦσαι τι πρότερον καὶ μέρη τοῦ θεοῦ οὖσαι. τὸ δὲ τελευταῖον ὥς φασιν αἱ ἀσεβεῖς αὐτῶν γενόμεναι, τοιαῦτα δέ εἰσι παρ' αὐτοῖς, οὐχ αἱ φονεύσασαι, ἢ μοιχεύσασαι, ἢ τί τῶν ἐξαγίστων τούτων ἀπὸ ζωῆς διεφθαρμένης ποιήσασαι; ἀλλ' αἱ μὴ λέγουσαι δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, αὗται οὖν οὐδὲ ἐπιστρέφουσι ἔτι φασὶν εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ μένουσι τῷ κακῷ συγκεκολλημέναι, ὥστε καὶ ἀτελῆ μένειν ἐκεῖνον μέρη αὐτοῦ ἀπολέσαντα, καὶ ἀνόητος οὖν ἐστὶ κατ' αὐτούς. μὴ γὰρ ἐμὸς ὁ λόγος ἔστω, μήτε τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον λογίσασθαι δυνηθεὶς, μήτε τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν γινώσκων. πῶς γὰρ ἂν εἰσέλθῃ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν τὸ κακὸν ἐξ αἰδίου διακεκριμένων αὐτοῖς τῶν κλήρων ὥς φασι

πράγματι, καὶ τῆς συνηθείας, καὶ τοῦ χορτασμοῦ τὸ πολὺ παραιτητέον, καὶ λόγων ἀφεκτέον τὴν συμπάθειαν ἐπιτεινόντων, καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν ἔργων.

Ὥσπερ σκοπὸς οὐ τίθεται πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν, οὕτως, οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται.

Περὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν κακῶν λόγος μὴ καλῶς διορθωθεὶς, καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον δυσσεβείας αἴτιος γέγονε. καὶ τῆς τῶν ἠθῶν διαγωγίας τὰς ἀρχὰς διετάραξε. καὶ πολλαῖς καὶ ἀλύτοις δυσπορίαις ἐνέβαλε τοὺς μὴ καλῶς αἰτιολογοῦντας αὐτήν, εἴτε ἀρχήν τις λέγοι τὸ κακὸν ὡς εἶναι δύο τῶν ὄντων ἀρχὰς, τὸ, τε ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, πολλὰ καὶ μεγάλα ἄτοπα συμβαίνει. τὸ γὰρ ἀρχικὸν τοῦτο ἀξίωμα ἐν ὂν καὶ κοινῶς ὑπάρχον ἀμφοτέροις ἐναντίοις οὖσι πόθον αὐτοῖς ἐφήκει, εἰ ὑπὸ μιᾶς αἰτίας πρὸς ἀμφοῖν οὔσης, πῶς δὲ ὅλως ἐναντία ταῦτα ἔσται μὴ ὑφ᾽ ἕν τι κοινὸν γένος τεταγμένα. οὐ γὰρ τὰ διάφορα ἁπλῶς ἐναντία ἐστι, οὐ γὰρ ἄν τις εἴποι τὸ λευκὸν ἐναντίον εἶναι τῷ θερμῷ, ἢ τῷ ψυχρῷ, ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ κοινὸν γένος πλεῖστον ἀλλήλων διεστηκότα ταῦτα ἐστιν ἐναντία. τὸ μὲν λευκὸν, τῷ μέλανι κοινὸν ἔχοντα γένος τὸ χρῶμα. ἄμφω γὰρ ὁμοίως χρώματα ἐστι. τὸ δὲ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, ὧν γένος ἡ ἁπτικὴ κατὰ ταῦτα ποιότης. διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον τὰ ἐναντία ἀρχὰς εἶναι ὅτι ἀνάγκη προϋπάρχειν αὐτῶν τὸ κοινὸν γένος, καὶ μέντοι, καὶ διότι ἀνάγκη πρὸ τοῦ πλήθους, τὸ ἓν εἶναι εἴπερ ἕκαστον τῶν πολλῶν ἐν ἀνάγκη εἶναι κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τοῦ πρώτου μέθεξιν, ἢ μηδὲν εἶναι ὅλως. ἔτι δὲ ἀνάγκη πρὸ πάσης ἰδιότητος ἀρχικὴν εἶναι μονάδα ἀφ᾽ ἧς πᾶσα ἡ ἰδιότης ἡ ἐν πολλοῖς μεμερισμένη ὑφίσταται. ἀπὸ γὰρ τοῦ θείου, καὶ ἀρχικοῦ καλοῦ πάντα τὰ καλὰ πρόεισι. καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης θείας ἀληθείας, πᾶσα ἀλήθεια. ἀνάγκη οὖν καὶ τὰς πολλὰς ἀρχὰς εἰς μίαν ἀρχὴν ἀνατείνεσθαι, οὔτινα μερικὴν ἀρχὴν οὖσαν ἐκείνην, ὥσπερ τῶν ἄλλων ἑκάστην, ἀλλ᾽ ἀρχὴν ἀρχῶν ὑπάρχουσαν πασῶν, καὶ ἐξῃρημένην,

τίθει, καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα ἐὰν τέκνον ἄλλου ἀποθάνῃ, ἢ γυνή, οὐ-
δείς ἐστιν, ὃς ἂν εἴποι, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ συμβὰν κατὰ τὰς
κοινὰς ἐννοίας, καὶ τῇ φύσει συμβαινούσας κρίνων τότε τὸ γεγο-
νός. τὸ γὰρ ἀποθανεῖν ἄνθρωπον, ἀνθρώπινόν ἐστι τῇ φύσει τοῦ ἀν-
θρώπου θνητοῦ ὄντος προσῆκον. ἀλλ᾽ ὅταν τὸ αὐτοῦ τινὸς ἀποθάνῃ,
εὐθὺς οἴμοι, καὶ τάλας ἐγώ, καὶ θρῆνοι, καὶ ζαπωδίαι, ὡς ἡμῖν μό-
νοις παρὰ φύσιν τινὸς συμβεβηκότος. ἐχρῆν δὲ μεμνῆσθαι πῶς
ἄλλου θρηνοῦντος διατιθέμεθα, ὅτι ἐφιστάνομεν τότε καλῶς μὴ τὸ
πρᾶγμα ταράττειν ἐκεῖνον φυσικὸν ὄν, καὶ ἐξ ἀνάγκης συμβαῖνον,
ἀλλὰ τὸ αὐτοῦ πάθος ὃ πέπονθε περὶ τὸ πρᾶγμα. δῆλον δέ ἐστι
ὅτι συμπάθειά τε ἄλογος, καὶ ὑπὲρ τὸ δέον γινομένη ψυχῆς λο-
γικῆς πρὸς σῶμα θνητόν, καὶ ὡς ἀποθανεῖν αὐτό, ἀλλ᾽ οὐ τὸ ζῆν, ὡς
ἀεὶ συνεσομένῳ. καὶ αὕτη μάλιστα ἐκπλήττει, καὶ θορυβεῖ τὸ ἀνέλ-
πιστον ἐποίει. ἐπεὶ δὲ ἐμελέτα τοῦτο, καὶ συνείθιζε τοῦτο κατὰ τὴν φαν-
τασίαν, οὐκ ἂν οὕτως ἐτάραττε, καὶ ἐλύπει. τεκμήριον δὲ τούτου ἐ-
ναργές οἶμαι ἐστί, τὸ καὶ τοὺς πάνυ περιπαθῶς ἐπὶ τούτοις διατι-
θέντας μετ᾽ ὀλίγον χρόνον διὰ τὴν συνήθειαν ὡς μηδενὸς γενομέ-
νου τοιούτου καταπραΰνεσθαι, καὶ τότε τὰς κατὰ φύσιν ἐννοίας
προβάλλεσθαι. ὅτι ἀνθρωπικόν ἐστιν, ὅτι τὸ θνητὸν ἀποθνήσκειν ἀνάγ-
κη, ὅτι καὶ ἡμεῖς ταχέως καταληψόμεθα. εἰ δὲ μετὰ τὸ συμβῆναι
διὰ τὸν συνεθισμὸν τοῦ χωρισμοῦ, ῥᾳδίως οὕτως αὐτὸν ὑποφέρομεν,
καὶ πρὸ τοῦ συμβῆναι οἶμαι διὰ τῆς ἐλπίδος πρὸς τὸν χωρισμὸν
συνεθιζόμενοι. οὐκέτι οὕτως αὐτὸν περιχαρῶς ὑποδεξόμεθα. αἴ-
τιον δὲ τὸ μὴ συνεχῶς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας τὰ τοιαῦτα συνε-
θίζεσθαι πρὸς αὐτά, οὐ μὴν τὸ τοῖς παροῦσιν ἀεὶ συντυποῦσθαι
τὰς ψυχὰς τὰς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ὥστε καὶ εὐημεροῦντας ἀεὶ
νομίζειν εὐημερεῖν. καὶ λυπηροῦ συμβαίνοντος τινός, μηδέποτε αὐ-
τοῦ ἐλπίζειν ἀπαλλάττεσθαι. ἕτερον δὲ οὐδὲν ἔλαττον τούτου, ἡ
πολλή, καὶ ἄμετρος περὶ τὰ τοιαῦτα συμπάθεια, δι᾽ ἥν, καὶ ἡ φαντα-
σία τοῦ χωρισμοῦ λυπηρότατον ἐστὶν αὐτοῖς. οὐδεὶς δὲ ἑκὼν τοῖς
λυπηροῖς ἐνδιατρίβει. τὴν οὖν συμπάθειαν μάλιστα μετρητέον κρί-
νοντάς τε ὀρθῶς, τί τὸ συμπάσχον, καὶ τίνι συμπάσχει, ὅτι ἀλλοτρίῳ

τατίθει, καὶ τὰ μείζονα. τέκνον ἄλλου τέθνηκεν, ἢ γυνή; οὐδείς ἐστιν, ὃς οὐκ ἂν εἴποι, ἀνθρώπινον. ἀλλ᾽ ὅταν τὸ αὐτοῦ τινὸς ἀποθάνῃ, εὐθύς, οἴμοι τάλας ἐγὼ βοᾷ. ἐχρῆν δὲ μεμνῆσθαι, τί πάσχομεν, περὶ ἄλλων αὐτὸ ἀκούσαντες.

θοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ ὅτι τὸ ἴσον, οὔτε ὑπερέχει, οὔτε ὑπερέχεται, καὶ ὅτι τὰ δὶς δύο τέσσαρα, αὗται οὖν αἱ ἔννοιαι, καὶ ὅσαι τοιαῦται κατὰ λόγον ὀρθὸν συστᾶσαι ἐν ἡμῖν, καὶ πολλῷ χρόνῳ βασανισθεῖσαι, ἀληθεῖς εἰσὶ, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐφαρμόττουσαι, αἱ δὲ ἴδιαι ἑκάστων ἔννοιαι, καὶ διαμαρτάνουσι πολλάκις. αἱ μὲν ἐξ αἰσθήσεως λαμβανόμεναι ἀπατωμένης, ὡς τὸ τὴν σελήνην ἴσην εἶναι τῷ μεγέθει τοῦ ἡλίου, ἢ ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου, ὡς ἡ λέγουσα πᾶσαν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, ἢ ἀπὸ λόγου ἀβασανίστου, ὡς ἡ λέγουσα δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, καὶ τὴν ψυχὴν σῶμα νομίζουσα. αὗται οὖν, καὶ αἱ τοιαῦται καθ᾽ ἃς διαφερόμεθα οὐ πάντως εἰσὶν ἀληθεῖς, ἀλλ᾽ ἐνίοτε αἱ ταύταις ἐναντίαι, καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἀπὸ τούτων ἡμῖν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καταμανθάνειν. ἣν εἶδε βούλημα φύσεως. τεκμήριον δὲ τοῦ τῶν μὲν ἰδίων ἀβεβαίου, τῶν δὲ κοινῶν βεβαίου, τὸ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον τὸ αὐτὸ πάθος ἄλλως μὲν ἐὰν αὐτὸς πάθῃ, ἐμπαθέστερον μᾶλλον, καὶ ἀλγεινότερον φέροντα, ἄλλως δὲ ὅταν ἄλλῳ συμβαῖνον αὐτὸ θεάσηται, ἀπαθέστερον γὰρ αὐτὸ τότε, καὶ ἀληθέστερον ὁρᾷ, καὶ συμφωνότερον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τοὺς μὴ πάσχοντας μὴ δὲ πάθει κρίνοντας, ἀλλὰ λόγῳ. καὶ τοῦτο ἐπὶ παραδείγματος εὐτελοῦς τῆς τοῦ ποτηρίου καταθραύσεως. ὅταν γὰρ ἄλλου παιδάριον κατάξῃ ποτήριον, πρόχειρον ἡμῖν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπαθῶς κρίνουσι λέγειν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστὶ, τὸ τὸν παῖδα ποτὲ ῥεμφθῆναι, καὶ προσκροῦσαι, ἢ ἀφεῖναι αὐτό. καὶ τὸ ὑάλινον προσκρουσθὲν, ἢ ἀφεθὲν καταχθῆναι. ὅταν δὲ τὸ ἡμέτερον καταχθῇ, καὶ ἀγανακτοῦμεν, ὡς καινοτέρου τινὸς ἐφ᾽ ἡμῖν γενομένου, καίτοι ᾔδει, καὶ τότε ἐννοεῖν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστίν. οὕτως οὖν φησὶ μετα

κακὰ ἐπὶ τὸ αὐτῆς μὴ τυχεῖν εὐφρανθήσεται. οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος τὴν δυσχέρανσιν τὴν ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν τῶν εἰρημένων τούτων διέλυσεν. εἴτε γὰρ ἀγαθὰ ταῦτα μεῖζον ἀγαθὸν ἐκ τοῦ μὴ τυχεῖν ὑπέδειξε τῷ βουλομένῳ τὴν πρὸς θεὸν ὁμοιότητα, εἴτε κακὰ, τὸ μὴ τυχεῖν ἀγαθόν ἐστιν. εἶτα ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ δικαίου ποιεῖται τὴν ἐπιχείρησιν. ἀπὸ μὲν τοῦ δυνατοῦ, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τὸν μὴ θεραπεύοντα τὸν ἑστιάτορα τῶν αὐτῶν παρ' αὐτοῦ τυγχάνειν ἂν οἱ θεραπεύοντες τυγχάνουσι. θεραπεία δὲ τούτων ἐστὶ τὸ φοιτᾶν ἐπὶ θύρας, τὸ παραπέμπειν ἐν ἀγορᾷ, τὸ ἐπαινεῖν τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα. καὶ γινόμενα ὁποῖα ποτ' ἂν ᾖ. σὲ οὖν μὴ ποιοῦντα ταῦτα, εἴπερ βούλει φιλοσοφεῖν, ἀδύνατον τυγχάνειν τῶν αὐτῶν, ὧν οἱ ποιοῦντες τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἄδικόν ἐστι, καὶ ἄπληστον τὸ μὴ διδόντα ἐκεῖνα, ἀνθ' ὧν πωλεῖ τὸ δεῖπνον, ἐθέλειν λαμβάνειν αὐτό, ἄδικον μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν. ἄπληστον δὲ τὸ καὶ τὸ δεῖπνον ἐθέλειν λαβεῖν, καὶ τὸ ὅσου πιπράσκεται μὴ δοῦναι, εἶτα ὅτι οὐδὲ ἔλαττον ἔχει τοῦ τοῦ δειπνοῦντος αὐτὸς μὴ δειπνῶν, δείκνυσιν οἰκείως ἀπὸ τοῦ τῆς θριδάκης παραδείγματος. ἔχοντος γὰρ ἐκείνου τὸ δεῖπνον ἔχεις σύ φησι τοῦ δείπνου τιμιώτερον, τὴν σαυτοῦ ἐλευθερίαν, τὸ μὴ ἐπαινεῖν ὃν οὐκ ἤθελες. τὸ μὴ ἀνέχεσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου. εἰ δὲ ταῦτα βούλει, καὶ τὸ δεῖπνον ἔχειν, καὶ ἄδικος εἶ καὶ ἄπληστος. καὶ τούτους ἂν ἀβέλτερος, ὅτι οὐχ ἕξεις τίνι συγκρινόμενος βελτίων φανήσῃ.

Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστιν, ἐξ ὧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. οἷον ὅταν γείτονος ἄλλο παιδάριον κατάξῃ τὸ ποτήριον, πρόχειρόν ἐστιν εὐθὺς λέγειν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστίν. ἴσθι οὖν ὅτι ὅταν, καὶ τὸ σὸν καταγῇ, τοιοῦτον εἶναί σε δεῖ, ὁποῖον ὅταν, καὶ τὸ τοῦ ἄλλου καταγῇ. οὕτω με-

Αἱ κοιναὶ τῶν ἀνθρώπων περὶ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ἔννοιαι καθ' ἃς οὐ διαφερόμεθα, ἀλλ' ὁμοδοξοῦμεν ἀλλήλοις, οἱ ἄνθρωποι, οἷον ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὠφέλιμόν ἐστιν, καὶ τὸ ὠφέλιμον ἀγαθὸν, καὶ ὅτι τῶν ἀγα

μα, ἢ ἀτιμία ἐστι, διὸ καταπεφρόνηκε τούτου τοῦ τμήματος τῆς διαιρέσεως. ἢ οὖν ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστιν. εἰ μὲν οὖν ἀγαθὰ, χαίρειν σε δεῖ φησιν, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν. ἐκεῖνος τουτέστι τῇ ἐν σοὶ δυνάμει, τῇ πᾶσι τἀγαθὰ βουλομένῃ συγχαιροῦσι τοῖς μετέχουσιν αὐτῶν. καὶ ὅρα πηλίκον ἀγαθὸν, ἐν τῇ δοκούσῃ ταύτῃ ἀτιμίᾳ, κρυπτόμενον ἐξέφηνα. ἡ γὰρ πρὸς θεὸν ὁμοίωσις κυρίως αὕτη ἐστὶν, ἧς οὐδὲν ἀγαθὸν μεῖζον τοῖς μετ᾽ αὐτόν ἐστιν. ὁ μὲν θεὸς δύναμιν ἔχων τὴν ἰσχυροτάτην πάσης δυνάμεως αἴτιος ὑπάρχων, καὶ βούλησιν τὴν ἀγαθοτάτην ἀγαθὰ μὲν πάντα, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι βουληθεὶς, ἐφ᾽ ὅσον δυνατόν ἐστι, παρισουμένης δὲ τῇ βουλήσει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, πάντα ἀγαθύνει, καθόσον ἑκάστῳ μετέχειν δυνατόν ἐστι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, δύναμιν μὲν ἔχειν τὴν ἀκροτάτην ἀδυνατεῖ πολλῶν, καὶ αὐτῶν τῶν μετὰ θεὸν τεταγμένων τῇ δυνάμει λειπομένη. βούλησιν δὲ ἔσχεν ἀπὸ θεοῦ αὐτεξούσιον πεφυκυῖα πᾶσι τὰ ἀγαθὰ βούλεσθαι, ὅταν αὐτὴ τοῦτο προαιρεθῇ. οὕτως οὖν κατὰ τοῦτο μάλιστα πρὸς θεὸν ὁμοιοῦται, καθόσον κατὰ ταύτην τὴν βούλησιν ἐνεργεῖ, κἂν μὴ δύνηται πάντα ἀγαθύνειν ὥσπερ ὁ θεὸς, ἀλλ᾽ ὅσα δύνηται ἀγαθύνουσα, τό γε ἐφ᾽ ἑαυτῇ πάντα ἀγαθύνει, καὶ ὅσα βούλεται. τότε γὰρ ἡ βούλησις; ὄντως ἐστὶ βούλησις, καὶ τελεία βούλησις, ὅταν ἡ δύναμις αὐτῇ πᾶσα τοῦ βουλομένου συνεργῇ, τῶν γὰρ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐσμὲν κύριοι, καὶ τὸ μὲν βούλεσθαι πᾶσι τἀγαθὰ, ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι. καὶ βούλεται ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος πάντας ἀνθρώπους εὖ ποιεῖν, καὶ οὐ τούτους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλογα ζῶα, καὶ φυτὰ, καὶ μέχρι τῶν ἀψύχων προάγει τὴν βούλησιν, οὐ μέντοι δύναται, ὅσα βούλεται. διότι ἡ μὲν βούλησις ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν. ἡ δὲ δύναμις αὕτη, οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν αἰτιῶν δεομένη, καὶ κρειττόνων ἡμῶν. καὶ διαφερόντως ἐν τῇ βουλήσει τὸ ἀγαθὸν ἔχομεν ὅτι αὐτὸ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι. τοῦτο μὲν οὖν τοιοῦτον. εἰ δὲ κατὰ φύσιν κακά ἐστι ταῦτα περὶ ὧν ὁ λόγος, μὴ δυσχέραινε, ἀλλὰ καὶ χαῖρε πάλιν ὅτι σὺ μὴ ἔτυχες αὐτῶν. οὕτως ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἀτιμίαν νομίσει τὸ μὴ τυγχάνειν τούτων, ἀλλὰ κἂν ἀγαθὸν ἢ ἐπὶ τῷ ἄλλον τυχεῖν κἂν

τῷ ὄντι. ὁ μὴ συμπαραπέμπων, τῷ συμπαραπέμποντι. ὁ μὴ ἐπαινῶν, τῷ ἐπαινοῦντι. ἄνισος οὖν ἔσῃ, καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προϊέμενος ταῦτα, ἀνθ' ὧν ἐκεῖνα πιπράσκεται, προῖκα αὐτὰ βούλῃ λαμβάνειν. ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται θρίδακες; ὀβολοῦ ἂν οὕτω τύχῃ. ἂν οὖν τις προέμενος τὸν ὀβολὸν, λάβῃ θρίδακας. σὺ δὲ μὴ προέμενος μὴ λάβῃς, μὴ οἴου ἔχειν ἔλαττον τοῦ λαβόντος. ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ τὸν ὀβολὸν ὃν οὐκ ἔδωκας. τὸν αὐτὸν τρόπον κἀνταῦθα. οὐ προσεκλήθης ἐφ' ἑστίασίν τινος; οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι, πόσου πωλεῖται τὸ δεῖπνον. ἐπαίνου δ' αὐτὸ πωλεῖ. θεραπείας πωλεῖ. δὸς οὖν τὸ διαφέρον, εἴ σοι λυσιτελεῖ τὸ πωλούμενον. εἰ δὲ κἀκεῖνα θέλεις μὴ προΐεσθαι, κἀκεῖνα λαμβάνειν, ἄπληστος, καὶ ἀβέλτερος ἔσῃ. οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δείπνου; ἔχεις μὲν οὖν, τὸ μὴ ἐπαινέσαι τοῦτον, ὃν οὐκ ἤθελες.

καταφρονῶν, ἐν ᾧ ἀτιμία δοκεῖ διάγειν προτιμωμένων αὐτοῦ πολλῶν, καὶ ἐν ἑστιάσει καὶ προσαγορεύσει, καὶ τῷ εἰς συμβουλὴν μᾶλλον ἐκείνου παραλαμβάνεσθαι, καὶ δίκαιον μὲν ἦν, καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν διαλύειν τὴν ἔνστασιν. εἰ γὰρ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἡμῶν ἀφ' ἡμῖν ἐστι, ταῦτα δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐκ ἂν εἴη ταῦτα ἡμέτερα ἀγαθά. ὁ δὲ, τοῦτον μὲν τὸν τρόπον παρῆκε τῆς λύσεως, καὶ ὡς κοινὸν, καὶ ὡς ἤδη ῥηθέντα· ἄλλῳ δὲ ἴδια μᾶλλον τοῦ προκειμένου χρῆται, καὶ ἄλλως ὠφέλειαν μείζονα ἀπὸ τῶν τοιούτων τοῖς καλῶς χρωμένοις παραδεικνύοντι. λέγει δὲ ὅτι ταῦτα ἐν οἷς ἄλλοι προτιμῶνται τὸν τῶν καλλίονα βίον αἱρουμένων, ἢ ἀγαθὰ πάντως ἐστὶν, ἢ κακά. προσκείσθω γὰρ τοῦ τελείου τῆς διαιρέσεως ἕνεκα, ἢ ἀδιάφοροι. πολλὰ γάρ ἐστι καὶ τοιαῦτα. ἀλλ' εἰ μὲν ἀδιάφορα οὐδὲν μᾶλλον τι-

πως ὁ τοιοῦτος αἱρεθήσεται ὡς ὑπερέχων τῶν ἄλλων, καὶ τὴν τοῦ ποιμένος πρὸς τὰ πρόβατα σώζων ἀναλογίαν. καὶ σύμβουλος ὡς ἔμφρων, καὶ στρατηγὸς δὲ τοῦ κατὰ πόλεμον ἔμπειρος τύχοι, ὡς ἀνδρικώτερος τῶν ἄλλων, καὶ εὐβουλότερος, καὶ γὰρ μὴν σωκράτης ἐν τῇ ἐπὶ δηλίῳ μάχῃ τὰ ἀριστεῖα ἔλαβε, καὶ διὰ τῶν πολεμίων ἀναχωροῦντι μόνῳ φασὶν οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἐπελθεῖν, πάντων τοῦ ἀνδρὸς καταπλαγέντων τὸ φρόνημα. ἀλλὰ, καὶ ξενοφῶν τοὺς μυρίους ἐκείνους διέσωσε, καὶ τῶν ὀλυμπίων ἐξεκηρύχθη. ἰστέον μέντοι ὅτι αἱ μοχθηρότεραι πολιτεῖαι, τὸ μὲν ὅλον βλαβεραὶ τῶν ψυχῶν εἰσιν, καὶ μάλιστα τὴν θείαν ἔλλαμψιν ἀναστέλλουσι, καὶ ἀτιμάζουσι τὰς καλλίονας ἐπιτηδεύσεις, καὶ τὰ τῆς εὐζωΐας παραδείγματα ἀφανίζουσι. διὸ καὶ πρὸς ἀρχὴν ὅλως εὐαγωγίας ταῖς ψυχαῖς ἐμποδίζουσι, καὶ πρὸς τὸ τάξιν ἐν αὐταῖς τὴν εὐαγωγίαν λαβεῖν. εἰ μέντοι τις ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ εὑρεθείη ψυχὴ θείᾳ μοίρᾳ κατευθυνομένη, ἤδη αὕτη σκληρότερον ἐν αὐτῇ γυμναζομένη, τελεωτέρα πρὸς ἀρετὴν ἀποδείκνυται, ἀληθὲς οὖν ὅτι πᾶσα τύχη, καὶ πᾶσα περίστασις, γαληνοτέρα τε, καὶ τραχυτέρα εἰς ὠφέλειαν συντελεῖ τῷ ἐν πᾶσιν ἀγαθὸν διὰ τῆς ἔμφρονος ἐκλογῆς ποριζομένῳ.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος μέρος τοῦ προτέρου δοκεῖ πρὸς τὰς λοιπὰς συστάσεις ὑπαντῶν τὰς ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἕξεως προσαγομένας. ὁ δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφων καὶ τὰ ἐκτὸς ἄλλοις καταλιμπάνων, καὶ τῆς τῶν πλουσίων καὶ δυναστευόντων θεραπείας

πάντα

Προετιμήθη σού τις ἐν ἑστιάσει. ἢ ἐν προσαγορεύσει. ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβουλίαν, εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτ' ἐστὶ, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος. εἰ δὲ κακὰ, μὴ ἄχθου. ὅτι σὺ αὐτῶν οὐκ ἔτυχες. μέμνησο δὲ ὅτι, οὐ δύνασαι μὴ ταὐτὰ ποιῶν πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι. πῶς γὰρ ἴσον ἔχειν δύναται, ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινὸς, τῷ φοιτῶντι. ὁ μὴ

μιουργόν. οὐδὲ ὅπλα διὰ τὸν σκυτέα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὁπλοποιόν. πᾶσα γὰρ πόλις τότε συμφερόντως ἑαυτῇ, καὶ δικαίως οἰκεῖται, ὅταν ἕκαστος τῶν ἐν αὐτῇ, τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἐκπονῶν, μὴ πολυπραγμονῇ, ἀλλ' ὁ μὲν χαλκεὺς, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν τοιούτων, τὸ ἑαυτοῦ ἔργον χρήσιμον τῇ πόλει παρέχει. ἐπεὶ δὲ φαίη ἂν ὁ φιλοσοφῶν, τί ἂν αὐτῇ χρήσιμος εἴην, πρὸς ὃν πάλιν καλῶς ὑπαντᾷ, ὡς εἰ ἄλλον τινὰ κατεσκεύαζες ἐν αὐτῇ πιστὸν, καὶ αἰδήμονα πολίτην, ἆρ' οὐκ χρειωδέστερόν τι αὐτῇ τοῦ χαλκέως ἐπόριζες, ὥστε μάλιστα μὲν ἂν, καὶ ἄλλους κατασκευάσῃς τοιούτους, τὰ μὲν, νουθετῶν καὶ διδάσκων. τὰ δὲ, παράδειγμα καλοῦ, καὶ ἀγαθοῦ πολίτου γινόμενος. εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ σαυτὸν αὐτοῦ παρέχων τοιοῦτον χρησιμώτερόν τε παρέχειν αὐτῇ ὧν οἱ ἄλλοι παρέχουσι. τίνα οὖν φησὶν ἕξω χώραν ἐν τῇ πόλει ὥσπερ ἕκαστος τῶν ἄλλων ἔχει. ὁ μὲν ἄρχων ὁ δὲ προπολεμῶν. ὁ δὲ, τῶν πρὸς τὸν βίον τι χρησίμων δημιουργῶν, αὐτὸς μὲν οὖν κοινῶς πρὸς τοῦτο ἀπήντησεν ὅτι ἣν ἂν δύνῃ χώραν ἔχειν πρὸς τὴν πόλιν φυλάττων τὸν πιστὸν, καὶ αἰδήμονα ταύτην ἔχε, εἰ δὲ εἰς χρήματα, καὶ βαλανεῖα, καὶ στοὰς, βουλόμενος ὠφελεῖν ἀποβάλλῃς τὸ πιστὸν, καὶ αἰδήμον, οὐδὲ εἰς ἐκεῖνα ἴσως ὠφελήσεις αὐτὴν, ἅπαξ ἄπιστος, καὶ ἀναιδὴς ἀποτελεσθείς, τί δὲ κάλλιον αὐτῇ πιστοὺς ἔχειν, καὶ αἰδήμονας πολίτας, ἢ στοὰς, καὶ βαλανεῖα. ἀλλὰ ζητητέον τίνα χώραν ὁ φιλοσοφῶν ἐν τῇ πόλει κατέχει, ἢ μάλιστα μὲν τὴν ἀνθρωποποιὸν, καὶ πιστῶν, καὶ αἰδημόνων πολιτῶν δημιουργόν. ἔργον γὰρ ἕξει οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἑαυτόν τε, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ προσήκοντα βίον ἀποκαθιστᾶν. κοινός τε πάντων ἔσται πατὴρ, καὶ παιδαγωγὸς, διορθωτής τε, καὶ σύμβουλος. καὶ κηδεμονικὸν πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχων, καὶ συνεργὸς ὢν παντὸς ἀγαθοῦ, τοῖς μὲν εὐημεροῦσι συνηδόμενος, τοῖς δὲ λυπουμένοις συνταλαιπορῶν παραμυθούμενος αὐτοὺς, καὶ ἁπλῶς ἐκεῖνα πράξει ἅπερ ὀνομίζων ἔργον ἴδιον ἔχειν, καὶ χώραν ἐν τῇ πόλει, τὴν πάντων ἀνθρώπων εὐποιητικὴν ἐπιμέλειαν ἐφ' ὅσον δύναται. εἰ δὲ καὶ πρὸς ὅτι τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιτηδευμάτων ἀποκεχωρισμένον αὐτὸν ἐθέλοις ἰδεῖν. ἐν μὲν ταῖς ἀγαθαῖς, πολιτείαις, καὶ ἄρχων πάν-

τοι καὶ ἄνισοι. ἄνισοι μὲν ὅτι, καὶ ἄφιλοι. ἡ γὰρ φιλότης ἰσότης ὡς ἔλεγον οἱ πυθαγόρειοι. καὶ ὅτι ἄνισόν ἐστι τὸ ἐλέσθαι κακῶν τῷ αἰσχίστῳ περιβαλεῖν τὸν φίλον διὰ τὸ ἀποπλῆσαι τὴν ἄλογον αὐτῶν ὄρεξιν. ἀγνώμονες δὲ, καὶ ὡς τῷ δόντι ἑαυτὸν εἰς συμπεριφορὰν αὐτοῖς τοιαῦτα προστάττοντες, καὶ ὡς μὴ δυνάμενοι διακρῖναι τὴν διαφορὰν, οὔτε ἀπόλλυσιν ὁ φίλος πειθόμενος αὐτοῖς, καὶ οὔτε αὐτοὶ περιποιήσονται, ὅτι ἐκεῖνο μὲν ἀγαθὸν τὸ μέγιστον αὐτῷ. τοῦτο δὲ, οὐ μόνον ἀγαθὸν τούτων ἴδιον, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ κακόν. ἀγνώμονας δὲ αὐτοὺς, καὶ ἀνοήτους ἴσως, καὶ διὰ τὸ ἐφεξῆς ἐπαγόμενον καλεῖ. ὅτι ἀργύριον πιστοῦ φίλου προτιμῶσι, καὶ αἰδήμονος. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐναργέστερον δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἔσται τοῖς φίλοις ὁ τοιοῦτος ἄχρηστος, ἀλλὰ καὶ χρησιμώτερος τῶν περιζόντων ἀργύριον. εἰ γὰρ καὶ τῶν οἰκετῶν οἱ πιστοὶ, καὶ αἰδήμονες χρησιμώτεροι τῶν τεχνικῶν, καὶ ἐργατικῶν εἰσι, καὶ τιμιώτεροι τοῖς δεσπόταις, πόσῳ μᾶλλον, οἱ τοιοῦτοι φίλοι τῶν ποριζόντων ἀργύριον τιμιώτεροι τοῖς ἔμφροσιν ἔσονται, καὶ γὰρ πρὸς συνδιαγωγὴν, καὶ συμβουλὴν οὗτοι, καὶ πρὸς φυλακὴν τῶν φιλτάτων, καὶ τιμίων, καὶ ἐν κινδύνοις, καὶ νόσοις, καὶ μέχρι θανάτου, οἱ πιστοὶ φίλοι χρησιμώτεροι δείκνυνται, οὐδὲν ἀπαίδοντες, τῶν χρωμένων αὐτοῖς φίλων. εἰ οὖν φίλοι ὄντως εἰσὶ συλλήψονται τῷ φίλῳ εἰς τὸ, πιστὸν διαμένειν, καὶ αἰδήμονα, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῶν χρησιμώτερον ἀποβλέποντες, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα πράττειν ἀξιώσουσι, δι' ὧν, καὶ τὸ φίλος εἶναι πιστὸς, καὶ χρήσιμος τοῖς φίλοις ἀπολέσει. Δυνατὸν μὲν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν, καὶ ταύτην λῦσαι τὴν ἔνστασιν ὅτι τοῦ ἐπὶ σοὶ κύριος εἶ. τίς δέ σοι εἶπεν ὅτι τῶν ἐπὶ σοί ἐστι, στοὰς, καὶ βαλανεῖα τῇ πατρίδι περιποιεῖν. τίς δὲ δύναται ἑτέρῳ δοῦναι ἃ μὴ ἔχει αὐτός. κἂν ἀκούσῃ κτῆσαι οὖν ἵνα, καὶ ἡ πατρὶς ἔχῃ, τὰ πρότερα ἐκεῖνα ἐπαγαγεῖν, ἀλλ' ἐάσας ταῦτα ἡμῖν, ὡς κοινὰ συννοεῖν, εἰδικωτέραν καὶ προσφυεστέραν μετὰ πολλῆς ἐνεργείας τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀπόκρισιν γοργῶς ἐποιήσατο, τί πρὸς σὲ τοῦτο εἰπὼν εἰ διὰ σὲ ἡ πατρὶς στοὰς οὐκ ἔχει, καὶ βαλανεῖα. οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα διὰ τὸν χαλκέα ἔχει, ἀλλὰ διὰ τὸν τῶν ὑποδημάτων δη-

ἐὰν σὺ θέλῃς κατὰ φύσιν, ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι. καὶ τὸν τόπον οὖν τοῦ ἀγαθοῦ ἐν σαυτῷ ἔχων καὶ δυνάμενος ἐν αὐτῷ πολλοῦ ἄξιος εἶναι, διατί λέγεις οὐδεὶς οὐδαμοῦ εἶναι, δηλονότι διὰ τὸ τέως ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ ἀγαθὸν τίθεσθαι. ὧν ἀνάγκη καταφρονεῖν τὸν γνησίως φιλοσοφοῦντα, ἀλλὰ κἂν ἐγὼ σπω. δυνάμαι ἐν ἐμαυτῷ πολλοῦ ἄξιος εἶναι. οἱ φίλοι φησὶν ἀβοήθητοι ἔσονται, τοῦ πρόσω προκεκοφότος ὁ λόγος. οὗτος γὰρ ὅσον μὲν ἐφ' ἑαυτῷ καταφρονεῖ πολλάκις τῶν ἐκτὸς, ὀρέγεται δὲ βοηθεῖν τοῖς φίλοις, ἀγαθὸν νομίζων αὐτὸ, καὶ καλὸν ὑπάρχειν, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ χρημάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ πολιτικῆς δυνάμεως ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ ἄχρηστος εἶναι τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις. λύει οὖν, καὶ ταύτην τὴν ἔνστασιν, ἀπό τε τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ χρησιμώτερον εἶναι φίλον τοῦ χρήματα, καὶ δυναστείας πορίζοντος, τὸν ἑαυτὸν πιστὸν εἰς τὴν φιλίαν παρεχόμενον. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ ἐφ' ἡμῖν ὅτι χρήματα, καὶ πολιτικαὶ δυναστεῖαι, καὶ τιμαὶ, οὐκ εἰσὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν. εἰ μὲν γὰρ ἔχων τύχοι τὶς τῶν φιλοσοφούντων διδότω προθύμως λαμβάνειν χάριν μᾶλλον ἐκ τούτου, ἢ διδόναι νομίζων. εἰ δὲ μὴ ἔχει, οὐδὲ ἀδικεῖ τὴν φιλίαν. τίς γὰρ δύναται δοῦναι ἑτέρῳ ἃ μὴ ἔχει αὐτός. κτῆσαι οὖν φασὶν οἱ φίλοι, ἵνα ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς. ἀλλ' εἰ μὲν δυνατὸν κτήσασθαί με μένοντα, καὶ πρὸς ὑμᾶς πιστὸν φίλον, καὶ μετὰ ἐμαυτὸν πάντων κεκαθαρμένον τῶν αἰσχύνην τῷ φιλοσόφῳ φερόντων, δείκνυε τὴν ὁδὸν καὶ κτήσομαι. καὶ ἔοικεν ὁ ἀνὴρ οὕτως ἐνδιδόναι, καὶ χρηματίζεσθαι ποτὲ διὰ τοὺς φίλους, καὶ πολιτικῆς ἀνέχεσθαι δυνάμεως, ἐὰν ᾖ δυνατὸν πορίζεσθαι ταῦτα. καὶ ἔχειν διασώζοντα τὸν κατὰ φύσιν ἑαυτῷ προσήκοντα βίον, εἰ δὲ ἀδύνατον ὡς ἐπιτοπλεῖστόν ἐστι τοῦτο, καὶ ἀνάγκη ταῦτα βουλόμενον περιποιήσασθαι τὴν ἔνστασιν ἀπολέσαι τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ, δηλονότι τὸ κτῆσαι, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν, τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν αἰτοῦσιν ἀπολέσαι, τουτέστι τὸ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀγαθὸν, ἵνα ἑαυτοῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ ἑαυτῶν περιποιήσωνται. οὐ γάρ ἐστιν ἃ ζητοῦσιν τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ τῆς λογικῆς, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος, ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλ' ὀρεκτὰ τῶν ἄλλων ὀρέξεων, ἀγνώμονες οὖ-

λον, ἢ ἐν αἰσχρῷ. καὶ γὰρ καὶ περισκελέστερον ἀπήγγελταί πως τὸ ῥητείδιον. ἔοικε δὲ τὸ μὴ δύνασθαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ὡς ἀπὸ προφανεστέρου, ὡς γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ καλὸν ἐκφανέστερόν ἐστιν, ἐπανορθοῦν αὐτοῦ τὴν κρυφιότητα ὡσεί, διὸ θέλγει, καὶ κηλεῖ τοῦτο, καὶ καλεῖ πρὸς ἑαυτὸ, καὶ ἔρωτα πᾶσιν ἐναποτίκτει τῆς πρὸς αὐτὸ ἐπιστροφῆς, οὕτω καὶ τὸ αἰσχρὸν προφανέστερον, καὶ προδηλότερόν ἐστι τοῦ κακοῦ. αἰσχρὸν δὲ λέγεται, τὸ ταῖς ἡδοναῖς παρὰ τὸ προσῆκον κεχρῆσθαι. τοῦτο δὲ κατὰ προαίρεσιν, καὶ οὐ δι' ἄλλον συμβαίνει. τὸ γὰρ ἥδεσθαι ἡμέτερόν ἐστι κίνημα, οὐ μᾶλλον, οὐ δύναταί τις ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον ἤπερ ἐν αἰσχρῷ. δῆλον δὲ καὶ ἐν κακῷ οὐκ ἔστι δι' ἄλλον. εἰ οὖν μὴ δύναταί τις ἐν αἰσχρῷ δι' ἄλλον; οὐ μᾶλλον δὲ ἐν κακῷ εἶναι δυνατὸν δι' ἄλλον ἤπερ ἐν αἰσχρῷ, δῆλον δὲ ὅτι, καὶ ἐν κακῷ οὐκ ἔστι δι' ἄλλον εἴπερ μηδὲν μᾶλλον ἔχει τὸ ἐν κακῷ τοῦ ἐν αἰσχρῷ εἶναι. καὶ γὰρ τὸ κακὸν ἐφ' ἡμῖν ὁμοίως ἐστὶν, ὥσπερ τὸ αἰσχρόν. μήποτε δὲ ἐκφαντικώτερος ὁ λόγος ἔσται τὸ ἀρνητικὸν μόριον ὑπερβιβαζόντων ἡμῶν, ἵνα ᾖ μᾶλλον οὕτως ἤπερ ἐν αἰσχρῷ, καὶ λέγοι ἂν ὅτι, οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἵνα ἐκ τοῦ μᾶλλον ἡ κατασκευὴ τοῦ λόγου ληφθῇ. ἔχει δὲ ἀλήθειάν τινα ὁ λόγος, εἰ ἐννοήσαιμεν, ὅτι τὸ μὲν κακὸν, καὶ αἰσχρὸν οἱ ῥήτορες τῷ ἐπαινετῷ, καὶ ψεκτῷ χαρακτηρίζουσι τῆς κρίσεως ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐξαρτῶντες. τὸ δὲ συμφέρον, καὶ ἀσύμφορον, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν τὸ ὠφέλιμον, καὶ βλαβερὸν ἤτοι τὸ ἀγαθὸν, καὶ κακὸν οὐ θέσει τινὶ, οὐδὲ κρίσει ἀνθρώπων, ἀλλὰ φύσει λέγουσιν ὑπάρχειν. ὡς πρὸς ταύτην οὖν τὴν ὑπόθεσιν τὴν τὸ αἰσχρὸν τῆς κρίσεως τῶν ψεγόντων, εἶπεν οὐ δυνατὸν μᾶλλον ἐν κακῷ δι' ἄλλον εἶναι ἤπερ ἐν αἰσχρῷ. εἰ οὖν ἐν αἰσχρῷ μὴ δυνατὸν εἶναι δι' ἄλλον, ὡς εἴρηται πρότερον. μᾶλλον δὲ οὐ δυνατὸν ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἤπερ ἐν αἰσχρῷ δηλονότι, τελέως ἀδύνατον ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον. πῶς δέ φησι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ἐὰν μὴ δύναμιν πολιτικὴν ἔχεις, ἐπελάθου ὅτι οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν, τὸ ἀνθρώπινον ἀλλ' ἐν ὀρέξει ἐκκλίσει, καὶ ὅλως τοῖς ἐπὶ σοὶ ἐν οἷς ἔξεστί σοι πολλοῦ ἀξίῳ εἶναι,

ἐὰν σὺ θέλῃς

τῆς ἀνωφελὴς ἂν εἴης αὐτῇ. τίνα οὖν φησὶν ἕξω χώραν ἐν τῇ πόλει, ἣν ἂν δύνῃ. φυλάττων ἅμα τὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα. εἰ δ' ἐκείνην ὠφελεῖν βουλόμενος; ἀποβαλεῖς ταῦτα, τί ὄφελος ἂν γένοιο, ἀναιδὴς, καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθείς.

δρες ἀριπρεπέες τε λέγουσι κατὰ τὸν Ὅμηρον ἄτιμος βιώσομαι καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ, καὶ λύει δυνάμει συλλογιζόμενος οὕτως. ἡ ἀτιμία κακὸν, τὸ κακὸν ἐφ' ἡμῖν ὥσπερ καὶ τὸ ἀγαθόν. τὸ δὲ ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἂν δι' ἄλλον, ἢ ὑπ' ἄλλου ὑπάρχοι ἡμῖν. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐφ' ἡμῖν ἔτι ἐλέγετο. ἡ ἄρα ἀτιμία, ὅταν παρῇ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν ἡμῖν ἐστὶν, κἂν ἀτιμάζωσί τινες ἔξωθεν, κἂν μὴ ἀτιμάζωσιν. ὥστε οὐ χρὴ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀτιμίαν δεδοικέναι, οὐδὲ ἀτιμίαν ὅλως νομίζειν αὐτήν. εἴπερ ἡ ἀτιμία κακὸν οὖσα ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἀλλ' ἴδωμεν λοιπὸν, καὶ τὰ λήμματα τὰ παραληφθέντα πῶς ἔχουσι ἀληθείας. ἡ ἀτιμία φησὶ κακόν ἐστι. εἰ γὰρ τὸ ἀγαθὸν τίμιόν ἐστιν ὡς πάντες ὁμολογοῦμεν, τὸ ἄτιμον καὶ ἡ ἀτιμία κακὸν ἂν εἴη. εἰ γὰρ ἀγαθὸν ἦν, τίμιον ἂν ἦν, καὶ οὐκ ἄτιμον. ἔτι δὲ καὶ ἡ τιμὴ ἀγαθόν ἐστιν, εἴπερ τοῖς ἀγαθοῖς προσήκει πᾶσι, καὶ γὰρ θεῷ καὶ τοῖς κρείττοσι, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡ τιμὴ προσήκει, κατὰ τὸ ἀγαθή ἐστι, δῆλον ὅτι ἡ ἀτιμία κακὸν ἂν εἴη. εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρξει. ἐναντίον δὲ τιμὴ μὲν ἀτιμία. ἀγαθῷ δὲ κακόν. ὅτι δὲ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, καὶ κακὸν αὐτεξουσίων ὄντων, ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ προαιρέσει, καὶ οὐδὲν μὴ κατὰ προαίρεσιν ἡμῶν ἐστι γινόμενον, ἢ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, δέδεικται οἶμαι πρότερον, καὶ οὐ χρὴ πάλιν ταῦτα λέγειν. εἰ οὖν ἐφ' ἡμῖν ἡ ἀτιμία, καὶ ἐν ἡμῖν ἐστιν ὅταν παρῇ, οὐκ ἄτιμοι διὰ τὰ ἐκτὸς εἴημεν κἂν τελέως αὐτῶν καταφρονήσωμεν. εἰ γὰρ μή ἐστιν ἐφ' ἡμῖν τὸ μὴ τυχεῖν ἀρχῆς, ἢ τὸ παραληφθῆναι εἰς συμβουλὴν, ἢ εἰς ἑστίασιν, τὸ μὲν τυχεῖν τούτων, οὐκ ἂν εἴη κακὸν ἡμέτερον. ὥστε οὐδ' ἡ ἀτιμία. εἴπερ ἡ ἀτιμία κακὸν, ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον οὐ μᾶλ

ξω διαζοφὰς. ἂν μὴ
κολάσω τὸν οἰκέτην
πονηρὸς ἔσται. οἱ δὲ
ἤδη προκεκοφότες,
ταῦτα μὲν ὡς μι-
κρὰ περιπτύουσι, καὶ
θαῤῥοῦσιν ὅτι κἂν
οὕτως ἄχρηστοι πρὸς
τὸ πᾶν εἶεν ἔργον ὡς
ὑπὸ λιμοῦ διαφθαρῆ-
ναι. ὑπὸ δὲ τῆς τῶν
καθηκόντων ἀποδό-
σεως, καὶ ὡς ἀγα-
θῆς, καὶ ὡς τιμίας
οὔσης περιεσῶνται
τῆς γὰρ καθαρωτά-
της τιμῆς ὀρέγον-
ται οὗτοι, καὶ τὴν ἀτι-
μίαν ἐκκλίνουσι, καὶ
φίλοις ἐπικουρεῖν
βούλονται, καὶ πα-
τρίδι ἀπὸ τούτων
φέρουσι τὰς εὐστά-
σεις, ὡς διαλύειν
νῦν ὁ Ἐπίκτητος κα-
λῶς διασπασῶν ἐξελ-
θὼν. καὶ πρώτην μὲν
τὴν κοινὴν τίθησι τὴν
ἀπὸ τῆς ἀτιμίας ἀ-
λημμοσύνην, ὅτι ἀνα-
χωρῶν τῶν ἐκτὸς, καὶ
τῆς ἀγορᾶς οὐκ ἂν-

σοῦ ἀργύριον; οὐδὲ πολίτας Ῥωμαίων
αὐτοὺς ποιήσεις; τίς οὖν σοι εἶπεν ὅτι ταῦ-
τα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐχὶ δὲ ἀλλότρια
ἔργα. τίς δὲ δύναται δοῦναι ἑτέρῳ,
ἃ μὴ ἔχει αὐτός; κτῆσαι οὖν φησιν, ἵνα
καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν. εἰ δύναμαι κτήσασθαι,
τηρῶν ἐμαυτὸν αἰδήμονα, καὶ πιστὸν, καὶ με-
γαλόφρονα, δείκνυε τὴν ὁδὸν, καὶ κτή-
σομαι. εἰ δ' ἐμὲ ἀξιοῦτε, ἀγαθὰ τὰ ἐμαυ-
τοῦ ἀπολέσαι, ἵν' ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περι-
ποιήσησθε, ὁρᾶτε ὑμεῖς, πῶς ἄνισοί ἐστε
καὶ ἀγνώμονες. τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον.
ἀργύριον, ἢ φίλον, αἰδήμονα, καὶ πιστόν.
εἰς τοῦτο οὖν μοι μᾶλλον συλλαμβάνετε. καὶ
μὴ δι' ὧν ἀποβαλῶ αὐτὸ, ταῦτά με πράττειν
ἀξιοῦτε. ἀλλ' ἡ πατρὶς φησὶν ὅσον ἐπ' ἐμοὶ,
ἀβοήθητος. πάλιν ποίαν ταύτην βοήθειαν.
στοὰς οὐχ ἕξει διὰ σὲ, οὔτε βαλανεῖα; καὶ τί
τοῦτο. οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν
σκυτέα. οὐδὲ ὅπλα διὰ τὸν χαλκέα. ἱκα-
νὸν δὲ, ἂν ἕκαστος ἐκπληρώσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔρ-
γον. εἰ δὲ ἄλλον τινὰ αὐτῇ κατεσκεύαζες
πολίτην πιστὸν, καὶ αἰδήμονα, οὐδὲν ἂν
αὐτὴν ὠφέλεις; ναί. οὐκοῦν οὐδὲ σὺ αὐ-

σθαι πρὸς ἑαυτὸν οὗτος ἐστὶν ἐντιμότερος, καὶ τοῦ δοκεῖν ὀρέγεται, ὡς τεκμήριον τοῦ εἶναι ἀγαθός. διὸ οὕτως εἶπεν. ἀρκοῦ τῷ εἶναι· εἰ δὲ καὶ δοκεῖν θέλεις, καὶ κριτὴς μέντοι σεαυτοῦ λοιπὸν δύνασαι εἶναι, σεαυτοῦ φαίνου φησὶ, καὶ ἱκανόν ἐστι, μηδέποτε δὲ, καὶ ἄλλην τινὰ χρείαν δηλοῖ τοῦτο τὸ κεφάλαιον. δοκεῖ γάρ μοι ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἀνὴρ ἀσφαλῶς χρώμενος τοῖς λόγοις, ὅταν εἰάσῃ τὸ παρακούεσθαι δυνάμενον, δι' οὓς τὴν παρακοὴν διορθοῦν. εἰπὼν γὰρ πρότερον ὅτι ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντες οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσονται. ἂν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα. καὶ δόξας τῆς ἔξωθεν κρίσεως ἐξαρτᾶν τὸν ἀκούοντα, διαζεύγνυσι τῶν ἐκτὸς ἀναχωρίζει, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τοὺς ἐκτὸς δοκήσεως ἔξω τὴν ψυχὴν ἑλκούσης, καὶ ῥυπαινούσης αὐτὴν, εἰς ἑαυτὴν ἐπανάγει καθαρωτάτην οὖσαν, καὶ μηκέτι μάταιον ἀλλὰ χρείαν τινὰ παρεχομένην. τὸ γὰρ δοκεῖν τοῖς ἔμφροσι κριταῖς ἀγαθὸν εἶναι, τεκμήριον ὄντως ἱκανόν ἐστι τοῦ εἶναι ἀγαθόν. καὶ πρὸς τοῦτο οἶμαι βλέπων, εἶπε τὸ σαυτῷ φαίνου καὶ ἱκανόν ἐστι.

Οὗτοί σε οἱ διαλογισμοὶ μὴ θλιβέτωσαν, ἄτιμος ἔσομαι. καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. εἰ γὰρ ἡ ἀτιμία ἐστὶ κακὸν. οὐ δύναμαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. μήτι ἐστὶν οὖν σὸν ἔργον τὸ ἀρχῆς τυχεῖν, ἢ παραληφθῆναι ἐφ' ἑστίασιν; οὐδαμῶς. πῶς οὖν ἔτι τοῦτ' ἐστὶν ἀτιμία, πῶς δὲ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ὃν ἐν μόνοις εἶναι δεῖ τοῖς ἐπὶ σοί. ἐν οἷς ἔξεστί σοι εἶναι πλείστου ἀξίῳ. ἀλλά σοι οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσονται. τί λέγεις τὸ ἀβοήθητοι; οὐχ ἕξουσι παρὰ

Τῶν ἐπιστρεφομένων πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐπιμέλειαν ἄλλοι ὑπ' ἄλλων περισπῶνται τινῶν, καὶ ἀπ' ἐκείνων τὰς ἐνστάσεις ἑαυτοῖς τε, καὶ τοῖς προτρέπουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προβάλλονται. καὶ οἱ μὲν νῦν ἀρχόμενοι παιδεύεσθαι ταπεινοί, ἔτι καὶ ἀτελεῖς ὄντες, λέγουσιν ἂν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἕ

τιμὴν μὴ δι' αὐτήν, καὶ τοὺς τιμῶντας ἁπλῶς ἀγαπῶμεν, καὶ ἔξω τιθέμεθα τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τεκμήριον αὐτὴν ποιούμεθα τοῦ ἔχειν τι ἀγαθόν, καὶ τιμῆς ἄξιον. διόπερ τὴν τοῦ τυχόντος τιμὴν ἀποδεκτέον, ἀλλὰ τὴν τῶν ἐμφρόνων, ὧν τῇ μαρτυρίᾳ πιστεύειν ἀσφαλές.

Ἐάν ποτέ σοι γένηται ἔξω στραφῆναι πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσαι τινί, ἴσθι ὅτι τὴν ἔνστασιν ἀπώλεσας. ἀρκοῦ οὖν ἐν παντὶ τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ.

Εἰπὼν ὅτι τῶν βελτίστων φαινομένων ἔχεσθαι δεῖ ὡς ὑπὸ θεοῦ τεταγμένων εἰς ταύτην τὴν χώραν, καὶ ὅτι ἐὰν μὲν ἐμμείνῃς τοῖς καλῶς δεδογμένοις αὐτοῖ σε θαυμάσονται οἱ πρότερον καταγελῶντες. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα, κοινῶς πρὸς ταῦτα ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὰ ἔξω στραφῆναι ἐπὶ τῷ ἀρέσαι τινί, λύει τὴν φιλόσοφον ἔνστασιν, τὴν εἰς ἑαυτόν, καὶ τὰ κρείττονα βουλομένην ἐστράφθαι. ἀρκοῦ οὖν φησὶν ἐν παντὶ τῷ εἶναι φιλόσοφος, τουτέστι τῷ ἀγαθὸς ἀνὴρ εἶναι. εἰ δὲ μὴ ἀρκεῖσθαι τὸ εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκφαίνεσθαι βούλει, τὸ σὸν ἀγαθόν, ἐπειδὴ τὰ ὄντως ἀγαθὰ καὶ καλὰ προλάμπει, καὶ μᾶλλον ἄν τις πιστεύοι ἀγαθὸς εἶναι, καὶ διαφαίνοιτο αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης. καὶ τότε φησὶ μὴ πρὸς τὰ ἐκτός, καὶ τοὺς πολλοὺς ἀποτείνου, τοὺς μηδὲ ἀξίους ὄντας τῶν τοιούτων κριτάς, ἀλλὰ σεαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανόν ἐστι. φιλοσοφοῦντα γὰρ ἤδη πρὸς γὰρ τοιοῦτον ὁ λόγος, ἅμα μὲν τὴν σεαυτοῦ ἔνστασιν φυλάξεις, εἰς ἑαυτὸν ἐπεστραμμένος, ἅμα δὲ καὶ κριτὴν σεαυτοῦ σεαυτὸν ἕξεις, καλλίονα τῶν πολλῶν. καὶ ὅρα τὴν διαφορὰν τοῦ προτέρου τοιούτου ῥηθέντος πρὸς τὸν ἀρχόμενον παιδεύεσθαι, καὶ τοῦ νῦν πρὸς τὸν ἤδη φιλοσοφεῖν ἐπιθυμοῦντα. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἔλεγε μηδὲν βούλου δοκεῖν ὅλως ἐπίστασθαι, ἐπειδὴ τοῖς ἐκτὸς ἐκεῖνος ἠβούλετο πάντως δοκεῖν, καὶ πρὸς ἐκείνην τὴν δόξαν ἐπτοημένος. καὶ οὔπω κριτὴς ὢν ἑαυτοῦ ἀξιόχρεος. ἐνταῦθα δὲ ἐπειδή, καὶ στρέφεσθαι πρὸς

τομένου ὁμαλῶς, καὶ συνεχῆ τὴν κρίσιν πρὸς τὰ αὐτὸ τῶν ἐκ-
τὸς διασώζοντα. παραγγέλλει οὖν τοῖς ἐπιθυμοῦσι φιλοσοφίας
τοῦτο μὲν τὸ πάθος φυλάττεσθαι, ὡς καὶ ἀνθρώποις ἐσυγημένον, καὶ
τὸ ἐπιβουλεύεσθαι ῥᾳδίως, καὶ δικαίως τοῖς ἔχουσιν αἴτιον. κα-
θαρροῦντα δὲ αὐτοῦ μὴ ἐπιστρέφεσθαι πρὸς γέλωτας, καὶ μώκους,
καὶ ὀνειδισμοὺς δὲ ἐννοοῦντας τί ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ τί τῇ τοιαύ-
τῃ φύσει προσήκει. ἀλλὰ βεβαίως ἐμμένειν τῇ τοῦ βελτίονος βίου
αἱρέσεως, ὡς ὑπὸ θεοῦ προτεταγμένον ἐπὶ ταῦτα. τὸ γὰρ μέγιστον
τῶν ἐκ θεοῦ δωρηθέντων ἀνθρώποις, φιλοσοφία ἐστί. δηλοῦσι δὲ καὶ
οἱ καταγελῶντες αὐτοὶ μεγάλην μὲν ἔχοντες ἔννοιαν φιλοσο-
φίας. ἡμᾶς δὲ ὡς ἀναξίους αὐτῆς διασύροντες ὅταν λέγωσιν,
ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθεν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐὰν πρᾴως,
καὶ μετρίῳ ἤθει τὴν στάσιν μέχρι τέλους διαφυλάξωμεν, θαυμά-
σωσι, καὶ αὐτὸ τὸ φιλοσοφίας κάλλος, καὶ μέγεθος ἐν τῷ πρότε-
ρον καταγελωμένῳ ὁρῶντες. ἐὰν δὲ ἡττηθεὶς φησὶ τοῦ γέλωτος
αὐτῶν παραλύσῃς τὴν στάσιν, καὶ ἐπανέλθῃς πρὸς τὰ πρότε-
ρον, διπλοῦν τότε προσλήψῃ καταγέλωτα. καὶ γὰρ ὁ ἐν ἀρχῇ
γέλως προκόψαντος μὲν, καὶ θαυμασθέντος ὑπὸ τῶν καταγελών-
των, οὐδὲν ἦν πρὸς σέ, ἀλλ᾽ εἰς ἐκείνους ἀντέστραπτο τοὺς καταγελῶν-
τας. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, καὶ ἐκείνου τοῦ γέλωτος γέγονας
ἄξιος ἐπὶ κοθόρνῳ ῥόπαλον ἐπιχειρήσας λαβεῖν. καὶ μέχρι ζωῆς
δὲ τέλους, καὶ ἐπισεσυρμένης φιλοσοφίας προσελθὼν, καὶ δεύτε-
ρον ἐπεσπάσω πάλιν δικαίως τὴν τάξιν λιπὼν, ἐν ᾗ κατετά-
χθης, καὶ ὑπὸ φαύλων οὔπω πολεμίων γέλωτος, καὶ μώκου, καὶ
τῶν τοιούτων ἀπ᾽ αὐτῆς ἐξωσθείς. διπλοῦν οὖν ὄντως ὁ τοιοῦ-
τος προσλήψεται καταγέλωτα δικαίως, καὶ ἀνοήτων ἡττηθεὶς μη-
δὲν πρὸς αὐτὸν ὄντι, ἢ τὴν στάσιν διεφύλαξε. μὴ διαφυλάξας δὲ,
δίκαιον αὐτὸν, καὶ ἔμφρονα γενόμενον εἰς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο. καὶ
ἔστιν ἱκανὰ ταῦτα βοηθεῖν τῇ παντελῶς ἐκνευρισμένῃ ψυχῇ
πρὸς τὸ φυλάσσειν πανταχοῦ τὰς καλλίονας στάσεις. σύμμαχον
γὰρ αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς καλοῖς φιλοτιμίαν, ποιεῖ τόνον ἱκα-
νὸν προστιθεῖσαν τῷ λόγῳ, καὶ εἰς αὐτὸν ἀποκαθαιρομένην ὅτι τ

θυμοῦσι, διαλέγεται τὰ πολλά. καὶ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας προασφαλίζεται. τὰ ἐν ἀρχῇ συμβαίνειν εἰωθότα τοῖς τοιούτοις προλέγων, ἵνα μὴ ἐξαίφνης προσπεσόντα ταράξῃ, καὶ διαλύσῃ τὴν ἔνστασιν. εἰώθασι γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀποτρέχειν βουλομένους τῆς συνήθους διαγωγῆς βαρύνεσθαι. καὶ ποτὲ μὲν διὰ τὸ μὴ δοκεῖν αὐτὰ χρηστῶς πράττειν, μάλιστα οἱ συνήθεις καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι. ποτὲ δὲ καὶ ἀναξίως ἐπαιρομένους ὀνειδίζουσιν ἅμα μὲν θυμούμενοι κατ' αὐτῶν, ἅμα δὲ φθόνῳ τὴν προθυμίαν ἐκκόπτειν βουλόμενοι. καὶ δὴ πολλοὶ τοῖς γέλωσι τούτοις, καὶ τοῖς μώκοις, καὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς ἡττηθέντες, ἔλιπον τὴν τάξιν, καὶ πρὸς τὰ πρότερον συνήθη ἐπέστρεψαν. μῶκος δέ ἐστιν ὁ μυκτηρισμὸς, καὶ ὁ διὰ τοιούτου σχήματος εὐτελισμός. ἄλλοις δὲ οὐ μέχρι σχήματος, καὶ μώκων, καὶ ὀνειδισμῶν μόνον προχωρεῖ τὰ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ κινδύνους ὑπομένουσι, καὶ κλιμακτῆρας αὐτοί τε, καὶ οἱ συμπράττοντες αὐτοῖς εἰς εὐαγωγίαν. τοὺς μὲν ὑπὸ τῶν οἰκείων διὰ συμπαθείας ἀχρήστους οἰομένων ἔσεσθαι τῷ βίῳ. τοὺς δὲ, ὑπὸ τῶν ἔξωθεν, τὰ μὲν φθονούντων τῇ ὑπεροχῇ τοῦ καλλίονος βίου. τὰ δὲ θυμουμένων, ἐπὶ τῇ καταφρονήσει αὐτῶν τε, καὶ τοῦ κατ' αὐτοὺς βίου. συμβαίνει δὲ τῷ ὄντι τινὰς τῶν ὀρεχθέντων μὲν φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας, διά τινα εὐφυΐαν τε, καὶ εὐμοιρίαν, μήπω δὲ κατασχεθέντας ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐν ἐλπίδι τέως, καὶ φαντασίᾳ μόνῃ γινομένους τῆς ὑπεροχῆς αὐτῆς ἣν ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους βίους, ὡς ἤδη ἔχοντας ἐπαίρεσθαι διὰ τὸ μὴ ἔχειν. οὐδὲν γὰρ οὕτω φιλοσοφίας, καὶ εὐζωΐας ἐστὶν ἀλλότριον, ὡς ἡ ἀνεσπασμένη ὀφρὺς, καὶ κενὴ ἔπαρσις αὕτη. τὸ γνῶθι σαυτὸν τοῦ θεοῦ παράγγελμα μὴ λογιζομένη. ὃ καὶ ἀρχὴ, καὶ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας, καὶ εὐζωΐας. εὐθὺς οὖν ἀνάξιοι τούτων οἱ ἐπαιρόμενοι φαίνονται, οὐ γὰρ ἀπὸ μεγέθους ψυχῆς ἡ ἔπαρσις αὕτη γίνεται. ἀλλ' ἔστιν οἴδημα κενὸν, καὶ παρὰ φύσιν πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐκχεόμενον, καὶ τὴν ἐντὸς ἀποσπώμενον τοῦ ὑγιεινοῦ μεγέθους, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σώματος τῇ κατὰ φύσιν διαθέσει τῶν ἐντὸς ἑπομένου. καὶ δι' ὅλου γι-

ἑξῆς συμπλέκειν τάχα. καὶ συμπλεκτικὸν αὐτοῖς σύνδεσμον πρὸς συνοεῖν. λέγονται θάνατον δὲ καὶ φυγὴν, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ δεινὰ φαινόμενα, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστωσοι καθ' ἡμέραν, καὶ τὰ ἑξῆς. κοινῷ γὰρ λόγῳ περὶ πάντων τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, καὶ δοκούντων δεινῶν εἰπὼν ὅτι αὐτῶν μὲν οὐδὲν δεινὸν οὐδὲ ὑβριστικὸν οὐδὲ βλαβερόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτῶν, τοῦτό ἐστι τὸ ὑβρίζον, καὶ βλάπτον. βοηθὸν πρὸς τὰς λοιδορίας, καὶ τὰς πληγὰς, καὶ τὰ τοιαῦτα προστέθηκεν εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἢ καταπίπτειν, τὸ μὴ συναρπάζεσθαι ὑπὸ τῆς φαντασίας. πρὸς δὲ φυγὴν, καὶ θάνατον, καὶ τὰ δεινότερα τῶν τοιούτων, ἄλλην πορίζει βοήθειαν, τὸ μὴ ἀπογινώσκειν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ συνεχῶς ἐλπίζειν ὡς οἷοτε ἐσόμενα. ἐὰν γὰρ ὁ μὲν λόγος ἀποδεικνύει, μήτε ἀγαθὰ, μήτε κακὰ ἐκτὸς εἶναι. ὁ δὲ διὰ τῆς φαντασίας συνεθισμὸς φυσιοῖ πως ἡμᾶς οὕτω πρὸς αὐτὰ ἔχειν, ὡς πρὸς συνήθη. οὔτε ἀπὸ τῶν δεινῶν δοκούντων ταπεινούμεθα, οὔτε τῶν ἡδέων δοκούντων λίαν ὀρεγόμεθα. Διὰ τούτων παραινέσεων πάντας ἀνθρώπους προτρέψας καθὸ ἀνθρώπους, τῶν μὲν ἐκτὸς, καὶ τῆς περὶ αὐτὰ πτοίας ἀποστῆναι, ὡς ἀλλοτρίων, ἐν ἑαυτοῖς δὲ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν ζητεῖν, ὅπερ τοῖς αὐτεξουσίοις προσήκει ζώοις, καὶ αἱρέσεως κυρίοις, καὶ ὁρμῆς, ἐντεῦθεν λοιπὸν ὡς ἤδη πιστῶς προκεκοφόσι, καὶ φιλοσοφίας ἐπι

Εἰ φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σου πολλῶν, ὡς ἐρούντων ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε. καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς. σὺ δὲ ὀφρὺν μὲν μὴ σχῇς, τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν τάξιν. μέμνησο δὲ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου πρότερον, οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσονται. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα.

μαινόμενος. καὶ αἱ μὲν   νὸν οὐ θυμώσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός.
οὐ στάσεις λέγουσιν,

ὅτι καταφρονοῦντες τῶν ἐκτὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἀτελεῖς, καὶ ἀδύνατοι μένοντες, πολλὰ πεισόμεθα κακὰ ὑπὸ τῶν ὑπερεχόντων. ἐὰν μήτε δύναμιν ἔχωμεν, μήτε κολακεύειν τοὺς δυναμένους αἱρώμεθα. καὶ γὰρ λοιδοροῦσι, καὶ τύπτουσι, καὶ παντοίως ὑβρίζουσιν ἡμᾶς, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀφαιροῦνται, καὶ φυγαδεύουσι. καὶ τὸ τελευταῖον ὡς ἴστε, καὶ φονεύουσιν. αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα φησὶν, ὅτι τούτων, οὐδὲν δεινὸν. ἢ γὰρ ἂν πᾶσιν ἐφαίνετο δεινὰ, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτῶν ὅτι δεινὰ, τοῦτ᾽ ἔστι δεινὸν. ὥστε οὔτε ὑβρίζουσιν οὗτοι τοιαῦτα ποιοῦντες, ἀλλὰ τὸ ἐν ἡμῖν δόγμα ὅτι ὑβριζόμεθα, τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ὑβρίζον ἡμᾶς. τὸ δὲ δόγμα, καὶ ἡ περὶ τούτου ὑπόληψις, ἡμέτερον ἐστὶν ἔργον. ἡμεῖς οὖν ἑαυτοὺς ὑβρίζομεν. ὅτι δὲ οὐδὲ δεινόν ἐστιν, οὐδὲ δυσχεράνσεως ἀξία ἡ ὕβρις, δῆλον ἐντεῦθεν. ἢ γὰρ ἀληθής ἐστιν, ἢ ψευδής. καὶ εἰ μὲν ἀληθής, τί δυσχεραίνομεν τὰ ἀληθῆ ἀκούοντες. διατί δὲ ποιεῖν αὐτὰ οὐ δυσχεραίνομεν, ἀκούειν δὲ δυσχεραίνομεν. εἰ δὲ ψευδής, ἐκεῖνος βλάπτεται ὁ ψευδόμενος. τί οὖν χρὴ ποιεῖν πρὸς τοῦτο, μὴ συναρπάζεσθε φησὶν ὑπὸ τῆς φαντασίας τοῦ ὑβρίζεσθαι, καὶ βοᾶν, ἢ ὀδύρεσθαι ὡς κακῶς νομίζοντες εἶναι, ἀλλὰ δοῦναι καιρὸν ἑαυτῷ τῆς τοῦ συμβάντος ἐπισκέψεως, ὁποῖον ποτέ ἐστιν. ἂν γὰρ χρόνου τινὸς, καὶ διατριβῆς τύχῃς, μὴ συναρπασθῇς ὑπὸ τοῦ αἰφνιδίου.

ἀλλὰ μὲν   ἅμα δὲ καιρὸν ἕξεις τὰς τῆς παιδείας ἀρχὰς προχειρίσασθαι, καὶ διελέσθαι πότερον τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστὶ τὸ συμβὰν, ἢ τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν. κἂν τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν εὕρῃς αὐτὰ, συνάψῃς ὅτι οὐδὲ ἀγαθὸν ἡμῶν οὐδὲ κακόν ἐστι. καὶ ὅτι ἐπ᾽ ἐμοί ἐστι, καὶ ὡς ἀγαθῷ χρήσασθαι αὐτῷ, καὶ ὠφεληθῆναι ἐξ αὐτοῦ μεγαλοφρόνως αὐτὸ περιπτύοντι, πρὸς δὲ τὸ μὴ συναρπασθῆναι, συνεργεῖ τὰ μέγιστα τὸ ἐθισθῆναι τινὸς τοιούτου συμβαίνοντος, σιωπᾶν ἕως ἂν τῆς ἔνδοθεν ἀναζέσεως αἰσθώμεθα καταστελείσης, καὶ ὁ ἐν ἡμῖν κύων μηκέτι ὑλακτῇ. λέγεται γοῦν, καὶ σωκράτης εἴποτε θυμωθείη πάντως σιωπᾶν. τούτοις οἶμαι τὰ

γαθὸς. καὶ συγγενὴς τοῦ ἀγαθοῦ ἔρωτος. ὅταν δὲ περὶ τῶν ἐκτὸς, φαῦλος, καὶ τῷ φθόνῳ συντεταγμένος. τοίνυν ὁ μὲν φθόνος, καὶ ὁ ζῆλος, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς γίνεται, προτίμησις δὲ καὶ δυναστεία, καὶ εὐδοκίμησις τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀγαθὰ δοκοῦντα. οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, εἴπερ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τὸ ἀγαθόν ἐστι, δῆλον ὅτι ἐπὶ τούτων φθόνος καὶ ζῆλος, οὐδεμίαν ἔχουσι χώραν, κατά γε τὸ ἀληθές. οὐ χρὴ τοίνυν φθονοῦντα, ἢ ζηλοῦντα, τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα εὐροοῦντας, ἐν τούτοις τίθεσθαι τὸ ἀγαθὸν τὸν παιδευόμενον. ἐλευθερίας γὰρ αὐτὸν ὀρέγεσθαι χρὴ τῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν παθῶν ἀλογίστων ὄντων, καὶ οὐδενὸς τῶν ἐκτὸς. μία δὲ ὁδὸς εἰς ἐλευθερίαν ἄγει φησὶν, ἡ καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἐν οἷς ἡ δουλεία καὶ ἡ ἧττα. ἐν τούτοις γὰρ τὸ ἀποτυγχάνειν, ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτειν οἷς ἐκκλίνομεν. περὶ ταῦτα ἡ τῶν ἀλόγων ἐν ἡμῖν παθῶν ὄρεξις. καὶ ἡ καθ' ἡμῶν τυραννὶς αὐτῶν. διὸ τῶν ἐκτὸς καταφρονοῦντες, καὶ τὰς συγγενεῖς πρὸς αὐτὰ ὀρέξεις, ὡς τῶν συμμάχων ἐρημωθείσας, ὑποκατακλίνεσθαι ποιοῦμεν τῷ λόγῳ.

Μέμνησο ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν, ἢ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου ὡς ὑβριζόντων. ὅταν οὖν ἐρεθίσῃ σέ τις, ἴσθι ὅτι ἡ σή σε ὑπόληψις ἠρέθισε. τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. ἂν γὰρ ἅπαξ χρόνου, καὶ διατριβῆς τύχῃς, ῥᾷον κρατήσεις σεαυτοῦ. θάνατος δὲ καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ δεινὰ φαινόμενα, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστωσοι καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδὲν οὐδέποτε, οὔτε ταπει-

Διασύρας πάλιν τὰ ἐν τοῖς ἐκτὸς νομιζόμενα ἀγαθὰ, καὶ μίαν ὁδὸν πρὸς ἐλευθερίαν τὴν καταφρόνησιν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. εἰπὼν τὰς πρὸς ταῦτα ἐνστάσεις, ἢ καὶ λόγῳ λεγομένας, ἢ πάντως γοῦν ταῖς ἐννοίαις τῶν ἄρτι παιδευομένων ἐνοχλούσας, διαλύει ἀπὸ τῶν αὐτῶν τῆς παιδείας ἀρχῶν ὁρ-

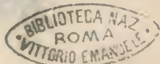
Ὅρα οὖν μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ μέγα δυνάμενον, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. ἐὰν γὰρ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ ᾖ, οὔτε φθόνος, οὔτε ζηλοτυπία χώραν ἕξει. σύ τε αὐτὸς οὐ στρατηγὸς, οὐ πρύτανις, ἢ ὕπατος εἶναι θελήσεις, ἀλλ' ἐλεύθερος. μία δὲ ὁδὸς πρὸς ταῦτα. καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

Εἰπὼν ἀνίκητον εἶναι τὸν μὴ καταβαίνοντα εἰς ἀγῶνα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἐπειδὴ πρὸς ταῦτα ἕλκει μάλιστα τὰ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐροεῖν δοκούντων παραδείγματα, καὶ ὁ πρὸς αὐτοὺς ζῆλος, καὶ φθόνος, δείκνυσι συντόμως, ὅτι οὐδεὶς τῶν τἀγαθὸν τὸ ἀνθρώπινον ζητούντων, ἢ φθονεῖ, ἢ ζηλοτυπεῖ ποτε. εἰ γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστι, οἱ δὲ προτίμησιν, καὶ δυναστείαν, καὶ εὐδοκίμησιν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔχοντες, οὐ τῶν ἐφ' ἡμῖν τι ἔχουσιν, δῆλον ὅτι οἱ τοιοῦτοι οὐδὲ ἀγαθὸν ἔχουσιν ἀνθρώπῳ προσῆκον. ποίαν οὖν χώραν ἔχει πρὸς τοὺς τοιούτους φθόνος, ἢ ζηλοτυπία; καὶ γὰρ ὁ μὲν φθόνος, λύπη ἐστὶν ἐπ' ἀλλοτρίῳ ἀγαθῷ. ὁ δὲ ζῆλος, ζέουσα θέλησις τοῦ παρισωθῆναι τῷ νομιζομένῳ ἀγαθῷ. φύεται δὲ ταῦτα τὰ πάθη, ἐκ τοῦ πάντα ἄνθρωπον κατὰ φύσιν τιμῆς ἐπιθυμεῖν, καὶ τοῦ τῶν ὁμοίων μὴ ἀποπίπτειν. διὸ οἱ μὲν ἀτονώτεροι τὴν φύσιν, καὶ προκόπτειν αὐτοὶ μὴ ἰσχύοντες, τῇ καθαιρέσει τῶν πέλας παρισοῦσθαι, ἢ ὑπερέχειν αὐτῶν βούλονται, καὶ λυποῦνται ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας εὐπραγίαις, καὶ ἐπὶ τούτοις φθόνος. πρὸς γὰρ τὸν εὖ ἔχοντα, ἢ δοκοῦντα εὖ ἔχειν, ὁ φθόνος ἕρπει. τὸν ὅμοιον δὲ μάλιστα, ἢ συγγενείᾳ, ἢ ἐπιτηδεύματι, ἢ τύχῃ. οὐδεὶς γὰρ φθονεῖ τῷ πάνυ ὑπερέχοντι, ἢ τῷ πάνυ ἐλάττονι. ὅτι οὐδ' ἁμιλλᾶται τὶς πρὸς τοὺς τοιούτους. οἱ δὲ τόνον ἔχοντές τινα θερμῶς κινοῦνται πρὸς τὸ, αὐτοὶ προκόψαντες παρισωθῆναι, ἢ καὶ ὑπερβαλεῖν ἐκείνους, πρὸς οὓς ἡ ἅμιλλα. διὸ ὁ μὲν φθόνος, ἀεὶ φαῦλον ἐστὶ πάθος. ὁ δὲ ζῆλος, ὅταν περὶ ἀρετῆς γίνηται ἀ-

ματός σου, καὶ τῶν ἔξω συνόντων. ὅτι τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν σου ἐπὶ σοί ἐστιν. ἐὰν οὖν σὺ μὴ θέλῃς ἐν κακῷ εἶναι, τὰ σημαινόμενα ταῦτα κακὰ, οὐκ ἂν εἴη σοὶ σημαινόμενα, ἀλλ' ἢ τῷ σωματίῳ σου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τῇ περιουσίᾳ, ἢ τέκνοις, ἢ γυναικὶ, σοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται ἐὰν θέλῃς σὺ διὰ τὸ ἐπὶ σοὶ εἶναι τὸ ἀγαθόν σου, καὶ τὸ κακόν. ἀμέλει ἀπὸ τῶν περὶ τὰ ἔξω δοκούντων κακῶν καὶ ὠφελεῖσθαι σε δυνατόν. καὶ ὅσῳ μείζονα δοκεῖ ταῦτα, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν καλῶς ἐν αὐτοῖς ἀναστραφέντα. καίτοι εἰ τὰ κακὰ ἦν ταῦτα, ἔβλαπτον ἄν σε, καὶ οὐκ ὠφέλει. εἰ δ' οὖν καὶ ὠφελεῖσθαί σε δυνατὸν, ἐξ αὐτῶν καὶ σοὶ οὐδὲν ἂν γένοιτο κακὸν, εἰ μὴ σὺ θέλεις. καὶ τὰ σημαινόμενα ταῦτα ὡς σὰ κακὰ, ἐὰν θέλῃς, οὐ σά ἐστιν, ἀλλὰ τῶν περὶ σέ τινος.

Ἀνίκητος εἶναι δύνασαι ἐὰν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίνῃς ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.

Εἰπὼν ὅτι σοι οὐδὲν σημαίνεται κακὸν, ἐὰν μὴ σὺ θέλῃς. ὥστε ἐπὶ σοὶ εἶναι τὸ μὴ εἶναι ἐν κακῷ. τούτου οἶμαι τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀπόδειξιν διὰ τοῦ νῦν παρατεθέντος ἠνίξατο. εἰ γὰρ ἐπὶ σοί ἐστιν τὸ μηδέποτε πρὸς τὰ ἔξω παραβάλλεσθαι, καὶ ἀγωνίζεσθαι, ἢ ὀρεγόμενον, ἢ ἐγκλίνοντα, ἐν οἷς ἡττᾶσθαι ποτὲ ἀνάγκη, ἢ ἀποτυγχάνοντα τῶν ὀρεκτῶν, περιπίπτοντα τοῖς ἐγκλινομένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπὶ σοὶ μόνοις ἀναστρέφου ἐν οἷς κύριος εἶ τοῦ μηδέποτε ἀποτυγχάνειν, ἢ ὀρεγόμενον. ἢ ἐκκλίνοντα ταῦτα δὲ εἴπειν μηδέποτε ἡττᾶσθαι, ἀλλ' ἀεὶ εἶναι ἀνίκητον. εἰ δὲ καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι, καὶ τὸ μηδέποτε γενέσθαι ἐν κακῷ ἐπὶ σοί ἐστιν. ὁ γὰρ ἐν κακῷ γενόμενος, ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ ἐπὶ σοὶ τὸ μηδέποτε ἐν κακῷ γενέσθαι, ἐπὶ σοὶ ἂν εἴη τὸ μηδέποτε κακόν τί σοι σημαίνεσθαι. ὀρθῶς ἄρα εἴρηται ὅτι τῶν κακῶν οὐδέν σοι σημαίνεται, ἐὰν μὴ σὺ θέλῃς, τουτέστιν ἐὰν μὴ εἰς ἀγῶνα καταβαίνῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι, τουτέστιν ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἔξω τὸ ἀγαθὸν σαυτοῦ, καὶ τὸ κακὸν ἀφορίζῃς.

ἢ μαινόμενον. ὡς τὸν ὀρέστην τοῦ διδάσκοντος τὸ δρᾶμα ἐστί. καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων καὶ τῶν ὑποκριτῶν τὴν ποιότητα ἐπεσκεμμένου. τὸ δὲ ὑποκρίνεσθαι καλῶς τὸ δοθὲν πρόσωπον τοῦ ἐκλεγέντος ἐστὶν ὑποκριτοῦ. διὸ καὶ εὐδοκιμεῖ πολλάκις δοῦλος, ἢ πτωχὸς, ἢ μαινόμενος ἐν τῷ δράματι. καὶ ἀποδοκιμάζεται πλούσιος, ἢ στρατηγὸς, ἢ βασιλεὺς. ὅταν ἐκεῖνοι μὲν καλῶς τὸ δοθὲν πρόσωπον ὑποκρίνονται. οὗτοι δὲ κακῶς τὸ ἐφ᾽ ἑαυτοῖς. ὧν οἱ μὲν καλῶς ἐξεπόνησαν, οἱ δὲ, κακῶς. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ βίῳ. πόσων ἄρα βασιλέων, καὶ πλουσίων, καὶ ἐρρωμένων, ὁ δοῦλος καὶ πένης, καὶ χωλὸς ἐπίκτητος ὑπό τε τοῦ χορηγοῦ, καὶ διδασκάλου θεοῦ, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ βίῳ θεατῶν προεκρίθη. ὅτι καλῶς τὸ δοθὲν αὐτῷ πρόσωπον, καὶ κατὰ τὴν τοῦ διδασκάλου γνώμην ὑπεκρίνατο, τὸ ἐφ᾽ ἑαυτῷ καλῶς οἰκονομήσας. ἐν ᾧ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν ἐστι τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τὸ ἐπαινετὸν παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσι, καὶ τὸ ψεκτόν.

Κόραξ ὅταν μὴ αἴσιον κράξῃ, μὴ συναρπαζέτωσέ ἡ φαντασία, ἀλλ᾽ εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ καὶ λέγε. ὅτι τούτων οὐδὲν ἐμοὶ ἐπισημαίνεται, ἀλλὰ τῷ σωματίῳ μου. ἢ τῷ κτησειδίῳ μου ἢ τῷ δοξαρίῳ μου. ἢ τοῖς τέκνοις. ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. ὅτι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ᾽ ἐμοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ.

Τοῦτο οἶμαι τὸ κεφάλαιον τὴν προσήκουσαν ἔσχεν ἂν τάξιν εἰ πρὸ τοῦ προσεχῶς εἰρημένου ἐτέτακτο μετὰ τὸ πρὸ ἐκείνου· οὗ ἡ ἀρχὴ ὅταν κλαίοντα εἴδες ἐν πένθει. εἰπὼν γὰρ ἐν ἐκείνῳ ὅτι οὐ χρὴ συμπαθαίνεσθαι τοῖς ἐν κακῷ νομίζουσιν εἶναι, δι᾽ ἀφαίρεσίν τινος τῶν ἐκτὸς. οὐδὲ συναρπασθέντα νομίζειν ὅτι ἐν κακῷ ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, εἴπερ ἐν τοῖς ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστὶν, ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ἡμῶν, νῦν λέγει ὅτι καὶ ἐὰν ὄρνις, ἢ σύμβολος τὶς ἢ μαντεία δόξωσί τινα κακὰ σημαίνειν, μὴ δὲ οὕτω συναρπασθῇς, ἀλλὰ χωρὶς τῶν ἀπὸ τοῦ σώματός σου,

τὸν παθαινόμενον. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς συνηττηθεὶς τῷ πάθει, ἄλλου δεῖται τοῦ βοηθήσοντος.

Μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος οἵου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος, ἂν βραχὺ βραχέος· ἂν μακρὸν, μακροῦ. ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα ἂν ἰδιώτην. σὸν γὰρ τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς, ἐκλέξασθαι δὲ αὐτὸ ἄλλου.

Πρότερον μὲν συμποσίῳ τὴν ἐνταῦθα διαγωγὴν, καὶ μέθεξιν τῶν ἐκτὸς ἀπείκασε, καὶ συμποσιάρχην τὸν διδόντα θεόν· ὅτι κυρίους ἡμᾶς τοῦ λαβεῖν, ἢ μὴ λαβεῖν ὑπετίθετο. καὶ διατοῦτο τὴν ὄρεξιν ἡμῶν ἐπαιδαγώγει πῶς ἔχειν χρή. καὶ τὴν αἵρεσιν πρός τε τὰ παρόντα τῶν ἐκτὸς, καὶ τὰ παρεληλυθότα καὶ τὰ μέλλοντα. καὶ γὰρ ἐν τοῖς συμποσίοις κατὰ τὴν ἑαυτοῦ αἵρεσιν ἕκαστος, καὶ μεταλαμβάνει τῶν προσφερομένων. νυνὶ δὲ σκηνῇ τὸν βίον ἀπεικάζει, καὶ δράματος ὑποκριτὰς τοὺς ἐν αὐτῷ πολιτευομένους, καὶ χορηγὸν τοῦ δράματος, καὶ διδάσκαλον τὸν θεὸν ὑπογράφει. ὅτι τὸ μὲν λαβεῖν, καὶ μὴ λαβεῖν τὸ ἀπονεμόμενον, οὐκέτι ἐφ᾽ ἡμῖν. ἀνάγκη γὰρ πάντως λαβεῖν, οἷα πολλὰ τῶν ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης ἐστί. κἂν γὰρ πλοῦτον ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστὶ μὴ λαβεῖν, ἀλλὰ πενίαν, οὐ πάντως ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν ἐκκλῖναι ἢ νόσον· κἂν τὸ δεσπότους μὴ εἶναι ἢ ἄρχουσιν, ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ μὴ δουλεῦσαι, ἢ ἀρχθῆναι οὐκέτι ἐφ᾽ ἡμῖν. διὸ ἐπὶ τούτων ἡ χρῆσις ἐστὶν ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἢ τὸ κακὸν ἐν τούτοις. οὐκ ἐν τῷ ὀρεχθῆναι ἡμῖν ἢ λαβεῖν ἢ μὴ λαβεῖν, ὡς πρότερον ἐλέγετο, ἀλλ᾽ ἐν τῇ χρήσει ἐστὶν ἐφ᾽ ἡμῖν οὔσῃ καλῶς, ἢ κακῶς διατεθῆναι. τὸ γάρτοι νοσεῖν, καλῶς ἢ πένεσθαι καλῶς καὶ ὅλως ἡ χρῆσιν καὶ τοῦ κατὰ αἵρεσιν, καὶ τοῦ ἐξ ἀνάγκης ληφθέντος ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. τὸ μὲν ἐκλέξασθαι τῶν ὑποκριτῶν ἕκαστον, πρὸς τὸ ἐπιτήδειον πρόσωπον ἐν τῷ δράματι πρὸς βασιλέα, ἢ δοῦλον

περὶ τινῶν. μέχρι μέντοι λόγου, μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν οὕτω τύχῃ, καὶ συνεπιστενάξαι. πρόσεχε μέντοι μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς.

κοῦσι τῶν ἐκτὸς ἀσφαλῆ χρὴ εἶναι, ὡς οὐδὲ τῶν κακῶν τῶν ἡμετέρων ἐν τοῖς ἐκτὸς κειμένων. ὅταν οὖν φησὶ κλαίοντα ἴδῃς ἢ ὡς ἀποθανόντος αὐτῷ τέκνου, ἢ ὡς ἀποδημοῦντος, ἢ ὡς ἀπολωλεκότα τὰ αὐτοῦ, μήποτε συναρπάσῃ ἡ φαντασία ὡς ἐν κακοῖς ὄντος ἐκείνου τοῖς ἐκτός. οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἐκτός ἐστιν ἡμῶν τὰ κακά, ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἀγαθά. πῶς οὖν ὁ κλαίων οὗτος ὡς ὑπὸ κακοῦ τοῦ συμβεβηκότος θλίβεται; οὐ γὰρ τοιοῦτον φύσει τὸ συμβεβηκός ἐστιν, ἐπεὶ καὶ πάντας ἔθλιβεν, οἷς συνέβαινεν. ὥσπερ τὸ φύσει θερμὸν πάντας θερμαίνει τοὺς ψαύοντας. ἀναξαγόρας δὲ ἀκούσας ὅτι τέθνηκεν αὐτοῦ ὁ υἱὸς, γαληνῶς ἅμα, καὶ μεγαλοφρόνως, ᾔδειν φησὶ θνητὸν γεννήσας. τί οὖν θλίβει τοῦτον, τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ συμβεβηκότος ὅτι κακὸν, τοῦτό ἐστι τὸ θλῖβον αὐτόν. τὸ δὲ δόγμα ἡμέτερόν ἐστιν. ὥστε θλίβει μὲν ὄντως τὸ κακὸν, τοῦτο δὲ οὐκ ἐν τοῖς ἐκτός. ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὸ ἰδίως, ἢ ἰδίως περὶ τῶν συμβαινόντων ὑπολαμβάνειν. τί οὖν; ἀσυμπαθῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τοὺς θλιβομένους τὸν ἐπιεικῆ, καὶ τοῦ δόγματος αὐτῶν καταγινώσκοντα περιορᾶν αὐτούς; οὐδαμῶς. ἀλλὰ συμπεριφέρεσθαι μὲν, καὶ μέχρι τινὸς συγκαταβαίνειν, καὶ λόγον συμπαθῆ λέγοντα κἂν δέοι, συνεπιστενάξαντα, οὐ προσποιητῶς, οὐ γὰρ προσήκει τῷ ἐπιεικεῖ ἡ προσποίησις, ἀλλ' αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ στενάζοντα οἷα πράγματα στεναγμοῦ ἄξια νομίζειν. προσέχειν δὲ χρὴ τῷ μέτρῳ τῆς συγκαταβάσεως, μὴ τῇ συμπαθείᾳ προαχθῇ, καὶ αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι στενάξαι. οὐδὲ γὰρ βοηθεῖν ἔτι δύναται τῷ θρηνοῦντι. χρὴ γὰρ τὸν μέλλοντα τῷ πάθει βοηθεῖν, καὶ ἀνθέλκειν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πάθους μέχρι τινὸς, συγκαταβαίνειν ἀσφαλῶς ἡδρασμένον αὐτόν. οὔτε γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τις τελέως μένων ἀνασπάσει τὸν καταφερόμενον ὑπὸ ῥεύματος, οὔτε ὅλως ἐκείνῳ συγκατασπασθείς. ὁ μὲν γὰρ τελέως ἐξῃρημένος ἀσυμπαθὴς εἶναι δοκῶν, οὐ πείσει

ὀρέξεσι. τοῦ μὲν κοσμίως ἑαυτῷ τὰ κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἑστιάτορος, ὅτι καὶ συμπότης αὐτῷ δοκεῖ. τοῦ δὲ ἀτάκτως, καὶ ἐπισεσυρμένως, καὶ ἑαυτῷ τε ἀσυμφόρως, καὶ ἀνοικείως τῷ ἑστιάτορι. ἐὰν δὲ καὶ διδομένου φησὶ τινὸς τῶν ἐκτὸς τούτων ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριζομένων, μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς ὡς κράτης ἐποίησε καὶ διογένης. ἀλεξάνδρου γὰρ ἐρωτήσαντος τί βούλεται, ἀπόστηθι τοῦ ἡλίου. ἔτυχε γὰρ ἐπ' αὐτὸν θερμαινόμενος, ὥστε θαυμάσαντα τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς τὸν ἀλέξανδρον εὔξασθαι. εἰ μὲν δυνατὸν κατὰ τὸν διογένην γενέσθαι, εἰ δὲ μὴ, μεῖναι ἀλέξανδρον. ὁ τοίνυν φησὶ καὶ διδομένων αὐτῶν μὴ λαμβάνων ἀλλ' ὑπερορῶν, καὶ εἰς τὴν ἐξῃρημένην τῆς γενέσεως ὑπεροχὴν τῆς ζωῆς ἀνατρέχων. οὐ συμπότης μόνον τῶν κρειττόνων, ἀλλὰ καὶ συνάρχων γίνεται. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὴν γένεσιν πρόνοια τῶν κρειττόνων, συνεστίους ποιεῖται τοὺς κατὰ γνώμην αὐτῶν ἐν αὐτῇ πολιτευομένους. ἡ δὲ ἐξαίρεσις αὐτῶν καὶ ὑπεροχὴ τῶν ὅλων. ἐξήρηται γὰρ τὸ κυρίως ἄρχον τοῦ ἀρχομένου, αὕτη τὰς μιμουμένας ψυχὰς εἰς τὸ συνάρχειν αὐτοῖς καλεῖ. μετεωροπολοῦσαι γὰρ τότε συνδιοικοῦσι τὸ πᾶν, καὶ οὐκ ἐγκατατεταγμέναι αὐτῷ. διό φησιν οἱ ὑπεριδόντες τούτων ἡρακλειτός τε καὶ διογένης ἀξίως θεῖοί τε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο. θεῖοι γὰρ οἱ κατὰ τὸ ἄκρον καὶ ἐξῃρημένον τὸ ἐν αὐτοῖς διαζήσαντες. τὸ γὰρ πανταχοῦ ἄκρον θεῖον, ὅτι πάντων ἀκρότης θεός.

Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου ἢ ἀπολωλεκότος τὰ αὐτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ ὡς ἐν κακοῖς ὄντα αὐτὸν τοῖς ἐκτός. ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ καὶ λέγε. ἔστω πρόχειρον ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκός. ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ

Ὥσπερ ἐν τοῖς αἱρετοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτὸς οὐ δεῖ πρόχειρον καὶ ἐπιδεκτικὸν αὐτῶν εἶναι ἐννοοῦντα. ὅτι ὁποῖα ποτ' ἂν ᾖ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς φευκτοῖς δο-

ἀποτῶν ἐπὶ πράγμασιν. ἡμεῖς δὲ καὶ συνηδόμενοι, καὶ μηχανὰς ὑποβάλλοντες πρὸς τὴν τύχην, ἢ ἐκκλίναι, ὧν οὐδέποτε ἀβλαβῶς, καὶ ἀσυμφόρως κελεύουσι.

Πολλαχῶς ἀναχαιτίσας τὴν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῶν παιδευομένων ῥοπὴν, ἵνα μὴ τελέως πάλιν αὐτῶν ἀποτρέπειν νομισθῇ, λέγει τίνων καὶ ὅπως χρὴ μεταλαμβάνειν. καὶ πρῶτον μὲν ἔλεγεν ὅτι τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν ἄλλως χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ὃ δὴ πάρεργον μεταληπτέον πρὸς τὸ πλοῖον ἀεὶ τεταγμένον. νῦν δὲ ὅτι τὰ μὲν διδόμενα ἐξ αὐτῶν κοσμίως χρὴ λαμβάνειν

Μέμνησο ὅτι ὡς συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέφεσθαι περιφερόμενον. γέγονέ τι κατὰ σὲ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα κοσμίως, μετάλαβε. παρέρχεται, μὴ κάτεχε. οὔπω ἥκει, μὴ ἐπίβαλλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ. οὕτω πρὸς τέκνα. οὕτω πρὸς γυναῖκα. οὕτω πρὸς ἀρχάς. οὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλὰ καὶ ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θεῖοί τε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο.

καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἀρχὴν, καὶ πλοῦτον, καὶ τὰ τοιαῦτα. μὴ ἐκτείνειν δὲ ἐπ' αὐτὰ τὴν ὄρεξιν. ἀλλ' εἰ μὲν γινόμενα ἀφαιρεῖται, (τοῦτο γὰρ νομίζω δηλοῦν τὸ παρέρχεται), μὴ κατέχειν φησί, τουτέστι μὴ βιάζου μένειν αὐτὰ, μηδὲ δυσχέραινε τὴν ἀφαίρεσιν. εἰ δὲ οὔπω ἥκει, μὴ ὀρέγου αὐτῶν, μηδὲ πρὸς αὐτοῖς ὅλως γίνου ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ φαντασίαις σαυτοῦ τε, καὶ τῆς ἑαυτοῦ προκοπῆς ἐπιλανθανόμενος. καὶ διδομένων δέ φησι, μὴ ὅλον σαυτὸν περιχαρῶς, καὶ λαιμάργως ἐκτείνῃς πρὸς αὐτὰ, ἀλλὰ κοσμίως, καὶ τεταγμένως ἄκρῳ δακτύλῳ τὸ λεγόμενον αὐτῶν μετάλαμβανε. ἵνα καὶ ἀρχὴν αὐτῶν δῴη, καὶ χρῆσθαι δεόντως ἐξῃρημένος, καὶ μὴ κατακλυζόμενος ὑπ' αὐτῶν. συμποσίῳ δὲ ἀπείκασε τὴν εἰς ταυτὸ συνοδίαν τῶν ὑπὸ θεοῦ συνηγμένων, ὡς ἑστιάτορος, καὶ μετέχοντος ἑκάστου τῶν ἀπονεμομένων ὑπ' αὐτοῦ προσφόρως ταῖς οἰκείαις

θερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ᾽ ἄλλοις. εἰ δὲ μή, δουλεύειν ἀνάγκη.

δι᾽ ἣν οὐ μόνον λυπούμεθα, καὶ θρηνοῦμεν ἀποτυγχάνοντες, ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλίνομεν, ἀλλὰ καὶ δουλεύειν. καὶ οὐχ ἑνὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς. οἵοις τε δὲ καὶ πικροῖς δεσπόταις ἀναγκαζόμεθα. κύριος γάρ φησιν ἑκάστου, καὶ δεσπότης ἐστίν, ὁ ἔχων ἐξουσίαν τὰ θελόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ὧν ὀρέγεται, ἢ περιποιῆσαι, ἢ ἀφελέσθαι ἀπ᾽ αὐτοῦ. καὶ τοῖς δυναμένοις παρασχεῖν τὰ ὀρεκτὰ ὑποκλινόμεθα καὶ ὑποταττόμεθα καὶ ὑπηρετοῦμεν δουλικῶς, ἵνα παράσχωσιν ἡμῖν αὐτά. καὶ τοὺς δυναμένους ἀφελέσθαι ἃ ἔχομεν. κολακεύομεν μετὰ δέους καὶ τρέμομεν καὶ περισαίνομεν ὡς δεσπότην τὸν τὰ ἐκκλινόμενα παρ᾽ ἡμῶν ἐξουσίαν ἔχοντα ἐπαγαγεῖν ἵνα μὴ ἐπαγάγῃ. καὶ τὸν ἀφελέσθαι δυνάμενον, ἵνα μὴ ἀφέληται. δῆλον δὲ ὅτι καὶ τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ ἀλλότρια ἡμῶν ταῦτά ἐστιν, ὧν ἄλλοι τὴν ἐξουσίαν ἔχουσιν, εἰς τὸ περιποιεῖν ἢ ἀφαιρεῖσθαι. τῶν γὰρ ἡμετέρων ἡμεῖς κύριοι. καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν ἐπέκεινα. εἰ οὖν ἀγαθὸν ἡ ἐλευθερία, καὶ βουλόμεθα εἶναι ἐλεύθεροι καὶ μὴ δοῦλοι, μήτε ὀρεχθῶμεν τινὸς τῶν ἐπ᾽ ἄλλοις ὄντων. μήτε ἐκκλίνωμεν αὐτά. εἰ δὲ μή, δουλεύειν ἀνάγκη πολυειδῶς, ἵνα τύχωμεν τῶν ὀρεκτῶν, καὶ μὴ ἀφαιρεθῶμεν αὐτῶν. ἵνα ἐκκλίνωμεν τὰ φευκτά, καὶ μὴ περιπέσωμεν αὐτοῖς. ὅρα δὲ ὅτι ἐφ᾽ ἑκάστου διπλοῦς ἔχομεν τοὺς δεσπότας. τὸν μὲν ἔνδον, τὸν δὲ, ἔξω. ἡ γὰρ ἄλογος ὄρεξις τὸν λόγον κινήσασα, τουτέστιν ἡμᾶς τοὺς κατ᾽ αὐτὸν οὐσιωμένους, καὶ αἰχμάλωτον λαβοῦσα, σὺν ἐκείνῳ δουλεύει. λοιπὸν τῷ ἐκτὸς δεσπότῃ, ὥστε μὴ μόνον δούλους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ δούλων δούλους εἶναι. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι δοῦλοι, χωρίζονται τῶν δεσποτῶν κἂν ἐν τοῖς ὕπνοις. καὶ ἐνδόσιν ἐξ αὐτῶν λαμβάνουσί τινα. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς ἀκολάστοις, καὶ ἀδίκοις, καὶ ἀλογωτάτοις προστάξεσι τῶν χαλεπῶν τούτων δεσποτῶν ὑπηρετοῦμεν. καὶ ἐνδόσιν οὐδεμίαν ἔχομεν ὅταν αὐτοῖς ἀποταττῶμεν. ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἔργοις, ποτὲ δὲ λόγοις. ποτὲ δὲ φαντασίαις ὑπ᾽ αὐτῶν διοιστρούμεθα. καὶ τὸ χεῖρον, ὅτι τῶν μὲν δούλων οἱ μετριώτεροι ἄκοντες ὑπηρετοῦσι τοῖς ἀτόποις τῶν δε-

ἁμαρτάνειν, μωρὸς εἶ. θέλεις γὰρ τὴν κακίαν μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ' ἄλλο τι. ἐὰν δὲ θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύνασαι. τοῦτο οὖν ἄσκει ὃ δύνασαι.

ζοντι. τὸ γὰρ ἀλλότριον πραγμονεῖν, περιττὸν καὶ τρίτον· σπουδῆς ἄξιον τὸ λόγου τινὸς ἄξια εἶναι τὰ προτιθέμενα, καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν καὶ βεβαιότητα. τίς γὰρ εὖ φρονῶν περὶ τὰ εὐτελῆ, καὶ μὴ σπουδῆς ἄξια τὰ σαθρὰ σπουδάζοι. βουλόμενος οὖν ἀποστρέψαι τὸν παιδευόμενον τῆς περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδῆς διὰ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως ἐν ἀρχῇ περιληφθείσης, καὶ ἀλλότρια δείκνυσι τὰ ἐκτὸς. οὐ γάρ ἐστιν ἐφ' ἡμῖν τὰ ἀλλότρια ὡς δέδεικται. ὁ τοίνυν τὰ τέκνα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς φίλους βουλόμενος ζῆν, βούλεταί τι, καὶ σπουδάζει τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὅπερ εὐθὺς διαφέρει, καὶ ἀδύνατον ἡμῖν ἐστι, τὸ πάντως περιποιεῖσθαι. ὧν γὰρ οὐκ ἐσμὲν κύριοι, ταῦτα οὐ πάντως ἑαυτοῖς δυνάμεθα περιποιεῖν. τῶν γὰρ κυρίων ἐστὶ, τὸ δοῦναι ἡμῖν. ἔστι δὲ καὶ φύσει εὐτελῆ, καὶ σαθρὰ, καὶ εὐαπόβλητα τὰ ἐκτὸς. τὰ γὰρ θνητὰ θνήσκειν ἀνάγκη, ὅτε ἐπέλθῃ τὸ χρεών. ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν οἰκέτην ἀπαιτῶν, καὶ ἑαυτοῦ οἷοτε καλλίονα εἶναι, ὅπερ πάσχομεν πολλάκις οἱ πρὸς τὰς πλημμελείας τῶν οἰκετῶν δυσχεραίνοντες, μωρός φησίν ἐστι τὰ ἀδύνατα θέλων. ἀδύνατον γὰρ τὴν κατὰ τὸ ἄλογον τὸ ἑαυτῆς ζῶσαν ψυχὴν, ὅπερ ἐστὶ κακίας ψυχῆς, πλημμελῶς ἐνεργεῖν, καὶ μὴ τὰς κακίᾳ πρεπούσας ἐνεργείας ἀποδιδόναι. ἀνάγκη οὖν τὸν περὶ τὰ ἀδύνατα, καὶ ἀλλότρια, καὶ εὐαπόβλητα, καὶ σαθρὰ σπουδάζοντα, ἀποτυγχάνειν αὐτῶν. καὶ ἀποτυγχάνοντα, λυπεῖσθαι καὶ θρηνεῖν. ἐὰν οὖν βουλώμεθα μὴ ἀποτυγχάνειν, περὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν σπουδαστέον. ἐφ' ἡμῖν δέ ἐστι, τὸ τῶν κατὰ φύσιν προσηκόντων ἡμῖν ὀρέγεσθαι. περὶ τοῦτο οὖν καὶ μὴ περὶ τὰ ἐκτὸς τὴν ἑαυτῶν σπουδὴν δαπανήσωμεν.

Καὶ τοῦτο διαβολὴν ἔχει τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ τῶν ψυχῶν ἀπενδύσεως.

Κύριος ἑκάστου ἐστὶν ὁ τῶν ὑπ' ἐκείνου θελομένων, ἢ μὴ θελομένων ἔχων ἐξουσίαν εἰς τὸ περιποιῆσαι ἢ ἀφελέσθαι. ὅστις οὖν ἐλεύ-

δὲ τῇ δοκήσει τῇ ἐκείνων ἀρκουμένη. οὐ συγχωρεῖ πρὸς τὸ εἰλικρινὲς τῆς ἐπιστήμης ὁδεύειν. καλῶς δὲ οὐκ εἶπε μηδὲν δόκει ἐπίστασθαι, ἀλλὰ μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστασθαι. ἡμῶν γὰρ δόκησις ἡ περὶ ἡμῶν, οὐχ ἡμῶν ἐστιν, οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ βούλεσθαι, ἡμέτερόν ἐστιν ἔργον. ἐπειδὴ οὖν δοκοῦμεν πολλάκις τισὶ κἂν μὴ βουλόμεθα. τότε γάρ φησι ἀπίστει σεαυτῷ. βοηθεῖ γὰρ τοῦτο πρὸς τὸ μὴ ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν τῇ τῶν πολλῶν κρίσει. μηδὲ ἀρκούμενον ἐκείνῃ πρὸς τὴν προκοπὴν ἐμποδίζεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι τὸ ἀπιστεῖν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς καλλίοσι περὶ αὐτοῦ ὑπολήψεσι τοῖς ἔτι παιδευομένοις προσήκει. ὁ γὰρ ἐπιστήμων ἀσφαλῶς τε ἑαυτὸν καὶ ἀληθῶς κρίνειν δυνάμενος, οὐ δεῖται τοῦ ἑαυτῷ ἀπιστεῖν. δόκησις δὲ, οὐ τοῦ ἐπίστασθαι μόνον γίνεται, ἀλλὰ καὶ τοῦ σώφρονα, ἢ δίκαιον, ἢ ἀνδρεῖον εἶναι, ἢ φρόνησιν ἔχειν, ἢ ὅλως ἀρετήν τινα. ἢ δύναμιν πολιτικήν. ἢ περιττοτέραν παρ' ἀνθρώποις τιμήν. ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα περιέλαβε διὰ βραχέος μορίου τοῦ, τὶς εἰπὼν κἂν δόξῃς τὶς εἶναί τισιν. εἶτα λοιπὸν κοινὸν ἐπάγει συμπέρασμα τοῖς τε νῦν εἰρημένοις, καὶ τοῖς πρότερον περὶ τῆς τῶν ἐκτὸς ἐπιμελείας. ὅτι οὐ ῥᾴδιον τῷ παιδευομένῳ, καὶ τὴν προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν διαφυλάξαι, καὶ τῶν ἐκτὸς ἀντιποιεῖσθαι χρημάτων, ἢ δόξης. ἡ μὲν γὰρ τῆς προαιρέσεως ἡ τῷ κατὰ φύσιν φυλακὴ περίσπουδον μὲν τῶν ἐφ' ἡμῖν κατὰ φρόνησιν δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. ἡ δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς συντονία τὸ ἐναντίον ἐπιτηδεύει. διὸ οὐ ῥᾴδιον τῷ πεπαιδευμένῳ τὸ ἀμφότερον ποιεῖν. καὶ ἀσφαλῶς οὐκ εἶπεν ἀδύνατον. ἀλλ' οὐ ῥᾴδιον διὰ τὰς σπανίας φύσεις καὶ τὰ σπάνια κινήματα τῶν μεγαλουργῶν ψυχῶν. ἀλλ' ἀνάγκη φησὶν εἰ μέλλοι κατορθοῦν ὁπότερον τοῦ ἑτέρου παντάπασιν ἀμελεῖν.

Ἐὰν θέλῃς τὰ τέκνα σου, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς φίλους ζῆν ἠλίθιος εἶ. τὰ γὰρ μὴ σοι θέλεις ἐπί σοι εἶναι. καὶ τὰ ἀλλότρια, σὰ εἶναι. οὕτως κἂν τὸν παῖδα θέλῃς μὴ

Σπουδῆς ἄξιά ἐστι τά τε δυνατὰ κατορθοῦσθαι. ὁ γὰρ περὶ τὰ ἀνόητα σπουδάζων, ἀνόητος. καὶ ἔτι τὰ προσήκοντα τῷ σπουδαί'

τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ περὶ αὐτὰ τὰ ἐκτὸς προϊέμενος. οἷόν τε δὲ μὴ προϊέμενος, ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ παρασκευῇ τοῦ ἀδιαφόρου προΐεσθαι.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον ἕνεκα τῶν ἐκτὸς ἀνόητος δόξοις, καὶ ἠλίθιος.

Πολλοὶ παρὰ τὰ ἐκτὸς σπουδάζομεν οὐ μόνον τοῦ πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων ἕνεκεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν τοῖς ἄλλοις ἄπρακτοί τινες καὶ ἀνόητοι, καὶ πρὸ ταύτης οὖν τὴν φαντασίαν ὑφιστάμενος συμβουλεύει τῷ παιδευομένῳ, καὶ προκόψαι θέλοντι μὴ διὰ ταύτην τοῖς ἐκτὸς ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῶν αὐτὸς ἀμελήσαντα. οἷον γάρ ἐστι τὸ ἀνόητον οὕτως ἀπολειφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητον. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ συνεθίσαι ἑαυτόν, μήτε κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς ἀνοήτοις ἐθέλειν ζῆν, μήτε ἐπιστρέφεσθαι αὐτῶν, ὅπως ἂν οὗτοι περὶ ἡμῶν διακρίνοιντο. ἀλλ' εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον ἀποβλέποντες, καὶ τῇ κρείσει τῶν κατ' αὐτὸν ζώντων ἑπόμενοι τὰ καθ' ἑαυτὸν οἰκονομεῖν, εἰς τὸ τὸν κατὰ φύσιν πρέποντα λογικῷ ζώῳ τῷ ἀνθρώπῳ βίον περιποιήσασθαι τὰ μέγιστα συντελεῖ.

Μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστασθαι. κἂν δόξης τισὶν εἶναί τις, ἀπίστει σεαυτῷ. ἴσθι γὰρ ὡς οὐ ῥᾴδιον καὶ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός, ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου ἐπιμελούμενον, τοῦ ἑτέρου ἀμελῆσαι πᾶσα ἀνάγκη.

Πολὺς ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἐπικτήτῳ τοῦ τὴν τοῦ παιδευομένου ψυχὴν πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέψαι κατὰ τὸν τῆς παιδείας μάλιστα καιρόν. ἐπειδὴ γὰρ οὐ μόνη ἡ τῶν ἐκτὸς ἐπιμέλεια ἕλκει τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἐκτός, ἀλλὰ καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ περὶ τὴν κοινὴν δόξαν πτοία. καὶ τοῖς ἀστειοτέροις, καὶ ἐπὶ ποσὸν ἤδη προκεκοφόσιν ἐνοχλοῦσα, καὶ ταύτην ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥίζης ἐκκόπτειν παρακελεύεται μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστασθαι λέγων, οὐκ ἐμποδίζων τῇ ἐφέσει τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ τὴν τοῦ δοκεῖν ὄρεξιν ἀναστέλλων. χαυνοῖ γὰρ αὕτη τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἕλκει. καὶ ἅμα μὲν τοῖς πολλοῖς ζῆν, καὶ μηκέτι ἑαυτῇ παρασκευάζει. ἅμα

κούσει, ἢ ὑπακούων οὐ ποιήσει τὸ προσταχθέν. καὶ χρὴ προεπινοεῖν μὴ οὕτω καλῶς αὐτῷ εἶναι τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι. τὰ μὲν γὰρ αἰφνίδια ταράττει μάλιστα τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ ἐξίστησι, καὶ ἐπιλανθάνεσθαι ποιεῖ τῆς συστάσεως. τὰ δὲ προμελετώμενα νήφειν ποιεῖ, καὶ μεμνῆσθαι, καὶ τῷ συνεθισμῷ παρασκευάζεσθαι πρὸς τὰ δυσχερῆ ταῖς φαντασίαις, καὶ ταῖς ἐλπίσιν. ὡς δὲ διαφέρει τὸ παρασκευασμένον αὐτὰ δέχεσθαι; ἢ ἀπαράσκευον, παντὶ δῆλον. καὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ λυπηρὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἡδέα ἀνελπίστως προσπίπτοντα. τὰ μὲν γὰρ λυπηρὰ ἀθρόως πιλεῖ, καὶ συνάγει τὴν φαντασίαν, καὶ σὺν αὐτῇ ἐπὶ σύγκρισιν τοῦ τε σώματος, καὶ τοῦ πνεύματος. τὰ δὲ ἡδέα ἀθρόως διαχεῖ, καὶ διασπᾷ, καὶ διαφορεῖ τὸν τόνον. ὥστε ἐπ' ἀμφοῖν καὶ ταῦτα ἐναντίων ὄντων τὰ αὐτά πως ἕπεσθαι συμπτώματα λειποθυμίας, καὶ ἀποψύξεις, καὶ μέχρι θανάτου πολλάκις ἀπαγορεύσεις. ἀλλὰ ταῦτα μὲν δῆλα. τοῦ δὲ Ἐπικτήτου ἐπὶ μὲν τῆς τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων μειώσεως, μετὰ τὸ γενέσθαι παραινοῦντος ἐπιλέγειν, τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία, προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται. ἐπὶ τῶν οἰκετῶν δὲ ὅτι καλοῦντα τὸν οἰκέτην προσονουμεῖσθαι δεῖ, ὅτι οὐ πάντως ὑπακούσει, ἢ ὑπακούσας οὐ ποιήσει τὸ προσταχθὲν καλῶς ἔχων ἐπ' ἀμφοῖν ἀμφοτέρων προστεταγμένων ἀκούειν. καὶ γὰρ τὴν τῶν ὑπαρχόντων μείωσιν προϋπογράφειν ἑαυτῷ δεῖ καὶ προελπίζειν. καὶ τοῦ οἰκέτου μὴ ὑπακούσαντος, ἢ μὴ ποιήσαντος τὸ προσταχθὲν, ἐπιλέγειν, ἔτι τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία. προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται. αὐτὸς δὲ ἴσως ὡς ἐπὶ εὐτελεστέρου τοῦ ἐκχεῖσθαι τὸ ἔλαιον, καὶ κλέπτεσθαι τὸ οἰνάριον. οὐκ ἐνόμισε δεῖσθαι προπαρασκευῆς, ἀλλ' ἀρκεῖν γενομένου ἐπιλέγειν. καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν μικροτέρων, καὶ ἡ σύγκρισις ἱκανή ἐστιν κινεῖν τὴν ψυχὴν, εἴπερ ἐλαίου καὶ οἰναρίου εὐτελῶν προϊεμένων, δυνατόν ἐστι τὸν βουλόμενον ἀπάθειαν καὶ ἀταραξίαν λαβεῖν, καὶ οὐ τὴν πρὸς ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ ἕξιν, εἴ τις ταύτην καλῶς ἐμπορεύοιτο τὴν ἀγορασίαν, τίς ἂν οὐ χρύσεα χαλκείων ἀνταλλάξειε κατὰ τὸν Ὁμήρου Διομήδη. τίς δὲ οὐκ ἂν ἔχων τὰ μέγιστα,

τί δὲ ὄφελος πολυτελῶν καὶ ποικίλων ὄψων, τῷ μὴ δυναμένῳ διὰ νόσον ἀβλαβῶς αὐτοῖς χρήσασθαι. κρεῖσσον δὲ καὶ τὸν παῖδα κακὸν γενέσθαι, ἢ σὲ κακοδαίμονα. εἰ μὲν γὰρ δυνατὸν ἦν σε καὶ τὸν ζώσοντα τοῦ παιδὸς ἐπιμεληθῆναι, τοῦτο ἦν κάλλιον. εἰ δὲ ἀδύνατον τοῦτο δυοῖν οὕνεκον, καὶ ὅτι ἀπαίδευτος οὐκ ἂν ἄλλον παιδεύσειε, καὶ ὅτι τὸν παῖδα μηδὲν ὠφελῶν, αὐτὸς τὰ μέγιστα βλάπτεται. καλὸν ἂν εἴη λοιπὸν ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κακίας ἀφιέναι, ἡμᾶς δὲ ἑαυτῶν ἐπιμελεῖσθαι. οὕτως συντείνας τοῖς ἀκροτάτοις τὸν παιδευόμενον αἱρεῖσθαι, μᾶλλον αὐτῷ τὸν ἀπὸ λιμοῦ θάνατον συμβουλεύων, ἢ μένειν ἀπαίδευτον, διὰ τὴν περὶ τὰ ἐκτὸς ἀσχολίαν. καὶ τὸν παῖδα περιορᾶν ἀνάγκη κακὸν γενόμενον, ἤπερ ἑαυτὸν κακοδαίμονα, ἐν αὐτῇ τῇ κρίσει ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄρχεσθαι συμβουλεύει, καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ παιδευομένου καλῶς στοχαζόμενος. ἡ μὲν γὰρ διὰ τῶν συμμέτρων ἄσκησις, καὶ γυμνασία, καὶ ἀσφαλής ἐστι, καὶ ἀνύσιμος. εἰ δέ τις τῶν μὲν συμμέτρων ὡς εὐτελῶν καταφρονήσει τοῦ ἐν τῇ τοῦ ἐλαίου ἐκχύσει, καὶ τῇ κλοπῇ τοῦ οἴνου γυμνάσασθαι. τοῖς δὲ ἀσυμμέτροις ἐπιπηδήσει οὔτε τούτων δυνατὸς περικρατῆσαι, ἅτε μὴ κατὰ βαθμὸν αὐτοῖς ἐπιβάς. οὔτε δι' ἐκείνων ἔτι προκόψαι καταφρονήσας αὐτῶν. ὑπόθου γάρ τινα μὴ διὰ τῶν μικρῶν γυμνασάμενον τὸν Κράτητα μιμήσασθαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα ἀθρόως ἀποβαλεῖν. πόθεν ὅτι οὐ ταχέως μετανοήσει, καὶ διατελέσει τὴν προτέραν εὐπορίαν ἐπιζητῶν. κἂν ὁ Κράτης, ἢ Διογένης, ἢ Ζήνων, ἢ ἄλλος, ὅστις οὖν ἀθρόως εἰς τὸ ἄκρον ἐπεπήδησε τῆς λιτότητος, καὶ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, ἀλλὰ σπάνιον τοῦτο, καὶ οὐκ ἀσφαλὲς πρὸς τὸ σπάνιον παραβάλλεσθαι, τὸν μὴ καὶ αὐτὸν σπάνιον ὄντα, ἀλλ' ἕνα ἐνίοτε τῶν πολλῶν. εἰπὼν δὲ ὡς τοὺς ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρξαμένους γυμνάζεσθαι χρὴ πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῆς τῶν κτημάτων, καὶ χρημάτων μειώσεως τῆς ἡμετέρας οὕνεκα προκοπῆς, ἐπάγει, πῶς καὶ ἐπὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρξάμενοι. γυμνασώμεθα καταφρονεῖν αὐτῶν τῆς ἀνυπηρεσίας, καὶ μὴ ταράττεσθαι ἐπ' αὐτῇ. προσποιεῖν γὰρ δεῖ φησι τῇ φαντασίᾳ. ὅτι καλούμενος ὁ παῖς οὐχ ὑπα

διὰ τοῦ θυμοῦ ὅτι δύναται μὴ ὑπακοῦσαι. καὶ ὑπακούσας μηδὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς. ὅλως δὲ σοὶ καλῶς. ἵνα ὑπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ σὲ μὴ ταραχθῆναι.

ἡ μὲν τιθεῖσαν, καὶ οὔτε ἐν τῷ σώματι, οὔτε ἐν τοῖς ἐκτός. ἔστι δὲ ὁ λόγος, πρὸς τοὺς ἔτι πεπαιδευμένους οὔπω τοιαύτην ἕξιν ἔχοντας ὡς δύνασθαι, καὶ ἑαυτῶν ἅμα, καὶ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι ἀβλαβῶς. τοῦτο γὰρ τοῖς ἤδη πεπαιδευμένοις ὑπάρχει, οἵτινες ἐν ἀσφαλείᾳ ἑαυτοὺς ἱδρύσαντες τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλογίαν ὑποτάξαντες τῷ λόγῳ οὐ δεδοίκασιν ἔτι, μήπως ἔξω νεύοντες ὑπὸ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων πρὸς τὰ ἐκτὸς παρασύρωσι. καὶ τὴν ἐκείνων ἀταξίαν καὶ ταραχὴν εἰσδέξονται. μένοντες γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οὗτοι, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς τάξεως διακοσμοῦσιν. οἷς δὲ ἔτι σφίζει τὸ ἄλογον, δέος ἐστὶν ἐπιτρέπειν πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀποτείνεσθαι συγγενῶς τε ἔχουσι πρὸς ταῦτα αἱ ἄλογοι ὀρέξεις, καὶ οὔπω μεμετρημέναι οὐδὲ ὑποταχθεῖσαι τῷ λόγῳ καθέλκουσιν αὐτὸν, καὶ καταβαπτίζουσιν εἰς τὰ ἐκτὸς, μήπω τῶν πηδαλίων, τῶν οἰκείων ἐπιλαβόμεναι. τί οὖν χρὴ ποιῆσαι πρὸς τὸ τὸν πεπαιδευμένον μὴ ἀποχωρῆσαι τῶν ἀναγκαίων τροφῶν, δυνατὸν μὲν ἦν εἰπεῖν ὅτι πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς ἀμελείας μείωσιν τῶν ὑπαρχόντων ἀνθέξει καλῶς ἡ τοῦ παιδευομένου λιτότης. καὶ τὸ ὀλιγαρκὲς ὅπερ αὐτῷ μᾶλλον προσήκει. εἰ δὲ μήτε πρὸς ταῦτα ἀντέχοι οὐ λείψουσιν οἱ τρέφειν αἱρούμενοι τὸν καὶ ὀλίγοις ἀρκούμενον. καὶ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιμέλειαν τῶν ὑπαρχόντων καταφρονήσαντα. δυνατὸν μὲν οὖν ὅπερ εἶπεν τοιούτοις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις, ἀληθῶς λεγομένοις. ὁ δὲ τούτους μὲν, ὡς μαλακοὺς παρῆκε, καὶ ὡς τὸν τόνον τῆς ἀρετῆς χαλῶντας, καὶ ῥυπαίνοντας τὴν καθαρότητα αὐτῆς, εἰ πάντῃ πάντως τῶν ἐκτὸς προσδεήσεται. εἰς δὲ τὸ ἄκρον αὐτὸ τῆς συγκρίσεως ἀνέβη. κρεῖσσον γάρ ἐστι λιμῷ ἀποθανεῖν ἄλυπον καὶ ἄφοβον γενόμενον καὶ ἀπολαβόντα τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον. τί γὰρ ὄφελος τῆς τῶν ἐκτὸς ἀφθονίας τῷ παρὰ φύσιν διακειμένῳ, καὶ βλαπτομένῳ μᾶλλον ὑπ' αὐτῆς.

κατὰ τὸ διηνεκὲς φροντίζοντες. καλῶς δὲ ἕως ἂν διδῷ τὸ εἶπεν. ἵνα πρόχειρον ὑπάρχῃ τὸ ὑπ' ἄλλου δίδοσθαι αὐτὸ τοῦ ἀφαιρουμένου. ἐπειδὴ δέ τινες, καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀφαιρέσεως εἰς προσθήκην λύπης ἐκτραγῳδοῦσι. διατί με οὕτως, ἢ τοιῶσδε ἀφείλετο. διατί δὲ οὕτως ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, ἢ ἡ γυνή. ἤθελον γὰρ πυρετῷ, καὶ μὴ σπασμῷ. ὅμοιόν ἐστι φησὶ τοῦτο τὸ δυσχεραίνειν διατί ὁ δούς μοι τόδε τι διὰ τοῦδέ τινος αὐτὸ, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦδε ἀφείλατο. καίτοι τὸν δεδωκότα καθ' ὃν ἠβουλήθη τρόπον, καὶ ἀναλαβεῖν ὡς ἐβούλετο πρέπει. καὶ αὐτὸς ὁ Ἐπίκτητος ἐπὶ τῶν τὰς μεγίστας συμπαθείας κινούντων τέκνου, καὶ γαμετῆς, ἐποιήσατο τὸν λόγον. πρὸς γὰρ παραβαλλόμενα τὰ ἄλλα, καὶ ὑπὸ τῶν τυχόντων καταφρονεῖται. ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς καὶ πρότερον εἶπε, καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς φησιν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄρχεσθαι χρή. ἔκλεψέ τις τὸ κερμάτιον, ἀφείλετο τὸν οἰκέτην, ἢ τὴν οἰκείαν, ἢ λοιπὸν, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐδήμευσε, μὴ εἴπῃς ὅτι ἀπώλεσα αὐτὰ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα.

Εἰπὼν ὅτι χρὴ τῶν ἐκτὸς ἐπιμελεῖσθαι, ὡς ἀλλοτρίων, καὶ ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες. ἀκούω τινῶν πρὸς τοῦτο λεγόντων, ἀλλ' ἂν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν οὐχ ἕξω διατροφάς. ἂν μὴ κολάσω τὸν δοῦλον πονηρὸς ἔσται. πρὸς οὓς ἀποκρίνεται τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν φυλάττων τοῦ λόγου τὴν τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν τὸ ἡμέτερον ἐν τοῖς ἐφ'

Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους ἐπιλογισμοὺς ἐὰν ἀμβλήσω τῶν ἐμῶν οὐχ ἕξω διατροφὰς, ἐὰν μὴ κολάσω τὸν παῖδα, πονηρὸς ἔσται. κρεῖσσον γάρ ἐστι λιμῷ ἀποθανεῖν ἄλυπον, καὶ ἄφοβον γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον. κρεῖττον δὲ τὸν παῖδα κακὸν εἶναι, ἢ σὲ κακοδαίμονα. ἄρξαι τοιγαροῦν ἀπὸ τῶν σμικρῶν ἐκχεῖται τὸ ἐλάδιον. κλέπτεται τὸ οινάριον. ἐπίλεγε. ὅτι τοσούτου πολεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία. προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται. ὅταν δὲ καλῇς τὸν παῖ-

τί δέ σοι μέλλει. διὰ τίνος ὁ δοὺς ἀπῄτησεν ἂν διδῷ. ὡς ἀλλοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανταχείου οἱ παριόντες.

Διδάσκει τε, καὶ λυπηροῖς κεχρῆσθαι περὶ τῆς ἀποβολῆς αὐτῶν, νῦν λέγει πῶς χρὴ ἐπ' αὐτῇ διατίθεσθαι. ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν τὰ ἴδια ἑαυτοῦ νομίζων ἀπολλύαι, οὐ δύναται μὴ καὶ λυπεῖσθαι, καὶ τὸν ἀφελόμενον μέμφεσθαι. ὁ δὲ τὰ ἀλλότρια ἀποδιδοὺς, εἰ μὴ πάνυ ἀγνώμων εἴη, οὔτε λυπεῖται, οὔτε μέμφεται τῷ τὰ οἰκεῖα ἀναλαμβάνοντι. ἔστι δὲ τὰ ἐκτὸς οὐχ ἡμέτερα. διὸ οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. ἀλλ' ἡμέτερα μόνα, ὄρεξίς ἐστι, καὶ ὁρμὴ, καὶ ἔκκλισις ἐν οἷς τὸ ἀγαθόν ἐστι καὶ τὸ κακὸν τὸ ἡμέτερον, χρὴ περὶ τῶν ἐκτὸς ὡς περὶ ἀλλοτρίων βεβαίως διακείμενον πρόχειρον ἔχειν τοῦτο. ἔστι δὲ πρόχειρον ἐὰν μὴ μέχρι τῶν ὀνομάτων ὡς ἐπ' ἀλλοτρίοις διακείμεθα. καὶ συνεθίζωμεν ἑαυτοὺς μέχρι καὶ τούτων. ὁ μὲν οὖν τοῦ παιδίου ἀποθανόντος οἰμώζων, καὶ λέγων χαῶσαι αὐτὸν. δῆλός ἐστιν ἐπ' ἰδίῳ πρότερον διακείμενος. καὶ διὰ τοῦτο ἀπώλειαν καλῶν τὴν ἀφαίρεσιν καὶ δυσχεραίνων ἐπ' αὐτῇ. καὶ δῆλος ὁ τοιοῦτός ἐστιν, εἴπερ ἠδύνατο καὶ ἀμύνεσθαι τὸν ἀφελόμενον θέλων. ὁ δὲ γε ὡς ἀλλότριον ἀποδεδωκέναι νομίζων, οὔτε ἑαυτὸν θλίβει οὔτε αἰτιᾶται τὸν ἀναλαβόντα ὃν δέδωκε. καὶ ὅρα οἷον διὰ τούτων ἡμῖν ἐπιδείκνυσιν ὁ ἐπίκτητος. ὅτι οὐ μόνον ἡ ἔννοια τὴν ἑαυτῆς διάθεσιν ἐντίθησι τῷ προφερομένῳ ἐξ αὐτῆς λόγῳ, ἀλλὰ καὶ οἱ λόγοι τὰς ἐννοίας πρὸς ἑαυτοὺς διατιθέασι. χρὴ οὖν φησὶ καὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν ἀλλοτρίων καλεῖν τὰ ἐκτὸς, ἵνα καὶ ἀπὸ τούτων ὡς ἐπ' ἀλλοτρίοις διατιθέμεθα. καὶ μέντοι, καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς ἀλλοτρίοις ἀεὶ ὄντων περὶ αὐτῶν ἐννοοῦντας. καὶ ἐπειδὴ αἱ περὶ αὐτὰ φροντίδες, καὶ ἐπιμέλειαι τὴν περὶ αὐτὰ συμπάθειαν αὔξουσι, καὶ ταύτας ὡς ἀλλοτρίων φησὶ χρὴ ποιεῖσθαι, καὶ ἐπιμελεῖσθαι μὲν αὐτῶν. οὐχὶ ῥαθυμεῖν προσήκει. οὐ μέντοι ὡς ἰδίων, οὐδ' ὡς ἀναφαιρέτων, ἀλλ' ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες ἀλλότριόν τε αὐτὸ ἡγούμενοι, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπολείπειν ἐλπίζοντες αὐτό. ἕως δ' ἂν παρῶσι τῆς εὐχρηστίας αὐτοῦ

λύπη ἐπὶ τούτοις συμβαίνει. πρὸς δὲ λοιδορίαν φησὶν εὑρήσεις αὐτοῦ ἀμυντήριον τὴν ἀνεξικακίαν. οὔτε γὰρ πόνον, οὔτε θλίψιν τῇ ἑαυτῆς φύσει ἡ λοιδορία τοῖς λοιδορουμένοις, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ ἡμῶν, ἢ κενόδοξον, ἢ θυμοειδές. τοῦτο δὲ μόνον ποιεῖ καταγινώσκειν τοῦ λοιδοροῦντος. ἵνα οὖν μὴ κατὰ πάθους ἡμετέρου κατάγνωσις γένηται, γινώσκειν μὲν χρὴ τὴν τοῦ λοιδοροῦντος κακίαν. ἢ γὰρ ψευδῶς λοιδορεῖ ἢ δι᾽ ἔχθραν τινά. ἀνέχεσθαι δὲ αὐτοῖς ὡς οὐδὲν ἡμᾶς βλαπτούσης. τάχα δὲ τῆς μὲν κακίας τοῦ λοιδοροῦντος ἀνέχεσθαι, οὐ νοοῦντας ὅτι αὐτὸς ὁ βεβλαμμένος ἐστὶν ὁ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν. ταυτὸν δὲ εἰπεῖν ἑαυτὸν κακύνας. ἀπὸ δὲ τῆς λοιδορίας καὶ ὠφελεῖσθαι πάντως προφανῶς μὲν εἰ εἴη ψευδής. εἰ δὲ καὶ ἀληθὴς ἦ. ὅτι ἐκφαίνεταί τι τῶν ἡμετέρων κακῶν, καὶ ἀγνοούμενον παρ᾽ ἡμῶν, ἢ γινωσκόμενον μὲν νομιζόμενον δὲ λανθάνειν τοὺς ἄλλους. ἱκανὸν γάρ ἐστι τοῦτο ἀποστρέφειν τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ μήπω διὰ μόνον τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ φιλοτιμίαν τῶν ῥυπαρωτέρων κρατοῦντα παθῶν. χρήσιμος γὰρ πρὸς τὴν τῶν ὄντων παθῶν διόρθωσιν ἡ φιλοτιμία. διὸ καὶ ἔσχατος λέγεται χιτὼν τῶν παθῶν ἡ φιλοτιμία. ὅτι τὰ ἄλλα πάθη συνεργούσης αὐτῆς ἀποδυσαμένη ἡ ψυχὴ, ἐσχάτην ἀποδύεται ταύτην. εἰς αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀγαθὸν ἀπογυμνουμένη. χρὴ οὖν φησὶν ὑφ᾽ ἑκάστου τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἑλκόντων μὴ συναρπάζεσθαι εὐθὺς ὑπὸ τῆς φαντασίας αὐτοῦ, ἢ ἀγαθὸν τὸ προσπίπτον, ἢ κακὸν λεγούσης, μὴ δὲ ὄρεξιν ἢ ἔκκλισιν εὐθὺς κινεῖν, ἀλλὰ τὴν ἡμῶν οὖσαν συμμαχίαν εὑρόντα, καὶ προσκαλεσάμενον σὺν ἐκείνῃ, καὶ δι᾽ ἐκείνης ἀμύνεσθαι τὰ προσπίπτοντα.

Εἰπὼν περὶ τῆς τῶν ἐκτὸς προσλήψεως καὶ περιπτώσεως, τίνων τὰ ὅπως χρὴ λαμβάνειν. καὶ ὅπως δεῖ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσιν ἡ

Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ᾽ ὅτι ἀπέδωκα. τὸ παιδίον ἀπέθανον, ἀπεδόθη. ἡ γυνὴ ἀπέθανον, ἀπεδόθη. τὸ χωρίον ἀφῃρέθην, οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη. ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος.

τῶν προσπιπτόντων ἔξωθεν μὴ δελεάζεσθαι. ὑπὸ δὲ τῶν λυπηρῶν μὴ ταπεινοῦσθαι, ἀκόντως προστίθεται, δεῖξαι ὅτι δυνατὰ ταῦτα ἐστὶ καὶ οὐκ ἀδύνατα προσταττόμεθα. καὶ δείκνυσιν ὅτι τὴν ψυχὴν ποιήσας τὴν ἀνθρωπίνην οὐκ ἀεὶ ἄνω πεφυκυῖαν μένειν ὡς τὰς ἀγγελικάς, καὶ ἔτι πρότερον τὰς θείας. ἀλλὰ καὶ εἰς γένεσιν ποτὲ καταβαίνουσαν, καὶ τοῖς τοιούτοις ὁμιλοῦσαν δυνάμεις ἔδωκεν αὐτῇ καθ' ἑκάστην πρὸς ἃς δυνήσεται ἀβλαβὴς ὑπὸ τῶν τοιούτων διαβαίνειν καὶ ὑπερανέχειν αὐτῶν. πρὸς μὲν τὰ ἡδέα δοκοῦντα ἐγκράτειαν, καὶ οὐκ εἶπε σωφροσύνην, ἀλλ' ἐγκράτειαν. ἐπειδὴ πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους ἐστὶν ἡ παραίνεσις ὑφ' ὧν κινεῖται. κινεῖται μὲν τὰ πάθη καὶ ἀμφισβητεῖ πρὸς τὸν λόγον. ἡττᾶται δὲ ὅταν ἡ παιδεία ἀνύσιμος ᾖ καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἐγκρατὲς τῆς ἕξεως εἶδος. ὡς ὅταν γε μὴ κρατείσῃ τοῦ πάθους ὁ λόγος αὐτὸς ἡττώμενος, ἀκρατὴς ἡ διάθεσις λέγεται. ἐπὶ δὲ τῶν τελέως πεπαιδευμένων τὸ παθητὸν ὅπερ οὐ ἡμῖν παιδικὸν καθέστηκε, τελέως καὶ ἀναμφισβητήτως ὑποκέκλιται τῷ λόγῳ ὡς ὑπ' ἐκείνων κινεῖσθαι μόνον ἐφ' ὧν ὁ λόγος προστάξει καὶ ὅτε καὶ ἐφ' ὅσον, καὶ ἔστι τοῦτο σωφροσύνη σωτηρία, καὶ ὑπεροχὴ τοῦ ἐν ἡμῖν φρονοῦντος. μερίζεται γὰρ τοῦτο τοῖς πάθεσιν ὑποκλινόμενον, καὶ διασπώμενον ὑπ' αὐτῶν, σῶον δὲ μένει, καὶ ὁλόκληρον ὑπερανέχον τῶν παθῶν. πρὸς δὲ τὰ ἐπίπονα καὶ τὰ λυπηρὰ τοῖς μὲν πεπαιδευμένοις ἀνδρεία πάρεστιν οὐδὲ παρελθεῖν εἴσω τῶν τῆς ψυχῆς προθύρων συγχωροῦσα λύπην, ἀλλὰ τὰ ἐπίπονα πάντα ὡς γυμνάσιον αὐτῇ προτεινόμενον ἀλύπως καὶ ἀθλίπτως ἐκπονοῦσα. τοῖς δὲ παιδευομένοις καρτερία πρὸς τὰ συμβαίνοντα λυπηρὰ γενικῶς ἀνθισταμένη, καὶ ποιοῦσα μὴ καταπίπτειν τὴν ψυχήν, ἀλλὰ μάχεσθαι, καὶ ἀμύνεσθαι τὰς τῆς λύπης πληγάς. ἡ γὰρ εὔτονος τῆς καρτερίας ἀντίταξις, τὸν μὲν λόγον ποιεῖν νικᾶν, τὸ δὲ πάθος ἡττᾶσθαι. καὶ τούτου πολλάκις γινομένου μετὰ φρονήσεως συνεθίζεται τὸ πάθος ὑπακούειν τῷ λόγῳ, καὶ μὴ ἀντιτείνειν ἤδη πεπαιδευμένον. καὶ οὐκέτι χρεία τὸν λυπούμενον καρτερεῖν. οὐδὲ λυπεῖται ἔτι ὁ τοιοῦτος. οὐδὲ γὰρ ὀρέγεταί τινος, οὐδ' ἀποτυγχάνει, οὔτε ἐκκλίνει τι ὃ περιπίπτει. πᾶσα δὲ

φύσιν οὐ τῆς ἐνεργείας ἀποδιδόναι. τίς δὲ πάνυ πενόμενος οὐκ ἀναγκάζεται τῷ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων προσκαρτερεῖν. λύει οὖν ταύτην τὴν ἔνστασιν ἐκ τοῦ τὴν νόσον, καὶ τὴν πενίαν, καὶ τὰς τοιαύτας περιστάσεις μὴ εἶναι προαιρέσεως ἐμπόδια, καθ' ἣν οὐσίωται ἄνθρωπος, καὶ καθ' ἣν τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν. τίς γὰρ κωλύει τὸν νοσοῦντα τὰ μὲν κατὰ φύσιν αὐτῷ αἱρεῖσθαι, τὰ δὲ κατὰ φύσιν ἐκκλίνειν. τί δὲ ἡ ἄκρα πενία ἠνάγκασε τῶν μὴ καλῶν, καὶ ἀγαθῷ ἀνδρὶ πρεπόντων ποιῆσαι. οὐχὶ δὲ καὶ Διογένης, καὶ Κράτης, καὶ Ζήνων τότε γνησίως ἐφιλοσόφησε, καὶ τὸν κατὰ φύσιν ἥκοντα τοῖς ἀνθρώποις βίον, καὶ τὸν ἐν τῇ λιτότητι πλοῦτον, τότε μάλιστα τοῖς ὁρᾶν δυναμένοις ἐπεδείξαντο, ὅτι τὴν ἄκραν ἀκτημοσύνην ἀντὶ τῆς ἀπορίας ἠλλάξαντο. τίς γὰρ οὐκ ἀγαπᾷ τρέφειν τὸν τοιοῦτον λαμβάνειν χάριν, μᾶλλον ἤπερ διδόναι νομίζων. καίτοι νῦν ἄλλων δεόμεθα παραδειγμάτων ὅτε αὐτὸς ὁ ταῦτα λέγων Ἐπίκτητος, καὶ δοῦλος ἦν, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὴς, καὶ χωλὸς ἐκ νέας ἡλικίας, καὶ πενίαν ἀκροτάτην ἐπετήδευσεν, ὡς τὸ ἐν Ῥώμῃ οἴκημα αὐτοῦ μηδέποτε κλείθρου δεηθῆναι ἅτε μηδὲν ἔνδον ἔχον εἰ μὴ τὴν στιβάδα, καὶ τὸ ψίαθον, ἐφ' ὧν ἐκάθευδε. καὶ οὗτός ἐστιν ὁ λέγων χώλανσις σκέλους ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ. ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ ἀπὸ ζωῆς προφέρων τοὺς λόγους. καὶ οὐχὶ τὰ ἐπαινεῖσθαι δοκοῦντα σπουδάζων λέγειν, ὅπερ οἱ πολλοὶ ποιοῦσιν ἡμῶν. διὸ καὶ οὕτως εἰσὶ δηκτικοὶ τῶν εὐμοίρων ψυχῶν οἱ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς λόγοι.

Ἐφ' ἑκάστου τῶν προσπιπτόντων μέμνησο ἐπιστρέφων πρὸς ἑαυτὸν ζητεῖν τίνα δύναμιν ἔχει ὁ πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς, ἢ καλὴν εὑρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, εὑρήσεις καρτερίαν. ἐὰν λοιδορία, εὑρήσεις ἀνεξικακίαν. καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι.

Μεγάλα προτείνας τινὰ, καὶ ἀδύνατα δοκοῦντα εἶναι πολλοῖς, ὡς τὸ τὴν νόσον τοῦ σώματος, ὡς ἀλλότριον κακὸν περιπτύειν, καὶ θέλειν γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὡς γίνεται. καὶ ὑπὲρ μὲν τοῦ ἢ δέον

Νόσος σώματός ἐστιν ἐμπόδιον. προαίρεσις δὲ οὔ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλανσις σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαίρεσις δὲ οὔ, καὶ τοῦτο ἐφ᾽ ἑκάστω τῶν ἐμπιπτόντων ἐπίλεγε. εὑρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινὸς ἐμπόδιον. σὸν δὲ οὔ.

Εἰπὼν ὅτι τὸν βουλόμενον εὐροεῖν οὐ χρὴ ζητεῖν τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλει, ἀλλὰ θέλειν γίνεσθαι, ὡς γίνεται διὰ τούτων ἅμα μὲν τὸ προκείμενον ἐπιδείκνυσιν, ὅτι εὐφόρως δεῖ φέρειν τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς προσπίπτοντα δυσχερῆ. ἅμα δὲ ἔνστασιν ὡς οἶμαι λύει τινά. καὶ ἡ μὲν ἀπόδειξις τοιαύτη τίς φαίνεται. εἰ μὲν ἡμέτερα ἦν τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς προσπίπτοντα δυσχερῆ, ἔδει μὲν καὶ οὕτως εἴπερ ὠφέλιμα ἦν εὐκόλως φέρειν αὐτὰ κἂν ἦ δυσχερέστερα. εἰ δὲ μή ἐστιν ἡμέτερα ἀλλὰ ἕκαστον ἄλλου τινός, τί δυσχεραίνομεν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις. νόσος σώματος ἐμπόδιον, καλῶς καλῶς ἐμπόδιον εἶπεν, ἀλλ᾽ οὐχὶ κακόν. οὐ γὰρ κακὸν τῷ σώματι ἡ νόσος οὐδὲ ἡ φθορὰ ὡς δέδεικται πρότερον, ἀλλ᾽ ἐμπόδιον τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, καὶ χώλανσις, ἣν αὐτὸς εἶχεν ἐπίκτητος. διὸ καὶ ἀπὸ ζωῆς, ἀλλ᾽ οὐ ἀπὸ γλώσσης φθέγγεται μόνον, καὶ ἡ χώλανσις οὖν σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, καὶ πενία δαπάνης, προαίρεσις δὲ οὔ, εἰ μὴ αὐτὴ θέλει. εἰ μὲν οὖν σῶμα ἦ μὲν, ἢ σκέλος, ἢ χρήματα ἡμῶν ἦν ταῦτα ἐμπόδιον. εἰ δὲ τούτων μὲν οὐδέ, ψυχὴ δὲ λογικὴ τῷ σώματι χρωμένη, ὡς ὀργάνω, καὶ τοῖς ἐκτὸς εἰς ὑπηρεσίαν. τὸ δὲ ἀγαθόν, καὶ τὸ κακὸν ἐν προαιρέσει οὐκ ἐμποδίζεται ὑπ᾽ αὐτῶν, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἡμεῖς ἐμποδιζόμεθα. οὐδὲ ἡμῶν ἐστιν ἐμπόδιον τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων οὐδέν, ἀλλ᾽ ἕκαστον ἄλλου τινός, ὧν ἡμεῖς οὐδέν ἐσμεν. οὐδὲ ὡς ἐπὶ οἰκείοις χρὴ δυσχεραίνειν αὐτοῖς. συμβαίνει γὰρ οὕτω τὴν προαίρεσιν ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις οἰκεῖον ἴσχειν κακὸν τὴν δυσχέρανσιν, οὕτω μὲν οὖν οἶμαι τὸ προκείμενον ἀποδέδεικται. ἔνστασιν γὰρ λύει τινὰ ἀπὸ τοῦ συμφέροντος ὡς οἶμαι κατὰ τοὺς τῶν ῥητόρων δεινούς. φαίη γὰρ ἄν τις μηδὲ συμφέρον εἶναι τὸ νοσεῖν, ἢ τὸ πένεσθαι. τίς γὰρ νοσῶν δύναται τὰς κατὰ

οὖσα, καὶ αἰτία τοῦ τε ἀγαθοῦ, καὶ τῆς παρατροπῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἔχει τὴν ἀρχὴν ἡ παρατροπή. τὸ γὰρ ὑποστῆσαν αὐτὴν αἴτιον οὐχ ἁπλῶς παρατρεπόμενον ἐπέστησεν, ἀλλ' ἐὰν αὐτὴ θέλῃ ἀπαράτρεπτον μένουσαν. εἰ οὖν ἡ θέλησις αὐτῆς ἐστι τῆς ψυχῆς ἔνδοθεν οὖσα κίνησις, αὐτὴ ἂν εἴη αἰτία ἑαυτῇ τῆς παρατροπῆς. καὶ ὅρα τὴν τοῦ θεοῦ μηχανήν. ἐπειδὴ γὰρ ἔδει μεταξὺ τῶν ἀεὶ ὄντων ἄνω, καὶ τῶν ἀεὶ ὄντων κάτω γενέσθαι τὰ μέσα τὰ ποτὲ μὲν τοῖς ἄνω, ποτὲ δὲ τοῖς κάτω ὁμοιούμενα, καὶ συνδέοντα τὰ ἄκρα πρὸς τὴν τοῦ παντὸς τελειότητα. ἡ δὲ πρὸς τὰ κάτω ῥοπή, παρυφισταμένη, ἔχει παρατρεπομένην δύναμιν οὐ δέδωκε ταύτην τοῖς μέσοις τούτοις ὥστε ἀπαράτρεπτα μένειν, ὡς ἂν βούλοιντο, καὶ πανταχόθεν αὐτὸς εἴη τις ὁ τοιαύτης κακίας ἀναίτιος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ πλέον μηκυνθέντα οὐ πρὸς τὸν ἐπίκτητον ῥηθέντα νῦν λόγον ἁρμόζει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν περὶ τῆς τοῦ κακοῦ ἀποστάσεως ὃν μετ' ὀλίγον διδάσκει. ἐπεὶ πρός γε τὸ παρὸν ἀρκεῖ. καὶ τοῦτο οἶμαι ῥηθὲν ὅτι ὅταν λέγει ὁ ἐπίκτητος. θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὡς γίνεται, οὐ περὶ τῆς ψυχικῆς λέγει κακίας. οὐ γὰρ ἂν εὐροεῖν ἔλεγε τοὺς τῇ κακίᾳ τῇ ἑαυτῶν, καὶ τῇ τῶν ἄλλων ἀρεσκομένων, ἀλλὰ περὶ τῶν εἰς τὸ σῶμα, καὶ τῶν ἐκτὸς συμβαινόντων, οἷς δύναται ὁ πεπαιδευμένος ὁποῖα ποτ' ἂν ᾖ καλῶς χρήσασθαι. καὶ ὅσω ἂν ᾖ σκληρότερον τοσοῦτο μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν ὠφεληθῆναι. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ἐστὶ τὰ γινόμενα, ἅπερ ἀπαίδευτον ζητοῦμεν ἀκόλουθον ταῖς ἡμετέραις ὀρέξεσί τε καὶ ἐκκλίσεσιν. ἀλλ' οὐχὶ αἱ ὀρέξεις αὗται, καὶ ἐκκλίσεις αἱ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, καὶ τὸ κακόν, αὗται γὰρ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν ὡς βουλόμεθα. τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν συμβουλεύει μὴ ζητεῖν γίνεσθαι ὡς θέλομεν, ὅτι μήτε κύριοι τούτου ἐσμέν, μήτε ἀεὶ συμφερόντως ζητοῦμεν. τὰ μὲν ἡδέα πολλάκις καὶ βλαβερὰ τυγχάνει, ζητοῦντες γίνεσθαι. τὰ δὲ σκληρότερα καὶ ὡς ἰατρεῖαι προσάγονται, παραιτούμενοι.

ἰσαζομέναις, καὶ τῷ ὅλῳ γεννητῷ πρὸς τὴν εἰς ἄπειρον ὡς εἴρηται διαμονήν. τῆς δὲ ψυχικῆς κακίας τῆς μόνης φανείσης ὁπωσοῦν κακίας ἑαυτὸν ἐξεῖλε. πρῶτον μὲν ὡς ἀναγκαῖον αὐτὸ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ οὐχ ὡς κακὸν συγχωρήσει τοῖς οὖσι παρυποστῆναι. ἔπειτα καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῇ βουλήσει πάντως κελεύσας ἕπεσθαι τῆς ψυχῆς, καὶ μηδέποτε εἰς τὰ ὄντα παρελθεῖν εἰ μὴ ἐκείνη θέλοι. διὸ τὰ ἀκούσια ὡς οὐκ ὄντα κακά, καὶ ὑπὸ θεοῦ συγγινώσκεται, καὶ ὑπὸ τῶν νόμων. καὶ ἔστι τῇ ψυχῇ ἀκούσιόν πως τὸ κακόν. οὐδὲ γὰρ ὡς κακὸν αἱρεῖταί ποτε κακὸν ἡ ψυχή, ἀλλ' ὡς ἀγαθῶν τινῶν ὀρεγομένη. ποτὲ μὲν χρημάτων, ποτὲ δὲ σωματικῆς ἀπολαύσεως, ἢ δυναστείας, ἢ τιμῆς τὸ συνὸν τούτοις ἐλαφρότερον, ἢ οὐχ ὁρᾷ ὅλως, ἢ κατακοντίζεται ὑπὸ τῆς τῶν ἐρωμένων βιαζομένης ὀρέξεως, οὕτω πανταχόθεν ἐκβέβληται τὸ τελέως κακὸν ἀπὸ τῶν ὄντων. καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τὸ μηδαμῶς ὄν, ἤπερ τὸ τελέως, καὶ αὐτεξουσίως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς παρυφίσταται. εἰ δέ τις αἴτιον νομίζει τοῦ κακοῦ τὸν θεόν, ὡς τὴν αὐτεξούσιον ψυχὴν ὑποστήσαντα ἧς ἀποτυχία τὸ κακόν ἐστιν, εἰ μὲν κακόν ἐστιν, ἡ αὐτοκίνητος, καὶ αὐτεξούσιος τῶν ψυχῶν οὐσία, κακοῦ λέγειν αἴτιον ἀνάγκη τὸν ταύτην ὑποστήσαντα. εἰ δ' ἀγαθόν ἐστι, καὶ πολλῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθὸν μεῖζον καὶ τιμιώτερον, πῶς ἂν εἴη κακοῦ αἴτιος ὁ τὸ ἀγαθὸν ὑποστήσας; ἐπεὶ οὖν ἐστι τὸ κατὰ φύσιν αἱρετόν τε, καὶ ἐφετὸν εἶναι ἂν ἕλοιτο ἀνθρώπων, καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς συναισθομένων φυτὸν εἶναι μᾶλλον, ἢ ὁτιοῦν τῶν ἀλόγων ζώων ἤπερ ἄνθρωπος. καίτοι, καὶ τὰ φυτά, καὶ τὰ ἄλογα ἀγαθὰ λέγομεν ἐν τάξει τινὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῇ πρὸς ἄλληλα ἐφέσει παρὰ τῶν ἀφορισμένων. εἰ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὸ ἀγαθοῖς, ἢ κακοῖς εἶναι, καὶ τούτου τὴν ἐξουσίαν ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ ἡμῶν οὔ τέ τι ἀναγκάσαι, οὔτε κωλῦσαι δυνατὴν τὴν αἵρεσιν, καὶ τὴν ἔκκλισιν. ἡ μὲν οὐσία αὕτη, καὶ ἡ δύναμις ἡ αὐτεξούσιος, σεμνή τις ἐστὶν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ μεγαλοπρεπής, καὶ ἀρχική. καὶ ὁ ταύτην ὑποστήσας ἀγαθός τις, καὶ δυνατός ἐστιν. εἰ δὲ αὐτή ποτε δι' ἑαυτὴν παραφέροιτο κυρία οὖσα τοῦ μὴ παρενεχθῆναι, τίς ἂν ἄλλος τῆς παραφορᾶς αἴτιος λέγοιτο, δικαίως ἢ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἀρχή τις

τούτων ἀναμνησθῶμεν. ὅτι τὸ μὲν ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς οὐ τὸ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι, καὶ ἐκκλίνειν ἐστίν. τὸ δὲ κακὸν οὐ τὸ παρὰ φύσιν. ἡ δὲ ὄρεξις, καὶ ἡ ἔκκλισις δέδεικται ὡς οἶμαι ἐφ' ἡμῖν οὖσα ὥστε ἡμεῖς ἑαυτοῖς αἴτιοι, καὶ τῆς ἀρετῆς ἐσμέν, καὶ τῆς κακίας δέ, καὶ ἐπαινοῦνται οἱ σπουδαῖοι, ὡς τὸ ἀγαθὸν δι' οἰκείας αἱρέσεως ἔχοντες ὅπερ διὰ τοῦτο ἀρετὴ καλεῖται, καὶ οἱ μοχθηροὶ πιμπτοί εἰσιν, ὡς κύριοι μὲν ὄντες τοῦ μὴ τοιοῦτοι εἶναι. διὰ δὲ ῥαθυμίαν γενόμενοι μοχθηροί, ὡς εἴγε ἔξωθεν ἐπετίθετο ταῦτα οὐκέτι προαίρεσις ἀγαθὴ ἦν ἢ κακή, ἀλλὰ τύχη τις, καὶ ἀνάγκη. θεὸς δὲ οὕτω καὶ ἐνταῦθα κακίας ἀναίτιος μήποτε δὲ οὐδὲ ἡ τῆς ψυχῆς νόσος κακία λεγομένη ἁπλῶς κακόν ἐστιν, ἀλλ' ἔχει τι καὶ αὐτὴ ἀναγκαῖον πρὸς τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς ὑπόστασιν. ὡς γὰρ ἡ ὑγεία τῶν ἐνταῦθα σωμάτων, οὐκ ἂν οὕτω αὕτη ὑγεία εἰ μή, καὶ μᾶλλον νοσεῖν ἐπεφύκει ταῦτα τὰ σώματα, ἀλλ' ἦν ἂν ἀκήρατός τις διάθεσις ἀναντίθετος οὖσα πρὸς νόσον οἵα τίς ἡ τῶν οὐρανίων ἐστίν. οὕτω καὶ αἱ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἀρεταί. σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, καὶ ὁ ἄλλος ἅπας αὐτῶν χορὸς οὗτος οὐκ ἂν ἦν εἰ μὴ καὶ κακοῦσθαι ἐπεφύκεσαν αἱ ψυχαί. ἀλλ' εἶχον ἂν ἀρετάς τινας ἀγγελικάς, ἢ θείας οὐ μέντοι γε ἀνθρωπίνας. αὗται γὰρ τοιαῦται τὴν φύσιν εἰσίν, ὡς καὶ εἰς κακίαν παρατρέπεσθαι. εἰ τοίνυν ἀγαθαί εἰσιν αἵ τε ἀνθρώπιναι ἀρεταί, καὶ σωματικὴ ὑγεία. καὶ ἔδει μὴ τὰ πρῶτα μόνον, ἢ ἀκήρατα ἀγαθὰ εἶναι ἀπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ πηγῆς ὑποστῆναι, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα, καὶ τὰ ἔσχατα, ἀναγκαῖον ἦν τῶν περιτρεπομένων ἀγαθῶν, καὶ τὰς παρατροπὰς συνυποστῆναι. οὐδὲ γὰρ ἔχουσι προηγουμένην ὑπόστασιν, ἀλλὰ παρυποστῆναι τοῖς οὖσι. καὶ ὅρα τὴν ὑπερβολὴν τῆς θείας ἀγαθότητος ὅτι τὴν μὲν τοῦ σώματος φθορὰν κἂν σκιᾶς δίκην ὡς εἶπον τῇ κινήσει τῶν αἰτίων ἐξ ἀνάγκης συμπεριτρέπεται, ἀλλ' ἀγαθὰ εἶναι ἐποίει, καὶ τοῖς νοσοῦσιν αὐτὰ καὶ φθειρομένοις σώμασι κατὰ τὴν εἰς τὰ ὅλα στοιχεῖα ἀνάπλασιν, καὶ τὸν ἐκνεκασμόν, καὶ ταῖς χρωμέναις ψυχαῖς δι' αὐτῶν

τείνων καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀπορροῦντος προταθέντα λέλυται, καὶ πάντα τὰ γινόμενα καλῶς καὶ κατ' ἀξίαν γίνεται. τὰ μὲν τῆς φύσεως, τὰ δὲ τῆς προαιρέσεως, καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται ὑπὸ τοῦ θεοῦ. δῆλον ὅτι πᾶς ὁ εὖ φρονῶν, καὶ θέλει ἂν γίνεσθαι τὰ γινόμενα, εἴπερ μὴ φθονεῖ τοῖς δικαιουμένοις τε, καὶ ἰατρευομένοις, καὶ τὸν τοιοῦτον ἰατρὸν σέβει, καὶ τιμᾷ, καὶ φιλεῖ γνησίως, καὶ εὐεργέτην ὀρίζεται. ἀλλ' ὅτι μὲν τὰ συμβαίνοντα ταῦτα δυσχερῆ τοῖς ἀνθρώποις, ἰατρεῖαι τινές εἰσι, καὶ ὅτι τὸ ἰατρεύεσθαι τοῖς δεομένοις, καὶ ψυχῇ, καὶ σώματι ἀγαθόν ἐστι συγχωρήσειεν ἄν τις, ὡς οἶμαι. αὐτὸ δέ τοι τὸ νοσεῖν, καὶ κατὰ σῶμα, καὶ κατὰ ψυχήν, καὶ δεῖσθαι τοιαύτης ἰατρείας ἐπιπόνου τε, καὶ ὀδυνηρᾶς, τοῦτο τίς ἂν ἀγαθόν, καὶ οὐχὶ κακόν. καὶ τὸν αἴτιον αὐτοῦ, κακοῦ νομίζοι αἴτιον. ἢ πάλιν τὰ αὐτὰ λέγειν ἀνάγκη. ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώματος νόσος, οὔτε αὐτῷ τῷ σώματι κακόν ἐστιν εἴπερ καὶ φύσιν ἔχει τοιαύτην, καὶ πρὸς διάλυσιν ὁρᾷ τοῦ συνθέτου, καὶ ἀπόδοσιν τῶν ἁπλῶν εἰς τὰς οἰκείας ὁλότητας, καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτῶν, καὶ ἐλευθερίαν. τῆς τε ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ διαγωγῆς καὶ τῆς πρὸς τὰ ἀντικείμενα μάχης. ἀλλ' οὔτε τῇ ψυχῇ κακόν ἐστιν ἡ τοῦ σώματος νόσος, εἴπερ ἰατρεία οὖσα τῆς ψυχῆς δέδεικται. καὶ φαίνεται πολλαχοῦ ἐναργῶς αὐτῇ. κἂν ἐπιβλαβὴς δὲ τῷ μερικῷ σώματι ἡ νόσος ἦν, καὶ ἡ φθορὰ αὐτῆς, ὠφέλιμος δὲ οὖσα ἐφαίνετο τῇ τε τοῦ χρωμένου ψυχῇ, καὶ τῇ τοῦ παντὸς συστάσει τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων, καὶ τῷ ἀπεράντῳ τῆς γενέσεως κύκλῳ. διὰ τοῦτο εἰς ἄπειρον προϊόντι, διὰ τὸ τὴν ἄλλου φθορὰν ἄλλου γένεσιν εἶναι, κατεφρόνησεν ἂν ὁ ἄριστος διοικητὴς τοῦ φθαρτοῦ τὴν φύσιν, καὶ μερικῆς, καὶ χείρονος φθορᾶς, διὰ τὸ κρεῖττον, καὶ τὸ ὅλον, καὶ τὸ ἀνέκλειπτον τῆς γενέσεως. ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς γένεσις φαίη τις ἄν, οὔτε αὐτῆς ἀγαθόν ἐστι τῆς νοσούσης ψυχῆς, οὔτε πρὸς τὸ ὅλον τι λυσιτελεῖ ὥστε αἴτιον αὐτῆς κακοῦ τινὸς αἴτιον εἶναι. καὶ ὁ θέλων κακύνεσθαι αὐτήν, καὶ νοσεῖν, κακὸς ἂν εἴη, καὶ ἡ ἀπορία ἡ αὐτὴ δόξει μένειν. τί οὖν τὸ ἄριστον τῆς νόσου κακίας τῇ ψυχῇ. ἐκ τῶν πρότερον περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῦ οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰρη-

κακὰ αὐτοῖς. ἐπεὶ οὕτω γε καὶ τοῖς σώμασι τὸ ἰατρεύεσθαι, καὶ γυμνάζεσθαι ἐπίπονα ὄντα, καὶ κακὰ ἂν λέγοιμεν. κατ' ἀξίαν δὲ πάντως γινόμενα τήνδε τῆς φύσεως, καὶ τὴν τῆς προαιρέσεως, οὐκ ἂν εἴη κακά. τὸ γὰρ κατ' ἀξίαν δίκαιον, τὸ δὲ δίκαιον ἀγαθόν. ἀλλ' οὐδὲ τοῖς σώμασιν ὡς σώμασιν ἀναισθήτοις καθ' αὑτὰ οὖσι κακόν ἐστι τὸ τέμνεσθαι, ἢ καίεσθαι. ἡ γὰρ εἰς τὰ ἁπλᾶ ἀνάλυσις, οὐ κακὸν τῷ συνθέτῳ. εἰ οὖν τὴν τῶν σωμάτων ἰατρικὴν γυμνάζουσαν, καὶ καίουσαν, καὶ κατατείνουσαν, καὶ μόρια ἀποκόπτουσαν, καὶ ταῦτα τοῖς ἀφειδῶς κολάζουσιν ἀνθρώποις ποιοῦσαν, οὐ κακὸν λέγομεν, ἀλλ' ἀγαθόν, καὶ χάριν, καὶ μισθὸν τελοῦμεν τοῖς ἰατρεύουσι, διατί τὴν τοῦ θεοῦ ἰατρείαν οὐκ ἀγαπῶμεν, οὐ γὰρ θυμῷ, οὐδὲ ἀμυντικῶς οὐδὲ παρ' ἀξίαν, οὐδ' ἐπιβλαβῆ ποιεῖ τι τούτων ὁ θεὸς, ἀλλ' ἰατρικῶς, καὶ κηδεμονικῶς, καὶ πατρικῶς, καὶ ἐπὶ μεγίστῃ ὠφελείᾳ, καὶ ἀρκεῖ φάναι κατὰ τὴν θείαν ἀγαθότητα. πολυειδὴς δὲ ἐστιν ἡ τοῦ θεοῦ ἰατρική. τοὺς μὲν νόσοις ἢ πενίᾳ, ἢ ἀτιμίαις. τοὺς δὲ λιμοῖς, ἢ σεισμοῖς, ἢ ἐπικλύσεσιν, ἢ ναυαγίοις, ἢ πολέμοις, ἢ ἀνθρωπίναις κολάσεσιν ἰατρεύουσα. οὐ κακὰ οὖν, ἀλλὰ ἀγαθὰ ταῦτα, εἴπερ τὸ ἰατρεύεσθαι ἀγαθόν, εἰ δέ τις ταῦτα μὴ ἀξιοῖ καλεῖν ἀγαθὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι προηγουμένως αἱρετὰ οἷα χρὴ τὰ κυρίως ἀγαθὰ εἶναι, μὴ κακὰ δ' εὐθὺς αὐτὰ καλείτω, ἀλλ' ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ κτῆσιν. πρὸς ἣν ἐξ ἀνάγκης τούτων δεόμενοι, αἱρούμεθα αὐτὰ δι' ἐκείνην. καὶ γὰρ τομὰς, καὶ καύσεις ἰατρικὰς, καὶ τὰ τοιαῦτα οὐδεὶς αἱρεῖται προηγουμένως, ἀλλὰ τῆς ὑγιείας ἐφιέμενοι, αἱρούμεθα αὐτὰ, ἧς ἀνάγκη διὰ τούτων τυχεῖν. καὶ καλῶς ἀναγκαῖα ταῦτα κεκλήκασιν οἱ σοφοί. ἅπερ ἀνάγκη πάντα προληφθῆναι εἰ μέλλοι τὸ ἀγαθὸν ἀποφαίνεσθαι. ἀγαθὰ μὲν οὖν ὄντα καὶ αὐτὰ εἴπερ πρὸς ἀγαθὸν συντελεῖ. τὰ μὲν πρὸς σωματικὴν ὑγείαν, τὰ δὲ πρὸς ψυχικήν. ὑφειμένα δὲ τῶν προηγουμένων ἀγαθῶν, πρὸς ἃ παραβάλλοντες αὐτὰ οἱ πολλοὶ κακὰ νομίζουσι, κακῶς οἶμαι περὶ τούτων φρονοῦντες, εἴπερ ἀνάγκη τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τούτων οἶμαι τυγχάνειν. εἰ

ὥστε κἂν πρὸς ἡδονὴν γυμνάζεταί τις ἐπὶ τὸ κρατεῖν ἡδονῆς, ἀνάγκη τῶν ἡδέων ἐφαπτόμενον ἐθίζεσθαι καταφρονεῖν αὐτῶν, κἂν πρὸς λύπην λυπηρῶν μετέχειν, κἂν πρὸς φόβον φοβεροῖς τισὶν ἑαυτὸν ἐμβάλλειν, κἂν πρὸς ἀλγηδόνας τὸν διὰ μαστιγώσεως ἀγῶνα τῶν ἐν Λακεδαίμονι νέων ἀγενῶν ζηλοῦν. καὶ τὰ πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἀγῶνα γυμνάσια πάντα ἀλγεινὰ ὄντα, ἢ τῶν ἐφ' ἡμῶν σαλούστιον ἄνθρακα πεπυρακτωμένον ἐπιθέντα γυμνῷ τῷ μηρῷ, καὶ φυσῶντα, καὶ δοκιμάζοντα ἑαυτὸν μέχρι πόσου δύναται καρτερεῖν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει τῷ εἴδει τὰ γυμνάσια τῶν προηγουμένων ἐνεργειῶν, ἀλλὰ τοσούτῳ μόνον, ὅτι ἐλαφρότερά πως εἰσί, καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ὅταν βουλώμεθα παύεσθαι. ἐπειδὴ οὖν ὁ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς καταπέμπων εἰς γένεσιν θεός, δυνάμεις δέδωκεν αὐταῖς καθ' ἃς καὶ ἀβλαβῶς κεχρῆσθαι τοῖς ἐν γενέσει, δελεάζουσί τε, καὶ ἐκπλήττουσί τε, καὶ ὑπερανέχειν αὐτῶν δυνήσονται, ταύτας τὰς δυνάμεις γυμνάζων ὁ θεός, ἵνα μὴ ἀργοῦσαι χαλαρώτεραι, καὶ ἀτονώτεραι γένωνται, καὶ καιροῦ ποτε καλοῦντος τὴν χρείαν αὐτῶν ὑστερήσωσιν. ἄθλους πολλάκις προτίθησι ταῖς ψυχαῖς, καὶ οὐκ ἂν ἡρακλῆς, ἢ θησεύς, ἢ διογένης, ἢ σωκράτης τοιοῦτοί τινες ἐγένοντο. οὐδ' ἂν διεφάνη τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς τὸ μέγεθος μέχρι πόσου δύναται διελθεῖν, εἰ μὴ τοὺς μέν, πρὸς τὰ φοβερότερα τῶν θηρίων, καὶ τοὺς κακούργους τῶν ἀνθρώπων ἀγωνίσασθαι προεκαλέσατο. τοὺς δὲ εἰς λιτότητα ἄκραν, καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον προώθησε. καὶ ἔστιν οἶμαι, καὶ [illegible] τοῖς ἐφιστάνουσι πρόδηλον ὅτι οἱ ἐν περιστάσεσι καλῶς διαγινόμενοι, ἀνδρικώτεροι τὸ λοιπὸν ἀποβαίνουσιν. εἰ γὰρ τὴν πρὸς τὰ φοβερώτατα ἄγνοιαν παίγνιον ὁ συνεθισμὸς ποιεῖ, ὡς ὀλίγου κερματίου χάριν αἱρεῖσθαι τινὰς αὐτήν, πῶς οὐ κἂν ἐν τοῖς μεζιοτέροις ἡ γυμνασία παρασκευάσοι καταφρονεῖν τῶν δυσχερῶν τοῖς ἀγυμνάστοις δοκούντων. εἴτε οὖν ὡς θεραπείαν νοσούντων, εἴτε ὡς γυμνασία ὑγιαινόντων προσάγεται ταῖς ψυχαῖς. τὰ δυσχερῆ ταῦτα, καὶ ἐπίπονα δοκοῦντα οὐκ ἂν εἴη

καὶ ταύτην ἔχει τὴν χρείαν τὰ περὶ ἡμᾶς ταῦτα δοκοῦντα κακά. ὥσπερ τοῖς ἰατροῖς δυσχεραίνομεν οἳ παρέχουσι τομὰς, καὶ καύσεις καὶ τὰ ἀνιαρὰ τῶν βοηθημάτων. διὸ καὶ πρὸς ταῦτα δυσχεραίνουσιν οἱ παιδικοὶ, καὶ ἀνόητοι, καὶ ὅστις πειρᾶται ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτοῖς παρακολουθεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς γινομένας τῆς ψυχῆς διαθέσεις ἐπισκοπῶν ὁμολογήσει ῥᾳδίως οἶμαι τὰ δυσχερῆ ταῦτα μὲν ἀρχὴν παρέχειν τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν τοῦ σώματος, καὶ τῶν ἐκτὸς. καὶ ὡς ἂν ὁ θαυμαστὸς εἴποι τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν καταφρόνησιν. ὥσπερ δὲ ἡ τῶν σωμάτων ἰατρικὴ, τὸ μέν τι μέρος ἔχει θεραπευτικὸν τὰ νοσοῦντα σώματα διὰ τῶν ἐναντίων ἐπανορθούμενον, τὸ δὲ ὑγιεινὸν, διαίτῃ, καὶ γυμνασίοις βεβαιότερόν τε, καὶ τελεώτερον ὑγιαίνειν ποιοῦν. καὶ ἔστι τινὰ τῶν γυμνασίων ἐπίπονα σφόδρα. καὶ μόνοις τοῖς ἀνδρείοις, καὶ ταλαιπαθέσι φορητά. οὕτω καὶ ὁ τῶν ψυχῶν βοηθὸς, οὐ μόνον τὰς νοσούσας θεραπεύει διὰ τῶν ἐν τῷ βίῳ δυσχερῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑγιεῖς γυμνάζει, καὶ ὑγιεινοτέρας, καὶ ἀνδρειοτέρας ποιεῖ, καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν διαφανεστέραν τοῖς ἄλλοις εἰς μίμησιν ἐπιδείκνυσιν. ὅτι μὲν γὰρ δέονται γυμνασίων καὶ αἱ ἀγαθαὶ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί. ὥσπερ καὶ τὰ ὑγιαίνοντα σώματα, πρόδηλον. κίνησις γὰρ κρατύνει, ἀργίη δὲ τήκει φησὶν ὁ ἱπποκράτης. διατί ὅτι τὰ μὲν ἀεὶ τὴν ἑαυτῶν ἔχοντα τελειότητα, καὶ τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀεὶ ἐνεργοῦντα, προχείρους ἀεὶ, καὶ ἑτοίμους ἔχει τὰς ἐνεργείας. τὰ δὲ μὴ ἐνεργοῦντα, δεῖται γυμνασίας εἰς μίμησιν τῆς ἀεικινησίας, ἵνα μὴ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐνεργείας ἐπιλαθόμεθα, καὶ νεκρωθέντα καιροῦ καλοῦντος τῆς χρείας ἐλλείπῃ. τὸ γάρ ποτε μὲν ἐνεργοῦν, ποτὲ δὲ μὴ ἐνεργοῦν δι᾽ ἀτονίαν τοῦτο πάσχον, δεῖται τῆς διὰ τοῦ ἐνεργεῖν ἀναῤῥώσεως. πᾶσα δὲ γυμνασία διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιτελεῖται, δι᾽ ὧν καὶ ἡ προηγουμένη ἐνέργεια πρὸς ἣν γυμναζόμεθα. ἡ γοῦν πρὸς πάλην γυμνασία, διὰ τοῦ συνεχῶς παλαίειν γίνεται καὶ ἡ πρὸς πυγμὴν διὰ τοῦ συνεχῶς πυκτεύειν καὶ ταῖς πληγαῖς συνεθίζεται. οὕτω γὰρ καὶ ἡ πρὸς πόλεμον διὰ τὸ πολεμίους μιμεῖσθαι τοὺς συγγυμναστάς. καὶ ὅσῳ μᾶλλον εἰσὶν οἱ προσγυμναζόμενοι μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ, τοσούτῳ μᾶλλον τὸ γυμνάσιον ἀνύει τὸν ἑαυτοῦ σκοπόν.

ὥστε κἂν

ψυχαί, ἀντὶ σωματικῆς ὀδύνης, καὶ βιωτικῶν περιστάσεων, τὸν θάνα-
τον αἱροῦνται, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν, ὅπερ οὐκ ἄν ποτε
ὑπῆρξεν αὐτοῖς δυσερούσαις περὶ τὸ σῶμα συνεθίζονται δὲ ὅμως
μισεῖν, καὶ ἀποστρέφεσθαι τὴν αὐταῦτα ἡδονὴν μείζονος, καὶ πολυ-
πλασίονος λύπης φόβῳ αὐτεῦθεν ἐπειγομένης, ὥσπερ καὶ τὰ παι-
δία φόβῳ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ἀναστέλλονται. καί τις
ὑφηδόμενος σιτίῳ τινὶ, ἢ ποτῷ βλαβερῷ πολλάκις ὀδύνης ἀπ' αὐτῶν
πειρώμενος, καὶ λύπης σφοδρᾶς φόβῳ τοῦ μὴ τούτοις περιπεσεῖν
ἀπέχεται αὐτῶν. καίτοι τίς ἂν ἀλύπως τοῖς ἡδέσι χρώμενος καὶ
βλαβερὰ τυγχάνῃ, ὄντως ἀποστρέψοιτο ἂν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔστι μὲν τοῦ-
το τὸ τῶν ἡδέων ἀπέχεσθαι διὰ φόβον τῆς μείζονος λύπης, οὐκ ἀ-
παλλαγὴ πάθους, ἀλλ' ἀνταλλαγὴ μᾶλλον. τὸ γὰρ ἡδὺ τῆς ἀλυ-
πίας ἀλλαττόμεθα τοῦ τῆς ἀπολαύσεως ἡδέως μετὰ τὸ, καὶ ἄλλο
πάθος προσλαμβάνειν τὸ πάθος, πλὴν συντελεῖ τοῦτο τὴν ἀρχὴν
τοῖς παιδικῶς ἡμῖν, καὶ ἀνοήτως διακειμένοις εἰς τὸ διαβληθῆναι
πρὸς ταῦτα οἷς σφοδρῶς συμπεπόνθαμεν, καὶ τὸ λοιπὸν τήν τε φύσιν
τούτων καταμανθάνοντες ὅτι πρὸς τῷ βλαβερῷ, καὶ τὸ λυπηρὸν ἔ-
χουσιν τοῦ ἡδέος πλέον καὶ πολλαπλάσιον, καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἐπιστρέ-
φοντες, καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀγαθὸν εὑρίσκοντες ὂν, καὶ οὐκ ἐν σώματι
ἢ τοῖς ἐκτὸς, καὶ μόνῳ τι καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἡμῶν ὁμοιότητος
αἰσθανόμενοι, καὶ ταύτην τιμῶντες, οὐκέτι φόβῳ ἀλλ' ἐπιστήμῃ, καὶ
ἀρετῇ τὸν κατὰ φύσιν βίον αἱρούμεθα. καὶ γὰρ καὶ τὰ παιδία ἅ-
περ ἐξέκλινον πρότερον καὶ ἐπετήδευον διὰ φόβον, ταῦτα ὕστερον
φρενωθέντα λοιπὸν αἱρούμενα πράττουσι, καὶ οὗτος σκοπὸς τῷ ἐπι-
μελουμένῳ ἡμῶν θεῷ, τὸ μήτε προστετηκυῖαν τὴν λογικὴν ψυχὴν τῷ
σώματι, καὶ τοῖς ἐκτὸς, μήτε φόβῳ, ἀλλ' αἱρουμένην ἀπέχεσθαι αὐ-
τῶν ὡς ἐν τῇ αἱρέσει, καὶ τῇ ἐκκλίσει τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ
κακοῦ κειμένων, καὶ εἰς τοῦτο τὸ τέλος ἡ ἰατρεία τῆς προνοίας ἐπείγε-
ται εἰς τὸ ἐπαναγαγεῖν τὴν ψυχὴν εἰς αἵρεσιν τοῦ κατὰ φύσιν βίου. ὥσ-
περ καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἰατρῶν διὰ τομῶν καὶ καύσεων, καὶ τῶν τοιού-
των, τὴν κατὰ φύσιν ἕξιν περιποιοῦσι τοῖς σώμασιν ὥστε τὰς κα-
τὰ φύσιν ἐνεργείας ἀποδιδόναι. καὶ ἔστιν ἰατρικὴ τῆς πονηρίας ἡ δίκη,

πάθη αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὴν ἔχει ἀναφερόμενα. ἀλλ' ὅταν μὲν κατὰ φύσιν ζῇ, ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι ἐξηρημένῳ αὐτοῦ, καὶ ὑπερέχουσα, τότε αἱ τοῦ σώματος βλάβαι τὰς μὲν δι' αὐτοῦ ἐνεργείας ἐμποδίζουσιν αὐτῇ, οὐδενὸς δὲ αὐτῇ δεινοῦ μεταδιδόασι. καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀλγεῖν ἐν τῷ σκέλει μόνον ἔλεγεν ὁ θεῖος Σωκράτης. ὅταν δὲ οἰκειώσῃ τὸ σῶμα πλέον τοῦ δέοντος, οὐχ ὡς ὄργανον ἔτι, ἀλλ' ὡς μέρος ἑαυτῆς περιπτυσσομένη. μᾶλλον δὲ ὡς ἑαυτὴν τότε συναὐτῷ, καὶ δι' αὐτοῦ παθαινομένη, καὶ ἀλογουμένη, καὶ τὰς τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὀρέξεις νομίζουσα καὶ ὑπογεῦσα αὐταῖς, καὶ μηχανὰς ὑποβάλλουσα πρὸς τὸ τυχεῖν τῶν ὀρεκτῶν, κακύνεται κατὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὴν τῆς ψυχῆς νόσον, καὶ ἰατρείας δεῖται πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι αὐτῆς. τὰ δὲ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, καὶ χρὴ τὴν δι' ἡδονῆς ὄρεξιν καὶ γλυκυθυμίας κακυνθεῖσαν τῆς πρὸς σώματα, καὶ χρήματα συμπάθειαν, καὶ τιμὴν, καὶ δυναστείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῇ περὶ ταῦτα λύπῃ ἀποτυγχανόμενα, κολάζεσθαί τε, καὶ ἰατρεύεσθαι. καὶ μάλιστα ἐπὶ ταῖς τοῦ σώματος πάθεσιν, πλησιαίτερον γάρ ἐστιν αὐτῆς τοῦτο, καὶ αἱ ἐπ' αὐτῷ, καὶ σὺν αὐτῷ ὀδύναι αἰσθητότεραι, ἀποστᾶσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῶν τε ἑαυτῆς κρειττόνων, καὶ ἑαυτῆς καὶ ὅλην ἑαυτὴν ἐνδοῦσα τῷ σώματι, καὶ τοῖς ἐκτὸς, καὶ ἐκεῖνα ἑαυτὴν νομίσασα, καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἑαυτῆς ἐν ἐκείνοις ζητοῦσα, καὶ κατὰ τοῦτο νοσήσασα, καὶ κακυνθεῖσα, πῶς ἂν ἄλλως καταγνῶναι τούτων ἠδύνατο. καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ ῥοπῆς, καὶ καταφρονῆσαι αὐτῶν, καὶ ἐπιστραφῆναι πρὸς ἑαυτὴν, καὶ τὰ κρείττονα, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἀγαθὸν ζητεῖν, εἰ μὴ πρὸς τῷ βλαβερῷ, καὶ λυπηρῷ πειραθῇ τούτων, διὰ γὰρ ἡδονὴν εἰς αὐτὰ ῥέπουσα, ὡς ταύτης ἐν ἐκείνοις, καὶ σὺν ἐκείνοις τυγχάνουσα. ἕως μὲν ἂν ἀπολαύοι ταύτης ἐν αὐτοῖς, προσήλωται αὐτοῖς, καὶ προστέτηκεν. οὐδεὶς γὰρ ἧλος οὕτ' ἰσχυρότερός ἐστι προσπερονῆσαι καὶ κολλῆσαι ὡς ἡ ἡδονὴ καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς δέλεαρ. ὁ τοίνυν ἀγαθὸς ἰατρὸς ἀνιαρὰ ταῦτα εἰς ἀνένδυκον αὐτῇ προσφέρων, ἀποστρέφεσθαι ποιεῖ αὐτά. ὥσπερ αἱ τὰ παιδία ἀπογαλακτίζειν βουλόμεναι, πικρῷ τινὶ τὰς θηλὰς ὑπαλείφουσι. καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν ὡς δυοῖν κακοῖν αἱρούμεναι αἱ

σκαίμματα ποιεῖ φθοροποιὰ εἰς τὰ μόρια διὰ τὴν τοῦ ὅλου σωτηρίαν, καὶ μέντοι καὶ ἡ ἰατρικὴ τέχνη μιμουμένη τὴν φύσιν σήπει τὰ ἀποστήματα, καὶ τέμνει, καὶ καίει, καὶ κατατείνει, καὶ ἐκκόπτει μόρια διὰ τὸ σῶσαι τὸ ὅλον, καὶ οὐδεὶς τούτοις ὡς κακῶς γινομένοις ἐγκαλεῖ ὡς εἴγε κατ' αὐτὰ μόνα ἦν τὰ σώματα, καὶ μηδαμῶς μηδὲν τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀνεφέρετο. οὐδὲν ἂν οἶμαι τῶν κατὰ τὰς μεταβολὰς αὐτῶν κακὸν ἐνομίζετο. ἐπειδὴ δὲ καὶ ψυχαὶ ἡμῖν ἐν τοῖς σώμασιν, αἱ μὲν ἄλογοι συμπεφυκυῖαι τοῖς σώμασι καὶ ἐκείνων οὖσαι ζωαὶ, καὶ ἐν ἐκείνοις καὶ μετ' ἐκείνων τήν τε οὐσίαν ἔχουσαι, καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν. αἱ δὲ λογικαὶ, καὶ ἐξῃρημέναι κατὰ φύσιν τῶν σωμάτων, καὶ χωρισταὶ παντελῶς ἀπ' αὐτῶν οὖσαι, αὐτοκίνητοί τε καὶ προαιρετικαὶ, καὶ κύριοι ὁρμῆς, καὶ ὀρέξεως ὡς δέδεικται πρότερον. αἱ μὲν ἄλογοι, αἱ μὲν μηδὲν μηδὲ ἴχνος ἔχουσιν αὐτοκινησίας, μηδὲ ὄρεξιν αὐθαίρετον, ἢ ὁποιανοῦν κίνησιν, ἀλλὰ τελέως τῶν σωμάτων εἰσὶ ζωαί. δῆλον ὅτι καὶ τὴν οὐσίαν σὺν τοῖς σώμασιν ἔχουσιν ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης παραγινομένην, καὶ τὴν ἀξίαν, κατ' ἐκεῖνα δὲ καὶ μετ' ἐκείνων ἀφωρισμένην καὶ συνδιατιθεμένην ταῖς ἐκείνων κινήσεσιν, ὡς εἴρηται περὶ τῶν σκιῶν. εἰ δὲ τοῦτο μὲν ταῖς τῶν φυτῶν ζωαῖς μᾶλλον προσήκει διὸ καὶ κατερριζωμένα ἐστὶ, καὶ αἰσθήσεως ἐστέρηται, καὶ κινήσεως τῶν τῇ ὀρέξει, καὶ ὁρμῇ τῆς ψυχῆς συνιόντων. τὰ δὲ ἄλογα ζῷα, καὶ τοῦτο ἔτυχεν εἰκός ἐστι τὰς τῶν ἀλόγων ψυχὰς μέσας οὔσας τῶν ζώων τῶν τε κατερριζωμένων τοῖς σώμασι, καὶ τῶν τελέως κατὰ φύσιν ἀπολελυμένων καὶ αὐτοκινήτων, ἔχειν τι ὀρέξεως ἴχνος, καὶ ὁρμῆς ἔνδοθεν ἀπ' αὐτῶν ἐγειρόμενον. καὶ ποτὲ μὲν κατὰ φύσιν τὴν τοῦ εἴδους κινούμενον ὅταν ὁ λέων σύμμετρον τῷ εἴδει τὸν θυμὸν ἔχει, ποτὲ δὲ ὑπερέχοντες, ἢ ἐλλείποντες. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ ἀξίας ἴσχουσι διαφόρους, καὶ βίον ἀνομοιότατον πρὸς τῇ κατὰ τὴν εἱμαρμένην διαθέσει. ἣν ὡς ἑτεροκίνητον ἔχουσι. χρὴ γὰρ τὰ μετὰ τινῶν ὄντα ἑκατέρῳ πρὸς τῶν ἄκρων κοινωνεῖν. ἡ μέντοι λογικὴ ψυχὴ αὐτοκίνητος οὖσα, καὶ ὀρέξεως τελέως κυρία, καὶ ὁρμῆς, καὶ τὴν ἀξίαν ἔχει πρὸς τὴν προαίρεσιν χρωμένη δὲ τῷ σώματι, καὶ τὰ

συνδιατιθεμένην. ὥσπερ καὶ αἱ σκιαὶ τῶν σωμάτων οὐ κατὰ προαίρεσιν τοίως, ἢ τοίως σχηματίζονταί τε, καὶ διατίθενται, ἀλλὰ τῇ τῶν αἰτίων ἕπονται καταστάσει, τὴν αὐτὴν ἔχουσαι ἀεὶ ἀξίαν, καὶ οὐδὲ αὐτοῖς μὲν τοῖς μεταβαλλομένοις σώμασι κακόν ἐστιν ἡ μεταβολή, οὔτε τοῖς συνθέτοις, οὔτε τοῖς ἁπλοῖς. πρῶτον μὲν ὅτι φύσις ἐστὶν αὐτοῖς τοιαύτη, καὶ ἄλλως ἔχειν ἀδύνατον αὐτοῖς. ἐπεὶ οὐδὲ ταῖς λογικαῖς ψυχαῖς κακὸν ἂν ἦν ἡ ἄγνοια, καὶ ἡ κατὰ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις ζωή, εἰ μὴ πεφύκει γινώσκειν τὸ ἀληθές, καὶ τὸ ἄρχειν τῶν ἀλόγων ὀρέξεων, καὶ ὑπερέχειν αὐτῶν. ἔπειτα ὅτι καὶ τὰ σύνθετα ἐξ ἐναντίων συγκείμενα, καὶ μαχομένων ἀλλήλοις, καὶ ἐν ἀλλοτρίοις ὄντων τόποις, καὶ πλεονεκτούντων ἀλλήλοις διὰ τῶν νόσων, ποτὲ μὲν ἐκκρίνονται τὰ διαφθειρόμενα ἐν αὐτοῖς ἀναρρώννυται, ποτὲ δὲ εἰς φθορὰν ὀλλύονται. αὐτὰ μὲν τοῦ μόχθου, καὶ τῆς ταλαιπωρίας, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τῶν ἐναντίων πλεονεξίας ἀπαλλάττεται. τῶν δὲ ἐν αὐτοῖς ἁπλῶν ἕκαστον ἀποδίδοται τῇ αὐτῇ ὁλότητι, εἰς ἐκνεασμόν, καὶ ἀνάρρωσιν τῆς ἐγγενομένης αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀσθενείας. ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ποιοῦν τι εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ ἀντιπάσχει πάντως ὑπ᾽ αὐτοῦ. ὅταν δὲ τὰ ἁπλᾶ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα κατὰ τὰς τῶν ἐναντίων ποιοτήτων μεταβολάς, γίνεται πάλιν ὅπερ ἦν πρότερον. τὸ γὰρ ὕδωρ εἰς ἀέρα μεταβάλλει ἀφ᾽ οὗ καὶ γέγονε πρότερον. καὶ ὁ ἀὴρ εἰς πῦρ ἐξ οὗ γέγονε, καὶ οὐδὲν ἐν τούτοις οἶμαι κακὸν κἂν κατακλυσμούς, κἂν ἐκπυρώσεις, κἂν ἀθροωτέρας μεταβολὰς ἀπεργάζονται δι᾽ ἀντανίσωσιν τῶν ἐν τῷ παντὶ στοιχείων, κἂν λοιμοί, ἢ σεισμοὶ τὰ σύνθετα σώματα διαλύσωσιν. εἰ δὲ καὶ συντελεῖ ταῦτα διὰ τὴν εἰς ἄπειρον ἀνακύκλησιν τοῦ γεννητοῦ, διὰ τὸ τὴν ἄλλου φθορὰν ἄλλου γένεσιν εἶναι, πῶς κακὸν δυνατὸν εἶναι τὴν τοῦ μέρους φθοράν, εἰ λυσιτελεῖ τῷ ὅλῳ. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν μερικῶν ζώων, καὶ ἡ φύσις ὁρᾶται καταφρονοῦσα τοῦ μέρους διὰ τὸ ὅλον, ὅταν τὰ ῥεύματα ἀπὸ τῶν κοινοεργῶν μορίων καρδίας, καὶ γαστρός, καὶ ἥπατος, καὶ ἐγκεφάλου εἰς πόδας ἄκρους ἀποπέμπει, καὶ χεῖρας, καὶ πρὸς τὸ δέρμα δι᾽ ἐκφυμάτων, καὶ λειχήνων, καὶ τῶν τοιούτων ἀπωθεῖται, καὶ ἀπο-

σκαίμματα

σεως, ὃ μέλλει καὶ ὁ τοῦ Ἐπικτήτου λόγος, ἀνεύθυνος φαίνεσθαι, καὶ ἡ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διοίκησις ἀνεπίληπτος. ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβὲς τιθέμεθα ὡς αὐτὸς ἡμᾶς διδάξει μετ' ὀλίγον ὁ Ἐπίκτητος. λέγω τοίνυν ὡς εἰ μὲν κακὰ ὄντως ἐστὶ ταῦτα τὰ γινόμενα ἅπερ ἐξεπῴδησεν ὁ ἀπορῶν λόγος, καὶ τοιαῦτα κακὰ οἷάπερ ἡμῖν φαίνεται, οὔτε ἀγαθὸς ἂν εἴη ἄνθρωπος ὁ εὐαρεστῶν τοῖς κακοῖς. οὔτε τὸν διοικοῦντα τὰ τῇδε ἀναίτιον εἶναι τῶν κακῶν προχωρεῖ, οὔτε αἴτιον νομίζοντας κακῶν αὐτὸν τιμᾶν, ἢ φιλεῖν, ἢ στέργειν δυνατὸν, κἂν μυρία ἐπὶ μυρίοις ἀπομνύμεθα. πᾶν γὰρ ζῷον ὡς αὐτὸς ὁρᾷ τὰ μὲν βλαβερὰ, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, φεύγει τε καὶ ἐκτρέπεται, τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν μέτεισί τε καὶ θαυμάζει. ἢν μέντοι φανῇ τὰ μὲν γινόμενα ταῦτα μὴ κακὰ ὄντα, ὥσπερ νομίζομεν, ἀλλ' ἀγαθὰ μᾶλλον, ὡς πρὸς μεγάλα ἀγαθὰ συντελοῦντα, καὶ ἐκείνων ἕνεκα γινόμενα εἰ δὲ ἔτι εἴη κακὸν ὅλως ἐν τοῖς γινομένοις, τοῦτο μὲν ὄν, ἀλλ' ἐν ταῖς ὀρέξεσι, καὶ ὁρμαῖς ταῖς ἡμετέραις, οὔτε ὁ θέλων γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὡς γίνεται κακός ἐστιν, οὔτε ὁ διοικῶν τὰ τῇδε κακοῦ φανήσεται αἴτιος. ταῦτα τοίνυν ἐν οἷς ἐστὶ τὰ δοκοῦντα κακὰ ἐν τῷ τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς ὄντα τόπῳ, τὰ μέν ἐστι σώματα τὰ δὲ ψυχαί. αἱ μὲν ἄλογοι συμπεφυκυῖαι τοῖς σώμασι, καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἔχουσαι αὐτῶν ἐξῃρημένον. ἀλλὰ ζωὴ τῶν σωμάτων οὖσαι, καὶ κατ' ἐκεῖνα, καὶ μετ' ἐκείνων κινούμεναι. αἱ δὲ λογικαὶ αὐτοκίνητοι, καὶ τῶν σωμάτων ἐξῃρημέναι, καὶ προαιρέσεως, καὶ ὁρμῆς οὖσαι κύριαι. ὧν τὰ μὲν σώματα ἑτεροκίνητα τελέως ὄντα, καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν ἔξωθεν ἔχοντα, προηγουμένως μὲν ἀπὸ τῶν οὐρανίων κινήσεων γίνεται, καὶ φθείρεται, καὶ μεταβάλλει παντοίας μεταβολὰς προσεχῶς δὲ καὶ ὑλικώτερον ὑπ' ἀλλήλων, καὶ γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι τοῦτο ἀπὸ τῶν ἀϊδίων τὰ γινόμενα, καὶ φθειρόμενα κυρίως ὑφίστασθαι. καὶ ἀπὸ τῶν αὐτοκινήτων τὰ ἑτεροκίνητα, καὶ ἀπὸ τῶν περιεχόντων τὰ περιεχόμενα. καὶ ἔστιν αὕτη τάξις, καὶ δίκη τοῦ παντὸς, τὸ ταῦτα ἐκείνοις ἀκολουθεῖν, οὐκ ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς ἀρχὴν κινήσεως, ἢ αἱρέσεως, καὶ ὁρμῆς οὐκ ὄντα κύρια. οὐδὲ τὴν διαφορὰν τῆς αὐτῶν ἀξίας κατὰ προαίρεσιν ἔχοντα. ἀλλὰ τοῖς αἰτίοις

νὸς δὲ τούτων κατὰ προηγούμενον σκοπὸν, καὶ διὰ τούτων αὐτοὺς τῇ τῶν ἐκτὸς χρήσει, τοὺς τρόπους λοιπὸν παραδίδωσι καθ' οὓς, καὶ ἀβλαβῶς, καὶ ἀταράχως δυνατόν ἐστι κεχρῆσθαι τοῖς ἐκτὸς, καὶ εὐαρέστως. ἀνάγκη δέ ἐστιν εἰ μέλλοιμεν μὴ δυσχεραντικῶς ζῆν ἀπαρεσκόμενοι τοῖς γινομένοις, ἢ τὸ πᾶν ἀεὶ τὰ ἀρέσκοντα ποιεῖν ἡμῖν, ἢ ἡμᾶς τοῖς ἀπὸ τοῦ παντὸς ἡμῖν ἀπονεμομένοις ἀρέσκεσθαι. ἄλλως γὰρ ἀδύνατον εὐροεῖν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀναγκάζειν τὸ πᾶν ἐκεῖνα ποιεῖν τὰ ἡμῖν ἀρέσκοντα, καὶ ἀδύνατον ἡμῖν ἐστι, καὶ οὐδὲ πάντη συμφέρον. πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἀρέσκει τῶν, καὶ ἡμῖν ἀσυμφόρων, ἢ δι' ἄγνοιαν τῆς φύσεως αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ συνέχειν ἡμᾶς ποτὲ ἀλόγοις ὀρέξεσιν. ἀνάγκη λοιπὸν εἰ μέλλοι μὲν εὐροεῖν, ἡμᾶς αὐτοὺς οὕτω διατιθέναι, ὡς τοῖς ὑπὸ τοῦ παντὸς γινομένοις ἀρέσκεσθαι, ἀλλὰ σκληρὸν ἴσως καὶ ἀδύνατον δόξει τισὶ τὸ ἐπίταγμα τὸ θέλειν γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς γίνεται. τίς γὰρ τῶν ἀφρονούντων ἀνθρώπων, καὶ τὰ κοινὰ κακὰ ἀπὸ τοῦ παντὸς συμβαίνοντα, οἷον σεισμοὺς καὶ κατακλυσμοὺς, καὶ ἐκπυρώσεις λοιμούς τε, καὶ λιμοὺς, καὶ φθορὰς παντίων ζώων τε, καὶ καρπῶν, ἢ τὰ ἀπὸ ἀνθρώπων ἀνοσίως εἰς ἀλλήλους ἐπιτελούμενα. πέλεων ἁλώσεις, καὶ αἰχμαλοτισμοὺς, καὶ φόνους ἀδίκους, καὶ λῃστείας, καὶ ἁρπαγὰς, καὶ ἀκολασίας, καὶ τυραννικὰς βίας μέχρι, καὶ τοῦ ἀσεβεῖν ἀναγκαζούσας, ἔτι δὲ παιδείας, καὶ φιλοσοφίας ἀπώλειαν, ἀρετῆς τε πάσης, καὶ φιλίας, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους πίστεως, καὶ τεχνῶν πασῶν, καὶ ἐπιστημῶν διὰ πολλῶν χρόνων εὑρεθεισῶν τε, καὶ βεβαιωθεισῶν. τῶν μὲν παντελῶς ἀφανισμὸν, ὡς μόνα τὰ ὀνόματα αὐτῶν μνημονεύεσθαι. τῶν δὲ τεχνῶν τῶν πολλῶν τῶν πρὸς βοήθειαν ἡμῖν τοῦ βίου παρὰ θεοῦ δοθεισῶν, οἷον ἰατρικῆς, καὶ οἰκοδομικῆς, καὶ τεκτονικῆς, καὶ τῶν τοιούτων, σκιὰς μόνα, καὶ εἴδωλα περιλελεῖφθαι. ταῦτα οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ περιττεύοντα τίς ἀκούειν ἐθέλοι. οὐ λέγω καὶ ὁρᾶν, καὶ μετέχειν αὐτῶν, καὶ θέλειν γίνεσθαι αὐτὰ, εἰ μὴ κακοθελής τις εἴη, καὶ μισόκαλος ἄνθρωπος. τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἀπόρων οὐ μόνον τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀστειοτέρους ἐνοχλοῦντα, τυχεῖν χρὴ διαλύ-

τροφὴν, καὶ πόσιν ἀναγκαιότερον. τὸ δὲ ὁδοῦ πάρεργον κοχλίδιον ἀναλέγειν, ἢ βολβάριον. καὶ αὐτὸς ἐξηγήσατο συμφώνως ὅτι γυναῖκα καὶ κτῆσιν, καὶ τὰ τοιαῦτα διδόμενα ἀπὸ τοῦ παντὸς δεκτέον μὲν. οὔτε δὲ ὡς προηγουμένως ἀγαθὰ, καὶ ἡμέτερα ἀγαθά. τὸ γὰρ προηγούμενον, ἡ πρὸς τὸν κυβερνήτην ἐστὶ τάσις ἀεὶ, καὶ ἐπιστροφή. ἀλλ' οὐδ' ὡς περὶ ἀναγκαῖα ταῦτα σπουδαστέον ὥσπερ περὶ τὴν ὑδρεύσιν, ἀλλ' ὡς πάρεργα ὄντως, καὶ ἄλλως χρήσιμα ὄντα τῷ βίῳ ταῦτα δεκτέον. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ ἐπὶ τὸ πλεῖον ἀνακαλούμενος. ἐντεῦθεν πρὸς ἑαυτόν τε, καὶ ἡμᾶς, καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἀληθινὴν ὅθεν ἤλθομεν. τρέχε φησὶν ἐπὶ τὸ πλεῖον πάντα ἀφεὶς ταῦτα τὰ πρὸς τὴν γένεσιν ἀκολουθοῦν καλοῦντι μηδὲ ἐπιστρεφόμενος ὅλως, ἵνα μὴ καὶ ἐὰν φυσικῶς λυθῇς κατὰ προαίρεσιν ἐνταῦθα μένῃς. ἐὰν γὰρ φησὶ μὴ ἑκὼν, καὶ πρόθυμος ἀκολουθήσῃς, τὰ τῇδε πάντα καταλιπὼν, δεδεμένος ἐμβληθήσῃ εἰς τὸ πλοῖον ὥσπερ τὰ προβάτια, τουτέστιν ἄκων, καὶ κατακλάων σεαυτόν τε, καὶ τοὺς παρόντας ἀπολείψεις τὸν τῇδε βίον. ὥσπερ οἱ ἀνόητοι, καὶ προβοτώσεις ἄνθρωποι. ἀπὸ μόνον δὲ ὅλως ὁδοῦ πάρεργον, καὶ παιδοποιΐας, καὶ τῶν τοιούτων κατὰ καιρὸν ἅπτεσθαι χρὴ, ὥστε κόρον λαβόντα τὸν σύμμετρον. ἀσχέτως ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν, καὶ προθύμως ὑπακοῦσαι τῷ κυβερνήτῃ καλοῦντι. γέρων δὲ ὢν καὶ πλησίον ἤδη τοῦ τέλους μηδενὶ τούτων δεθῇς δεσμῷ, ἀλλ' ὅλως εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τέτασο, καὶ τὸν ἐνταῦθα χωρισμόν. ἵνα μὴ τοῦ καιροῦ τῆς ἀναχωρήσεως ἐνστάντος καλούμενος ὀπισθοβαρὴς διαιρεθῇς ὑπὸ τῶν δεσμῶν ἀνθελκόμενος, καὶ νεόγαμον θρηνῶν γαμετὴν, καὶ παῖδας νηπίους. καὶ ἄλλως δὲ τῷ γέροντι καθήκει τῆς ἐντεῦθεν ἀναχωρήσεως μᾶλλον, ἢ τῆς ἐνταῦθα ἐπιμελεῖσθαι ῥιζώσεως.

Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις. ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα ὡς γίνεται καὶ εὐροήσεις.

Εἰπὼν καὶ τίνων χρὴ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μεταλαμβάνειν, ὅτι τῶν μὲν ἀναγκαίων ἀναγκαίως, τῶν δὲ οὐδὲ πάρεργον οὐδὲ

τὸν τοῦ παντὸς κυβερνήτην, καὶ ἐκείνου ἐχόμενον τούτων κατὰ τάξιν μετέχειν. πρῶτον μὲν τῶν ἀναγκαίων τῷ βίῳ, καὶ ὧν χωρὶς ἀδύνατον ζῆν, ἅπερ διὰ τοῦ ὑδρεύσασθαι ἐδήλωσε, τὰ περὶ τροφὴν λέγων, καὶ ἀμπεχόνην, καὶ οἴκησιν. οἷα καὶ ὅσα τοῖς ἀπερίττως ζῶσιν ἀρκεῖ, καὶ τούτοις δὲ νέμειν τινὰ σπουδὴν κατὰ δεύτερον λόγον. τὰ δὲ μὴ ἀναγκαῖα μὲν, χρειώδη δὲ ἄλλως ὄντα πρὸς τὸν βίον. οἷον γυνὴ, καὶ τέκνα, καὶ κτῆσις, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁδοῦ πάρεργον φησὶν, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον διδόμενα, ἀπὸ τοῦ παντὸς προσδέχεσθαι χρὴ, ὅταν καὶ κατὰ καιρὸν δίδωται, τὰ μὲν ἀεὶ πρὸς τὸν ἡγούμενον ἐφετόν. τρυφὰς δὲ καὶ πλοῦτον, καὶ δυναστείας, καὶ τὰς τοιαύτας ἀλλοτριοπραγμοσύνας, ὡς δυνάμενα τῷ κατὰ φύσιν βίῳ συνεῖναι, οὐδὲ ὁδοῦ πάρεργον προσίεσθαι συγχωρεῖ. ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ πρότερον ἔλεγε δεῖν παντελῶς ἀφιέναι. γάμον δὲ, καὶ παιδοποιΐαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. τοῖς μὲν ἀρτίως ἀρχομένοις παιδεύεσθαι συνεβούλευσε πρὸς τὸ παρὸν ἀναβάλλεσθαι, ἵνα τάξιν ἡ ἀρχὴ τῆς παιδείας λάβῃ. τοῖς δὲ ἤδη πως προκεκοφόσιν, ὡς δύνασθαι χρῆσθαι τοῖς τοιούτοις ἀβλαβῶς, τούτοις ὁδοῦ πάρεργον ἐνδίδωσι, καὶ τούτων μετέχειν. δοκεῖ δέ μοι, καὶ τὸ παράδειγμα πάνυ οἰκείως πεπλασμένον παραγαγεῖν. τὴν μὲν γὰρ θάλασσαν διὰ τὸ ἐμβριθὲς, καὶ κλυδωνιζόμενον, καὶ παντοίως μεταβαλλόμενον, καὶ πνῖγον τοὺς καταδύοντας εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς γενέσεως ἀνάγον, καὶ οἱ παλαιοὶ μυθοπλάσται τῆς γενέσεως ἔλεγον σύμβολον. τὸ δὲ πλοῖον εἴη ἂν τὸ διακομίζον εἰς τὴν γένεσιν τὰς ψυχὰς, εἴτε μοῖραν, εἴτε εἱμαρμένην, εἴτε ἄλλο τι τοιοῦτον αὐτὸ καλεῖν χρή. ὁ δὲ κυβερνήτης τοῦ πλοίου εἴη ἂν ὁ θεὸς, ὁ καὶ τὸ πᾶν, καὶ τὴν εἰς τὴν γένεσιν κάθοδον τῶν ψυχῶν ταῖς ἑαυτῶν προνοίαις πρὸς τὸ δέον, καὶ κατ' ἀξίαν ἀπευθύνων τε, καὶ κυβερνῶν. ἡ δὲ καθόρμησις τοῦ πλοίου ἡ εἰς τὸν προσήκοντα τόπον, καὶ ἔθνος, καὶ γένος τῶν ψυχῶν κατάταξις, καθ' ἣν αἱ μὲν, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἔθνει, καὶ ὑπὸ τόδε τὸ γένος, καὶ ὑπὸ τῶνδε γεννῶνται τῶν γονέων. αἱ δὲ ὑπ' ἄλλων. ἡ δὲ, ἐπὶ τὴν ὕδρευσιν ἔξοδος, ἡ περὶ τὰ ἀναγκαῖα τῷ βίῳ σπουδή. ὧν χωρὶς ἀδύνατόν ἐστιν διαβιῶναι. τί γὰρ ὕδατος τοῖς ἐν γενέσει πρὸς

τροφὴν, καὶ πόσιν

καὶ μέχρι τινὸς, καὶ μαχομένου ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὀρέξεων, καὶ ἐκκλίσεων ὀρθῶν μὲν ἀμυδρῶν δὲ συγκινουμένων. τῶν δὲ ἀλόγων παθῶν κατισχυόντων αὐτοῦ, καὶ περιαγόντων, καὶ τὰ ἑαυτοῖς ὀρεκτὰ πράττειν ἀναγκαζόντων ὃ τέως εἶπον πρότερον ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ἐκεῖνο λέγει, καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά. θυμὸς δὲ κρείττων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων. χρὴ οὖν μὴ δοξάζειν μόνον ὀρθῶς, καὶ ὀρέγεσθαι, καὶ ἐκκλίνειν ἐπὶ πολλὰ, καὶ τὰ ἔργα σύμφωνα ταῖς ὀρθαῖς δόξαις ἀποδιδόναι. καὶ τούτοις ὡς ἔστιν ἡ κατὰ φύσιν τῶν φαντασιῶν χρῆσις, ἣν ἡμέτερον ἀγαθὸν ἡγεῖσθαι χρὴ, καὶ μηδὲν τῶν ἐκτὸς ὥσπερ τοῦ τέκτονος ἀγαθὸν ἔργον, ὡς τέκτονος, ἡ κατὰ τοὺς τεχνικοὺς λόγους ἐνέργεια. ὁ μὲν ἐν ταῖς ἐννοίαις. ἡ δὲ καὶ ἐκτὸς ἐν ταῖς πράξεσιν.

Ὥσπερ ἐν λιμένι τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, εἰ ἐξέλθοις ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργόν ἐστιν, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξασθαι, καὶ βολβάριον. τετάσθαι δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι. μήποτε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, κἂν καλέσῃ πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος ἐμβληθεὶς ὡς τὰ πρόβατα. οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ ἐὰν δίδωται ἀντὶ βολβαρίου, καὶ κοχλιδίου, γυναικάριον καὶ παιδίον οὐδὲν κωλύσει. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀφεὶς ἐκεῖνα ἅπαντα μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ᾖ μηδὲ ἀπολλαγῇς τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλοῦντος ἐλλίπῃς.

Συντόμως καὶ ἐπιστρεπτικῶς ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἐκτὸς δοκούντων ἀγαθῶν ἀποσχοινίσας, διὰ τοῦ δεῖξαι πάντα ἀλλότρια ἐκεῖνα, καὶ οὐδὲν αὐτῶν οὐδέτερον ἀγαθὸν ἵνα μὴ νομίσει τις καὶ γάμου, καὶ παιδοποιΐας, καὶ πάσης κτήσεως, καὶ μεθέξεως τῶν ἐκτὸς ἀποκωλύειν, ἡμᾶς τελέως αὐτὸν παραδίδωσιν ἐφεξῆς τίνων τε, καὶ πῶς χρὴ ἐκείνων μετέχειν, ὅτι πάντα χρὴ τῆς πρὸς θέσιν ἐπιστροφῆς ἐξαρ

ρον, οὔτε προσσυνάξει ἡμᾶς οὔτε τελειοῖ. τί οὖν ἂν φαίη τις ἡ τῶν χρωμάτων, καὶ ὀργάνων ἀρετὴ, οὐκ εἰς τοὺς κεκτημένους, καὶ χρωμένους ἀναφέρεται, οὐδὲ ποιεῖ τέκτονα αὐτὸν ἀγαθὸν μὴ πρότερον ὄντα. ἄλλη γὰρ σκεπάρνης ἀρετὴ κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ τὴν ὀξύτητα, καὶ ἄλλη τοῦ τέκτονος κατὰ τὴν τέχνην. ἀλλὰ ἔστι μὲν αὐτὴ τοῦ σκεπάρνου ἀγαθὸν ἡ ὀξύτης, καὶ εὐσχημοσύνη, συντελεῖ δὲ αὕτη πρὸς ὑπουργίαν· καὶ τὸ δι' αὐτοῦ ἀποτέλεσμα, αὕτη γὰρ ὀργάνου ἀρετὴ, οὐ μέντοι πρὸς τὴν τέκτονος τελειότητα, ἐκεῖνος γὰρ ἐν τοῖς λόγοις τοῖς τεχνικοῖς τὸ ἀγαθὸν ἔχει τὸ οἰκεῖον. κἂν τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἐκτὸς χεῖρον ἀποβῇ διὰ τὴν ὕλην, ἢ τὰ ὄργανα, ἢ ἄλλο τι τῶν ἐμποδιζόντων. τί οὖν ἐστι φησὶν ἡμέτερον ἀγαθὸν ἐφ' ᾧ χρὴ διατεθῆναι ὡς προσηυξημένους τε, καὶ τελειωθέντας. πρότερον μὲν οὖν πρώτοις τὴν ὀρθὴν ὑπόληψιν, νῦν δὲ τὴν κατὰ φύσιν χρῆσιν τῶν ὑπολήψεων, ὅπερ ἐκάλεσεν ὑπόληψιν ἐκεῖ. ἐνταῦθα νῦν φαντασίαν ὀνομάζει, φαίνεται γὰρ ἡμῖν, καὶ ὑπολαμβάνεται τὰ ὄντα τοῖα, ἢ τοῖα· ποτὲ μὲν ὀρθῶς, ποτὲ δὲ διεστραμμένως. καὶ εἴη μὲν ἂν, καὶ αὕτη κατὰ φύσιν χρῆσις φαντασιῶν τὸ φαίνεσθαι τὰ ὄντα ἡμῖν οἷα καὶ ἔστι. καὶ μὴ παραλλάττειν οἱ τῇ συμπλοκῇ αὐτῶν· ἀγαθὸν μὲν τὴν ἀκολασίαν, κακὸν δὲ τὴν σωφροσύνην νομίζουσι. κατὰ δὲ τὸ κυριώτατον χρῆσις φαντασιῶν κατὰ φύσιν γινομένων ἀγαθῶν ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις. οὐχὶ γνῶσις αὐτῶν ἁπλῶς. ὅτι τὸ δὲ μὲν ἀγαθὸν, τὸ δὲ δὲ κακὸν. ἀλλ' ἡ τοῦ φανέντος κακοῦ ἔκκλισις, ἐπειδὴ οὐ τοῦ πράττειν ἐσμὲν κύριοι, ἀλλὰ τοῦ ὀρέγεσθαι κατὰ φύσιν, καὶ κλίνειν μήποτε δὲ καὶ ἄλλο τι πρὸς οὗ δείκνυται διὰ τῆς κατὰ φύσιν χρήσεως τῶν φαντασιῶν τὸ καὶ τὰ ἔργα δεῖν ἡμῶν σύμφωνα εἶναι ταῖς ὀρθαῖς ὑπολήψεσι καὶ ὀρέξεσι, καὶ μὴ μόνον νομίζειν ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἡ σωφροσύνη, ἀλλὰ καὶ σωφρονεῖν, καὶ τὰ ἔργα κατὰ φύσιν συμφώνως ταῖς ὀρθαῖς ὑπολήψεσιν καὶ ὀρέξεσιν ἀποδιδόναι, καὶ ἡμῖν νομίζειν μὲν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἀμυδρῶς ὀρέγεσθαι διὰ τὸ πᾶν τὸ δοκοῦν ἀγαθὸν, καὶ ὀρεκτὸν εἶναι. ἀδικεῖν δὲ ὅπερ τοῖς ἀκρατέσι συμβαίνει, ἀλλ' ὀρέξεως τῆς ἡδέος νικώσης τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ὄρεξιν. καὶ τὸν μὲν λόγον κἂν ἀμυδρῶς ὁρῶντες δὲ ὅμως τὸ δέον,

θάνονται, καὶ ἐκείνῳ ἐγκαλοῦσι, καὶ οὐκ ἄλλῳ τινί. οἱ δέ γε πεπαιδευμένοι, καὶ τὸν παιδαγωγὸν ἔχουσι νήφοντα, καὶ τοῦ παιδὸς ἤδη κεκρατηκότος, καὶ τὸν παῖδα φρονωθέντα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολαβόντα κατὰ τὸ ὑποτετάχθαι τῷ παιδαγωγῷ συμφωνεῖν τε ἑαυτῷ. αὕτη γὰρ ἀρετὴ παιδός ἐστιν.

Ἐπὶ μηδενὶ ἐπαρθῇς ἀλλοτρίῳ προτερήματι. εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρόμενος ἔλεγεν ὅτι καλός εἰμι, οἰστὸν ἂν ἦν. σὺ δὲ ὅταν λέγῃς ἐπαιρόμενος ὅτι ἵππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἵππῳ ἀγαθῷ ἐπαίρῃ. τί οὖν ἐστι σὸν, χρῆσις φαντασιῶν. ὥστε ὅταν σὺ χρήσει φαντασιῶν ἐπαρθεὶς κατὰ φύσιν σχῇς τηνικαῦθα ἐπαρθήσῃ. τότε γὰρ ἐπὶ σῷ τινὶ ἀγαθῷ ἐπαίρῃ.

Διδάξας ὅπως δυνατόν ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσι δεινοῖς ἀτάραχον, καὶ ἄφοβον, καὶ ἄλυπον διατελεῖν. νῦν διδάσκει πῶς χρὴ, καὶ ἐπὶ τοῖς αἱρετοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτὸς διαγίνεσθαι. ἅπερ ἀλλότρια καλεῖ ἀγαθὰ κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, οὗπερ ἔλεγε τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ εἶναι, καὶ δοῦλα, καὶ κωλυτὰ, καὶ ἀλλότρια. καὶ λέγει ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τῶν δοκούντων ἀγαθῶν τῶν ἐκτὸς ἐπαίρεσθαι χρή. δηλοῖ δὲ οἶμαι νῦν ἡ ἔπαρξις οὐχὶ κουφότητα, καὶ μετεωρισμὸν, καὶ ἀλαζονείαν ὡς εἰώθαμεν πολλάκις ἐπὶ κακοῦ τῇ λέξει κεχρῆσθαι. οὐ γὰρ ἂν ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις, καὶ ἀληθινοῖς ἀγαθοῖς ἐπαίρεσθαι συνεβούλευον. ἀλλὰ δοκεῖ μοι νῦν ἡ ἔπαρσις δοκεῖν αὐτῷ ὑπόληψιν αὐξήσεως τινὸς, καὶ ἀδρύσεως ἐπὶ προσλήψει τινὸς ἀγαθοῦ. οὐ χρὴ οὖν φησὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς ἡμᾶς νομίζειν αὐξάνεσθαι, καὶ ἐν ὑπεροχῇ γίνεσθαί τινι. ἕκαστον γὰρ ἀγαθὸν ἐκείνου ἐστὶν ἀγαθὸν, οὗπερ ἔχει τὴν ὑπόστασιν, καὶ ὃ κατὰ φύσιν διατίθησι, καὶ οὐκ ἄλλου. καὶ τὸ οὖν ἵππῳ τινὶ ἀγαθὸν, τοῦ ἵππου ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ οὐχ ἡμέτερον. εἰ γὰρ τολμηρὸς, ἢ δρομικὸς εἴη, ὁ ἡνίοχος τὴν ἀρετὴν ἔχει τὴν ἵππου. ἥτις οὐκ ἔστιν ἡμετέρα ἀρετή. ὥστε οὔτε ἀγαθὸν ἡμέτε-

ἐκτὸς οὐδὲ τὰ κακὰ πάντως τοιαῦτά ἐστιν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν
ἔστιν ὅτι κατάστασιν ἔχει ἑκάτερα. διόπερ οἱ ἀπαίδευτοι τῶν νέων
τοὺς μὲν παιδαγωγοὺς ὡς κακῶν αὐτοῖς αἰτίους μισοῦσι, τοὺς δ' εἰς
ἡδονὰς προκαλουμένους, ὡς εὐεργέτας ἀσπάζονται. τεκμήρια μέν-
τοι ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διαβραχέων ὁ ἐπίκτητος παραδέδωκε. τῶν τε πε-
παιδευμένων, καὶ τῶν ἀπαιδεύτων, καὶ τῶν ἔτι ἀρχομένων παι-
δεύεσθαι, ὅτι οἱ μὲν ἀναμάρτητοι ὄντες, διὰ τὴν τοῦ λόγου τελειότη-
τα, καὶ τῆς ἀλογίας τὴν πρὸς τὸν λόγον εὐαρμοστίαν τε, καὶ ὑποκα-
τάκλισιν, οὐδενὶ ἐγκαλοῦσι ποτὲ ὡς κακῶν αἰτίῳ αὐτοῖς. οὐδὲ
γὰρ ἐν κακῷ οἰκείῳ γίνονταί τινι, οὔτε ὑφ' ἑαυτῶν, εἴπερ εἰσὶ πεπαι-
δευμένοι, οὔτε ὑπὸ ἄλλων, ὅτι μὴ ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ κακὸν ἔχουσιν. οἱ
δὲ ἀπαίδευτοι, καὶ ἁμαρτωλοί εἰσι δι' ἄμφω, καὶ οὕτω κακῶς δια-
κείμενοι τόν τε λόγον, καὶ τὴν ἀλογίαν, καὶ ἄλλοις τὴν ἑαυτῶν κα-
κίαν ἐπιγράφουσιν. ὡς ἐν τοῖς ἐκτὸς αὐτὴν ὁρῶντες. ἔστι δὲ καὶ εὔ-
κολον, καὶ ἡδὺ, καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις ὄντως πρέπον, τὸ τῶν οἰκείων
ἁμαρτημάτων ἄλλους αἰτίους προβάλλεσθαι. οἱ δὲ ἀρχόμενοι παι-
δεύεσθαι, καὶ σωτηρίας ἔχοντες ἀρχὴν, κἂν ἁμαρτάνωσι, καὶ ἐν
κακῷ τινι ποτὲ γίνονται, ἀλλ' ἴσασι ποῦ τέ ἐστι, καὶ ὅπου φύεται τὸ
κακὸν, καὶ τί τὸ τῆς ἐκφύσεως αὐτοῦ αἴτιον. διὸ καὶ ἐκείνω ἐγκα-
λοῦσι, καὶ οὐδεὶς οἶμαι τούτοις χρώμενος τοῖς κριτηρίοις ἐμφρό-
νως, διαμαρτήσεται ποτὲ τῆς ἀκριβοῦς διακρίσεως τούτων τῶν κα-
ταστημάτων τοῦ τε πεπαιδευμένου, καὶ τοῦ ἀπαιδεύτου, καὶ τοῦ
ἀρχομένου παιδεύεσθαι. παιδεία μὲν γάρ ἐστιν κυρίως ἡ τοῦ ἐν ἡ-
μῖν παιδὸς ὑπὸ τοῦ ἐν ἡμῖν παιδαγωγοῦ ἐπανόρθωσις. καὶ παῖς
μὲν ἡ ἐν ἡμῖν ἀλογία, τὸ μὲν ὠφέλιμον μὴ ὁρῶσα, πρὸς δὲ τὸ ἡδὺ
τεταμένη μόνον ὥσπερ οἱ παῖδες. παιδαγωγὸς δὲ ὁ λόγος ῥυθμί-
ζων, καὶ μετάγων τὰς ἀλόγους ἐν ἡμῖν ὀρέξεις, καὶ πρὸς τὸ ὠφέλιμον
ἀποβλέπων αὐτάς. διὸ οἱ μὲν ἀπαίδευτοι κατὰ τὴν τοῦ παιδὸς
ὄρεξιν ζῶντες ἀνεπιστρόφως πολλὰ ἁμαρτάνουσιν. αὐτοὶ ἄδοντες
διὰ τὸ ἐπίστροφον, οὔτε ἑαυτοὺς αἰτιώμενοι, οὐδὲ ἀρχόμενοι. καὶ τὸν
παιδαγωγὸν ἤδη προδιανιστάμενον, ἔχουσι καὶ τὸν παῖδα ὑπακούειν
ἀρχόμενον. διὸ κἂν ἁμαρτάνωσί τινα καὶ τίς ὁ ἁμαρτάνων αἰσθά-

νονται

στως, δῆλον ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ αἴτιος, καὶ τῆς ἀποτυχίας, καὶ τῆς περιπτώσεως γίνεται, καὶ οὐκ ἄλλος ὅταν ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ποτὲ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, ἢ τὸ κακὸν ὑποκεῖσθαι νομίσῃς. διατί δὲ φησὶν ἄντις ὁ ἀρχόμενος παιδεύεσθαι, καίτοι γινώσκων ἔτι τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, καὶ κακὸν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. οὐ γὰρ ἐν ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ μηδέπω γινώσκων ἁμαρτάνει, ὥστε καὶ ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ. ἢ ὅτι προηγεῖται μὲν ἡ γνῶσις τῶν ἀγαθῶν, καὶ κακῶν τοῦ λόγου τοῦ ἐν ἡμῖν οὖσα ἐνέργεια. οὐκ εὐθὺς δὲ ἐπὶ πάντων, καὶ τὰ ἄλογα πάθη τὰ ἐν ἡμῖν μετρεῖται, καὶ ῥυθμίζεται, καὶ ὑποτάττεται τῷ λόγῳ. καὶ μάλιστα ὅταν διὰ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀργίαν τοῦ λόγου. κίνησιν δὲ συνεχῆ τῆς ἀλογίας νενευρωμένα κέκτηται, καὶ τυραννοῦται τὰ πάθη. τοιαῦτα δὲ ἔχει ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τῆς ψυχῆς διάθεσιν, ἡ λέγουσα, καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά, θυμὸς δὲ κρείττων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων. ἀγαπητὸν οὖν ἐν χρόνῳ τὰ μὲν βιαζόμενον τὸν λόγον, τὰ δὲ ἐπᾴδοντα σύμφωνα ἑαυτῷ τὰ πάθη ἐργάσασθαι. ὅτε καὶ ἡ τοῦ λόγου γνῶσις τρανεστέρα, καὶ ἐπιστημονικὴ, καὶ τελέως ἀνενδοίαστος γίνεται. εἰκότως οὖν οἱ ἀρχόμενοι παιδεύεσθαι. ἁμαρτάνουσι μὲν, ὅταν τινὰ, καὶ τῶν παθῶν μήπω ἠρεμούντων, καὶ τοῦ λόγου μήπω κατ' ἐπιστήμην ἐνεργοῦντος. ἑαυτοῖς δὲ ἐγκαλοῦσι, καὶ οὐκ ἄλλοις διὰ τὴν ὁποιανοῦν παραδοχὴν τῆς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως. οἱ μέντοι ἀπαίδευτοι τελέως, καὶ ἁμαρτάνουσι πολλὰ διά τε τὰ ἄλογα πάθη σφύζοντα ἐν ἑαυτοῖς, καὶ διὰ τὴν τοῦ λόγου ἄγνοιαν, οὔπω διακρίναντες τὸ ὄντως ἀγαθὸν καὶ κακόν. οὔτε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἀλογίας ἑλκύσαντες, οὔτε κατὰ ψυχὴν ἔννοιαν. καὶ τί λέγω τῆς ἀλογίας ὅτι ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὴν ἡμετέραν οὐσίαν τὸ σῶμα εἶναι νομίζομεν. οἱ δὲ φιλοχρήματοι ἁμαρτάνομεν μὲν οὖν ἀπαίδευτοι ὄντες διὰ ταῦτα ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, καὶ τὸ κακὸν τιθέμενοι, καὶ τελέως ἀγνοοῦντες τί ποτέ ἐστι τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν ὄντως, καὶ κακὸν, καὶ ὅθεν ἐστὶν, αἰτίους ἡμῖν τῶν κακῶν εἶναι νομίζομεν. τοὺς ἢ ἀφαιρουμένους τι τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν, καὶ ὀρεκτῶν δοκούντων, ἐν τοῖς ἐκτὸς ἢ τοῖς ἐγκλινομένοις ὑφ' ἡμῶν περιβάλλοντες ἡμᾶς. καίτοι οὐδὲ τὰ ἀγαθὰ νομιζόμενα τὰ

τὰ σώματα πρός τε ὑγείαν καὶ πρὸς ἀσθένειαν καὶ τάχος. οὕτω καὶ τῶν ψυχικῶν. ὥστε οἷς χρεία τοῦ ὡς δυνατὸν εὐφόρως, καὶ ἀταράχως ὑπενεγκεῖν ὅπερ διὰ δύο τούτων περιγίνεται, τοῦ τε ὀρθῶς δοξάζειν περὶ αὐτῶν, καὶ τοῦ παρασκευάσασθαι περὶ αὐτὰ, διά τε τῆς ἐπιτηδειοτέρας τοῦ σώματος ἀγωγῆς, ἥτις πρὸς πᾶν ἐστιν ἐπιτήδειος. δι᾽ ἣν πολλοὶ, καὶ τῶν μοχθηρῶν ἀνθρώπων πληγὰς, καὶ τὰ ἐπώδυνα δοκοῦντα ἡμῖν περιπτύουσιν. ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ προμελετᾶν αὐτὰ, καὶ προελπίζειν, ἅπερ πάντα τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν. εἰ τοίνυν μήτε ὁ θάνατος μήτε τι τῶν τοιούτων δεινόν ἐστιν, δῆλον ὅτι οὔτε αὐτὰ, οὔτε οἱ ἐπάγοντες αὐτὰ τῆς ταραχῆς ἡμῖν εἰσιν αἴτια. ἀλλ᾽ ἡμεῖς αὐτοὶ ἑαυτοῖς, καὶ δόγματα ἡμῶν οὐ χρὴ οὖν ἄλλον αἰτιᾶσθαι ποτὲ τῆς ταραχῆς ἡμῶν, ἢ λύπης, ἢ φόβου, ἢ τινὸς ἄλλου τοιούτου. ἀλλ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰ ἡμέτερα δόγματα.

Ἀπαιδεύτου ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν ἐφ᾽ οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς. ἠργμένου παιδεύεσθαι τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένου, τὸ μήτε ἄλλῳ, μήτε ἑαυτῷ.

Τοῦτο συνεχὲς τὸ πρὸ αὐτοῦ ἐστιν, καὶ ἐπερεῖχε. τὸν γὰρ σύνδεσμον ὡς λέγειν ἀπαιδεύτου γάρ ἐστιν ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ᾽ οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς. τὴν αἰτίαν ἔλεγε καλῶς τοῦ μὴ δεῖν ἄλλοις ἐγκαλεῖν ἐφ᾽ οἷς ταραττόμεθα, ἢ φοβούμεθα, ἢ λυπούμεθα, ἢ ὅλως ἐν κακῷ τινὶ εἶναι νομίζομεν. δι᾽ ἀπαιδευσίαν γὰρ ταῦτα πάσχομεν. καὶ λοιπὸν καλῶς συνάπτει τῇ τοῦ ἀπαιδεύτου περὶ ταῦτα διαθέσει, τήν τε τοῦ ἀρχομένου παιδεύεσθαι, καὶ τὴν τοῦ πεπαιδευμένου. ὁ μὲν γὰρ πεπαιδευμένος ὡς κατὰ φύσιν ζῶν, καὶ μήποτε ἀποτυγχάνων ὧν ὀρέγεται, μήτε περιπίπτων οἷς ἐκκλίνει. οὔτε ἐν κακῷ τινι νομίζει εἶναι. οὔτε αἰτιᾶται τινὰ ὡς αἴτιον αὐτῷ τοῦ κακῶς πράττειν. ὁ δὲ ἀρχόμενος παιδεύεσθαι, ἀποτυγχάνει μὲν ἔστιν ὅτε τῶν ὀρεκτῶν, καὶ περιπίπτει τοῖς ἐκκλινομένοις, διὰ τὸ μηδέπω τῶν ἀλόγων παθῶν ἐνεργεῖν τότε. κατισχημένος δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν διαιρέ-

σφοδροτάτας ὀδύνας αἱροῦνται νοσοῦντες μὲν καὶ οἱ τυχόντες ὅταν καίειν, καὶ τέμνειν ἑαυτοὺς τοῖς ἰατροῖς ὑπέχωσι, καὶ μισθὸν τελοῦντες. κἂν γὰρ διὰ τὸ ζῆν τοῦτο ποιῶσι, τὸν θάνατον χείρονα νομίζοντες, ἀλλ᾽ ὅτι φέρειν δύναται τὸν ἀταράχως ἂν συμφέρειν δόξῃ διὰ τούτων δηλοῦται. οἱ δὲ λακεδαιμονίων νέοι, διὰ φιλοτιμίαν μόνην τὴν μαστίγωσιν ἐκείνην τὴν φοβερὰν ὑπέμενον ἄχρι θανάτου, σχεδὸν τὴν καρτερίαν ἐπιδεικνύμενοι. καὶ δῆλον ὅτι εὐφόρως καὶ ἡδόμενοι. οὐ γὰρ ἂν ἑκόντες εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα κατέβαινον. διέκειντο δὲ οὕτως πρὸς ἐκείνας τὰς ὀδύνας, οὐχ ὅτι οὐκ ὠδυνῶντο, ἀλλ᾽ ἔλαττον μὲν ἴσως τῶν ἀγυμνάστων, καὶ ἁπαλῶν. δόγμα δὲ ἔχοντες ὅτι οὐ δεινὸν αἱ ὀδύναι, ἀλλὰ καὶ καλὸν, καὶ συμφέρον, τοῖς ἀνδρικῶς αὐτὰς ὑπομένουσι, καὶ ἀταράχως. καὶ πενία δὲ εἴποι ἂν ὁ ἐπίκτητος οὐδὲν δεινὸν, ἐπεὶ καὶ κράτητι ἂν ἔδοξε τῷ θηβαίῳ δεινὸν, ὃς τὴν ἑαυτοῦ τῇ πόλει παραχωρῆσαι καὶ εἰπών. κράτης κράτητος χρημάτων ἀποστερεῖ. τότε ἔδοξεν ἐλευθεροῦσθαι, καὶ στέφανον ὡς ἐπὶ ἐλευθερίας περιεβάλλετο ὅτι τὴν πενίαν ἀντὶ τῆς εὐπορίας ἠλλάξατο. οὕτως ἄρα οὐδὲν τούτων δεινόν ἐστι φύσει, καὶ ἀφόρητον ὡς ἡμῖν δοκεῖ. ἀλλ᾽ ἔσθ᾽ ὅτε καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς ὠφελιμώτερα ὅταν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, τουτέστι πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν ἡμῶν τὴν χρείαν αὐτῶν ἀνενέγκωμεν. χρὴ τὸν μέλλοντα μὴ ταράττεσθαι ὑπὸ τῶν τοιούτων δόγματα ὀρθὰ περὶ αὐτῶν ἔχειν. τοῦτο δὴ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστιν. ὥστε καὶ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι, καὶ μέγα τοῖς πειθομένοις ὑπάρχει, τὸ καὶ τοῖς μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν οὖσι κεχρῆσθαι. κἂν γὰρ τὸ ἀτιμασθῆναι, ἢ χρημάτων ἀφαιρεθῆναι, ἢ τυπτηθῆναι οὐκ ἔστιν ἐπ᾽ ἐμοί. ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν ἔχειν περὶ αὐτῶν δόγμα, ὅτι οὐ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα πολλάκις ἐπ᾽ ἐμοί ἐστιν. ἀρκεῖ δὲ τὸ τοιοῦτον δόγμα πρὸς τὸ μὴ δὲ γίνεσθαι δοκεῖν αὐτὰ, ἢ γινόμενα μὴ βλαβερὰ νομίζειν, ἀλλ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ ὠφέλιμα. πᾶς γὰρ εὖ φρονῶν ὡς οἶμαι, κάλλιον ἂν ἡμῖν τουτέστι τῇ ψυχῇ νομίσοιτο τὸ δυσχερέσιν ἀταράχως διαγενέσθαι τοῦ μὴ περιπεσεῖν δυσχερείᾳ. καὶ τοσούτῳ κάλλιον, ὅσῳ μείζονα τὰ δυσχερῆ, καὶ σκληρότερα. ὡς γὰρ τῶν σωματικῶν κινήσεων αἱ σφοδρότεραι μᾶλλον γυμνάζουσι τὰ πρὸς αὐτὰς ἀντέχον

καὶ μάλιστα τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν, καὶ ἐμφρονεστέροις ὁ θάνατος οὐ πᾶσι δοκεῖ δεινός. Σωκράτη γοῦν οὐκ ἔδοξε δεινὸς ὅς γε, καὶ δυνάμενος φυγεῖν αὐτὸν, ὑπέμεινεν ὅμως ἀταράχως πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν πρὸς τοὺς ἑταίρους τὴν τῆς ψυχῆς ἐμφαίνων ἀλήθειαν, καὶ τὰ τὴν καθαρτικὴν τῶν φιλοσόφων ζωὴν ὁποία τίς ἐστι διδάσκων, καὶ τὸ συμπέρασμα δῆλον ἐκ τῶν κειμένων, ὅτι ὁ θάνατος οὐκ ἔστι δεινὸς τῇ ἑαυτοῦ φύσει. ὥστε οὐδ' ὁ ταράττων ἡμᾶς αὐτός ἐστιν, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτοῦ, ὅτι δεινός ἐστιν ὁ θάνατος. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ταράσσον ἡμᾶς. καὶ τὸ μέλι πικρὸν οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ ἰκτερικὸς πικρὰν ἴσχων ἐπὶ τῷ μέλιτι διάθεσιν, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ πλεονεκτοῦντα πικρὸν χυμὸν, ὡς ἀπὸ πικροῦ τοῦ μέλιτος ταράσσεται. καὶ χρὴ τὸν χυμὸν ἐκεῖνον καθαίρειν ἵνα κατὰ φύσιν τῶν ποιοτήτων ἀντιλαμβανώμεθα.

οὕτω δὴ κἀνταῦθα τὰ δόγματα διορθωτέον ἡμῖν τὰ περὶ τῶν πραγμάτων τῷ κανόνι τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῦ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῦ ἰδίου, καὶ τοῦ ἀλλοτρίου κρίνοντες τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, καὶ κακόν. εἰ οὖν ὁ θάνατος μήτι τῶν ἐφ' ἡμῖν. ἐστὶ μήτε τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἂν εἴη κακόν. εἰ δὲ μὴ τῆς ψυχῆς ἐστι κακὸν ἀλλὰ τοῦ σώματος, οὐκ ἂν εἴη κακὸν ἡμῶν. ὁ δέ γε Πλάτων, καὶ ὁ τοῦ Πλάτωνος Σωκράτης, καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι κρείττονα τῆς μετὰ τοῦ σώματος ζωῆς ἀποφαίνεται. οὐ τοῖς μὲν, τοῖς δὲ οὔ, ἀλλ' ἁπλῶς πᾶσι. λέγει γοῦν ὁ ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτης. ἴσως μὲν θαυμαστόν σοι φαίνεται. εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἁπλοῦν ἐστι, καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅτε καὶ οἷς βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν. ἐν δὲ τοῖς νόμοις αὐτοπροσώπως αὐτὸς ὁ Πλάτων διατείνεται λέγων, κοινωνία γὰρ ψυχῆς καὶ σώματος διαλύσεως οὐκ ἔστι κρείττων ὡς ἔγωγε φαίην ἂν σπουδῇ λέγων. ἀλλ' ὁ μὲν Ἐπίκτητος ὡς ἐπὶ δεινοτάτου πάντων τοῦ θανάτου δικαίως τὴν ἀπόδειξιν ἐποιήσατο. ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος ἡμῶν ᾧ ἂν περιπέσῃ δυσχερεῖ, ἐκεῖνο καὶ θανάτου νομίζει δεινότερον. καὶ γὰρ ἐνίοτε ὀδύνης οὐδὲ πάνυ σφοδρᾶς παρούσης, τὸν θάνατον ἑτοίμως καλοῦμεν, κἂν πενόμενοι τύχωμεν, τὴν πενίαν χείρονα τοῦ θανάτου νομίζομεν. ἔξεστι καὶ ἐπὶ τούτων τῷ αὐτῷ τρόπῳ τῆς ἀποδείξεως χρῆσθαι, ὅπερ Ἐπίκτητος ἐπὶ τοῦ θανάτου ἐχρήσατο. καὶ γὰρ τὰς

σφοδροτάτας

φύσιν ἔχοντα διατηρήσῃς ἐάν, καὶ τὸ τῆς πράξεως ἀγαθὸν καρπώσηται, καὶ ὑπὸ τῶν συμβαινόντων μὴ ταραχθῇ. ταραχθεὶς γὰρ καὶ οὐ καλῷ νομίσας γενέσθαι, ἢ τὴν ἀρχὴν καλῶς ἔκρινεν ἅψασθαι τοῦ ἔργου, ἢ δὲ τότε καλῶς, νῦν ἀγεννῶς, καὶ δειλῶς ταράττεται. καὶ μεταγινώσκει ἅπερ ἄμφω κατὰ φύσιν ἐστίν.

Ταράττει τοὺς ἀνθρώπους οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ αὐτῶν δόγματα· οἷον ὁ θάνατος, οὐδὲν δεινόν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ θανάτου διότι δεινόν, ἐκεῖνο τὸ δεινόν ἐστιν. ὅταν οὖν ἐμποδιζόμεθα, ἢ ταρασσώμεθα, ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλον αἰτιώμεθα, ἀλλ᾽ ἑαυτούς, τουτέστι τὰ ἑαυτῶν δόγματα.

Εἰπὼν ὅπως ἀτάραχον δύναται μένειν ὑπὸ τῶν ταῖς πράξεσιν ἐπισυμβαινόντων πολλάκις δυσχερῶν. ὅτι προμελετήσαντας αὐτὰ ὡς ἑπόμενα, καὶ ἐγκρίναντα, καὶ μετ᾽ αὐτῶν ἑλέσθαι τὴν πρᾶξιν μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς μελέτης ἀταραξίαν. νῦν ἄλλην παραδίδωσι, τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῶν δοκούντων δυσχερῶν, καὶ ταραττόντων ἡμᾶς ἀνάδειξιν. ἐνταῦθα οὐκέτι μικρῷ, ἀλλὰ τῷ μεγίστῳ τῶν ταραττόντων ἡμᾶς τῷ θανάτῳ χρώμενος εἰς παράδειγμα. ἐὰν γὰρ ἐπὶ τούτου δειχθῇ τὸ προκείμενον, πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἧττον τούτου δοκούντων δεινῶν ἀποδεδειγμένον ἔσται. λέγει οὖν ὅτι τὰ πράγματα τὰ δοκοῦντα γίνεσθαι ἡμῖν δεινά, καὶ διὰ τοῦτο ταράττοντα ἡμᾶς ὡς ἐν δεινῷ γινομένους, οὔτε δεινά ἐστιν αὐτά, οὔτε τῆς ταραχῆς ἡμῖν κατ᾽ ἀλήθειαν αἴτια. ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα ὅτι δεινά ἐστι, ταῦτά ἐστι τὰ ταράττοντα ἡμᾶς. καὶ δείκνυσι ὅτι πάντων τῶν δεινῶν δοκῶν δεινότατον εἶναι, ὁ παρὰ καιρὸν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαγόμενος θάνατος, οὐκ ἔστι δεινός. δείκνυσι δὲ τοῦτο διὰ βραχέων μὲν, ἀκριβῶς δέ. καὶ ἀποδεικτικῶς συλλογιζόμενος οὕτως. τὰ φύσει δεινὰ πᾶσι δοκεῖ δεινά, ὥσπερ τὰ φύσει θερμά, ἢ ψυχρά, ἢ καλά, ἢ ὅμοια πᾶσι δοκεῖ τοιαῦτα.

μους οὐδὲ ἀπράκτους οὐδὲ ἀνιαρῶς ζῶντας ποιεῖ τὸ προλογίζεσθαι
τὰ ταῖς πράξεσι συνυπάρχοντα πολλάκις δυσχερῆ. ὃ γὰρ ἀγαθὸν
ἐστὶ, καὶ ὠφέλιμον τῇ ψυχῇ ταυτὸν δ' εἰπεῖν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν πρᾶ-
ξιν ὁ λόγος ὑπαγορεύσει. κἂν δέῃ κινδυνεύειν ἐν αὐτῇ πάντως ἡ
τοῦ ἀγαθοῦ ἔφεσις, καὶ τολμᾶν, καὶ πράττειν ποιεῖ, καὶ τὴν ἔννοιαν
τοῦ ἐνίοτε, καὶ κινδυνεῦσαι παραμυθεῖται, τῷ πεισθῆναι τῷ ὀρθῷ
λόγῳ λέγοντι. αἱρετὸν εἶναι τὸ ἔργον, κἂν δέῃ κινδυνεύειν ἐν αὐ-
τῷ. καὶ γὰρ ὁ μὲν κίνδυνος, καὶ ἡ βλάβη περὶ σῶμα, καὶ τὰ ἐκτὸς
ὄντα οὐχ ἡμῖν ἐστι κακὸν τῶν ὄντως ἡμῶν, ἐὰν νήφωμεν. ἡ δὲ ὠφέ-
λεια, ἢ τὸ ἀγαθὸν, τοῦ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν μηδὲ κινδύνων ἑλέσθαι
τῆς ψυχῆς ὄντα τουτέστιν ἡμῶν τῶν ὄντως ἡμῶν πολλαῖς ὀδύναις,
καὶ ζημίαις, καὶ φυγαῖς, καὶ ἀτιμίαις ἀντισηκοῦται. μᾶλλον δὲ καὶ
βαρεῖ ἐκεῖνα, καὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ἀγαθοῦ παραμυθεῖται. καὶ γὰρ
πᾶς ἄνθρωπος μεῖζον ἀγαθὸν μηδὲ ἐλάττονος κακοῦ αἱρεῖται. ὃ μέν-
τοι φανῇ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἡμέτερον, τὸ δὲ κακὸν ἀλλότριον. καὶ μὴ λόγος
μόνον τοῦτο λέγει προφορικὸς, καὶ ψιλὴ φαντασία, ἀλλὰ καὶ λόγος
συμφυὴς τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ζωὴ τῆς διαφορᾶς συναισθομένη πῶς ἐπὶ
ἀτόλμως, ἢ ἀνιαρῶς διατεθήσεται ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἐνίοτε ἐπι-
συμβαινόντων δυσχερῶν ταῖς ἀγαθαῖς ἐγχειρήσεσι. καὶ αὐτὸ γὰρ
τοῦτο τὸ μηδὲ κινδύνων ἑλέσθαι τὸ ἀγαθὸν, καὶ μὴ ἀταλαιπώρως, ἀλ-
λὰ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ, μεγίστην εὐφροσύνην τοῖς κατὰ φύ-
σιν διακειμένοις ἐνδείκνυται. καὶ δηλοῦσιν οἱ μενοικεῖς, καὶ ὅσοι τὸν
ὑπὲρ πατρίδος εἵλοντο θάνατον. καὶ ὁ μὲν ἐπίκτητος ἐπὶ τοῦ τελε-
στάτου τὴν διδασκαλίαν ποιεῖται. ἅμα μὲν ἐπὶ τῶν πολλοῖς, καὶ
πολλάκις συμβαινόντων γνωριμωτέρων ποιῶν τὸν λόγον, καὶ τὴν συ-
ναίσθησιν τῶν ἀκουόντων ἀνακινῶν. ἅμα δὲ ὅπερ αὐτὸς εἶπε προσ-
εχῶς ἐν τοῖς ἐλάττοσι γυμνάζεσθαι τοὺς ἀρχομένους παραινῶν διὰ
τὰς εἰρημένας πρότερον αἰτίας. ἔξεστι δὲ καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα μετα-
τιθέναι, ἐφ' ὧν καὶ κίνδυνοι μείζονες ἕπονται πολλάκις, καὶ ἐπ' ἐκεί-
νων τοῦ ἔργου τὴν φύσιν λογίζεσθαι ποία τίς ἐστιν ἡ πρέπουσα ἡμῖν,
καὶ τίνα ἔχει δυσχερῆ πολλάκις ἐπισυμβαίνοντα. καὶ προορίζειν ἑαυ-
τῷ τὸ καὶ ταῦτα φέρειν εἰ γίνοιτο μετρίως. οὕτω γὰρ ἑαυτὸν κατὰ

σώζειν. εἰ μέντοι ἀνάγκη πάλιν ἅψασθαι τοῦ ἔργου, ἢ πλεῦσαι εἰς νῆσον πάντως δεόμενον, ἢ ἀπὸ νήσου, καὶ πατρὶ, ἢ φίλῳ κινδυνεύοντι παραστῆναι, καὶ πολεμῆσαι πάντως ὑπὲρ πατρίδος, τότε μὴ φεύγειν μὲν τὸ ἔργον, προμελετῶν δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐπισυμβαίνειν εἰωθότα, οὕτως ἅπτεσθαι αὐτοῦ. ἵνα διὰ τῆς μελέτης συνεθιζόμενοι πρὸς αὐτὰ μὴ ταραττώμεθα συμβαινόντων αὐτῶν. ὁ γὰρ οὕτω παρασκευαζόμενος, καὶ μὴ συμβαινόντων εὐφραίνεται, ὡς ἤδη σχεδὸν διὰ τῆς μελέτης συμβεβηκότα ἀποφυγών. κἂν συμβῇ ποτὲ τὸ ἐλπίζειν, ἀταράχως αὐτὰ, καὶ ἀκινδύνως ἐκδέχεται. ἀλλ' ἐρεῖ τις πρῶτον μὲν ἀτόλμους, καὶ ἀπράκτους γενέσθαι, τοὺς τὰς ἀποτυχίας ἀεὶ τῶν ἔργων ἐννοοῦντας. ἔπειτα ἀνιαρὸν εἶναι τὴν τῶν λυπούντων ὡς πάντως γινομένων φαντασίαν, καὶ ἀνιαρότερον ἔτι τὸ καὶ χρόνον ἐνίοτε πολὺν αὐτῇ συνεῖναι τοῦ ἔργου παρατείνοντος. διὸ καὶ κάλλιον ἂν οὗτος φαίη τὴν Δημοσθένους συμβουλίαν ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς τὴν ἀγαθὴν προβαλλόμενον ἐλπίδα. φέρειν δὲ ἃ ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενναίως. ἀλλ' εἰ μὲν ὁ Δημοσθένης ὦ βέλτιστε ἀγαθὴν ἐλπίδα λέγει τὴν ἐπὶ τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐγχειρήσει. ὁποῖον ἂν τὸ τέλος ἀποβῇ, καὶ αὐτὸς ταῦτα τῷ Ἐπικτήτῳ λέγει πλὴν τοῦ προσθῆναι τὴν μέθοδον. πῶς δὲ γενναίως φέρειν ἅπερ ἂν ὁ θεὸς διδῷ, κἂν τυγχάνῃ δυσχερέστερα. ὁ μέντοι Ἐπίκτητος τὴν ἀφορίαν πορίζεσθαι συμβουλεύει διὰ τὸ προδιεσκέφθαι τὴν φύσιν τοῦ ἔργου, καὶ ὅτι πρέπον ἡμῖν ἐστιν, καὶ ὅτι ἔχει τινὰ ἑπόμενα δυσχερῆ ἐνίοτε ἅπερ εὔφορα γίνεται ἑκατέρωθεν. καὶ διὰ τὸ ὠφέλιμον, καὶ καθῆκον τοῦ ἔργου, ᾧ ἐνίοτε συνέστη τὰ δυσχερῆ, καὶ διὰ τὸ προμεμελετῆσθαι, καὶ μὴ ἀνελπίστως προσπίπτειν αὐτά. εἰ μέντοι ἀγαθὴν ἐλπίδα παραινεῖ προβάλλεσθαι ὁ Δημοσθένης, τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντως, καὶ ἀποφανῇ τοῦ κλιμακτῆρος, δύσκολον οἶμαι μᾶλλον δὲ ἀδύνατόν ἐστι τὸν σωτηρίας ἐλπίδα ἀεὶ προβαλλόμενον εὐφόρως φέρειν τὰ ἐπισυμβαίνοντα δυστυχῆ. οὔτε γὰρ τὸ σῶμα, οὔτε ἡ ψυχὴ ἀταράχως τὰς ἀθρόας ὑποφέρει μεταβολάς. εἴπερ καὶ αἱ τῶν ὡρῶν μεταβολαὶ, καίτοι οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον γινόμεναι, ὅμως νοσήματα τίκτουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. οὐ μέντοι ἀτόλ-

μουσῶν παρέθετο μονονουχὶ ἐνδεικνύμενος ὅτι τοῖς προκόπτειν ὅλως ἀρξαμένοις εὐκαταφρόνητα ὀφείλει εἶναι τὰ διὰ ψυχαγωγίαν μόνην ὑπό τινων σπουδαζόμενα.

Ὅταν ἅπτεσθαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἔργον. ἂν λουσόμενος ἀπίῃς, πρόβαλλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν βαλανείῳ. τοὺς ἀπορραίνοντας, τοὺς ἐγκρουομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας, καὶ οὕτως ἀσφαλέστερον ἅψῃ τοῦ ἔργου. ἐὰν ἐπιλέγῃς ὅτι εὐθὺς ὅτι λούσασθαι θέλω, καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι, καὶ ὡσαύτως ἐφ' ἑκάστου ἔργου. οὕτω γὰρ ἄν τι πρὸς τὸ λούσασθαι γένηται ἐμποδίζον, πρόχειρον ἔσται, ὅτι ἀλλ' οὐ τοῦτο ἤθελον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν, κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι. οὐ τηρήσω δὲ ἐὰν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

Εἰπὼν ὅπως ἔχειν δεῖ πρὸς τὰ σπουδαζόμενα παρ' ἡμῶν ἐν τοῖς ἐκτὸς τὰ ψυχαγωγοῦντα, καὶ τὰ χρειώδη, καὶ τὰ στεργόμενα ὑφ' ἡμῶν, ἐφεξῆς ἐπάγει πῶς χρὴ πρὸς τὰς καθ' ἡμᾶς πράξεις παρασκευάζεσθαι. ἐν αἷς πολὺ τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ὅτι καὶ τούτων τὴν φύσιν δεῖ προσλογίζεσθαι ὁποῖα τινὰ ἔχει τὰ ἐπισυμβαίνοντα, καὶ μὴ ἀπελπίζειν, ὅτι καὶ ἐκεῖνα ἐπισυμβαίνει. ἵνα δὲ δύσκολα εἴη τὰ εἰωθότα ἐπισυμβαίνειν δὲ μὲν μὴ ἀναγκαῖον τὸ ἔργον μηδὲ προσήσει αὐτὸ τὴν ἀρχήν. ὁ γὰρ ῥωμαῖος κάτων ὁ μέγας ἐν τῶν ἑαυτοῦ παραγγελμάτων ἐν τῷ βίῳ ἔλεγε τὸ ἑλέσθαι πλεῦσαι κατὰ τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην, ἣν ἠδύνατο, καὶ δι' ὁδοιπορίας ποιήσασθαι. ὥστε κἂν μὴ συμβῇ τι δυσχερὲς, φύσιν δὲ ἔχει πολλάκις ἐπισυμβαίνειν, ἁμάρτημά ἐστι, καὶ χωρὶς ἀνάγκης ἑλέσθαι αὐτὸ, καὶ τὸ δυνάμενον ἀσφαλέστερον αὐτὸ μεταχειρίσασθαι τὴν ἐπισφαλεστέραν ὁδὸν αἱρεῖσθαι, διὰ τὸ πολλοὺς, καὶ ἐν αὐτῇ διασώζειν.

μικρῶν ἄρχεσθαι. καὶ οὐ τῶν μικρῶν ἁπλῶς, ἀλλὰ τῶν μικροτάτων, ἵνα μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μελετῶμεν. ὁ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μειζόνων ἀρχόμενος, ἡττᾶται ῥᾳδίως, καὶ ἀτυχεῖ, καὶ ἀτονῶν, ἀπονέστερος γίνεται, καὶ ἀπογινώσκει. ὁ δὲ τοῖς μικροτάτοις εὐθὺς ἐπιχειρῶν, ἅπαξ ἰσχυρότερος πάντως ἑαυτοῦ γίνεται. καὶ θαρραλεώτερος, καὶ κάλλιον ἢ πρότερον ἦν. ὥστε τῶν μὲν ἴσως ῥᾳδίως κρατεῖν, ἀσφαλέστερον δὲ ἤδη πρὸς τοῖς ὀλίγῳ μείζοσιν ἐπιτίθεσθαι. ὁ γὰρ τετράκις τῆς ἡμέρας ἐσθίων ἐὰν εὐθὺς νηστεύειν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπιχειρήσῃ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ἀθρόᾳ μεταβολῇ ταράσσει, καὶ αὐτὸς ἐπιπόνως, καὶ ἀηδῶς διάγει. διὸ καὶ ἐπισφαλὴς, καὶ ἀβέβαιος ἡ τοιαύτη προκοπὴ γίνεται. ἂν δὲ ἀντὶ τοῦ τετράκις μεταλάβῃ τέως τρίτον ἐσθίειν, καὶ τοῦτο συνεθισθῇ ῥᾳδίως ἐπὶ τὸ δὶς, καὶ ἔτι εὐκολώτερον ἐπὶ τὸ ἅπαξ μεταβαίνει ἐσθίειν, καὶ ἀσφαλέστερον, καὶ βεβαιότερον. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν χρείᾳ στεργομένων, ἐὰν ἐπὶ τῶν μικρῶν, καὶ μὴ πάνυ σπουδαζομένων συνεθισθῇ τις πρότερον αὐτῶν πειεῖσθαι τὴν φύσιν, καὶ τὸ εὐαφαίρετον αὐτῶν οὐκ ἀνέλπιστον. οἷον ἐπὶ τῆς χύτρας διὰ τὴν χρείαν ἀγαπωμένης, ὅτι θραυστή ἐστι, τί δ' ἂν εἴη χύτρας εὐτελέστερον; κατ' ὀλίγον μεταβαίνων, καὶ ἰσχυροποιούμενος, ἰσχύσει καὶ τέκνον αὐτοῦ καταφιλῶν, οὐ λόγῳ μόνον εἰπεῖν οὐδὲ φαντασίᾳ τυπωθῆναι ψιλῇ, ἀλλ' ὅλῃ ζωῇ διατεθῆναι, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖ, φθαρτόν τι πρᾶγμα, καὶ εὐαφαίρετον. διατεθεὶς δὲ οὕτω καὶ συνεθισθεὶς, οὐ ταραχθήσεται ἀφαιρουμένου. καὶ ὅρα ὅπως ἡ ἔμφρων, καὶ τεχνικὴ τῶν πραγμάτων μεταχείρησις. καὶ τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν διὰ τῶν ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐφ' ἡμῖν οὖσι κέχρηται. τὸ μὲν γὰρ μὴ ἀποθανεῖν τὸ τέκνον, οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι. τὸ δὲ πρότερον ἔχοντας τὴν φύσιν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ τὸ ἀποθανεῖν ἐλπίζοντας, ἐπίσης τῷ ζῆν μὴ ταραχθῆναι ἀποθανόντος, ἀλλ' οὕτως ἔχειν ὡς ἂν καὶ μὴ ἀπέθανε, καὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν οὐκ ἂν ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμῖν εἶναι ποιεῖν, εἴπερ ἔξεστι τῷ τοιούτῳ λέγειν ὅτι ἐμοὶ τὸ τέκνον οὐκ ἀπέθανον, ἢ τό γε ἀληθέστερον, ὅτι κἂν ἀπέθανεν ἐγὼ ἐμαυτὸν ὡς μὴ ἀποθανόντος διαφυλάττω ἀτάραχον. καλῶς δὲ τὰ παραδείγματα τῶν ἐν χρείᾳ, καὶ τῶν στεργο-

ρὸν ἐπέχειν. δι᾽ ἃς εἶπον ἴσως αἰτίας ἐπειδὴ, καὶ τοῖς οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν
ἀνάγκη χρῆσθαι πολλάκις διδάσκει, ἵνα κἂν μὴ ἐστιν ἐφ᾽ ἡμῖν ἀτα-
ράχως ὅμως, καὶ ἀλύπως ἐν τούτοις ἀναστρεφώμεθα. διαιρεῖ δὲ τὰ
οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν τριχῆ, εἴς τε τὰ ἡδονὴν παρεχόμενα ψυχῇ χωρὶς ὠφε-
λείας. τοιαῦτα γὰρ τὰ ψυχαγωγοῦντά ἐστι, καὶ εἰς τὰ χρειώδη, καὶ
ὠφέλιμα, καὶ εἰς τὰ δι᾽ οἰκειότητα στεργόμενα κἂν μὴ χρείαν, ἢ ὠφέ-
λειαν παρέχηται. ταῦτα γὰρ τρία ἡδονὴ, καὶ χρεία, καὶ φύσεως ἀ-
ναγκαία στοργὴ προσηλοῖ τὴν ψυχὴν, τῇ θνητῇ δυσχερείᾳ ψυχαγω-
γοῦνται δὲ ἄλλοι ἄλλοις. οἱ μὲν τραγῳδίαις, καὶ κωμῳδίαις. οἱ δὲ ἀ-
γῶσιν ἀθλητικοῖς, ἢ ἱππικοῖς, ἢ τοῖς τοιούτοις. οἱ δὲ ὀρχησταῖς, καὶ θαυ-
ματοποιοῖς, καὶ μίμοις, καὶ γελοίοις. καὶ οἱ μὲν θεάμασι τερπνοῖς,
καὶ φυσικοῖς ὡς οἱ τῶν ταώνων, ἢ ὀρνέων τὰ κάλλη τεθηπότες, ἢ
λειμῶνας, καὶ ἄλση, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἢ τεχνικοῖς, ὡς οἱ περιγρα-
φὰς, καὶ ἀνδριάντας, καὶ οἰκοδομὰς, καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τὰ
κάλλη ἐσπουδακότες. οἱ δὲ τοῖς δι᾽ ἀκοῆς καλοῖς ἐκδεδομένοι ὡς οἱ
τὰς καλὰς φωνὰς, καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τοὺς ἤχους ἀσπαζό-
μενοι. καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ ταῖς ἱστορίαις, καὶ τοῖς μυθικοῖς διηγήμα-
σιν ὡς ἡδέσι χαίροντες, ψυχαγωγεῖ γὰρ καὶ ταῦτα ἡμᾶς. διὸ καὶ
ἐκ παίδων φιλόμυθοι τυγχάνομεν ἅπαντες, καὶ τὰ χρειώδη δὲ
διάφορά ἐστι. τὰ μὲν εἰς ψυχικὴν ὠφέλειαν τείνοντα ὡς διδάσκα-
λοι, καὶ ἀγαθοὶ ἑταῖροι, καὶ βιβλία παιδευτικὰ, καὶ τὰ τοιαῦ-
τα. τὰ δὲ εἰς σῶμα ὡς τροφαὶ, καὶ ἀμπεχόναι, καὶ γυμνάσια. τὰ
δὲ ὡς τὰ ἐκτὸς, οἷον δυναστεῖαι, καὶ κτήματα, καὶ χρήματα, καὶ
τὰ τοιαῦτα. στέργεται δὲ δι᾽ οἰκειότητα κἂν τύχῃ μηδεμίαν χρείαν
παρεχόμενα. τέκνα, γαμεταί. συγγενεῖς. φίλοι. πολῖται. ἐπὶ πάν-
των οὖν φησὶ τῶν τοιούτων, ἀναμιμνήσκου καὶ προχειρίζου τὴν φύ-
σιν αὐτῶν, ὁποῖα τίς ἐστιν, ὅτι φθαρτή. ὅτι δ᾽ ἀφαιρετός, ὅτι οὐκ ἐ-
φ᾽ ἡμῖν, ἡ γὰρ συνεχὴς τῆς τούτων φύσεως ἀνάμνησις μελέτη τῆς
ἀφαιρέσεως αὐτῶν ἐστιν. ἡ δὲ μελέτη συνήθειαν τινὰ ποιοῦσα, οὐ
συγχωρεῖ προσαπιπτόντων αὐτῶν ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὰ συ-
νήθη φορητά ἐστι, καὶ τῷ σώματι, καὶ τῇ ψυχῇ κἂν πάνυ δυσχερῆ
τυγχάνῃ. καλῶς δὲ κἀνταῦθα, καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς παραινεῖ ἀπὸ τῶν

χῶν ἐστιν ἀληθές. ἡ γὰρ πρὶν παρέχουσα μοχθηρία τὰ προσιόντα χρηστὰ διαφθείρει. ποτὲ μὲν ἀηδῆ νομίζουσα, ποτὲ δὲ βλαβερά, ποτὲ δὲ καὶ ὡς ἀχρήστων, ἢ ὡς ἀδυνάτων καταγινώσκουσα. ἅμα μὲν συντονωτέρα γίνεται, καὶ μετὰ πεῖραν ὡς δοκεῖ τῶν καλλιόνων καταφρονοῦσα. ἅμα δὲ ἀνιάτως ἴσχει. μὴ δὲ ἐς ὕστερον ὅτι δυνατὸν ἦν. ὥστε παθεῖν ὑπὸ τῶν καλλιόνων, καὶ ἔργων προσιεμένη αὐτό. ὥσπερ εἴ τις ὁ ἰκτερικῷ πάθει τὸ μέλι πικρὸν νομίσας, μὴ δὲ γεύσασθαι λοιπὸν ἀνέχοιτο μέλιτος ὥστε ἡ τάξις ἀπαιτεῖ τῆς ἀγωγίας καταδοχήν. ὁ μέντοι λόγος οὗτος, καὶ τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι πρὸς τὸ ἄλυπον, καὶ ἄφοβον, καὶ ἐλεύθερον παρασκευάζει, ἵνα καὶ ἡδέως διάγωσι τὸν βίον οὗπερ μάλιστα πᾶν ἀντέχεται ζῶον. καὶ ὀρέγεσθαι μὲν καλόν ἐστιν ἀπαθείας, καὶ τῆς κατὰ φύσιν πρεπούσης τῷ λόγῳ διαγωγῆς. τοῖς δὲ ἀρχομένοις, ἀγαπητὸν μετριοπαθεῖν, καὶ πίπτειν ἐστὶν ὅτε καὶ πάλιν ἐγείρεσθαι. τοῖς οὖν τοιούτοις οὐκ ἐφικτὰ τέως ἐκεῖνα ἐστίν, ὧν ὀρέγεσθαι καλόν. ἀνάγκη γάρ ἐστι, τὸ, οὗ πάσῃ παρέστιν ὀρεγόμενον τῶν τέως μὴ ἐφικτῶν, καὶ λυπεῖσθαι, καὶ δυστυχεῖν, καὶ ἀνάγκη, καὶ ἀτονεῖν, καὶ ἀπαγορεύειν ἐνίοτε. πάντη δὲ πάντως οἱ τῶν μειζόνων ἀσυμμέτρως ὀρεγόμενοι. τῶν συμμέτρων καταφρονοῦσι, καὶ περιπτύουσιν αὐτὰ πρὸς τὰ μείζονα παραβάλλοντες, καίτοι ἀδύνατον. πρὸ τῶν μικρῶν φασὶ τῶν μεγάλων μεταλαχεῖν. καὶ πρὸς τῶν συμμέτρων ἡμῖν ἐντὸς τῶν μειζόνων γενέσθαι.

Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρείαν παρεχόντων, ἢ στεργομένων, μέμνησο ἐπιλέγειν, ὁποῖόν ἐστιν ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρξάμενος. ἂν χύτραν στέργῃς, ὅτι χύτραν στέργω. κατεαγείσης γὰρ αὐτῆς, οὐ ταραχθήσῃ. ἂν παιδίον αὐτοῦ καταφιλῇς, ἢ γυναῖκα ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς. ἀποθανόντος γὰρ οὐ ταραχθήσῃ.

Διελὼν τὰ ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ εἰπὼν ὅτι τὰ μὲν ἴδια χρὴ νομίζειν. τὰ δὲ ἀλλότρια, καὶ ὅπως δεῖ τοῖς ἐφ' ἡμῖν προσφέρεσθαί τινα. ἐκκλίνειν μὲν τὰ παρὰ φύσιν, τὴν δὲ ὄρεξιν πρὸς τὸ πα-

ἀλλ' ἅπερ ἐφεξῆς αὐτὸς ἐπάγει τὰ μὲν ἀφεῖναι παντελῶς τὰ δὲ ὑπερθέσθαι πρὸς τὸ παρόν. τὸ δὲ σφοδρὸν τῆς ὁρμῆς, καὶ τῆς ὀρέξεως, καὶ τῆς ἀφορμῆς, καὶ τῆς ἐκκλίσεως ἐπὶ τῶν παιδευομένων εἰκότως παραιτεῖται, διὰ τὸ μὴ ὑπερπηδᾶν, καὶ ὑπερβάθμιον πόδα τείνειν ὑπὸ προθυμίας περιττοτέρας. τοῦτο γὰρ καὶ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῶν πλείστων ἐκλύει τὸν τόνον, καὶ τὰ σώματα προδιαφθείρει. καὶ πολλοὶ τοῦτο πεπόνθασιν ἤδη τῶν ἀκαίρῳ, καὶ ἀμέτρῳ χρησαμένων προθυμίᾳ πρὸς ἄσκησιν. ὀλίγαι γάρ εἰσι φύσεις, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχῶν αἱ ἀθρόως μεταβαίνειν δυνάμεναι ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ ἀληθινὰ ἀγαθά. ὅπερ διογένει καὶ κράτητι, καὶ ζήνωνι, καὶ τοῖς τοιούτοις ὑπῆρξεν. οἱ δὲ πολλοὶ, καὶ πίπτειν κατ' ὀλίγον, καὶ ἐγείρεσθαι κατ' ὀλίγον πεφύκασιν κατὰ ψυχὴν ὥσπερ καὶ κατὰ σῶμα. ἡ γὰρ διὰ τῶν μέσων ὁδὸς βεβαιοτέρα, καὶ ἀσφαλεστέρα ἐστὶ τὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν, καὶ προθυμίαν συνέχουσα, καὶ διακρατοῦσα, καὶ κατ' ὀλίγον προσαύξουσα: διόπερ ὁρμᾶν, καὶ ἀφορμᾶν κούφως, καὶ ἀνειμένως, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως παρακελεύεται. τουτέστι μηδὲ τοῦ ἐνδιδόναι τι ὀλίγον, καὶ μὴ εἰς ἄκρον ἀποτείνειν τὴν ὁρμὴν, καὶ τὴν ὄρεξιν, καὶ τὴν ἔκκλισίν τε καὶ ἀφορμήν. ὁ γὰρ ἐξ ἀναγώγου βίου πρὸς ἐγκράτειαν συνεθιζόμενος, οὐκ εὐθὺς ὤφειλον ἐπιπηδᾶν τῇ ἄκρᾳ λιτότητι, καὶ νηστείᾳ ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ὑπεξαίρειν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν προτέρων, καὶ ὅπερ ὁ τῶν χρυσῶν ἐπῶν ποιητὴς εἶπεν εἴκοντα χρὴ φεύγειν ἀπὸ τῶν τοιούτων. καὶ ἐπὶ τῶν γνώσεων δὲ τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, οὐ χρὴ δόγματα εὐθὺς τὰ φαντάσματα ποιεῖσθαι, ἵνα κἂν δέῃ μετατίθεσθαι, εὐνίως μεταπείθωνται, ἀλλ' εἰ πρὸς ἄμφω κούφως, καὶ ἀνειμένως ἔχειν συμφέρει τοὺς παιδευομένους, διατί τὴν μὲν ἔκκλισιν μεταθεῖναι παραινεῖ ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν δὲ ὄρεξιν πρὸς τὸ παρὸν παντελῶς ἀναιρεῖν, ἢ ὅτι τοὺς ἀρχομένους ἀπὸ μοχθηροτέρας ἀγωγῆς ἐπὶ καλλίονα μεταβαίνειν, χρὴ πρῶτον ἐξεμεῖν τὸν τῆς κακοζωΐας ἰὸν, καὶ τότε τοῖς τῆς εὐζωΐας ἀγαθοῖς τρέφεσθαι. ὁ γὰρ ἐπὶ σωμάτων εἶπεν ὁ θαυμαστὸς ἱπποκράτης, ὅτι τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὅσα ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψῃς. τοῦτο πρότερον ἐπὶ ψυχῶν ἐστὶν

ὄντος τοῦ ἐκφυγεῖν τὰ τοιαῦτα. διότι ἐκκλίσεως μόνης δεόμεθα τῆς ἐφ' ἡμῖν οὔσης, οὐ περιπεσούμεθα ποτὲ οἷς ἐκκλίνομεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν δῆλα. πῶς δὲ πᾶσαν ὄρεξιν ἀνελεῖν παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος παρακελεύεται. τὸ μὲν γὰρ τὴν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄρεξιν ἀνελεῖν, πρόδηλον ἔχει τὴν ὠφέλειαν· ὅτι μὴ τυγχάνοντες μὲν ἀτυχεῖς ἐσόμεθα, καὶ ἀηδῶς ζήσομεν. κἂν τύχωμεν δέ ποτε οὔτε ὠφελίμου ἡμῖν οὔτε οἰκείου τυγχάνομεν ἀγαθοῦ. ἀλλὰ τοὐναντίον τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀγαθῶν τὴν ὄρεξιν διά τινα αἰτίαν ἀποκωλύει, ὅτι φησὶ τούτων ὀρέγεται καλὸν οὐδὲν οὔπω σοι πάρεστι. καίτοι εἰ παρῆν, οὐκ ἔτι τάχα τοῦ ὀρεχθῆναι καιρὸς ἦν. καὶ γὰρ ἔκτασις τοῦ ὀρεγομένου ἡ ὄρεξις ἐπὶ τὸ ὀρεκτὸν ὡς οὐ παρόντος. τίς δ' ἂν καὶ τύχοι τοῦ ἀγαθοῦ χωρὶς ὀρέξεως αὐτοῦ; ὅλως δὲ εἰ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, οὐκ ἐν ταῖς πράξεσιν, ἀλλ' ἐν ταῖς κατὰ φύσιν ὀρέξεσι καὶ ἐκκλίσεσι, πῶς τὴν ὄρεξιν παντελῶς ἀνελεῖν, ἐν τῷ παρόντι διακελεύεται. πῶς δὲ δυνατὸν χωρὶς ὀρέξεως διατελεῖν ἄνθρωπον. δοκεῖ δὲ καὶ ἐναντίον εἶναι τοῦτο τῷ πρὸ ὀλίγου ῥηθέντι, ὅτι ἔλεγε τηλικούτων ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν. οὐ γὰρ σωματικὴν κίνησιν ἐνεδείκνυτο, ἀλλὰ τὴν μετὰ προθυμίαν καὶ ὄρεξιν. πῶς δὲ ὁρμᾶν ἄνευ ὀρέξεως. ὀρεχθῆναι γὰρ ἀνάγκη πρότερον, καὶ οὕτως ὁρμῆσαι. μήποτε οὖν πρὸς τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι ὁ λόγος ἐστίν. οἷς οὐκ ἀσφαλὲς ὀρέγεσθαι ὅλως πρὸ τοῦ μαθεῖν τίνων ὀρέγεσθαι χρή. ὁρμᾶν δὲ χρὴ καὶ ἀφορμᾶν κατὰ τὴν ὁρμὴν τὴν τῆς ὀρέξεως, καὶ τῆς ἐκκλίσεως προηγουμένην. μήποτε δὲ πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους διαλεγόμενος, οὐ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν ὄρεξιν τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀγαθῶν ἀνελεῖν παρακελεύεται, ὡς δοκεῖ λέγειν, ἀλλὰ τὸ σφοδρὸν παραιτεῖται τῆς ὀρέξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλίσεως ἣν ἐφιέναι δοκεῖ. καὶ γὰρ ὁρμᾶν, καὶ ἀφορμᾶν κούφως, καὶ ἀνειμένως παρακελεύεται. δῆλον δὲ ὅτι ὁρμῶμεν ὀρεχθέντες, ἀφορμῶμεν δὲ ἐκκλίνοντες. προηγεῖται γὰρ τῆς μὲν ὁρμῆς ἡ ὄρεξις, τῆς δὲ ἀφορμῆς ἡ ἔκκλισις. καὶ ὅταν οὖν πρότερον ἔλεγε. τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν οὐ σφοδρὰν ὄρεξιν παρήγγελλεν,

τοιούτοις ἀτυχής τε, καὶ δυστυχὴς ὡμολόγηται. ὥστε καὶ ἄθλιος, καὶ
κακοδαίμων. καὶ ὅρα ὅπως συγκρατικὸς ὁ λόγος, καὶ συγκαταβα-
τικὸς, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν σπουδαζομένων ἡμῖν μετὰ τῶν ἐπὶ τὸ
κάλλιον. πάντες γὰρ καὶ οἱ σπουδαίως, καὶ οἱ μοχθηρῶς ζῶντες,
εἰς τοῦτο τίθενται τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ τῶν μὲν ὀρεκτῶν αὐτοῖς,
καὶ ἐφετῶν τυγχάνειν. τοῖς δὲ ἀναιρέτοις, καὶ φευκτοῖς μὴ περιπί-
πτειν. διαφέρουσι δὲ ὅτι οἱ μὲν σπουδαῖοι τῶν ὄντων, καὶ εἰλικρι-
νῶς ἀγαθῶν, καὶ ὠφελίμων ὀρέγονται, καὶ ἐκκλίνουσι τὰ ὄντως βλα-
βερὰ, καὶ κακὰ, τοῦ λόγου ὄντος ἐν αὐτοῖς τοῦ κρίνοντος, καὶ τῶν ἀλό-
γων ὀρέξεων συνειθισμένων αὐτοῖς ἕπεσθαι τῷ λόγῳ, καὶ ἡδέα νο-
μίζειν τὰ τῷ λόγῳ δοκοῦντα τοιαῦτα. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνθρώ-
πων, τὸν μὲν λόγον ἀνεπιμέλητον ἔχοντες, τὰς δὲ ἀλόγους ὀρέξεις ὑ-
πὸ συνεχοῦς κινήσεως γεγυμνασμένας, τῷ ἡδεῖ τὰ ὀρεκτὰ κρίνου-
σιν, ἀλλ' οὐχὶ τῷ ὠφελίμῳ. καὶ ἡδοναῖς περιπίπτουσι πολλάκις ταῖς
τῷ λυπηρῷ παραπλησίως κεκραμέναις, διὰ τὸ μηδὲ ἡδονὰς εἶναι κυ-
ρίως αὐτὰς, ἀλλ' οἷον σκιάς τινας ἡδονῶν, καὶ παραχρώσεις. πάν-
τες δὲ ὅμως ὅπερ εἶπον ἐν τούτῳ τίθενται τὴν εὐτυχίαν τε, καὶ ἐπι-
τυχίαν ἐν τῷ τῶν ὀρεκτῶν τυγχάνειν μὴ πειρᾶσθαι δὲ τῶν φευκτῶν.
ὑποδείκνυσιν οὖν ὁ λόγος οὗτος, καὶ τοῖς μοχθηροῖς, ὡς εἰ βούλοιντο
μήτε ὀρεγόμενοι ἀποτυγχάνειν, μήτε ἐκκλίνοντες περιπίπτειν ἐν τοῖς
ἐφ' ἡμῖν τὰ ὠφελοῦντα ὀρεκτὰ, καὶ τὰ βλάπτοντα φευκτὰ τί-
θεσθαι. τῶν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγομένους, καὶ ἐκκλίνοντας ἐκεῖ-
να, καὶ ἀποτυχεῖν ἀνάγκη αὐτοὺς, καὶ δυστυχεῖν ὅπερ φευκτὸν, καὶ
ἐκείνοις ἐστίν. ἆρον οὖν τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν,
καὶ μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. νόσον μὲν γὰρ, ἢ πε-
νίαν ἂν ἐκκλίνης, ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν τελέως τὸ ταῦτα ἐκφεύ-
γειν. κἂν γὰρ ἔχωμέν τινα δύναμιν συντελοῦσαν ποτὲ πρὸς τὴν
ἀποφυγὴν ἀλλ' οὔτε ἀεὶ, οὔτε τὸ ὅλον ἰσχύει. διὸ δυστυχεῖν ἀνάγκη
περιπίπτοντας ἐκείνοις ἃ ἐκκλίνομεν. ἐὰν δὲ πεισθέντες αὐτῷ τὴν
ἔκκλισιν μεταθῶμεν εἰς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐκκλίνειν
τὰς ψευδεῖς περὶ τῶν ὄντων ὑπολήψεις, καὶ τὰ πρὸς τὴν κατὰ
φύσιν διαγωγὴν τὴν τῷ λόγῳ πρέπουσαν ἐμποδίζοντα, ἐφ' ἡμῖν

να ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοί, οὐδενὶ ὧν ἐκκλίνεις, περιπεσῇ. νόσον δ' ἂν ἐκκλίνεις, ἢ θάνατον, ἢ πενίαν, δυστυχὴς. ἆρον οὖν τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄνελε. ἄν τε γὰρ ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τινὸς, ἀτυχεῖν ἀνάγκη. τῶν τε ἐφ' ἡμῖν ὅσα ὀρέγεσθαι καλὸν, ἂν οὐδὲν οὐδέπω σοι πάρεστι. μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾶν, καὶ ἀφορμᾶν χρῶ κούφως, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως.

κεφ' ἡμῖν καλονίζοιντο, ἐπιτυχεῖς, καὶ μακαρίους ποιεῖν. τὸ μὴ, ἀτυχεῖς καὶ δυστυχεῖς, καὶ κακοδαίμονας. καὶ διορίζει πρῶτον τίνας μὲν ἐπιτυχεῖς, καὶ εὐτυχεῖς καλοῦμεν. τίνας δὲ ἀτυχεῖς, καὶ δυστυχεῖς. καὶ ὅτι τῆς μὲν ὀρέξεως τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τὸ τέλος ἐστὶ τὸ μὴ περιπεσεῖν ἐκείνῳ ᾧ ἂν τύχῃ. καὶ ἔστιν εὐτυχὲς τοῦτο τὸ μὴ περιπεσεῖν.

ὥσπερ ἀτυχὲς μὲν, τὸ μὴ τυχεῖν τοῦ ὀρεκτοῦ, ὅτι οὐκ ἔτυχε. δυστυχὲς δὲ τὸ τῷ εὐτυχεῖ ἀντικείμενον, τὸ τῷ φευκτῷ περιπεσεῖν ὅτι ἔτυχε μὲν, ἀλλὰ κακοῦ τινὸς ἔτυχε. ταῦτα καλῶς διαστήσας ἐπάγει τὰ ἑξῆς. ὅτι ἂν μὲν μόνα ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοί, οἷον ἀκολασίας, καὶ ἀδικίας, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπειδὴ ἐπὶ σοὶ τὸ ἐκκλῖναι, οὐδενὶ ὧν ἐκκλίνῃς περιπεσῇ. ὥστε οὐδέποτε δυστυχήσεις. νόσον δὲ, ἢ πενίαν, ἤ τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐὰν ἐκκλίνῃς, ἐπειδὴ μὴ ἔστιν ἐπὶ σοὶ τὸ ταύτας ἀποφεύγειν, ἀνάγκη δήποτε περιπεσεῖν, καὶ δυστυχῆ γενέσθαι. ὁμοίως δὲ κἂν ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐπὶ σοὶ, ἀτυχεῖν ἀνάγκη πολλάκις τοῦ ὀρεκτοῦ μὴ τυγχάνοντα. ᾧ δὲ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἡ ὄρεξις, καὶ ἡ ἔκκλισις γίνεται, οὔτε ἀτυχεῖν, οὔτε δυστυχεῖν ποτὲ συμβήσεται, ἀλλ' ἀεὶ εὐτυχεῖν, καὶ ἐπιτυγχάνειν. καὶ ἔστιν ἡ συναγωγὴ τοῦ λόγου τοιαύτη. ὁ ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν τὴν ὄρεξιν, καὶ τὴν ἔκκλισιν τιθεὶς, καὶ τῶν ὀρεκτῶν ἀποτυγχάνει πολλάκις, καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτει ὡς ἐπ' ἄλλοις οὔσης τῆς ἐξουσίας αὐτῶν. ὁ δὲ

σίαι, ποτὲ μὲν ἀληθῶν εἰσὶν ἀνατυπωτικαί, καὶ ἀληθῶς ἐπωφελῶν, ἢ ἡδέων. ποτὲ δὲ διακενῆς ὀνειροπολοῦσιν. αὐτῷ τε οὖν τούτῳ τῷ διατεθῆναι δεῖ ὅτι οὐ πάντως τοιοῦτον ἐστὶ τὸ φανταστὸν, οἷον φαντάζεται, χαλᾶται τὸ σύντονον τῆς φαντασίας. ὥστε μὴ παρεμποδίζειν τὴν τοῦ λόγου κρίσιν, ἣν δεῖ εὐθὺς μετὰ τὸ γαληνιασθῆναι τὴν φαντασίαν, καὶ τῆς ταχύτητος ἀπαλλαγῆναι, παραινεῖ προάγειν εἰς ἀκριβῆ διάθεσιν τοῦ φαντασθέντος. πολλοὶ δέ εἰσι τῶν τοιούτων κριτικοὶ κανόνες, οἱ μὲν ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν φανταστῶν λαμβανόμενοι, πότερον εἰς ψυχικὸν ἀγαθὸν, ἢ σωματικὸν, ἢ τι τῶν ἐκτὸς ἀναφαίρονται. καὶ πότερον εἰς ὠφέλειάν τινα τείνουσιν, ἢ πρὸς ἡδονὴν μόνην. ἔτι δὲ καὶ δυνατὰ ὅλως, ἢ ἀδύνατα. ἔστι δέ τις κανὼν καὶ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰ κρίσεως, καὶ σπουδῆς τῶν ἐμφρόνων τε, καὶ ἀφρόνων ἀνθρώπων, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῆς θείας κρίσεως. ὅπερ γὰρ ἀρεστὸν δοκεῖ, καὶ τοῖς ἔμφροσιν ἀνθρώποις, τοῦτο ἂν εἴη σπουδῆς ἄξιον τῷ σωθησομένῳ. τὰ δὲ ἀπαρεστὰ ἐκείνοις, φευκτέα. οὐδεὶς γὰρ ἀνόητος οὕτως, ἢ ἐμπαθής ἐστιν ὡς οἰηθῆναι τὴν ἀκολασίαν, ἢ τὴν ἀδικίαν ἀρέσκειν θεῷ. πολλῶν οὖν ὄντων κανόνων κριτικῶν τῆς τῶν φανταζομένων ἡμῖν διαφορᾶς, εἷς ἐστιν ἀνθρώπων, ὡς ἂν ὢν ἴδιος, ᾧ κοινῶς ἐπὶ πάντων ἡμᾶς δεῖ χρῆσθαι. οὗτος ὁ ἀπὸ τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν διακρίσεως. εἰ γὰρ τῶν μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστί τι τῶν φανταζομένων, ἢ ὀρεκτὸν, ἢ ἐκκλιτὸν, καλῶς ἔχει γινώσκειν τε, καὶ ἐπιλέγειν εὐθὺς. ὅτι τοῦτο οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. οὔτε γὰρ ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν ἡμέτερον εἶναί τι δύναται, μὴ ἐφ' ἡμῖν ὂν, διὰ τὸ εἰδοποιὸν τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας αὐτεξούσιον. ὅλως γὰρ ὑποστᾶσα τοιαύτη φύσις ἐν τοῖς οὖσι, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἑαυτῆς, καὶ τὸ κακὸν, αὐθαίρετον ἔχειν ἔμελλεν.

Μέμνησο ὅτι ὀρέξεως ἐπαγγελία ἐστὶν, ἐπιτυχία οὗ ὀρέγῃ. ἐκκλίσεως δὲ ἐπαγγελία, τὸ μὴ περιπεσεῖν ἐκείνῳ, ὃ ἐκκλίνεται. καὶ ὁ μὲν ὀρέξει ἀποτυγχάνων, ἀτυχής. ὁ δὲ ἐκκλίσει περιπίπτων, δυστυχής. ἂν μὲν οὖν μό-

Καὶ τοῦτο συνεχὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ ἐστιν, ἀπόδειξιν ἐπέχον τοῦ τὰ φανταζόμενα ὀρεκτά. εἰ μὲν τῷ ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐ

μνησο πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν διαλεγόμενος, τὴν συνουσιωμένους ἔχουσαν ἀεὶ τοὺς τῶν ὄντων λόγους, καὶ σύμφυτον αὐτῇ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν. ἀτονοῦσαν δέ ποτε πρὸς τὴν εἰλικρινῆ θέαν τῷ περισπασμῷ τῆς ἐν αὐτῇ γενεσιουργοῦ δυνάμεως, καὶ διὰ τοῦτο εἰς λήθην ὑποφερομένην τὴν πάντων αὐτῇ τῶν κακῶν αἰτίαν. καὶ δεομένην τοῦ συνεχῶς ἀκούειν, τὸ μέμνησο. ὅταν δὲ λέγει. ὅτι τηλικούτων ἀφιέμενον οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν, οὐ κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐμμέτρου, καὶ ἀσυμμέτρου τῷ μετρίως, ἀλλὰ καταχρηστικῶς ἐπὶ τοῦ οὐδεοῦς ἐχρήσατο. ὁ γὰρ κίνδυνος τὸ ἀποπεσεῖν τῶν οἰκείων ἀγαθῶν, ἄναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει κατὰ Πίνδαρον.

Εὐθὺς οὖν πάσῃ τραχείᾳ φαντασίᾳ μελέτα ἐπιλέγειν, ὅτι φαντασία εἶ, καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον. ἔπειτα ἐξέταζε αὐτὴν, καὶ δοκίμαζε τοῖς κανόσι τούτοις οἷς ἔχεις. πρώτῳ δὲ τούτῳ καὶ μάλιστα, πότερον περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν, ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. κἂν περί τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ᾖ, πρόχειρον ἔστω τὸ διότι οὐδὲν πρὸς σέ.

Εἰπὼν ὅτι χρὴ τὸν μέλλοντα τῶν οἰκείων ἀγαθῶν τυγχάνειν ἄνθρωπον, καὶ τὴν οἰκείαν εὐδαιμονίαν περιποιεῖσθαι, ἀπερίσπαστον ἀπὸ τῶν ἐκτὸς θεῖναι ἑαυτόν. ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἐπιμελουμένοις ἐμπίπτουσι πολλάκις φαντασίαι. αἱ μὲν, ὀρεκταί τινος τῶν ἐκτὸς, αἱ δὲ ἐκκλιτικαὶ τῶν ἀναιρετῶν. διδάσκει πῶς δεῖ χρώμενον ταῖς τοιαύταις φαντασίαις ἀβλαβῆ μένειν ἀπ' αὐτῶν. τραχείας δὲ τὰς τοιαύτας φαντασίας ἐκάλεσεν, ὡς ἀλόγους, καὶ παροίστρους, καὶ τραχυνούσας ὄντως τὴν ζωὴν τῇ ἀσυμμετρίᾳ, καὶ ἀνωμαλίᾳ τῶν κινήσεων. ὅπερ δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον παραινεῖ τὸ μὴ συναρπάζεσθαι εὐθὺς ὑπὸ τῆς ἐμπιπτούσης φαντασίας, ἢ ὀρεκτικῆς, ἢ ἐκκλιτικῆς, τοῦτο καὶ νῦν λέγει. ὅτι χρὴ πρὸς αὐτὴν κινηθεῖσαν εὐθὺς ἀνίστασθαι. καὶ τέως τὴν σφοδρότητα αὐτῆς ἐκλύειν διὰ τῆς ἐννοίας τοῦ φαντασίαν εἶναι. αἱ δὲ φαντα-

τῶν ἀλόγων ὀρέξεων τὴν μετριότητα, καὶ τὸ πρὸς τὸν λόγον ἀπειθές. καὶ οὕτως ὥσπερ ὅπλοις ἀρραγέσι τούτοις πεφραγμένος κατὰ καιρὸν ἅπτεσθαι τῶν τοιούτων. διὸ καὶ τὰ συμφωνεῖν δυνάμενα τῶν ἐκτὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὑπερθέσθαι πρὸς τὸ παρὸν παραινεῖ τοῖς παιδευομένοις, ἕως ἂν τὴν χρηστικὴν ἀρετὴν αὐτῶν κτήσωνται, διὰ τῆς ἀπερισπάστου ἀσκήσεως. οὔτε γὰρ εἰς πόλεμον ἀπιέναι χωρὶς ὅπλων, καλὸν, οὔτε πραγμάτων χωρὶς φρονήσεως, καὶ μετριοπαθείας ἐφάπτεσθαι. αὐτὸς δὲ οὐ κατὰ σύμφορον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνήνυτον δείκνυσι τοῖς παιδευομένοις τὴν περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδήν. ἐπιθυμίας μὲν γὰρ, καὶ ὀρέξεων λελογισμένων, καὶ ἐκκλίσεων, δι' ὧν μόνων ἐλευθερία, καὶ εὐδαιμονία τοῖς ἀνθρώποις περιγίνονται, πάντων ἀποτυγχάνειν ἀνάγκη, τοὺς καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὀρεγομένους, καὶ ἐκεῖνα ἐκκλίνοντας. δουλεύειν γὰρ ἀνάγκη ταῖς ἀλόγοις ὀρέξεσιν, ὡς λυττῶσι, καὶ ἀγρίοις δεσπόταις. δουλεύειν δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων, τοῖς τε περιέχουσι τὰ τοιαῦτα ὀρεκτὰ, καὶ τοῖς κωλύειν δυναμένοις, ἵνα μὴ κωλύωσιν, καὶ τοῖς ἐπάγουσι τὰ φευκτά. ἔτι δὲ καὶ τῆς σχολῆς ἡμᾶς παραιρουμένης τὴν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπιμέλειαν, ἡ περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδὴ ἀποτυγχάνειν πάντως τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ποιεῖ. οἱ γὰρ ἀμφοτέρων ὀρεγόμενοι, καὶ περὶ ἄμφω σπουδάζοντες, οὔτε διακρίνουσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα οὔτε τὴν προσήκουσαν σπουδὴν τοῖς οἰκείοις ἀγαθοῖς ἀπονέμουσιν. οὔτε μὴ σπουδάζοντες ὡς δεῖ περὶ αὐτὰ, τυγχάνειν αὐτῶν δυνήσονται. ὡς ἐπίπαν δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς ἀποτυγχάνουσιν, ὡς μὴ μόνοις αὐτοῖς προσασχολούμενοι, ἀλλ' ἀμηγέπη, καὶ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ὀρεγόμενοι, μὴ δὲ ἀναίδην πάντως ποιεῖν, καὶ πάσχειν ὑπὸ τῆς τεύξεως αὐτῶν αἱρούμενοι. ἀλλ' ἔστιν ὅτε, καὶ ἀπὸ αἰδοῦς τινὸς ἀνελκόμενοι. καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος βίος τοῦ μὲν μονοτρόπως, εἰς τὰ ἐκτὸς ἀποκλίναντος, ἧττον μοχθηρός. ἐπίπονος δὲ καὶ ἀηδὴς ἐκείνου μᾶλλον συγκλώθειν τὰ ἀσύγκλωστα σπουδάζων, καὶ οὐ ἀντιπάσεσι καὶ μεταμελείαις ἀεὶ συνεχόμενος. καὶ ἀποτυγχάνων ἑκατέρων, διὰ τὸ ἑκατέρων ἐφίεσθαι, λυπηρὸς δέ ἐστι, καὶ ἀναίρετος. ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι συνεχῶς ἐν τοῖς ἑξῆς ὁ ἐπίκτητος χρήσεται τὸ μέ-

τος, οὐδεμίαν ἐπίβασιν τοῖς βλαβεροῖς παρεχόμενος, καὶ οὐ μόνον ἐπωφελὴς ἀλλὰ καὶ ἡδύς, οὔτε κατὰ τὴν ὄρεξιν ἐμποδιζόμενος, οὔτε ἐν ἐκκλίσει περιπίπτων τινί, ἀλλ' ἁπλῶς εἰπεῖν μακάριός τε, καὶ εὐδαίμων διατελῶν, ἐφεξῆς προτρέπει τε, καὶ συντείνει τὸν ἀκροατὴν ἀξίαν ἐπιδείξασθαι προθυμίαν τῶν τοιούτων ἀπαγγελμάτων, μὴ μόνον οὐ πάρεργον ἄλλου τινὸς ἡγούμενον τὴν περὶ αὐτὰ σπουδήν. ἀλλὰ μηδ' ἄλλο τι πάρεργον πρὸς αὐτὴν ποιούμενον. διὸ τῶν ἐκτὸς ὅσα μὲν ἀσύμφωνα πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐστιν, ὥσπερ τροφαί, καὶ ἡδοναὶ σωματικαί, καὶ ἀκάθαρτος πλοῦτος, καὶ δυναστεῖαι, καὶ τυραννίδες, ταῦτα παντελῶς ἀφιέναι παρακελεύεται, ὡς δυνατὸν ὂν καὶ περὶ ταῦτα σπουδάζειν, καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντα ἑαυτὸν φυλάττειν. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα τῶν ἐκτὸς δύναται ἐμφρόνως μεταχειριζόμενα μὴ ἐμποδίζειν τοῖς ψυχικοῖς ἀγαθοῖς ἐπὶ οἴκου κτῆσιν, καὶ οἰκετίας, γάμον τε ἔννομον, καὶ εὐγενῆ παιδοποιΐαν, καὶ ἀρχὴν δικαίαν. οἷόν τε καὶ τῶν χρειωδῶν ἐπιμέλειαν. ταῦτα πάντα, καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπερθέσθαι πρὸς τὸ παρὸν παραινεῖ τοὺς παιδευομένους εἰκότως. καὶ γὰρ ἀπερισπάστους αὐτοὺς εἶναι χρὴ παντάπασι πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν, εἰ μέλλοιεν τελέως κατορθοῦν αὐτήν. καὶ μέντοι δεῖ τὸν μέλλοντα οὐ τοῖς αὐτὸς δημοτικῶς, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα τὸν ἀγαθὸν ἀναστρέφεσθαι, καὶ φρόνησιν ἔχειν τῶν ἐπωφελῶν, καὶ βλαπτικῶν διακριτικήν. καὶ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις ὑπεσταλμένας τῷ λόγῳ, καὶ μὴ κατεξανισταμένας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ὀρεκτοῖς κελεύει κινεῖσθαι, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' ὅσον, ἐπ' ἐκεῖνα κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἀφοριζόμενον αὐτοῖς διεγείρεσθαι. τὰ γὰρ ἁμαρτήματα γίνεται, ἢ τοῦ λόγου τὸ δέον μὴ διορίζοντος διὰ φρονήσεως ἔλλειψιν, ἢ τούτου μὲν εἰ καὶ ἀτόνως ὁρῶντος. ὅμως δέον πραχθῆναι. τῶν δὲ ἀλόγων ὀρέξεων δι' ἀπαιδευσίας κατεξανισταμένων τυραννικῶς, τῆς χαλαρᾶς τοῦ λόγου κρίσεως, ὡς ὅταν ἡ τραγῳδία τὴν Μήδειαν ὑποκρινομένη λέγῃ.
Καὶ μανθάνω μὲν, οἷα δρᾶν μέλλω κακά. θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων. Χρεία τοίνυν τῷ μέλλοντι ζῆν ἀναμαρτήτως οὐ τῇ περὶ τὰ ἐκτὸς χρήσει, καὶ τὴν φρόνησιν παρασκευάσαι, καὶ

βλαβερὸς δὲ οὐδείς ἐστι τῷ βλαβῆναι μὴ δυναμένῳ ὑπ' ἄλλου. οὐ γὰρ μέμφεται οὖν τινα ὁ τοιοῦτος οὐδ' ἐγκαλέσει τινί. ἀλλ' οὐδὲ ἄκων ποτέ τι πράξει. ἄλυπος οὖν καὶ ἄφοβος, καὶ ἐλεύθερος, καὶ εὐδαίμων ὄντως ὁ τοῦ τοιούτου βίος ἔσται ἄνευ πάθους, καὶ ἡδονῆς ζῶν. καὶ ὅρα ὅπως οὐ μόνον ὠφελιμώτερον, ἀλλὰ καὶ ἡδύτερον ἀποδείκνυσι τὸν τοῦ σπουδαίου βίον. ὥσπερ ὁ Πλάτων ὅτι πᾶν ζῶον κατὰ φύσιν τοῦ ἡδέος ἀντέχεται τὰ λυπηρὰ τῶν ἡδέων. τὰ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς ἡμῶν καὶ ὠφελίμοις σύνεστι, τὰ δὲ τοῖς βλαβεροῖς. κατὰ ταῦθα χρὴ νήφειν, ὅπως ἂν καὶ ἐκλεγοίμεθα τὰς ἐπωφελεῖς ἡδονὰς, καὶ πρὸς ταύτας συνεθιζοίμεθα. ὅτι γὰρ ἡδυτέρα δοκεῖ ἡ σωφροσύνη τῷ σπουδαίῳ, ἤπερ ἡ ἀκολασία τῷ μοχθηρῷ, δηλοῖ τὸ, πολλοὺς μὲν τῶν μοχθηρῶν σώφρονας μεταβάλλειν. τοὺς δὲ σώφρονας μετὰ λόγου καὶ φρονήσεως, μηδέποτε μεταπίπτειν εἰς ἀκολασίαν. καίτοι εἰ μὴ ἡδὺς ἦν ἐκπρεπῶς τοῖς σώφροσιν ὁ τοιοῦτος βίος, οὐκ ἂν ἑκόντες αὐτὸν, καὶ εὐαρεστοῦντες ἠσπάζοντο. ὅτι οὖν καὶ ἡδύτερός ἐστιν ὁ τοῦ σπουδαίου βίος, δείκνυσιν ἐκ τοῦ ἀνεμποδίστου, καὶ ἀκωλύτου, καὶ ἑκουσίου τῆς διαγωγῆς, τῶν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις, καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν ἀποτιθεμένων.

Τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέναι παντελῶς. τὰ δὲ ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. ἐὰν δὲ καὶ ταῦτα θέλης, καὶ ἄρχειν, καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξη, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι. πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξη, δι' ὧν μόνων ἐλευθερία, καὶ εὐδαιμονία περιγίνεται.

Δείξας ἐν τίσιν ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν, τὸ ἡμέτερον, ὅτι ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν, καὶ ὁποῖος ἔσται ὁ βίος τοῖς ἐκεῖθεν αὐτὸ πορίζεσθαι βουλομένοις, καὶ μὴ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄντων. καὶ ὅτι πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν τεῦξιν ἀνεμπόδιστος, καὶ ἀκώλυτος ἐστὶ παντελῶς, καὶ ἀπὸ βλάβης ἄξω-

ἐστιν, ἐν τούτοις ζητητέον τὸ ἀγαθὸν, ἵνα τύχωμεν πάντως ζητοῦντες, διὰ τὸ κύριοι εἶναι τοῦ τυχεῖν, εἴπερ κύριοι τοῦ ὀρέγεσθαι, καὶ ἐκκλίνειν κατὰ φύσιν ἐσμὲν, καὶ οὐκ οἰκείου τύχωμεν ἀγαθοῦ. ἐὰν δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγώμεθα, καὶ ἐν ἐκείνοις ζητῶμεν τὸ ἀγαθὸν, διχῶς ἀποτυγχάνειν ἀνάγκη. καθ' ἕνα μὲν τρόπον πάντη, καὶ πάντως ὅτι κἂν ἐπιτύχωμεν αὐτῶν οὐχὶ οἰκείων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν. καθ' ἕτερον δὲ ὅτι καὶ ἀποτυγχάνειν ἐν τοῖς πλείοσιν ἀνάγκη τὸν τὰ ἀλλότρια ὡς οἰκεῖα ἐπιζητοῦντα. καὶ ὀρεγόμενον ἐκείνων τῶν ἄλλων ἐξουσίᾳ κειμένων. συμβαίνει δὲ ἐπὶ τούτων, καὶ τὰς ὁρμὰς ἐμποδίζεσθαι, καὶ ταράττεσθαι μὴ εὐπορούσας, καὶ λυπεῖσθαι πάντως καὶ πενθεῖν. ὥσπερ γὰρ ἡδόμεθα τυγχάνοντες, καὶ ἐκκλίνοντες τὰ ἀναίρετα, οὕτως ἂν ἀποτυγχάνωμεν τῶν αἱρετῶν, ἢ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτωμεν, λυπεῖσθαι ἀνάγκη, καὶ τοὺς δοκοῦντας αἰτίους μέμφεσθαι. ποτὲ μὲν ἀνθρώπους, ποτὲ δὲ τοὺς τὰ ὅλα διοικοῦντας. πάσχομεν δέ τι, καὶ ἄλλο δεινόν. συμπάσχοντες γὰρ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὅτε ἀφέληταί τις αὐτὰ, προσαπόλλυμεν καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, ἅπερ ἐκεῖνος ἀφελέσθαι οὐ δύναται, τὸ ὀρθῶς ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν. ἅπαντα δὲ ὅσα κακὰ ἕπεται τῇ παραλλαγῇ. ἐὰν δὲ καλῶς τὰ οἰκεῖα, καὶ τὰ ἀλλότρια διαθησόμεθα, καὶ μὴ τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλὰ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν, καὶ ἐφ' ἡμῖν ὄντων ἀντεχώμεθα, τουτέστι τοῦ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν, οὔτε ἀναγκάσει ἄλλος δηλονότι οὐδεὶς, οὔτε κωλύσει ποτὲ ἡμᾶς οὕτως ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν, οὔτε ἀναγκάσει ἄλλος εἴπερ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. εἰ δὲ τοῦτο, οὔτε λυπηθησόμεθα ποτέ. λυπεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐκ ἄλλο τι, πλὴν δυοῖν τούτων, τοῦ τε μὴ τυγχάνειν ὧν βουλόμεθα, καὶ τοῦ περιπίπτειν ἐκείνοις ἃ ἐκκλίνειν σπουδάζομεν. περὶ δὲ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐσπουδακότες, οὔτε ἀποτευξόμεθα τινὸς ὧν ὀρεγόμεθα, οὔτε περιπεσούμεθα τινὶ ὧν ἐκκλίνομεν. ὥστε οὐδὲ φοβηθησόμεθα ποτέ τινα εἴπερ φοβούμεθα, ἢ τοὺς βλάπτοντας ἡμᾶς, ἢ τοὺς τὰς ὠφελείας κωλύοντας. οὐδεὶς δὲ ἰσχυρός ἐστιν οὕτως ὡς τὰς ὀρέξεις, καὶ τὰς ἐκκλίσεις, ἐν αἷς τὸ ἀγαθὸν, καὶ κακόν ἐστι, τοῦ κατὰ λόγον ζῶντος βιάσασθαι. ὥστε οὐδὲ ἐχθρὸν ἕξομεν τινά. ἐχθρὸς δὲ ὁ βλάπτων νομίζεται.

καὶ τὰ μὲν ἀρκοῦντα αὐτοῖς, εὐσθενῶς διάκειται, τὰ δὲ ἄλλων χρήζοντα, ἀσθενῆ καὶ ἐνδεῆ εἰσί. καὶ τὰ μὲν, ἀκώλυτά ἐστιν ὡς αὐτεξούσια. τίς γὰρ κωλύσει τοίως, ἢ τοίως ὑπολαβεῖν, ἢ ὀρεχθῆναι τινὸς, ἢ ἀπαρεσθῆναι; τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ πορίζεσθαι, καὶ ἀφαιρεῖσθαι ὑπ' ἄλλων πεφυκότα ὑπ' ἐκείνων, καὶ κωλύεται πολλάκις, ἢ μὴ γινόμενα, ἢ ἀφαιρούμενα. δῆλον δὲ ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἡμέτερα ὄντα ἔργα, ἴδια ἡμῶν ἐστι, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐν ἄλλων ἐξουσίᾳ κείμενα, ἀλλότρια ἐστίν. ὥστε καὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ κακὰ τὰ μὲν, τῶν ἐφ' ἡμῖν, οἷον τὸ ἀληθῶς ὑπολαμβάνειν, ἢ ψευδῶς, ἢ ὀρθῶς ὀρέγεσθαι, ἢ πλημμελῶς, ἡμέτερα ἐστὶν ἀγαθὰ, ἢ κακά. τὰ δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν οὐχ ἡμέτερα. ἀλλὰ τὰ μὲν, τοῦ σώματος τοῦ ὀργάνου τοῦ ἡμετέρου, τὰ δὲ τοῦ δεξαρίου ἔτι πορρώτερον.

Μέμνησο οὖν ὅτι ἐὰν τὰ φύσει ἐλεύθερα δοῦλα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ. πενθήσεις. ταραχθείσῃ, καὶ μέμψῃ, καὶ θεοὺς, καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι. τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε. οὐδείς σε κωλύσει. οὐ μέμψῃ οὐδένα. οὐκ ἐγκαλέσεις τινί. ἄκων πράξεις οὐδὲ ἕν. οὐδείς σε βλάψει. ἐχθρὸν οὐχ ἕξεις. οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ.

Εἰπὼν τίνα τὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ τίνα τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ ὁποῖα ἑκάτερα ἐστὶ, καὶ ὁποίαν ἔχοντα πρὸς ἡμᾶς σχέσιν, ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἴδια ἐστὶ, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀλλότρια. παραινεῖ λοιπὸν συμφώνως ἡμᾶς τῇ φύσει αὐτῶν, καὶ μὴ παρηλλαγμένως περὶ αὐτὰ ἀναστρέφεσθαι. ταῦτα γὰρ εὐδαιμονίας ἡμῖν, καὶ κακοδαιμονίας αἴτια γίνονται. τὸ μὲν γὰρ τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν, καὶ κακῷ μηδενὶ περιπίπτειν, εὐδαίμονας ποιεῖ, τὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν, καὶ ὠφελίμων ἀποτυγχάνειν, ἢ περιπίπτειν τοῖς βλαβεροῖς, κακοδαίμονας. εἰ οὖν τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν. ταῦτα δὲ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν

νοσοῦντες ἀθρόως ὑγιαίνειν. καὶ ὅμως οὐκ ἐγγίνεται ἡμῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κτῆσις ἔχει. καὶ προσπεριποίησιν πολλῶν δεομένη τῶν συναιρομένων, καὶ πρὸς μετάστασιν πολλοῖς τοῖς δυνατωτέροις ὑποκειμένη. καὶ αἱ δόξαι δὲ αἱ περὶ ἡμῶν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσί, κἂν ἀφορμάς τινας αὐτοῖς καὶ ἡμεῖς παρεχώμεθα, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δοξάζουσιν. ἐπ' αὐτοῖς γάρ ἐστιν ὁποῖα βούλονται ὑπολαμβάνειν. τοιγαροῦν καὶ ἀσεβοῦντες πολλάκις περὶ τὸ θεῖον, αὐτοί τε εὐσεβεῖν ἑαυτοὺς ἡγοῦνται, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τοιοῦτοί τε νομίζονται. καὶ τὸ ἐναντίον ἄλλοι σεμνοτέρας, καὶ μεγαλειοτέρας ὑπολήψεις ἔχοντες περὶ τοῦ θείου, καὶ ἀνθρωπικά, καὶ ἀτελῆ παραιτούμενοι περὶ αὐτοῦ λέγειν, ἀσεβεῖς παρά τινων ὑπολαμβάνονται. καὶ τοὺς σωφρονοῦντας, ἠλιθίους ἡγοῦνταί τινες. οὕτω τὸ εὐδοξεῖν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς περὶ ἡμῶν τοίως, ἢ τοίως δοξάζειν ἑλομένοις. αἱ δὲ ἀρχαί, καὶ τῶν ἀρχομένων δέονται, καὶ τῶν πρὸς τὸ ἄρχειν συναιρομένων. ἐν αἷς δὲ πολιτείαις, καὶ ὤνιοί εἰσιν αἱ ἀρχαί, καὶ πολλοῦ χρυσίου ἀποδίδονται, ἐν ταύταις ὁ χρημάτων ἀπορῶν, οὐκ ἂν εἰς ἀρχὴν παρέλθοι. κἂν πάνυ βούλοιτο. οὕτω τὰ τοιαῦτα πάντα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐκ ὄντα ἡμέτερα ἔργα. ἐν δὲ τῇ διαιρέσει τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν προτάττει τὸ σῶμα. διὰ γὰρ τοῦτο εἰς χρείαν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐμπεπτώκαμεν. διὰ γὰρ τὰ χρήματα πάντες οἱ πόλεμοι. ταῦτα δὲ ἀναγκαζόμεθα χρᾶσθαι, διὰ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν.

Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, φύσει ἐλεύθερα. ἀκώλυτα. ἀπαραπόδιστα. τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ. δοῦλα. κωλυτά. ἀλλότρια.

Εἰπὼν τίνα μὲν τὰ ἐφ' ἡμῖν. τίνα δὲ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἐφεξῆς ὁποῖα ἐστὶν ἑκάτερα παραδείκνυσιν. ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐλεύθερα. ὅτι οὔτε γενέσθαι ἀναγκάζονται ὑπ' ἄλλων, οὔτε κωλύεται, οὔτε ἄλλος ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς χρήσεως αὐτῶν. τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ ἐλεύθερον, αὐτεξούσιον ὑπάρχον, καὶ κύριον τῆς ἑαυτοῦ χρήσεως. τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τοῖς πορίζειν, ἢ κωλύειν δυναμένοις ὑποκείμενα, δεσπότας ἐκείνους ἔχει, καὶ δοῦλα ἐκείνων ἐστί.

καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἑαυτῶν, καὶ τὸ κακόν, ἐν ταύταις ἔχουσιν. ἐνέργειαν δὲ αὐτῶν κυρίως. κατὰ μὲν τὸ γνωστικὸν αἱ τῶν ὄντων ὑπολήψεις εἰσί. κατὰ δὲ τὸ ζωτικόν, καὶ ὀρεκτικόν, αἵ τε ὀρέξεις καὶ ἐκκλίσεις, καὶ ὁρμαί. διὸ ὅταν μὲν ὀρθῶς ὑπολαμβάνωμεν, καὶ ὀρεγώμεθα, καὶ ἐκκλίνωμεν δεόντως, τότε ἀγαθὸν ἑαυτῶν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἔχομεν τελειότητα. ὅταν δὲ μή, τὰ ἐναντία. οἰκεῖα δὲ ἡμῶν ἔργα ἐστὶ ταῦτα, ὡς ὑφ' ἡμῶν μόνων κατὰ τὴν ἡμετέραν αἵρεσιν, ἐνεργούμενα. αἱ μὲν γὰρ πράξεις αἱ περὶ τὰ ἐκτός, αἵ τε κατὰ τὰς τέχνας, καὶ τὰς ἐν τῷ βίῳ χρείας, καὶ τὸ διδάσκειν, καὶ παιδεύειν, καὶ ἔτι τούτων σεμνότερον, πολλῶν δεῖται τῶν συναιρομένων. τὸ δὲ ὑπολαμβάνειν καὶ αἱρεῖσθαι ἡμῶν αὐτῶν ἐστιν ἴδια ἔργα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ κείμενα. διὸ καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, καὶ τὸ κακόν ἐστιν. οὐδεὶς γὰρ ἂν εὐθύνοιτο ἐπ' ἐκείνοις ὧν οὐκ ἔστι κύριος.

Οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ σῶμα. ἡ κτῆσις. δόξαι. ἀρχαί. καὶ ἑνὶ λόγῳ ὅσα οὐχ ἡμέτερα ἔργα.

Οὐχ ὅτι μηδὲν ἐν τούτοις συντελεῖ ἡ ψυχή. διὰ τοῦτο ταῦτα οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγεται. καὶ γὰρ τὸ σῶμα, καὶ ἡ κτῆσις προνοούσης μὲν αὐτῆς, κάλλιον διατίθεται. ἀμελούσης δὲ χειρόνως. καὶ πρὸς τὸ εὐδοξεῖν ἀφορμὰς αὕτη δίδωσι. καὶ ἀρχὰς διὰ σπουδῆς οἰκείας περιποιεῖται. καὶ οὐδ' ἂν ἄρχοι μάλιστα ἐν ταύταις ταῖς πολιτείαις, μὴ καὶ αὐτῆς ἑλομένης, ἀλλ' ὅτι οὐ μόνη αὕτη κυρία ἐστὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων δεῖται ταῦτα πολλῶν τῶν τῇ ψυχῇ συναιρομένων ἵνα γένηται. διὰ τοῦτο οὐκ ἐφ' ἡμῖν ταῦτα εἶναι φασί. καὶ γὰρ τὸ σῶμα δεῖται μέν, καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς σπερμάτων ἐῤῥωμένων, καὶ συμπήξεως ὑγιοῦς. δεῖται δὲ καὶ εὐτροφίας, καὶ γυμνασίων, τόπων τε, καὶ ἀέρων εὐκράτων, καὶ ὑδάτων χρηστῶν. καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἔκκειται τὸ ἰσχυρότερον ποιεῖν ὅ τι ἂν εἰς αὐτὸ βούληται, καὶ τούτων οὐδενὸς ἡμεῖς ἐσμὲν κύριοι, πρὸς τὸ πάντη πάντως περιποιῆσαι ἢ ἀποσοβῆσαι. πολεμίων γοῦν ἐπιόντων ἰσχυροτέρων, ἐβουλήθημεν ἂν ἀφανεῖς γενέσθαι, καὶ

καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ καλῶς κειμένους νόμους ἀνατρέπουσι. καὶ ὅρα ὁποῖος ἔτι εἴη τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος τούτων ἀναιρουμένων. ὅτι τοῦ τῶν θηρίων οὐδὲν ἀπέχων. τί δὲ ὅλως φαίη τις ἂν οὐκ ἀναγκαζόμενοι πολλάκις ὑπὸ τυράννων, ἢ ὑπὸ παθῶν οἰκείων, καὶ συμπαθειῶν, ἢ ἀντιπαθειῶν, αἱρούμεθα. τὰ δέ τινα ποιεῖν ἢ πάσχειν καὶ μὴ βουλόμενοι, καὶ πῶς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἔτι τότε, καὶ αὐτεξούσιον σωθήσεται. λέγω τοίνυν ὅτι, καὶ τότε ἡ αἵρεσις αὐτεξούσιός ἐστι. κἂν γὰρ προηγουμένως οὐκ ἦν αἱρετὸν ἐκεῖνο ἐφ' ὃ δι' ἀνάγκην φερόμεθα, ἀλλ' ὡς πρὸς ἄλλο τι χεῖρον παραβαλλόμενον, αἱρετὸν δοκεῖ, καὶ αἱρούμεθα αὐτό, καὶ ἀδύνατον ποιῆσαί τι, μὴ πρότερον ἐπινεύσαντα πρὸς τὸ ποιῆσαι. ὁ γὰρ τοῦ ἄνευ ἑλέσθαι ποιεῖν τι δοκῶν, ὥσπερ ὁ ἐμπίπτων τινὶ ἄκων ἀπ' ἄλλου ὠθούμενος, οὗτος ἀψύχου δίκην ποιεῖ, καὶ οὐδὲ ποιεῖν ἂν λέγοιτο τότε κυρίως, ἀλλὰ πάσχειν. διὸ κἂν ἀκουσίως ποιῶμεν, ἀλλ' αἱρούμεθα ὅμως καὶ οὕτως ποιῆσαι. τοιγαροῦν τῆς αὐτῆς ἀνάγκης ἐπενεχθείσης, οἱ μὲν εἵλοντο ποιεῖν τὸ ἐπιταχθέν, δέει μείζονος κακοῦ. οἱ δέ, οὐχ εἵλοντο, μεῖζον κακὸν ποιῆσαι τὸ ἐπιταχθὲν τοῦ ἀπειλουμένου τοῖς μὴ ποιοῦσι νομίζοντες. οὕτως ἄρα καὶ ἐν τοῖς ἀκουσίως τι ποιεῖν δοκοῦσι, σώζεται τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον. οὐ γὰρ ταὐτὸν τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἑκούσιον μὲν τὸ προηγουμένως αἱρετόν. ἐφ' ἡμῖν δὲ οὗ τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν εἰς τὸ αἱρεῖσθαι, εἴτε προηγουμένως, εἴτε δι' ἀποφυγὴν κακοῦ μείζονος. καὶ ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὸ ἑκούσιον συμμίγνυται τῷ ἀκουσίῳ, ὅταν καὶ τὸ αἱρετόν, μὴ καθαρῶς αἱρετὸν ᾖ, ἀλλὰ καὶ ἀνερέτου μετέχῃ. καὶ καλῶς ὁ Ὅμηρος τὴν τοιαύτην ἐν τῇ ψυχῇ μίξιν ἐνεδείξατο τοῦ ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου, διὰ τοῦ ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. ταῦτα εἱλόμην μηκῦναι, διότι πᾶς σχεδὸν ὁ προκείμενος λόγος ἀπὸ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως ἤρτηται. παιδευτικὸς γὰρ ὢν καλῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ποῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ κακὸν τὰ ἡμέτερα χρὴ τίθεσθαι. καὶ ὅτι αὐτοκίνητοι ὄντες ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐνεργείαις ἔχομεν αὐτά. τὰ μὲν γὰρ ἑτεροκίνητα ὥσπερ τὸ εἶναι, οὕτω καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ κακὸν ἑτέρωθεν ἔχουσι, κατὰ τὸ ἐγγινόμενον αὐτοῖς ἔξωθεν πάθος τὰ αὐτοκίνητα, τῆς ἑαυτῶν κινήσεως, καὶ ἐνεργείας αἴτια ὄντα.

μεθέξουσι. τοὺς μὲν, φρονίμους. τοὺς δὲ, πανούργους ἔσεσθαι λέγουσιν. εἰ ἄρα δυνατὸν ἐκείνους τούτων τεκμήρια ταῖς σχηματογραφίαις, τὰ μὲν φανερὰ ὥσπερ ἡ ἐν καρκίνῳ τοῦ ἡλίου θέσις ἀσυμμετρότερον ὑφ' ἡμῶν μετέχεται. τὰ δὲ καὶ ἀφανῆ τοῖς τὴν τέχνην ἀγνοοῦσι τὴν ἀστρολογικήν. ὅτι γὰρ τὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα ἀεὶ, καὶ τὴν δημιουργικὴν φυλάττοντα φύσιν, καὶ δύναμιν ἔχοντα τῆς ἀκροτάτην, πάντως καὶ βούλησιν ἀγαθὴν ἔχει. καὶ κακοῦ οὐδενὸς αἴτια ἐστὶ πρόδηλον. πᾶσα γὰρ κακία, διὰ ἀδυναμίαν συμβαίνει. εἴπερ ἡ δύναμις ἀγαθόν τι ἐστίν. ἡ μέντοι ἀσύμμετρος, καὶ τῶν ἀγαθῶν μέθεξις, βλαβερὰ γίνεται πολλάκις. ταῦτα μὲν οὖν καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐπιχειροῦντας ἀναιρεῖν, εἰρήσθω. νυνὶ δὲ λεγέσθω πρὸς πάντας ὅτι οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦντες, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς ἀγνοοῦσι, τὴν αἰτίαν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦτο φθείροντες. τὸ γὰρ αὐτοκίνητον αὐτῆς ἀναιροῦσι, καθ' ὃ μάλιστα οὐσίωται. εἴτε γὰρ αὐτοκίνητός ἐστιν, ἔνδοθεν ἀφ' ἑαυτῆς ἐγείρεται πρὸς τὰς ὀρέξεις, καὶ τὰς ὁρμὰς, καὶ οὐκ ἔξωθέν ποθεν ἑλκομένη, ἢ ὠθουμένη ὥσπερ τὰ σώματα. εἴτε ἔξωθεν κινεῖται, οὐκ ἔστιν αὐτοκίνητος. ἔπειτα τὴν ζωτικὴν ἐκτένειαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν συγκατάθεσιν, καὶ ἀπάρνησιν οὐ προσλογίζονται οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦντες. τίς δὲ οὐκ ἔχει συναίσθησιν τοῦ θέλειν καὶ μὴ θέλειν, καὶ τοῦ αἱρεῖσθαι, καὶ ἐκκλίνειν, καὶ τοῦ συντίθεσθαι καὶ ἀπαρνεῖσθαι ἅπερ πάντα ἔνδοθεν εἰσὶ κινήσεις ἀπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς καὶ οὐκ ἔξωθεν ὠθισμοὶ ἢ ὁλκαί τινες ὡς ἐπὶ τῶν ἀψύχων. ταύτῃ γὰρ διαφέρει τὰ ζῶντα σώματα τῶν ἀψύχων ὅτι ἔνδοθεν κινεῖται. εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, τὸ κινοῦν αὐτὰ αὐτοκίνητόν ἐστι, καὶ οὐχ ἑτεροκίνητον. εἰ γὰρ ἔξωθεν ἐκεῖνο ἐκινεῖτο, καὶ τὸ σῶμα ἂν πρῶτον ὑπ' ἐκείνου ἐκινεῖτο τοῦ ἔξω ὡς πρότερον εἴρηται, καὶ οὐκέτι ἔνδοθεν, ἀλλ' ἔξωθεν κινούμενον παραπλησίως ἂν τοῖς ἄλλοις ἀψύχοις. καὶ αὐτὸ ἄψυχον ἂν ἦν. ἔτι δὲ οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦντες, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ μὴ θέλειν, καὶ αἵρεσιν, καὶ προαίρεσιν, καὶ ὄρεξιν, καὶ ἔκκλισιν, καὶ ὁρμὴν, καὶ τὰ τοιαῦτα. οὕτω καὶ τὴν ἀρετῆς, καὶ κακίας ψυχικῆς διαφορὰν ἀναιροῦσι. καὶ ἔπαινον καὶ ψόγον οὐκ ἀπολείπουσι δίκαιον. ἀλλὰ

ὀρέξεως, καὶ ἕξεως τῶν συνιόντων στοχάζεσθαι, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν καιρῶν, καὶ τῶν τόπων τῆς εἱμαρμένης περιφορᾶς περὶ τῶν συμφώνως αὐτῇ συνερχομένων εἰς γένεσιν ψυχῶν ἀποφαίνεσθαι. ὅταν γὰρ τὸ κολαστικὸν εἶδος τῆς θείας ἀγαθότητος, ἡ πρὸς τόνδε τὸν τόπον τῆς εἱμαρμένης σχέσις οἰκείως ἔχῃ, τότε εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον αἱ κολάσεως δεόμεναι ψυχαὶ καταπέμπονται. συναγωγὸς γὰρ ἐν πᾶσιν ἡ ὁμοιότης καὶ οἰκειότης ἐστίν. οὐκ ἀναγκάζει τοίνυν τὰς ὀρέξεις τῶν ψυχῶν ἡ εἱμαρμένη, οὐδὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ σύμφωνοι ἐκεῖναι. ποτὲ μὲν πρὸς τήνδε, ποτὲ δὲ πρὸς τήνδε τὴν εἱμαρμένην εἰσὶ, καὶ τοῖς κατ' ἀξίαν κατασκευαζομένοις ὀργάνοις ὅπερ εἶπον πρότερον συντυπτύμεναι, ὥστε ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης περιφορᾶς ὁποίας ἔχουσι τὰς ὀρέξεις γινώσκονται. καὶ αἱροῦνται μὲν τοὺς βίους αἱ ψυχαὶ, κατὰ τὴν προτέραν ἑαυτῶν τῆς ζωῆς ἀξίαν καὶ ἕξιν. τοῦ δὲ εὖ, ἢ κακῶς χρήσασθαι τοῖς βίοις, ἐν ἑαυταῖς τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι. διὸ καὶ ἐμπορικὸν βίον ἑλόμενοι τινὲς, εὖ ζῶσι πολλάκις, καὶ φιλοσοφεῖν δοκοῦντες δυσχημονοῦσι. διότι τὰ μὲν εἴδη τῶν βίων αὐτὰ οἷον γεωργικὸν, ἢ ἐμπορικὸν, ἢ μουσικὸν βίον, αὐταί τε αἱ ψυχαὶ κατὰ τὴν προτέραν ἑαυτῶν ἕξιν αἱροῦνται, καὶ τὸ πᾶν αὐταῖς ἀφορίζει κατὰ τὴν ἀξίαν. τὴν δὲ ποιότητα τῆς ζωῆς ἀφ' ἑαυτῶν προστιθέασιν αἱ ψυχαί. διὸ καὶ ἐπαίνου, καὶ ψόγου τυγχάνουσιν ἐπὶ ταῖς διαφόροις προαιρέσεσιν. ἀλλ' οὐδὲ φαῦλόν τι ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης ἐνδίδοται ὥσπερ τολμῶσι λέγειν ὅτι πανοῦργοι, καὶ παιδερασταὶ, καὶ μοιχοὶ γίνονται. κἂν γὰρ ἀληθεύωσι τινὲς τῶν ἀστρολόγων ταῦτα προλέγοντες, τοῦτο συμβαίνει τὴν τοιάνδε ἐκεῖθεν ἰοῦσαν ἰδιότητα ἀσυμμέτρως δεχομένων ἡμῶν ἢ συμμέτρως. καὶ γὰρ φρονήσεως παράλλαξις, καὶ πανουργία ποιεῖ, καὶ τὸ παιδεραστικὸν ἰδίωμα. οἱ μὲν συμμέτρως ὑποδεχόμενοι, σωτῆρες καὶ εὐεργέται γίνονται τῆς νεότητος. οἱ δὲ ἀσυμμέτρως, ὀλέθριοι καὶ διαφθορεῖς. ἐπεὶ καὶ εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἀσυμμέτρως ἀτενίζων τίς, πηροῦται καὶ σκοτίζεται τὴν ὄψιν. καίτοι φωτοδότης ὁ ἥλιος, καὶ τοῦ ὁρᾶν, καὶ ὁρᾶσθαι αἴτιος. πόθεν οὖν οἱ ἀστρολόγοι γινώσκοντες τίνες συμμέτρως, καὶ τίνες ἀσυμμέτρως

τάξεις ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἱρέσεις ἀναγκάζειν, καὶ μηδὲν ἐφ' ἡμῖν ἀπολείπειν, ἀλλ' ὄνομα μόνον εἶναι τοῦτο τὸ ἐφ' ἡμῖν. ῥητέον ὡς ἐπειδὰ ἀγένητος, καὶ ἄφθαρτός ἐστιν ἡ λογικὴ ψυχή, ὅπερ νῦν ὡς ὑποκείμενον εἰλήφθω ἀποδεδειγμένον ἐν ἄλλοις, κἂν οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς ἀλλοιότερόν τι περὶ αὐτῆς δοξάζωσιν. εἰ γοῦν ἀγένητος, καὶ ἄφθαρτός ἐστιν ἡ λογικὴ ψυχή, αὕτη μὲν οὐκ ἂν ὑπὸ τῶν κινουμένων αἰτίων ὑφίστασθαι λέγοιτο. τὸ δὲ ὄργανον αὐτῆς, τουτέστι τὸ ζῶον, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ τῆς ζωῆς μετέχον, τοῦτο ἐκεῖθεν παράγεται. τὰ γὰρ κινούμενα αἴτια κατὰ τὴν διάφορον πρὸς τὰ τῇδε σχέσιν. ἄλλα τε ἄλλων ἐστὶν ὑποστατικά. τὸ δὲ ὄργανον οἰκεῖον παράγεται τῇ χρησομένῃ ψυχῇ. ὥσπερ οὖν ἀπὸ τῆς τεχνικῶν ὀργάνων διαφορᾶς δυνατόν ἐστι τοὺς χρωμένους αὐτῷ τεχνίτας ἐπιγινώσκειν, ὅτι ταῦτα μὲν τέκτονος, ἐκεῖνα δὲ οἰκοδόμου, καὶ ἄλλα χαλκέως, καὶ οὐχ ὅλως χειρῶν μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἕξεις τῶν χρωμένων αὐτοῖς τεχνιτῶν, καὶ τὰς ἐν τῇ τέχνῃ ὀρέξεις, καὶ τὰ ἀποτελέσματα δυνατὰ ἀπὸ τῶν ὀργάνων διαγινώσκειν οἱ περιττόντι κατὰ τὰς τέχνας ἔχοντες, καὶ τοῖς ὀργάνοις ἀκριβέστερον κέχρηνται. οὕτως οἱ περὶ τὴν ἀστρολογίαν δεινοὶ τὴν τοῦ ὀργάνου φύσιν ἀπὸ τῆς τῶν αἰτίων διαφορᾶς ὁρῶντες, καὶ περὶ τῆς ἕξεως τῆς ὀργάνῳ χρησαμένης στοχάζονται, καὶ τὰ πολλὰ ἐπιτυγχάνουσιν. ὅτι αἱ πολλαὶ τῶν ψυχῶν καὶ μάλιστα ἐν ταῖς μοχθηραῖς πολιτείαις, εἰς ἃς αἱ βεβαρυμέναι ψυχαὶ ἀπὸ προτέρας ἀξίας συνάγονται ἐκδιδοῦσαι τοῖς ὀργάνοις ἑαυτὰς περιττότερον, ὡς μηκέτι ὡς ὀργάνοις ἀλλ' ὡς μέρεσιν οἰκείοις κεχρῆσθαι κατ' ἐκεῖνα καὶ τὰς οἰκείας ὀρέξεις προβάλλοντες. ἔτι δὲ καὶ σύμφωνος ἐστὶν ἡ εἱμαρμένη περιφορὰ τῇ προβολῇ τῶν ψυχῶν τῇ κατ' αὐτὴν ὁρχομένῃ εἰς τὴν γένεσιν, οὐκ ἀναγκάζουσα μὲν τὰς ψυχὰς τῶνδε ὀρέγεσθαι, ἢ τῶνδε, σύμφωνος δὲ οὖσα ταῖς ὀρέξεσιν αὐτῶν. ὥσπερ οὖν ἐν ταῖς πόλεσιν. οἱ μὲν ἱεροὶ καιροί, καὶ τόποι τοὺς θεοσεβεστέρους εἰς ταὐτὸν συνάγουσιν. οἱ δὲ πρὸς τὰς δημώδεις ἡδονὰς ἐπιτήδειοι, τοὺς μοχθηρότερον ζῶντας, καὶ ἀναγωγότερον συναθροίζουσι. καὶ ἔστιν ἀπὸ τῶν καιρῶν, καὶ τῶν τόπων, καὶ περὶ τῆς

ὀρέξεως,

τὰ φύσιν μὴ εἶναι ἐπ᾽ αὐτῷ, τὸ οὕτως ἢ ἐναντίως, ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ τῇ βώλῳ τὸ ἐπὶ τὸ κάτω φέρεσθαι. ἦν γὰρ ἐπ᾽ αὐτῇ, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω φορά, καὶ πρὸς τούτους οὖν ῥητέον. ὅτι διττή ἐστιν ἡ ἀνάγκη, ἡ μὲν, ἀντικειμένη πρὸς τὸ αὐτεξούσιον, ἡ δὲ συνυπάρχουσα αὐτῷ, ἡ μὲν οὖν ἔξωθεν ἀναιρεῖ τὸ αὐτεξούσιον. οὐδεὶς γὰρ ἔξωθεν ἀναγκαζόμενός τι ποιεῖν, ἢ μὴ ποιεῖν, αὐτεξουσίως ἐνεργεῖν λέγεται. ἡ δὲ ἄνωθεν ἡ πάντα ἀναγκάζουσα κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἐνεργεῖν, αὕτη φυλάττει μᾶλλον τὸ αὐτεξούσιον. καὶ γὰρ τὸ αὐτοκίνητον, κατὰ τὴν τοῦ αὐτοκινήτου φύσιν, ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κινεῖσθαι ἀνάγκη. καὶ οὐ διὰ τοῦτο ἑτεροκίνητόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἔξωθεν ἡ ἀνάγκη, ἀλλ᾽ αὕτη συνοῦσα τῇ τοῦ αὐτοκινήτου φύσει, καὶ σώζουσα αὐτήν, καὶ εἰς τὰς οἰκείας ἐνεργείας προάγουσα. ὧν δὲ καὶ τῆς ἕξεως, καὶ τῆς διαθέσεως τῆς καλλίονος, καὶ τῆς χείρονος, ἑαυτῇ αἰτία ἐστὶν ἡ ψυχὴ διὰ τῆς εὐαγωγίας τε, καὶ τῆς ἀναγωγίας, δηλονότι καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἕξεως, καὶ διαθέσεως ἐνεργειῶν, αὐτὴν αἰτιατέον. οὐ μέντοι οὐδὲ τούτῳ χρὴ κρίνειν ἐπὶ πάντων τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, τῷ δύνασθαι καὶ τὰ ἐναντία ποιεῖν. αἱ γὰρ τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ συνηρτημέναι ψυχαί, καὶ τὸ ἀγαθὸν αἱρούμεναι, καὶ αὐτεξούσιον ἔχουσι τὴν αἵρεσιν. οὐ γάρ ἐστιν αἵρεσις ἡ ἠναγκασμένη, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀεὶ ἔχονται αὐτοῦ. οὐδέποτε πρὸς τὸ ἐναντίον ὑποσυρόμεναι. αἱ δὲ ἡμέτεραι ψυχαί, ἀγαθαὶ μὲν οὖσαι τῶν ἀγαθῶν ὀρέγονται, καὶ κακαὶ γινόμεναι, τῶν κακῶν. μεταβάλλουσι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κακίας εἰς ἀρετὴν ἐπιμελούμεναι, καὶ ἀπὸ ἀρετῆς εἰς κακίαν ἀμελούμεναι, καὶ ἑκάτερον κατὰ αἵρεσιν οἰκείαν οὐ κατὰ ἀνάγκην ποιοῦνται. διὸ παντελῶς ὁ θεὸς κακίας ἀναίτιός ἐστι. κἂν γὰρ ἐποίησε ψυχὴν κακοῦσθαι πεφυκυῖαν, διὰ τὸ μὴ τὰ πρῶτα μόνον παράγειν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα καὶ τὰ ἔσχατα, ἵνα καὶ τέλειον τὸ πᾶν οὕτως ἀποτελεσθῇ. καὶ τὰ πρῶτα ὄντως πρῶτα μένῃ, καὶ μὴ ἔσχατα, καὶ ἄγονα, καὶ ἀδρανῆ, καὶ ὑλικὰ γένηται. ἐποίησε μὲν οὖν διὰ τοῦτο καὶ τὴν πεφυκυῖαν κακοῦσθαι ψυχὴν ἀγαθὸς ὢν διὰ τὸν πλοῦτον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἀλλ᾽ οὐ συνεχώρησεν ἄλλως αὐτὴν κακοῦσθαι, ἢ μὴ αὐτῇ θελήσει. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας τὴν εἱμαρμένην περιφορὰν μὴ μόνον τὰς

δοχὴν ἐπιτηδείαν, δι᾽ ἧς ἐγκαλεῖται τὸ πρὸς αὐτὸ ἐκτείνεσθαι πεφυκός. ὡς γὰρ τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἐντίθησι τὴν αἴσθησιν τῷ αἰσθανομένῳ, οὐδ᾽ ὡς ἑτεροκίνητον ἔληξεν ἐφ᾽ ἑαυτὸ ἔξωθεν, ἀλλ᾽ ἑαυτὸ προτείνει σύμμετρον εἰς συναρμογὴν τοῦ πεφυκότος αὐτῷ συναρμόζεσθαι, οὕτω καὶ τὸ ὀρεκτὸν τὴν ἑαυτοῦ προτεῖνον ἐπιτηδειότητα ἐκκαλεῖται τὴν ἐπ᾽ αὐτὸ τῆς ψυχῆς ἔκτασιν τὴν ἐπιτηδείως πρὸς τοῦτο ἔχουσαν. διὸ τῶν ὀρεκτῶν προκειμένων οἱ μὲν ὀρέγονται, οἱ δὲ οὔ. καίτοι εἰ τὸ ὀρεκτὸν τοιαύτην εἶχε φύσιν ὡς ἀναγκάζειν τὸ ὀρεγόμενον, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ κίνησις ἐνεδίδοτο, πάντως ἦν ἀνάγκη ὀρέγεσθαι αὐτοῦ τὰ ὀρεκτικὰ, εἰ καὶ τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δὲ, ἧττον. καὶ οὐδὲ ὄρεξις ἂν ἦν τὸ τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ὠθισμὸς, ἢ ὁλκὴ βίαιος, ἐπὶ τῶν σωμάτων ὁρᾶται. ἡ γὰρ ὄρεξις, ἔκτασίς τις ἐστὶ μόνον τοῦ ὀρεγομένου, καὶ οὐ καθισταμένου, ὥσπερ τὰς χεῖρας ἐκτείνομεν μὴ μεταβαινούσας. ἐστὶν οὖν κίνησις ἔνδοθεν ἀφ᾽ ἡμῶν ἡ ὄρεξις, καὶ ἡ ὑπόληψις καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἁρμοδίως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ὀρεκτοῦ, καὶ ὑποληπτοῦ προβαλλομένη. ποτὲ δὲ παραλλάττουσα, ὅταν ὡς πρὸς ὀρεκτόν τι φέρεσθαι δοκῶμεν, ὀρεκτὸν πλέον δὲ ἔχον τὸ ἀνόρεκτον, καὶ προφαῖνον μέν τι ὡς ὀρεκτὸν καθὸ ἐκκαλεῖται τὴν ὄρεξιν. κρύπτον δέ τι φαυλότερον ἐν ἑαυτῷ, ὅπερ διὰ τὴν περὶ τὸ εἴδωλον τοῦ ὀρεκτοῦ εὐπορίαν ἐνυπάρχον αὐτῷ διαλανθάνει. ὁ γὰρ κλέπτων, ἐπὶ τὸ τῆς εὐπορίας εἴδωλον ὡς ἐπὶ ὀρεκτὸν φερόμενος τὸ ἐνυπάρχον φαυλότερον τῇ τοιαύτῃ εὐπορίᾳ. τὸ μὲν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἄδικον ποιοῦν. οὐδὲ οἶδεν, οὐδ᾽ εὐλαβεῖται. τὴν δὲ ὑπ᾽ ἀνθρώπων σύλληψιν, καὶ κόλασιν ἣν μόνην ἀποτυχίαν τῆς τοιαύτης ὁρμῆς νομίζει διὰ τὸ ὑπερζέον τῆς ὀρέξεως κατανωτίζεται. προβαλλόμενος τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν τὰ τοιαῦτα ποιούντων λανθάνειν. ἐφ᾽ ἡμῖν οὖν ἐστὶ τὸ βασανίζειν τὸ ὀρεκτὸν, εἴτε ἀληθῶς ἐστὶ τοιοῦτον, εἴτε εἴδωλον μόνον ὀρεκτὸν, ὡς ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ τῷ τῆς εὐπορίας παρακέχρωσται. ἔτι δὲ μᾶλλον τὴν ἡμετέραν ὄρεξιν παιδεύειν, καὶ διδάσκειν τῶν κυρίως ὀρεκτῶν ὀρέγεσθαι, καὶ μὴ πλανᾶσθαι περὶ τὰ εἴδωλα. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας τὴν ὄρεξιν τοῦ ὀρεγομένου, καὶ ὑπολαμβάνοντος ἐπὶ τὸ οἰκεῖον ὀρεκτὸν, καὶ ὑποληπτὸν, φέρεσθαι κα-

περ οὐδὲ τὰς χεῖρας ἡμῖν ἐντίθησιν ἡ κινησομένη διάθεσις. ἐγγινομένη δὲ αὐτῇ βοηθοῦσιν αἱ χεῖρες. ἀλλ' οὐδὲ τὰς τέχνας ἐντιθέασιν αἱ χρεῖαι, ἀλλ' ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν βοήθειαν αὐτῶν εὑρίσκει τε, καὶ προβάλλεται τὰς τέχνας. πᾶσα μὲν γὰρ ὄρεξις, κίνησις ἔνδοθέν ἐστι τῆς ὀρεγομένης ψυχῆς, ἀπ' αὐτῆς ἐκτεινομένη οὐκ ἔξωθεν ἐντιθεμένη ποθέν. ἀλλ' ἡ μὲν τῶν ἀλόγων ζώων ἄλογος ζωὴ σωματικὴ οὖσα, καὶ μηδὲν σχεδὸν ἔχουσα τῶν σωμάτων ὑπερανέχον, ὡς ἐπὶ οἰκείαις ἐνδείαις ταῖς τοῦ σώματος τὰς ὀρέξεις προβάλλεται μονοειδεῖς οὔσας. διὸ καὶ ἠναγκασμέναι δοκοῦσι, καὶ οὐκ αὐτεξούσιοι. ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἑαυτῆς μεσότητα διττὴν ἔχουσα σχέσιν. τὴν μὲν, πρὸς τὸ χεῖρον τὸ σωματικὸν, καὶ ἄλογον. τὴν δὲ πρὸς ἑαυτὴν, τὴν δὲ, πρὸς τὸ κρεῖττον, διττὴν, καὶ ζωὴν προβάλλεται, καὶ διττὴν ὄρεξιν. καὶ ὅταν μὲν τοῖς σώμασιν ἑαυτὴν ἐνδῷ, καὶ ταῖς ἀλόγοις τοῦ σώματος ζωαῖς, τότε τὴν ἔνδειαν ἐκείνων ἡγουμένη, συνορέγεται ἐκείνων ἠναγκασμένως, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ὄρεξις αὐτῆς, ἣ τὸ αὐτεξούσιον ἀμφισβητήσιμον ἔχουσα. ὅταν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ζῇ, ἢ τὴν κρείττονα, τότε καὶ ὄρεξιν ἐκείνης οἰκείαν προβάλλεται τοῦ ἐκείνων ἀγαθοῦ ἐφιεμένην. αὕτη οὖν ἐστὶν ὄντως κυρία ἡ ψυχὴ, ἢ τῶνδε, ἢ τῶνδε ὀρέγεσθαι, ὡς πλείονα ὀρέξεων εἴδη πεφυκυῖα προβάλλεσθαι. τὰ μὲν χείρονα, τὰ δὲ κρείττονα, τοῖς μὲν γὰρ χείροσι κοινωνομένη, τοῖς δὲ κρείττοσιν ἀφεζυμένη. ὅτι ἡ κατ' ἐκεῖνα αἵρεσις ὄντως αἵρεσίς ἐστι. διὸ πολλάκις ἐνδεῶς τοῦ σώματος ἔχοντος, καὶ πεινῶντος, καὶ ὀρεγομένου τροφῆς, αὕτη ὄρεξιν ἀσιτίας προβάλλεται, ἢ διὰ θεσμόν τινα ἐπιτάττοντα τοῦτο, ἢ δι' ἐπιμέλειαν τινὰ ἑαυτῆς, ἢ τοῦ σώματος, καὶ δῆλον ὅτι ἐξουσίαν εἶχε τότε συνορεχθῆναι τῷ σώματι ὥσπερ αἱ πολλαὶ ποιοῦσι ψυχαὶ, ἀλλ' ὡς μείζονος ἀγαθοῦ τὴν ἑτέραν προβάλλεται. πρὸς ψυχὴν οὖν λογικὴν ἀποτεινόμενος ὁ Ἐπίκτητος, ἀκόπως ἐπ' αὐτῇ φησὶν εἶναι τοίως, ἢ τοίως ὀρέγεσθαι.

οἱ δὲ τὸ ὀρεκτὸν κινεῖν τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὴν ὄρεξιν λέγοντες, λέγουσι μέντοι ἀληθὲς, οὐ μέντοι ὅσον νομίζουσι λέγειν. οὐ γὰρ ὡς ἑτεροκίνητον τὴν ψυχὴν κινεῖ εἰς ὄρεξιν τὴν ἑαυτοῦ προτεῖνον ὑπο-

τἀληθῆ. ὁ δὲ ἀμαθὴς τὰ ψευδῆ. καὶ οὐ δυνατὸν ἄλλως. οὔτε γὰρ ἐπιστήμονι ἔστι τὸ ψεῦδος ὑπολαβεῖν, οὔτε τῷ ἀμαθεῖ τὸ ἀληθὲς πάντως. ἀλλὰ τὸ μὲν ψευδῆ ὑπολαβεῖν, ἐπὶ τῷ ἀμαθεῖ ἐστι. τὸ δὲ μὴ ψευδῆ, ἐπὶ τῷ ἐπιστήμονι. οὐ γὰρ ἂν εἵλετο ψεῦδος ὑπολαμβάνειν ὁ ἀμαθής, εἰ ἐπ' αὐτῷ ἦν. καὶ ὁ σπουδαῖος, εἰ ἐπ' αὐτῷ ἦν τὸ ἀληθῆ ὑπολαμβάνειν, εἶχεν ἂν καὶ τὸ ψευδοδοξεῖν αὐτὸν, καὶ εἰ πάνυ τις αὐτὸν ὑποθοῖτο βούλεσθαι. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν ἐρρωμένας ἐχόντων τὰς αἰσθήσεις, ἀδύνατον παραισθάνεσθαι, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν λογισμῷ ληπτῶν. ταῦτα μὲν ἄντινες εἴποιεν τὸ ἐφ' ἡμῖν μὴ συγχωροῦντες εἶναι. οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων τὴν εἱμαρμένην περιφορὰν ὥσπερ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὕτω καὶ τῶν ὀρέξεων τῶν ἡμετέρων, καὶ τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς αἱρέσεως αἰτίαν εἶναι φασί. καὶ μαρτύρονται τοὺς ἀστρολογικοὺς, ἀπὸ τῆς ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων θέσεως λέγοντας ὅτι ὅδε μὲν φιλήδονος ἔσται. ὅδε δὲ φιλοχρήματος. καὶ ἄλλος φιλόμουσος, καὶ φιλόσοφος. τὰς γὰρ ὀρέξεις δηλονότι προλέγοντες ἃς ἐν ἡλικίᾳ προβαλοῦνται γενόμενοι. εἴπερ οὖν ἀληθεύουσιν οὗτοι, ἀνάγκη πάντως ἐκείνας τὰς ὀρέξεις προβάλλεσθαι. τὰς εἱμαρμένης δοθείσας. καὶ οὐκέτι ἐφ' ἡμῖν τὸ ἄλλας ἀντ' αὐτῶν προβάλλεσθαι. πῶς οὖν ἐφ' ἡμῖν ἔσται, τὸ τοίως, ἢ τοίως ὀρέγεσθαι, εἰ πάντως ἀνάγκη καὶ βουλομένοις, καὶ μὴ βουλομένοις ἡμῖν μονοειδῶς ἐπὶ τόδε, ἢ τόδε τὸ ὀρεκτὸν ἀποτείνεσθαι. αὗται μὲν καὶ τοιαῦται τινὲς ἂν εἶεν αἱ πρὸς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐνστάσεις. οὐδὲ τὰς ὀρέξεις ἢ ἐκκλίσεις. ἢ ὅλως τὰς αἱρέσεις ἡμῶν ἐφ' ἡμῖν εἶναι συγχωροῦσαι. ῥητέον δὲ πρὸς μὲν ἀπὸ τῆς ἐνδείας λόγον ὅτι οὐκ ἐντίθησιν ὄρεξιν ἡ ἔνδεια. πολλὰ γοῦν καὶ τῶν πάντη ἀψύχων ὥσπερ τὰ φυτὰ ἐνδεῶς ἴσχοντα ποιότητος τινὸς, οἷον ὑγρότητος, ἢ ξηρότητος, ἢ θερμασίας, ἢ ψύξεως, ὅμως οὐκ ὀρέγονται, ὅτι μὴ ἔστιν ὀρεκτικά. τὰ γὰρ ὀρεγόμενα, καὶ αἰσθάνεται τοῦ ὀρεκτοῦ, ἀνάγκη καὶ κινεῖσθαι ἐπ' αὐτό. οὐκ ἐντίθησι μὲν οὖν τὴν ὄρεξιν ἡ ἔνδεια. τὸ δὲ ὀρεκτικὸν ἐνδεὲς γενόμενον, εἰς βοήθειαν τῆς ἐνδείας προβάλλει τὴν ὄρεξιν. ὥσ

περ οὐδὲ

ἕνεκα ἀγαθοῦ ἐπιτελεῖται. ἢ ὄντος ἢ δοκοῦντος εἶναι. καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ
βλαβεροῦ φυγὴ, διὰ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ὡς ὠφέλιμος γίνεται. ὁ δὲ
οὕτω τὶς τὸ ἄκη, καὶ ὡς ἔτυχε λέγει, ὡς ἀδυνάτου ἢ ἐπιβλαβοῦς
ὄντος τοῦ ὀρεκτοῦ, ὡς λέγομεν ἄκη, καὶ ὡς ἔτυχε φάρμακον προσ-
φέρει τινὶ, ἢ τὸ ἀδυνατοῦν ὠφελεῖσθαι, ἢ βλάπτον ἐνίοτε, οὐκ
ἀναιρεῖ τὸ ἐφ' ἡμῖν ὁ οὕτω λέγων. οὐ γὰρ τῶν δυνατῶν, καὶ ὠφε-
λίμων μόνον τὴν ὄρεξιν, καὶ τὴν ἔκκλισιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγο-
μεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδυνάτων, καὶ βλαβερῶν. διὸ οὐ μόνον τὰς
κατορθώσεις ἐν ἡμῖν λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἁμαρτίας. τῶν δὲ
ἠναγκασμένην, καὶ οὐκ αὐτεξούσιον λεγόντων οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν τὴν ὑ-
πόληψιν καὶ ὄρεξιν, καὶ ὅλως τὴν αἵρεσιν, καὶ προαίρεσιν ὡς ἑτέ-
ρωθεν κινουμένην, καὶ οὐκ ἔνδοθεν ἀφ' ἡμῶν προαγομένην, οἱ μὲν,
τὴν ἔνδειαν αἰτίαν λέγουσι. τίς γὰρ πεινῶν ἢ διψῶν, οὐκ ὀρέγεται
τροφῆς καὶ πόματος, ἢ θέρμης κἂν θέλῃ, κἂν μὴ θέλῃ; τίς δὲ νο-
σῶν, οὐκ ἐπιθυμεῖ ὑγείας; τινὲς δὲ αὐτὸ τὸ ὑποληπτὸν, καὶ τὸ ὀρε-
κτὸν, ἢ φευκτὸν, ἑκόντας καὶ ἄκοντας κινεῖν φασὶν ἡμᾶς πρὸς ἑαυ-
τά. τίς γὰρ τῶν ὁπωσοῦν ἀριθμεῖν μαθόντων, τὰ δὶς δύο οὐκ ἂν
ὑπολάβῃ τέσσαρα; καὶ πῶς ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ οὕτως ὑπολαβεῖν, καὶ
οὐ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τοῦ ὑποληπτοῦ φύσει. τίς δὲ ἀγαθοῦ τινὸς αἰ-
σθόμενος, ἢ καλοῦ, ἢ τῶν ἐναντίων, οὐχὶ τῶν μὲν ὀρέγεται, τὰ δὲ
ἐκκλίνει ὑπ' ἐκείνων κινούμενος. καὶ γὰρ τῶν φυσικῶν, οἱ ἄριστοι τὸ
πρώτως κινοῦν, τὸ ὀρεκτὸν εἶναι φασί. τὸ δὲ ἑτέρωθεν ἐξ ἀνάγκης
πάσης κινούμενον, πῶς ἂν εἴη ἐφ' ἡμῖν; ἄλλοι δὲ τὴν τοῦ ὀρεγομένου
διάθεσιν αἰτιῶνται, ὡς ἐξ ἀνάγκης κινουμένην ἐφ' ὃ πέφυκεν,
οὐκοῦν ἐπ' αὐτῷ τὸ μὴ οὕτως ὀρεχθῆναι. ὁ γὰρ σωφρονικὸς τὴν ἕ-
ξιν, τῶν σωφρόνων ἔργων, καὶ ἐπιτηδευμάτων ὀρέγεται. καὶ ὁ ἀ-
κόλαστος, τῶν ἀκολάστων. καὶ ἐπ' οὐδετέρῳ αὐτῶν ἐστὶ κἂν βούλη-
ται μὴ οὕτως ὀρεχθῆναι. τινὲς γοῦν καὶ δυσχεραίνοντες τὰς ἑαυ-
τῶν ὀρέξεις, καὶ βουλόμενοι μὴ κινεῖσθαι αὐτὰς, ὠθοῦνται ὅμως
ὑπὸ τῶν ἕξεων, καὶ τῶν συνεθισμῶν, ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ὀρεκτά. καὶ
ἕλκονται ὑπ' ἐκείνων ἑτεροκινήτως. ὡς οὐκοῦν ἐπ' αὐτοῖς τὸ μὴ οὕ-
τως καὶ ὑπολαμβάνει δὲ περὶ τῶν πραγμάτων, ὁ μὲν ἐπιστήμων

διὸ καὶ κυρία τούτων ἐστί. καὶ διακρίνει καὶ ὁ θεὸς, καὶ οἱ νόμοι καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἔμφρονες, εἰς τὴν αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὄντα ἀποβλέποντες, τά τε ἁμαρτήματα καὶ τὰ κατορθώματα διακρίνουσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὰς πράξεις αὐτὰς, ὅτι οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖναι, καὶ ὅτι ταῖς αἱρέσεσι καὶ προαιρέσεσιν εἰδοποιοῦνται. καὶ γὰρ φόνος ὁ μὲν ἀκούσιος ὡς μὴ κατὰ αἵρεσιν, μὴ δὲ κατὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν γινόμενος, συγγινώσκεται. ὁ δὲ κατ' ἀξίαν καὶ δίκην φονεύων, καὶ ἐπαινεῖται. οὕτως οὐχ αἱ πράξεις ἐν ἑαυταῖς ἔχουσι τὸ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἱρέσεως, ἢ προαιρέσεως τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων εἰδοποιοῦνται. καλῶς οὖν ὁ ἐπίκτητος ἀπὸ τούτου τὴν ἀρχὴν τῆς παιδαγωγίας ἐποιήσατο. καὶ πρὸς τοῦτο ἀναφέρειν πάντα ἡμῖν παραινεῖ, ὡς κατ' αὐτὸ, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ ἐναντίου μεταλαμβάνουσιν. ὅταν δὲ λέγῃ τῶν ὄντων τὰ μὲν, ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν, τὰ δὲ, οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐ πάντων τῶν ὄντων ποιεῖται τὴν διαίρεσιν, ἀλλὰ τῶν ἐν ἡμῖν καὶ περὶ ἡμᾶς ὄντων. οὐδὲ γὰρ ἔχει τινὰ ἐξισασμὸν ἡ ἀντίθεσις, ὅπερ πρέπει ταῖς διαιρέσεσιν, εἴτις πρὸς τὴν διαίρεσιν τὴν ἐφ' ἡμῖν οὖσαν πάντα ἀντιτιθεῖ τὰ ὄντα τά τε ὑπερκόσμια καὶ τὰ ἐγκόσμια. ἐπειδὴ τινὲς ἐνίστανται μὴ δὲ εἶναι βουλόμενοι ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ ἀνάγκης πάσας ἡμῶν τὰς ἐνεργείας γίνεσθαι καὶ τὰ πάθη νομίζοντες. οἱ δὲ ἐκ ταὐτομάτου κατὰ τὸ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε φερομένων ἡμῶν ὥσπερ κυλίνδρων, εἴρηκε μὲν τὰ ἤδη ῥηθέντα περὶ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τῆς αἱρέσεως, καὶ προαιρέσεως ἐν τοῖς οὖσι τάξεως, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν ὑποστάσεως. οὐδὲν δὲ ἴσως κωλύει, καὶ προηγουμένως τινὰ ποιεῖσθαι λόγον πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας τὸ ἐφ' ἡμῖν. τὸ μὲν οὖν αὐτόματον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ ὡς ἔτυχεν, εἰ μὲν οὕτω λέγεται ὡς ἄνευ τινὸς προηγουμένου σκοποῦ ἐνεργούντων ἡμῶν, οὔτε ἀληθὴς ὁ λόγος, οὔτε εἰ ἀληθὴς ἦν, ἐπὶ πασῶν ἦλθε τῶν ἐνεργειῶν ἡμῶν. καὶ γὰρ πᾶσαι αἱ τέχναι, καὶ αἱ φύσεις σκοπόν τινα, καὶ τέλος ποιησάμεναι, πρὸς αὐτὸ πάσας τὰς ἐνεργείας τὰς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι πέρατος ἀπευθύνουσι. καὶ ὅλως πᾶσα ἡ τῶν ἐμψύχων κίνησις καὶ ἐνέργεια τινὸς

τῶν καθ' αὑτὸ ἀψύχων τε καὶ ἑτεροκινήτων σωμάτων. καὶ πρὸς διακόσμησιν τῶν ἑτεροκινήτως πεφυκότων τοῦ ἀγαθοῦ μετέχειν. ἥτις τῇ ἑαυτῆς κινήσει κινεῖ τὰ ἑτεροκίνητα. τότε οὖν τοῖς γινομένοις καὶ φθειρομένοις, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ στέρησιν ὑποφερομένοις συνοῦσα καὶ ἐνδιδοῦσα ἑαυτὴν ἐκείνοις, οὐκέτι ἀναντίθετον ἔχει τὴν ἑαυτῆς αἵρεσιν. ἀλλ' ἀεὶ μὲν πρὸς τὸ αἱρετὸν καὶ ἀγαθὸν φερομένην. ἢ ὄντως ἀγαθὸν ὑπάρχον. ἢ ὡς ἀγαθὸν ἐξαπατῶν καὶ δελεάζον, διά τινα συνοῦσαν αὐτῷ ἡδονήν. ἐπειδὴ γὰρ τῷ ἀληθινῷ ἀγαθῷ σύνεστιν ἡ ἀληθινὴ ἡδονή, ὅπου ἂν ἡδονῆς αἴσθηται σκιαγραφίας μὴ κρίνουσα αὐτὴν ὁποία τίς ἐστι, πότερον ἀληθὴς καὶ τῷ ἀληθινῷ ἀγαθῷ συγγενής, ἢ ἀπατηλὴ καὶ σκιὰ ἀγαθοῦ ψευδώνυμος, ἐπείγεται ὡς πρὸς τὸ ἀγαθόν, οὐκ ἐφιστάνουσα ὅτι πολλαπλάσιον ἔχει τὸ λυπηρὸν προηγούμενόν τε πάντως. οὐ γὰρ ἥδεται ἐσθίων, ὁ μὴ πρότερον ὑπὸ πείνης λυπηθείς. οὐδὲ πίνων ἥδεται ὁ μὴ διψήσας. καὶ σύνεστι δὲ πάντως τῇ ἡδονῇ ἡ λύπη. τοιγαροῦν ἐὰν μεταξὺ στήσῃς τὸν ἐν τῷ πίνειν ἡδόμενον, ἔτι ἐνοῦσαν ὄψει τὴν δίψαν, καὶ ἕως τότε ἐστὶν ἡ ἡδονή, ἕως ἂν ἡ λύπη συνυπάρχῃ. παυσαμένης γὰρ τῆς πείνης, ἢ δίψης, ἢ ῥίγους, ἢ τινὸς τῶν τοιούτων, οὐκέτι ἡδέα ἀλλὰ προσκορῆ φαίνεται τὰ ἐναντία. καὶ ἕπεται δὲ ὡς ἐπίπαν λύπη τοῖς δι' ἡδονὴν εἰς ἀμετρίαν ὑποφερομένοις. διὰ τὴν αἵρεσιν δὲ τοῦ ἡδέος ἀγαθοῦ, πάντα ἡμῖν γίνεται τὰ ἁμαρτήματα. ὥσπερ διὰ τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀληθινοῦ ἀγαθοῦ τὰ κατορθώματα. καὶ διὰ τῆς αἱρέσεως καὶ προαιρέσεως τυγχάνομεν τοῦ, τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου. ὅταν μὲν γὰρ ἡ αἵρεσις ἄλυτος ᾖ καὶ καθαρὰ αὐτῆς οὖσα τῆς λογικῆς ψυχῆς καθ' ἣν οὐσιώμεθα, τότε ἐπὶ τὸ ὄντως αἱρετὸν καὶ τὸ ἀληθὲς φέρεται, διὸ τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς, ἀρετὴ λέγεται, ὡς αἱρετὴ οὖσα κυρίως, καὶ κατὰ τὴν ὄντως αἵρεσιν παραγινομένη. ὅταν δὲ τοῖς ἀλόγοις πάθεσι συνορέγηται καὶ τὸ ἐκείνων, οἰκεῖον νομίζῃ, τότε ψευδώνυμον ἔχει τὴν αἵρεσιν. ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἔστιν ἐφ' ἡμῖν ἡ αἵρεσις καὶ προαίρεσις ἡμῶν. ἡ γὰρ ὑπόληψις, καὶ ὁρμή, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, εἰς τὴν αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν ἀναφέρονται. ἔνδοθεν οὖσαι πᾶσαι τῆς ψυχῆς κινήσεις, καὶ οὐκ ἔξωθεν ὠθισμοί.

κίνητα, οἷον τὰ σώματα. ὥσπερ καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν κίνησιν ἔξωθεν ἔχει, οὔτε ἐφιστάνειν ἑαυτὰ δυνάμενα διὰ τὸ μεριστὰ καὶ ἄστατα ὄντα, μὴ δύνασθαι ὅλα δι' ὅλων ἑαυτοῖς ἐφαρμόττειν, ἵνα καὶ ὅλον ἕκαστον ὅλου ἑαυτοῦ αἴτιον ᾖ, οὔτε κινεῖν ἑαυτὰ διὰ τὸ νεκρὰ εἶναι καθ' αὑτὰ καὶ ἀπνεύμονα, οὕτως καὶ τὸ ἀγαθὸν ἔξωθεν ἔχει. τὰ δὲ μέσα ἀπὸ μὲν τῆς ἀκινήτου φύσεως καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης ὑπέβη. τῶν δὲ ἐσχάτων καὶ ἑτεροκινήτων ὑπερέχοντα κινεῖται μὲν, ὑφ' ἑαυτῶν δὲ κινεῖται, καὶ οὐχ ὑπ' ἄλλων ἔξωθέν τινων. ὥσπερ τὰ σώματα. τοιαῦται δέ εἰσιν αἱ ψυχαὶ ἑαυτάς τε κινοῦσαι καὶ τὰ σώματα, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔνδοθεν κινούμενα σώματα, ἔμψυχα λέγομεν. τὰ δὲ ἔξωθεν μόνως, ἄψυχα. ὅταν ἡ ψυχὴ ὑφ' ἑαυτῆς κινουμένη κινῇ καὶ τὰ σώματα. εἰ γὰρ ὑφ' ἑτέρου τινὸς ἔξωθεν κινουμένη, ἐκίνει τὸ σῶμα. ὑπ' ἐκείνου κυρίως ἦν κινούμενον τοῦ τὴν ψυχὴν κινοῦντος. αὕτη οὖν ἡ αὐτοκίνητος οὐσία ἅτε ὑποβᾶσα τοῦ αὐτοκινήτου, καὶ κατὰ μέθεξιν ἀγαθυνομένη, κινεῖται μὲν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς κινεῖται καὶ οὐχ ὑπ' ἄλλου. ἐφιεμένη τε αὐτοῦ καὶ κατορεγομένη. καὶ εἰσὶν αὐτῶν ἴδιαι κινήσεις αὗται, ἥ τε ἔφεσις, καὶ ὄρεξις, καὶ ὁρμὴ, καὶ αἵρεσις. ἀλλ' αἱ μὲν πρῶται τῶν ψυχῶν, ἅτε προσεχῶς ὑπὸ τῶν αὐτὸ ἀγαθῶν παραχθεῖσαι, κἂν ἔχον τί πρὸς ἐκεῖνα ὑφειμένον διὰ τὸ μὴ εἶναι ἀγαθότητες. ἀλλ' ὀρέγονται τοῦ ἀγαθοῦ, πλὴν ὡς συγγενεῖς πρὸς αὐτὸ συμφυεῖς τε αὐτοῦ, καὶ ἀναποσπάστως ὀρέγονται. καὶ τὴν αἵρεσιν μονοειδῶς πρὸς ἐκεῖνο τεταγμένην ἔχουσιν. οὐδέποτε ἀποκλίνουσαι πρὸς τὸ χεῖρον. καὶ εἴπερ ἡ προαίρεσις ἄλλου τινός ἐστιν αἵρεσις, τάχα οὐκ ἂν εἴη προαίρεσις ἐκείνοις. εἰ μή τις αὐτὴν προαίρεσιν ὡς τὰ πρῶτα ἀγαθὰ αἱρουμένην, καλοῖ. αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ, πρὸς σύνδεσμον ὑποστᾶσαι τῶν τε ἀεὶ ἄνω, καὶ τῶν ἀεὶ κάτω μενόντων. καὶ διὰ τοῦτο πεφυκυῖαι καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἐπιστρέφεσθαι καὶ πρὸς ταῦτα. ὅταν μὲν πρὸς ἐκεῖνα νεύωσιν ὅλαι, ἁπλᾶς ἔχουσι καὶ ἀναντιθέτους τὰς ὀρέξεις, καὶ αἱρέσεις αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀδυνατήσωσι πρὸς τὴν ἀναστροφὴν διὰ τὸ καὶ τὴν πρὸς τὸ κάτω ἐθέλειν οὐεργεῖν κατ' οὐσίαν. καὶ αὐτὴν ὑπάρχουσαν αὐτῇ πρὸς ψύχωσίν τε, καὶ κίνησιν

τὴν καθ' αὑτὸ

ράγειν. διὸ πολλὰς ἀρχὰς ἡ μία ἀρχὴ, καὶ πολλὰς ἁπλότητας καὶ πολλὰς ἀγαθότητας παράγει προσεχῶς ἀφ' ἑαυτῆς. τὰ γὰρ ὄντα πάντα διαφορὰς ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, καὶ πεπληθυσμένα ταῖς οἰκείαις διαφοραῖς, εἰς μίαν ἕκαστα ἀρχὴν οἰκείαν ἀνάγεται. οἷον καλὰ πάντα ὅσα τε ἐν οἷς ἐστι, καὶ ἐν ψυχαῖς, καὶ ἐν σώμασιν, εἰς μίαν ἀνάγεται κάλλους πηγήν. οὕτω δὲ καὶ τὰ σύμμετρα πάντα, καὶ τὰ ἀληθῆ πάντα. καὶ αἱ ἀρχαὶ πᾶσαι, ὁμοφυεῖς πως εἰσὶ τῇ πρώτῃ, καθ' ὃ ἀρχαὶ, καὶ πηγαὶ, καὶ ἀγαθότητες μετὰ τῆς προσηκούσης ὑφέσεως καὶ ἀναλογίας. ὅπερ ἐστὶν ἡ μία ἀρχὴ πρὸς πάντα τὰ ὄντα. τοῦτο ἑκάστη πρὸς τὸ πλῆθος τὸ περιεχόμενον ὑπὸ τῆς κατ' αὐτὴν ἰδιότητος. οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν μὴ καὶ ἕκαστον πλῆθος κατὰ διαφοράν τινα ἀφορισμένον, εἰς οἰκείαν ἀρχὴν ἀνατείνεσθαι τὴν πᾶσι τὸ ἓν, καὶ ταὐτὸν εἶδος ἐπιλάμπουσαν. παντὸς γὰρ πλήθους ἡγεῖται τὸ ἕν. καὶ πᾶσα ἐν πολλοῖς ἰδιότης ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰ πολλὰ παραγίνεται. πᾶσαι οὖν αἱ μερικαὶ ἀρχαὶ ἐνίδρυνται τῇ ὅλῃ καὶ ὑπ' αὐτῆς οὐ διαστηματικῶς, οὐδὲ πολιτικῶς, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ ὅλῳ τὰ μέρη. καὶ ὡς ἐν τῷ ἑνὶ τὸ πλῆθος, καὶ ἐν τῇ μονάδι ὁ ἀριθμός. πάντα γάρ ἐστιν ἐκεῖνο πρὸ πάντων, καὶ περὶ τὴν μίαν ἀρχὴν αἱ πολλαὶ ἀρχαὶ πληθύνονται. καὶ ἐν τῇ μιᾷ ἀγαθότητι, αἱ πολλαὶ ἀγαθότητες ἐνιδρυμέναι. καί ἐστιν ἐκεῖνο, οὐ τὶς ἀρχὴ, ὥσπερ ἑκάστη τῶν ἄλλων, ἡ μὲν, κάλλους. ἡ δὲ ἀληθείας. ἡ δὲ, συμμετρίας, ἢ ἄλλου τινὸς, ἀλλ' ἁπλῶς ἀρχή. καὶ οὐ τῶν ὄντων ἁπλῶς ἀρχὴ, ἀλλ' ἀρχὴ ἀρχῶν. δεῖ γὰρ καὶ τὸ ἀρχικὸν ἰδίωμα ὥσπερ τὰ ἄλλα μὴ ἀπὸ πλήθους ἄρχεσθαι, ἀλλ' εἰς μίαν μονάδα συγκορυφοῦσθαι τὴν ἀρχὴν τῶν ἀρχῶν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα τῶν ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ παραγομένων διὰ τὸ πρὸς αὐτὸ ὁμοφυὲς, οὐκ ἐξίστη τοῦ εἶναι ἀγαθὰ ἀκίνητα ὄντα, καὶ ἀμετάβλητα, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἀεὶ μακαριότητι ἱδρυμένα, οὐκ ἐνδεῆ τοῦ ἀγαθοῦ. ὅτι αὐταγαθότητές εἰσι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἑνὸς, καὶ τῶν πολλῶν ἀγαθοτήτων παραχθέντα ἀπιστάντα τοῦ εἶναι αὐτάγαθα, καὶ ἀκινήτως ἐνιδρῦσθαι ἐν τῇ ὑπάρξει τῆς θείας ἀγαθότητος, κατὰ μέθεξιν ἔχει τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἔσχατα καὶ ἑτερο

οὕτως ὁρμῆσαι προσελθεῖν τῷ ὀρεκτῷ. ἢ ἀποστραφῆναι τὸ ἐκκλιτὸν, ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ὀρεκτῷ. οἱ μέντοι στωϊκοὶ τὴν ὁρμὴν, καὶ ἀφορμὴν προετίθεσαν τῆς ἐκκλίσεως, τὰ πρὸ τῆς ὀρέξεως, καὶ ἐκκλίσεως κινήματα τῆς ψυχῆς θεασάμενοι. ἀλλ' αἱ μὲν ἄλογοι ὀρέξεις τουτέστι θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία προσεχεῖς οὖσαι τοῖς σώμασι, καὶ ζωαὶ τῶν σωμάτων οὖσαι, ὡς δοκεῖν ἀπὸ τῆς κράσεως τῶν σωμάτων ἀναβλαστάνειν πολὺ τὸ ἑτεροκίνητον ἔχουσι. καὶ οὐκέτι αὐτεξούσιοι ἁπλῶς, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ὀρεγομένοις κυρίως εἰσὶ, κἂν ἔνδοθεν καὶ αὗται κινῶνται. καὶ ἡ λογικὴ δὲ ψυχὴ, ὅταν μὲν ἑαυτὴν ἐνδῷ τοῖς σώμασι, καὶ τοῖς ἀλόγοις, καὶ τοῖς σωματικοῖς κινήμασι, καὶ αὐτὴ νευροσπαστεῖται καὶ ἄγεται, καὶ οὐκέτι δ' ὅλα τὰ ἐφ' ἑαυτῆς ἔχει τὰ κινήματα. ὅταν δὲ κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν καὶ ἐνέργειαν ἐνεργεῖ, τότε ἐλευθέρως, καὶ αὐτεξουσίως ἔνδοθεν ἀφ' ἑαυτῆς κινεῖται. καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης τὸ ἐφ' ἡμῖν ὁρᾶται καὶ ἀναμφίλεκτον. ἵνα δὲ καὶ ἀκριβέστερον καταμάθωμεν, καὶ τί ἐστι τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῦτο, καὶ ἐν τίσι τῶν ὄντων ἐστὶ, καὶ ὅτι ῥίζα, καὶ ἀρχὴ τοῦτο πάσης εὐζωΐας, καὶ κακοζωΐας τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν, ἄνωθεν πόθεν ἀρξάμενοι λέγωμεν. πάντων τῶν ὄντων πηγὴ, καὶ ἀρχὴ τὸ ἀγαθόν ἐστιν. οὗ γὰρ πάντα ἐφίεται, καὶ εἰς ὃ πάντα ἀνατείνεται, τοῦτο πάντων ἀρχὴ, καὶ τέλος ἐστί. καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθὸν πάντα παράγει, τά τε πρῶτα καὶ τὰ μέσα, καὶ τὰ ἔσχατα. ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα, καὶ ἑαυτῷ προσεχῆ, ὅμοια ἑαυτῷ παράγει, μία ἀγαθότης πολλὰς ἀγαθότητας. καὶ μία ἁπλότης, καὶ ἑνὰς ἡ ὑπὲρ πάσας, πολλὰς ἑνάδας, καὶ μία ἀρχὴ πολλὰς ἀρχάς. ταὐτὸν γάρ ἐστιν ἓν, καὶ ἀρχὴ, καὶ ἀγαθὸν, καὶ θεός. καὶ γὰρ θεὸς μὲν τὸ πρῶτον, καὶ πάντων αἴτιον. ἀνάγκη δὲ τὸ πρῶτον, καὶ ἁπλούστατον εἶναι. ὅτι τὸ σύνθετον ὁποιονοῦν ἔχον καὶ πλῆθος, δεύτερόν ἐστι τοῦ ἑνός. καὶ τὸ πλῆθος, καὶ τὰ μὴ ἀγαθὰ, τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται ὡς ὑπὲρ αὐτὰ ὄντος. καὶ τὸ μὴ ὂν αὐτ' ἀρχὴ, ἀπ' ἀρχῆς ἐστι πάντως. ἀνάγκη δὲ καὶ δύναμιν ἔχειν τὴν ἀκροτάτην καὶ πᾶσαν. δυνάμεως δὲ περιουσία ἐστὶ τὸ πάντα παράγουσαν ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ τὰ ὅμοια πρὸ τῶν ἀνομοίων πα-

ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖνα λέγει, ὧν κύριοι ἐσμὲν, καὶ ὧν τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν. ταῦτα καὶ ἐπ' αὐτῷ ἑκάστῳ λέγομεν, ἃ μὴ παρ' ἄλλου ἔχει, μηδὲ ὑπ' ἄλλου τινὸς ἐμποδίζεσθαι δύναται. τοιαῦτα δέ ἐστι τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς τὰ ἔνδοθεν ἀπ' αὐτῆς κατὰ τὴν αὐτῆς κρίσιν καὶ αἵρεσιν γινόμενα. οὐ γὰρ δυνατὸν ἔξω κινεῖσθαι τὴν αἵρεσιν, ἀλλὰ κἂν τὸ αἱρετὸν ἔξωθεν ᾖ, ἡ αἵρεσις αὐτὴ, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ αἱρετὸν κίνησις, ἔνδοθέν ἐστι. τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ τοιάνδε, ἢ τοιάνδε ὑπόληψιν ἔχειν περὶ τῶν πραγμάτων. οἷον ὅτι ὁ πλοῦτος ἢ ὁ θάνατος. ἤ τι τῶν ἄλλων ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἢ ἀδιάφορόν ἐστι. κἂν παρ' ἄλλου τινὸς ἀκούσαντες δοξάσωμεν ἢ οὕτως, ἢ οὕτως περὶ αὐτοῦ. δοξάσωμεν δὲ ὅλως καὶ μὴ ὡς οἱ διδακτοὶ ὄρνιθες. τὸ κονδῖτον πίω λέγουσι, τί λέγουσιν οὐκ εἰδότες, οὕτω καὶ ἡμεῖς λέγομεν. ἡ δόξα αὕτη καὶ ἡ ὑπόληψις, ἡμέτερόν ἐστι κίνημα ὀρεθισμένον ἔξωθεν ἴσως. καὶ προκληθὲν ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, οὐ μέντοι ἐντεθὲν ὑπ' αὐτοῦ. τοιοῦτον δέ ἐστι καὶ ἡ ἐπί τι ὁρμὴ ἔνδοθεν οὖσα καὶ αὐτή. κἂν ἐκεῖνο ἐφ' ὃ ὁρμῶμεν ἔξωθέν ἐστι, κἂν ἀφορμή τις γίνηται τῇ ὁρμῇ. ἀλλ' αὐτή γε ἡ ὁρμὴ ἔνδοθεν ἐστὶν ὅλη. οὐχ ὡς οἱ κατὰ ὠθισμὸν ἑτεροκινήτως κινούμενοι, ἔξωθεν ἔχουσι τὴν ἑαυτῶν κίνησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς οἱ κατὰ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν διεγειρόμενοι. καὶ ἡ ὄρεξις δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, ἔκτασις οὖσα τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ ὀρεκτόν. καὶ ἡ ἔκκλισις ἐναντία τῇ ὀρέξει ἀποστροφὴ καὶ φυγὴ οὖσα ἀπὸ τοῦ ἐκκλιτοῦ. δῆλον δὲ ὅτι προηγεῖται μὲν ἡ ὑπόληψις, καὶ λογική τις οὖσα γνῶσις καὶ ἀνθρώπῳ πρέπουσα. ὅταν δὲ περὶ κακοῦ ἢ ἀγαθοῦ ἡμετέρου ὄντος ἢ δοκοῦντος ἡ ὑπόληψις ᾖ, ἀνακινεῖται πάντως ἔκκλισις ἢ ὄρεξις. ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ ὁρμή. ὀρεχθῆναι γὰρ δεῖ πρῶτον ἢ ἀπαρεσθῆναι, καὶ

Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἐφ' ἡμῖν μὲν ὑπόληψις. ὁρμή. ὄρεξις. ἔκκλισις. καὶ ἑνὶ λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα.

Ὑπόληψις.

Ὁρμή.

Ὄρεξις.

Ἔκκλισις.

ἔστι τοίνυν δὴ τὸ καθ' ὑπόθεσιν ὑπὸ τοῦ Ἐπικτήτου προληφθέν, ὅτι ὁ ἀληθῶς ἄνθρωπος ἡ λογικὴ ψυχή ἐστιν, ἡ τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ χρωμένη. πρὸ τῆς τῶν κατὰ μέρος ἐξηγήσεως προδιαρθρῶσαί τε, καὶ προαποδεῖξαι. καὶ γὰρ ὁ μὲν Ἐπίκτητος τὰς τῷ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ πρεπούσας καὶ οἰκείας ἐνεργείας ὑπ' ὄψιν προτιθεὶς, γινώσκων τε αὐτὰς ἀκριβῶς, καὶ ἐργάζεσθαι τοὺς πειθομένους αὐτῷ, παρακαλεῖ καὶ ἀνακινεῖ, ἵνα δι' αὐτῶν ὡς εἶπον καὶ τὴν οὐσίαν τὴν ἰδίαν τελειωσώμεθα. ὅτι δὲ οὗτός ἐστιν ὁ κυρίως ἄνθρωπος, οὐκ ἀποδείκνυσιν, ἀλλ' ὅπερ εἶπον εἰς ὑπόθεσιν λαμβάνει. ὁ τοίνυν Σωκράτης λαβὼν ἐκ τῆς ἐνεργείας ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὥσπερ τῇ σμίλῃ, οὕτω καὶ τῇ χειρὶ χρῆται πρὸς τὴν ἐργασίαν. καὶ προσλαβὼν ὅτι τὸ χρώμενον ἄλλο ἐστὶ, καὶ τὸ ᾧ χρῆται, ἄλλο ὡς ὄργανον, συνήγαγεν ὅτι ἄνθρωπός ἐστι, τὸ, τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. χρῆται δὲ τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ ἔν τε ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις, οὐκ ἄλλο τι ἢ ἡ λογικὴ ψυχὴ ἡ ὡς ὀργάνῳ χρωμένη τῷ σώματι. εἶτα πάλιν λαβὼν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ χρώμενον τῷ σώματι, καὶ ἄρχει πανταχοῦ ἐκείνου ᾧ χρῆται. ἐκ διαιρέσεως ἐρωτᾷ τὸν λόγον λέγων ὅτι ἀνάγκη τὸν ἄνθρωπον, ἢ τὴν ψυχὴν εἶναι, ἢ τὸ σῶμα, ἢ τὸ συναμφότερον. εἰ οὖν ὁ μὲν ἄνθρωπος ἄρχει τοῦ σώματος, τὸ δὲ σῶμα ἑαυτοῦ οὐκ ἄρχει, δῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐδὲ τὸ συναμφότερον, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. εἰ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄρχων τοῦ σώματός ἐστι, μὴ ἄρχοντος τοῦ σώματος οὐδὲ τὸ συναμφότερον ἂν εἴη τὸ ἄρχον. ὅλως δὲ εἰ τὸ μὲν σῶμα καθ' αὑτὸ ἀκίνητον καὶ νεκρόν ἐστιν, ἡ δὲ ψυχὴ, τὸ κινοῦν ἐστιν, ὁρῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν, ὅτι κινεῖ μὲν ὁ τεχνίτης, κινεῖται δὲ τὰ ὄργανα τῆς τέχνης. δῆλον ὅτι ὀργάνου τάξιν ἔχει τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχήν. αὕτη οὖν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ βουλόμενος ἀνθρώπου ἐπιμελεῖσθαι, τῆς ψυχῆς ἐπιμελείσθω τῆς λογικῆς. καὶ περὶ τὰ οἰκεῖα αὐτῆς ἀγαθὰ διατριβέτω. ὁ γὰρ τοῦ σώματος ἐπιμελούμενος, οὐκ ἀνθρώπου, οὐδὲ τῶν ὄντων ἡμῶν ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ τοῦ ὀργάνου. ὁ δὲ περὶ χρήματα καὶ τὰ τοιαῦτα σπουδάζων, οὔτε ἀνθρώπου ἐπιμελεῖται, οὔτε ἀνθρώπου ὀργάνου, ἀλλὰ τῶν τοῦ ὀργάνου.

τερος. καὶ τῶν φιλομαθῶν οἱ πρὸς λόγους ἀσυνηθέστεροι. ἴσως ἕξουσί τινα χειραγωγίαν ἐκ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν. τοῦτο δὲ πρῶτον ὅπερ εἶπον διοριστέον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἄνθρωπον οὗτοι πεποίηνται οἱ λόγοι, καὶ πρὸς ποίας ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀρετὴν ἀνάγουσι τὸν πειθόμενον. οὗτος ἦν πρὸς τὸν καθαρτικῶς δυνηθέντα ζῆν, ἐκεῖνος γὰρ ὅση δύναμις, φεύγειν ἀπὸ τοῦ σώματος βούλεται, καὶ τῶν σωματικῶν παθῶν, καὶ εἰς ἑαυτὸν συννεύειν. οὔτε ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν θεωρητικόν. ἐκεῖνος γὰρ καὶ τὴν ἑαυτοῦ λογικὴν ζωὴν ὑπερέχων, ὅλος εἶναι βούλεται τῶν κρειττόνων. ἀλλ' ἐκείνοις ἁρμόζουσι τοῖς κατὰ τὴν λογικὴν μὲν ζωὴν οὐσιωμένοις, ὡς ὀργάνῳ δὲ χρωμένοις τῷ σώματι, καὶ μήτε μέρος ἑαυτῆς νομιζούσης τὸ σῶμα, μήτε αὐτὴν μέρος εἶναι τοῦ σώματος, μήτε μετὰ τοῦ σώματος συμπληροῦσαν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐκ δυεῖν μερῶν συγκείμενον, τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. οὗτος μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὁ πολύς ἐστιν, ὁ συμπεφυρμένος τῇ γενέσει καὶ ὑπ' αὐτῆς καταπεπονημένος, μηδὲν μᾶλλον λογικὸν ἢ ἄλογον ζῷον ὑπάρχον. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ κυρίως λεγόμενος ἄνθρωπος. οὐδὲ ὄντως ἄνθρωπος εἶναι βουλόμενος, καὶ τὴν εὐγένειαν τὴν ἑαυτοῦ προθυμούμενος ἀνακτήσασθαι, ἣν ὁ θεὸς παρὰ τὰ ἄλογα ζῷα τοῖς ἀνθρώποις ἐχαρίσατο, οὗτος σπουδάζει τὴν ἑαυτοῦ λογικὴν ψυχὴν ὥσπερ ἔχει φύσεως, οὕτω ζῆν ἄρχουσαν τοῦ σώματος, καὶ ὑπερανέχουσαν αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὡς μέρει συντεταγμένῳ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρωμένην. καὶ τούτῳ προσήκουσιν αἱ ἠθικαὶ, καὶ πολιτικαὶ ἀρεταὶ ἐφ' ἃς οὗτοι οἱ λόγοι προτρέπουσιν. ἀλλ' ὅτι μὲν οὗτος ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος ὁ κατὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν οὐσιωμένος, προηγουμένως μὲν ὁ τοῦ πλάτωνος σωκράτης ἔδειξεν, ἀλκιβιάδῃ τῷ καλῷ τῷ κλεινίου διαλεγόμενος· ὃς ὑπόθεσιν ταύτην λαβὼν, διδάσκει τοὺς πειθομένους αὐτῷ, διὰ ποίας ζωῆς καὶ ποίων ἔργων τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον δυνατόν ἐστι τελειώσασθαι. ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα τὰς κατὰ φύσιν κινήσεις ἐπιτελοῦν, γυμνάζεται δι' αὐτῶν, καὶ ἐρρωμενέστερον ἀποδείκνυται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, ἃς τὴν κατὰ φύσιν ἕξιν τὴν ἑαυτῆς οὐσίαν καθίστησιν. οὐδὲν δὲ ἐμποδίζει τῇ σχολῇ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον ἴσως

τοῦ σώματος χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. ἡ διὰ τοῦτο καὶ γαμεῖν καὶ παιδοποιεῖν δίδωσι, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῷ βίῳ αἱρετῶν ἀπολαύειν. πανταχοῦ δὲ βούλεται τὴν λογικὴν ἀδούλωτον φυλάττειν αὐτὴν, τοῦ τε σώματος καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν, καὶ τὴν ἐκείνων κρίσιν ἀναφέρουσαν. τῶν δὲ ἐκτὸς δοκούντων ἀγαθῶν ὅσα μὲν δύναται συμφωνεῖν πρὸς τὸ ἀληθινὸν ἀγαθὸν, καρποῦσθαι συγχωρεῖ μεμετρημένως. τὰ δὲ ἀναρμοστοῦντα πρὸς ἐκεῖνο, παραινεῖ παντελῶς ἀποτρέπεσθαι. καὶ τοῦτο δ' ἄν τις τῶν λόγων τούτων θαυμάσειεν, ὅτι τοὺς πειθομένους καὶ ἐργαζομένους τὰ λεγόμενα, μακαρίους ἀποτελοῦσι καὶ εὐδαίμονας, οὐδὲν δεηθέντας τοὺς μετὰ θάνατον τῆς ἀρετῆς ἀμοιβὰς ἐπαγγέλλεσθαι κἂν πάντως ἀκολουθῶσι καὶ αὗται. τὸ γὰρ ὡς ὀργάνοις χρώμενον τῷ σώματι, καὶ τοῖς ἀλόγοις πάθεσι, πάντη πάντως, χωριστὴν ἔχει τὴν οὐσίαν αὐτῶν. καὶ ἔτι διαμένουσαν μετὰ τὴν ἐκείνων φθορὰν, καὶ δῆλον ὅτι καὶ τὴν τελειότητα σύστοιχον τῇ οὐσίᾳ. ἀλλὰ κἂν θνητήν τις ὑποθοίη τὴν ψυχὴν συναπολλυμένην τῷ σώματι, ὁ κατὰ ταύτας ζῶν τὰς ὑποθήκας τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολαμβάνων τὸ οἰκεῖον καρπούμενος ἀγαθὸν, εὐδαίμων ὄντως ἐστὶ καὶ μακάριος. καὶ γὰρ καὶ τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι θνητὸν ὑπάρχον, εἰ τὴν κατὰ φύσιν τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολάβῃ, ἔτυχε τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ, καὶ οὐδενὸς ἔτι δεῖται πρὸς τοῦτο. κομματικοὶ δέ εἰσιν οἱ λόγοι καὶ γνωμονικοὶ κατὰ τὸ τῶν ὑποθηκῶν καλουμένων παρὰ τοῖς πυθαγορείοις εἶδος. πλὴν καὶ τάξις τίς ἐστι πρὸς ἀλλήλους ἐν πᾶσι σχεδὸν αὐτοῖς καὶ ἀκολουθία ὡς προϊόντες εἰσόμεθα. κἂν τὰ κεφάλαια δὲ διωρισμένα γέγραπται, εἰς μίαν πάντα τείνει τέχνην τὴν διορθωτικὴν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. καὶ πάντες οἱ λόγοι πρὸς ἕνα τείνουσι σκοπὸν τὴν λογικὴν ψυχὴν διεγεῖραι πρός τε τὴν φυλακὴν τοῦ οἰκείου ἀξιώματος, καὶ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν χρῆσιν τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν. καὶ εἰσὶ μὲν οἱ λόγοι σαφεῖς. οὐ χεῖρον δὲ ἴσως κατὰ τὸ δυνατὸν διαπτύξαι αὐτούς. ὅ τε γὰρ γράφων, συμπαθέστερός τε ἅμα πρὸς αὐτοὺς κινήσεται, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν κατανοητικώ-

ΣΥΜΠΛΙΚΙΟΥ ἘΞΗΓΗΣΙΣ ΕἸΣ ΤῸ ΤΟΥ͂ ἘΠΙΚΤΗΤΟΥ ἘΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

Περὶ μὲν τοῦ βίου τοῦ ἐπικτήτου, καὶ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἀρριανὸς ἔγραψεν ὁ τὰς ἐπικτήτου διατριβὰς ἐν πολυστίχοις συντάξας βιβλίοις. καὶ ἀπ' ἐκείνου μαθεῖν ἐστιν ὁποῖος γέγονεν τὸν βίον ὁ ἀνήρ. τὸ δὲ βιβλίον τοῦτο τοῦ ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον ἐπιγεγραμμένον, καὶ τοῦτο αὐτὸς συνέταξεν ὁ ἀρριανὸς, τὰ καιριώτατα καὶ ἀναγκαιότατα ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ κινητικώτατα τῶν ψυχῶν ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν ἐπικτήτου λόγων. ὡς αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς μασαλῖνον ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ ἀρριανός. ᾧ καὶ τὸ σύνταγμα προσεφώνησεν, ὡς ἑαυτῷ μὲν φιλτάτῳ, μάλιστα δὲ τὸν ἐπίκτητον τεθαυμακότι. τὰ δὲ αὐτὰ σχεδὸν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀνομάτων σποράδην ἐν τοῖς ἀρριανοῦ τῶν ἐπικτήτου διατριβῶν γραφομένοις. σκοπὸν δὲ ἔχει τὸ βιβλίον, εἰ τύχοι τῶν πειθομένων αὐτῷ καὶ μὴ μόνον ἀκουόντων, ἀλλὰ καὶ πασχόντων ὑπὸ τῶν λόγων, καὶ εἰς ἐργασίαν αὐτοὺς ἀγόντων ἐλευθέραν ἀποτελέσαι τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, οἵαν αὐτὴν καὶ ὁ ποιήσας, καὶ γεννήσας δημιουργὸς, καὶ πατὴρ προεβάλλετο. ὥστε μήτε φοβεῖσθαι τι, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι, μήτε ὑπό τινος τῶν χειρόνων δεσπόζεσθαι. ἐγχειρίδιον δὲ αὐτὸ ἐπιγέγραπται, διὰ τὸ πρόχειρον ἀεὶ αὐτὸ δεῖν, καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῖς βουλομένοις εὖ ζῆν. καὶ γὰρ τὸ στρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον ξίφος ἐστὶ πρόχειρον ἀεὶ τοῖς χρωμένοις ὀφεῖλον εἶναι. πολὺ δὲ τὸ δραστήριον καὶ κινητικὸν ἔχουσιν οἱ λόγοι. ὡς τοὺς μὴ πάνυ νενεκρωμένους νύττεσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ συναισθάνεσθαι τῶν οἰκείων παθῶν καὶ πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν ἐπεγείρεσθαι. τοὺς μὲν μᾶλλον, τοὺς δὲ ἧττον. καὶ εἴ τις ὑπὸ τούτων μὴ πάσχῃ τῶν λόγων, ὑπὸ μόνων ἂν τῶν ἐν ᾅδου δικαστηρίων ὑπευθυνθείη. παιδεύει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς κατὰ ψυχὴν λογικὴν οὐσιωμένον τὴν

